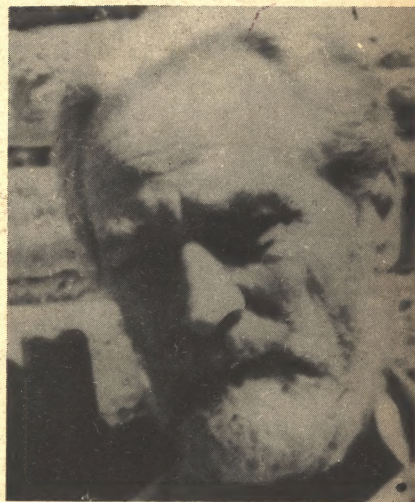

v. voiculescu

703

v. voiculescu
capul de zimbru

v. voiculescu

«...Povestirile lui V. Voiculescu sînt opera unui prozator perfect stăpîn pe mijloacele sale și care nu datorează aproape nimic poetului... Povestitorul e un magician al ficțiunii... Actul însuși al povestirii nu este decît o verificare a acestei capacități inexplicabile de a pune stăpînire pe noi, de a ne captiva. În planul artei autorul se comportă ca solomonarii, ca vrăjitoarele și ca zînele sale: temele înseși cele mai frecvente, ale prozelor (magia, iluzia, vrăjile), nu sînt decît expresia aceluiași instinct artistic pe care l-am găsit la temelia lor... Autorul atribuie personajelor facultăți, forțe înrudite cu ale lui; dar Marele Magician. Vrăjitorul adevărat, rămîne de fapt el însuși.»

N. MANOLESCU

CLUBUL CĂRTII DIGITALE

Handwritten signature: Huse

v. voiculescu
capul de zimbru

NUVELE

PREFĂȚĂ DE MİRCEA TOMUȘ
EDIȚIE ÎNGRIJITĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE
ION VOICULESCU

Ilustrația copertei: Calab Francisc

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1972
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

PROZA LUI VOICULESCU

Greu să ne închipuim impresie de lectură a nuvelor lui Voiculescu exceptând de la treptata stratificare a conștiinței unui univers întreg și unitar care ni se desfășoară pe ecranul închipuirii, în ritmul frazei, în icoane cu atât mai vii, mai pregnante și mai individualizate cu cât dezvăluie mai apăsător, fie în inflexiunile firului narativ, fie în calitatea „materialului” povestit, fie în datele aburoase ale atmosferei, semnele unei peceți comune. Fiecare nuvelă a lui Voiculescu pare un ciob de univers întreg și, asemeni rămășițelor unei oglinzi sfărâmate, joacă pentru noi apa tainică a cerului cuprinzător de odinioară. Diversitatea tematică, decalajul de epocă istorică nu pot fi argumente împotriva unei astfel de impresii pe care simțim nevoia, din rațiuni poate nu deplin lămurite, să o numim preconștiință sau chiar conștiință a întregului.

Fie că ne poartă în matricea acvatică a genezei (*Pescarul Amin*) ori în Cîșmigiu Bucureștiului modern (*Limanul*), în trecutul fabulos (*Ispitele părintelui Evtichie*) ori pe ulițele satului magic (*Ciorbă de bolovan*), această proză întreține pentru noi conștiința uneori foarte acută a unui anumit univers într-o posibilă istorie, care uneori înseamnă corupere pînă la degradare, alteori un sentiment al trecutului dus pînă aproape de exces, o istorie posibilă

care-l modifică sau colorează nuanțat fără a-i distruge însă dominantă unității cu atât mai evidentă cu cât nu o dată se situează în inofabil. Unul din mijloacele cele mai des folosite pentru realizarea acestei impresii sau, mai bine zis, din care această impresie se degajă este procedeul povestirii în povestire: de cele mai multe ori în jurul unei mese de taină, personaje, de cele mai multe ori anonime, alături cu individualități vagi, compun din replici și tăceri fie preludiul narațiunii, fie narațiunea însăși, iar planul care le însumează, oricât de sumar ar fi, păstrează calitatea de fundal epic, face el însuși parte dintr-o poveste: pe cînd cealaltă poveste, cea evocată și care îi cuprinde cu mirajul ei, subjugându-i, pe participanții la „divanul” înțelepciunii și fabulosului, animă un tărîm ideal de legendă și vis, de poezie și mister. Procedeul nu rupe niciodată, oricît de puternice ar fi elementele de contrast, unitatea generală a universului atotcuprinzător, întrucît fiecare din personajele lui Voiculescu, oricît de fugar schițate, poartă o chemare spre o realitate epică de fundal, semnul participării la un epos misterios și nemărturisit, care le depășește cu mult prezența convențională în textul scris. Am putea numi acest aspect dimensiunea de profunzime a prozei lui Voiculescu, cea care evidențiază concepția și construcția ei într-un spațiu de profundități nebănuite, ducînd, de exemplu, părinții părintelui Evtichie cu cei doi învățăcei ai săi, prin intermediul contorsionatei partituri a zbaterilor sale de conștiință, pînă în regiunile și epocile unui creștinism primitiv, apocrif și chiar exotic: sau care pune în paralelă aventura erotică a prietenului Charles, din *Sezon mori*, cu cea a cîinelui Azor și pe amîndouă le proiectează pe fundalul dramei biologice încărcate de mister, în care se zbuicîmă „carnea magică” și viața se ia la întrecere cu moartea, într-un universal spasm vital.

Prin concepția arhitectonică de profunzimi repetate la infinit, structura internă a prozei lui Voiculescu are o monumentalitate la care trebuie să fim atenți nu pur și simplu din dorința de a scuza întinderea ei concretă, relativ redusă, ci pentru a nu scăpa deschiderea de perspectivă spre sensurile ei ultime și supreme. Unitatea de atmosferă și ton, unitatea aceluia dat inefabil al uni-

versului ei, adăugate la monumentalitatea dimensiunilor interioare aproximează în exterior deschiderea generoasă a unor concepții și intenții care îmbrățișează înțelesul universului în totalitate. Astfel că anumite aspecte din aceste povestiri încetează să ni se mai arate drept simple efuziuni stilistice, împănate cu elemente de recuzită magică misterioasă, ci dezvoltări conștiente ale unui plan ambițios de a da factură epică marilor teme universale. Amintirile calități și dimensiuni ale universului prozei lui Voiculescu ne înlesnesc să cîștigăm în textele ei povestea cuprinzătoare a întregii drame a existenței. Nu trebuie să vedem, astfel, în nurla *Pescarul Amin*, numai un text sugestiv prin elementele fabuloase pe care le conține, ci, după cum ne dictează importanța proiectiei în simbol a personajului și a viziunii, *cartea făcerii* pentru acest univers, comunicînd direct sau subteran cu cele mai importante aspecte ale prozei lui Voiculescu. Tentat de experiența aproximării în fapt epică a genezei, scriitorul ne dă varianta sa proprie, varianta universului operei sale, încărcată de fabulos, culoare și o zbuicîmă umană atât de autentică încît forțează convingerea, impunîndu-se ca plauzibilă în ordinea ficțiunilor artistice. Această geneză s-a conceput în medii acvatic: aici s-au despărțit cele două principii, al binelui și al răului, al afirmării și al negației, cel dumnezeesc și cel demonic. Împrejurarea nu are, la scriitorul nostru, urmări sau dezvoltări în domeniul dogmaticii mistice. Viziunea protoedenului acvatic este, ca și la Eminescu, prilej de desfătare și dezlănțuire senzorială. Dumnezeirea de ape este o imagine măreață și fascinantă în același timp. Ei i se închină Amin, care, înaintea pescuitului ritual, „se strînge în sine ca într-o dureroasă rugăciune, numai să descopere moranul”. „Pescarii au cerul lor în fundul apelor: cer mult mai adînc: amețitor de misterios... Dumnezeu lor nu umblă pe nori: se poartă pe mugetele talazurilor, prin vârtejuri și anafore, pe chiții și morunji biblici. Unul din aceștia se afla închis aici, și Dumnezeu trebuia să fie pe aproape.” După cum în elementul fluid se refugiază luceafărul doborît de mînia divină, demonismul acvatic fiind una din cele mai originale teme voiculesciene. Dacă dumnezeul de ape și al apelor cumulează

forța creatoare și dominatoare în fantastica și copleșitoare în-
fățișare a unui monstru marin, demonul elementului lichid este
lunecos și ispititor, năluca frumoasă care bîntuie obsesiile flăcăilor
și unește dragostea cu moarte: „Nicăeri diavolul cu toată pușta
și nagodele lui nu se ascunde mai bine ca în ape. Dracul din
baltă, se știe, este nelipsit dintre oameni și cel mai amăgitor.”
(*Lostrîșă*)

Coborîta de pe această treaptă a genezei, pe care mai cuprin-
zător ne-o evocă nuvela *Pescarul Amin*, dar pe care foarte
multe altele o păstrează în fundalul memoriei neexprimate, proza
lui Voiculescu are cele mai trainice amintiri dintr-o miraculoasă
vîrstă de aur autohtonă. A fost o epocă în care biologicul, în
întunecatele-i prefaceri, ezita între tiparul uman și cel animal și
care ne-a lăsat amintire omul-pește, omul-urs sau omul-lup. E
amintită, o dată (*Schimnicul*) și teoria ocultă a celor șapte
ipostaze ale omului, dar cunoștințele în materie ale doctorului
Voiculescu nu sînt puse mai mult la contribuție. Prozatorul ur-
mărește altceva chiar decît justificarea împlinirii prin ocultism
sau magie: el caută cu precădere fața autohtonă a credințelor
primiive, atent la tot ceea ce o poate exprima. În pagina lui se
întonează cîntecul din urmă al unei forme de viață căreia fami-
liaritatea cu sufletul ascuns al lumii animale îi era principala
trăsătură. Prototipul cel mai răspîndit al prozelor sale rămîne
individul păstrător al unei ancestrale familiarități cu natura și
lumea animală, un personaj straniu, urmaș de mag și vînător pri-
mitiv, abstras de colectivitatea umană sau situat la una din gra-
nițele ei, fără biografie și identitate obișnuită, dar cu un simț
special și adesea mai mult, o deprindere de a trăi în universul
străvechi al naturii primordiale. Amin este un asemenea prototip,
poate cel mai vechi, prin apartenența sa la mediul marin origi-
nar. El „are în toată făptura lui ceva de mare amfibie”. Bujor,
un alt asemenea exemplar, eroul povestirii *Misiune de încredere*,
era „unul căruia îi plăcea să trăiască slobod, fără să-i pese de
legile și rînduielele obștii”. Momentul intrării lui în scenă, inspi-
rat asociat unor elemente de tehnică cinematografică, reprezintă
una din cele mai frumoase pagini ale prozei lui Voiculescu și

deschide zări de înțelesuri în jurul personajului: „Pășea spre noi
un erou solar, un fecior chipeș, înalt și mlădios, cu părul inele
curgîndu-i pe spate, cu brațe lungi în mînele ieșind albe de sub
minteanel aninate de umeri. Mijlocul lui subțire, încins de chimi-
rul înstelat cu ținte strălucite, sublinia și mai mult statura lui,
desăvîrșit cumpănită între voinicie și frumusețe”. Luparul, în
schimb, păstrînd unele din coordonatele prototipului, îl nuanțează
în sugestia universului aspru al haitei: „Trăia, ca un paria, afară
din sat, pe coclauri, într-un fel de jumătate bojdeucă, jumătate
peșteră scobită într-un mal argilos și sterp. N-avea nevastă,
n-avea copil... nimic. Era singur ca un sihastru. Lumea spunea
că în preajma lui nu suferă să viețuiască nici un dobitoc do-
mestic, din cele ce se găsesc în gospodăriile oamenilor”. Ceva
din fibra acestor protovînători în stare să se confunde pînă la
alterarea identității cu obiectul activității lor vibrează și în ființa
hoșului de cai, tăcut ca o umbră, din *Alcyon* sau *Diavolul alb*,
Amoașei, care, și el, fura „din prea mare drag și din prea multă
pasiune”. Iar povestirea *Ultimul berevoi* fixează nu numai por-
tretul cel mai sintetic și mai sugestiv totodată al prototipului, dar
mai ales perspectiva de concepție a scriitorului asupra temei sale.
Vînătorul-vrăjitor din această povestire, ultim descendent pier-
dut al unei tagme ce domina trecutul neguros oficiînd ritualuri
autoritare asupra lumii de păstori și vînători, asigurînd ascen-
dentul ciobanului și vînătorului asupra turmei și vînatului era
„un unchiș fără ani, fără nume, în mințile căruia stăruiau bă-
trînele solomonii. Nu mai avea de a face aproape cu nimeni.
Hărțuit de popi, prigonit de învățători, tîrît de doftori pe la
judecăți, ajuns de hula tinerețului, ca să scape, trăia sihăstrit, cu
via în hobaia asta, unde, lepădîndu-și numele, trăia sihăstrit, cu
cîteva oi, o vacă și-un cîrd de găini la un loc. Își tănuia cu
mare grijă meșteșugul.” Cînd obștea, în cumpănă, apelă la bă-
trînul vrăjitor, „vechea trufie că știe și poate îl umplu iar. Și,
fără să mai cugete cît și cum, se făgădui pe loc să curețe mun-
tele de spurcăciuni. Vrăjitoria îi era ca o înaltă boierie plină de
îndatoriri. Închinarea smeritei gloate, căzută cu rugăciuni s-o
ajute și s-o scape, îl învestea c-o autoritate de mult mocnită în

el. " Dar pentru a-și atinge scopul e nevoie de sacrificiul suprem și cel din urmă berevoi iese în fața coanelor taurului, izbinda meșteșugului său fiind în moarte. Finalul acesta ne duce în mod firesc spre sfârșitul romanului *Zabei orb*, în care se lasă cortina peste momentul de stingere a vechii credințe: încă o dată călcăm pe terenul ferm al unității de concepție a prozei voiculesciene, care comportă astfel de traiectorii interne. Cu ultimul berevoi se sînge cea din urmă rămășiță a unei ipostaze umane, ceva mai mult decît o simplă concepție de viață: un ciclu al existenței apune, dispăre omul ce stăpînește natura prin confundare cu ea, prin difuzare benevolă și conștientă a propriei ființe, a propriei substanțe în mediul înconjurător: se naște omul stăpîn, dominînd prin izolare de mediu, prin ascuțirea conștiinței acestei separări și a propriei individualități, omul din *Revolta dobitoacelor*, a cărui condiție e aparent slabă în raport cu mediul advers, dar puternică, învingătoare, dominantă, prin calități de maleabilitate și adaptabilitate. „Omul, iese din găoaceă lui ca un pui golăș, se dea alb și plîpînd, cu carnea mirositoare a vițel de lapte”, notează seria portretistică, dar este omul care, cu torța aprinsă în mînă, înfrînge și stăpînește furia caribă a animalității.

Avansată în istorie și social, proza lui Voiculescu nu devine prin aceasta descriptivă ori realistă în sensul simplei oglindiri. Există, e drept, la acest scriitor, ceea ce, în afara oricăror inter-pretări abuzive, s-ar putea numi un cult al trecutului, dar mai bine o îndrăgostire de trecut, pe care nu-l evocă pur și simplu, ci pare a-l căuta în depozite proprii de sensibilitate, într-un fel de memorie supraindividuală. De aici rezultă calitățile de culoare ale tablourilor de trecut, dintr-un lirism obiectivat, ca și la Sadoveanu; o astfel de proză trebuie receptată mai ales în subtextul ei, în gradul de convențional pe care îl propune prin și mai ales dincolo de simpla realitate a întîmplării. Ca și aproape întreaga lui poezie, proza lui Voiculescu se alimentează dintr-un general și copleșitor sentiment al unui *dăja vecu*, fiind forma obiectivă artistică a unei experiențe sufletești de existență în amintire. Pe lîngă acest aspect, deosebit de important, povestirile cu subiect din trecutul istoric mai mult sau mai puțin precizat se

mai caracterizează printr-o dublare sau uneori triplare a fondului problematizant prin planuri secundare sau de fundal care le dau un aer de mare profunzime. În *Taina gorunului* este impresia de mister, nerisipită total nici în final: în *Behaviorism*, cu tot programul estetic atît de clar, fabula pură continuă să iradiază întrebări, impresii nelămurite, ceea ce are ca de demonstrat fiind o realitate umană vecină cu tragicul; căci, dacă cele trei călugărițe tinere s-au descurcat atît de viteaz în momentul de primejdie pentru întreaga minăstire, rămîne gîndul că au făcut-o prin dureros sacrificiu înăbușit, neexprimat, astfel încît comportamentismul de primă instanță, ce ar avea de ilustrat marea lor stăpînire de sine și deosebitul curaj, este dublat, pe adîncime, de un comportamentism al sacrificiului senin și al disciplinei în suferință. Sînt cît se poate de evidente, în *Sakumula*, planurile succesive ale semnificației interne: asociația livrescă ce împrumută nulei titlul nu este decît unul dintre acestea, dar deosebit de elocvent tocmai pentru perspectivele de adîncime ale prozei lui Voiculescu, pentru că nu e vorba de o simplă asociație livrescă, ci și de una istorică și de alta fabulos mitologică. Dar, pe această linie, amintirile *Ispite ale părintelui Evtichie* rămîn realizarea supremă. De-ar fi numai mecanismul complicat și contorsionat al probelor la care Evtichie singur se supune, de o monstruoasă inventivitate, și ar fi suficient pentru a sprijini anecdota pe niște piloni mai mult decît trănici. Dar mai sînt toate ecurile și trimerile posibile ale practicilor și credințelor lui Evtichie înspre demonica încăleală a dogmei creștinismului răsăritean; mai este subtila tehnică a ironiei, săltăreața undă eroicomică a narațiunii care îl așază pe Voiculescu în familia de spirite și descendența lui Budai Deleanu și Creangă, iar personajului său îi promit intrarea în galeria figurilor cu valoare de simbol din literatura noastră.

O altă temă de prim plan a prozei lui Voiculescu este aceea care s-ar putea numi a satului magic. Posibilele apropieri și evi-dentele deosebiri de tema similară din poezia și gîndirea lui Blaga se dezvăluie în însuși mecanismul delimitării ei. Pe o direcție, satul magic este, la Voiculescu, proiecția în plan spațial a pro-

blematicii protovînătorului mag; adică tărîmul pe care se mai păstrează în formă pură sau degradată resturi ale vîrstei primitive a comuniunii depline a omului cu natura. Într-o povestire (*Misiune de încredere*), o femeie vorbește „despre fiare cu firescul și încredințarea cu care ar fi vorbit despre niște oameni ai ei din sat, vecini gard în gard”. Într-alta (*Vaca blestemată*), atașamentul omului de animal alunecă în forme maladive, dar impresionante prin strania frumusețe a demențialității lor. Același este sentimentul dominant din *Iubire magică*: vechea temă a demonismului erotic, prezentă și în *Loștrița*, se bucură de o interpretare răscolitoare. Pe altă direcție, satul, poate mai puțin magic, reprezintă la Voiculescu cadrul natural al unei idile simple, în genul unui Slavici mult mai subtil și mai fin cunoscător al posibilităților de expresie a limbii. *Ciorbă de bolovan*, dar mai ales *Ciobănilă*, *Șarpele Aliodor* ne aduc icoana calmă a unui sat peste care se rotesc, neschimbate, zodiile, iar relația om-animal se integrează unui ritual care modelează gesturile și comportamentul ca pe niște expresii tainice dar singure ale unui mod de viață de o vechime ce rivalizează cu eternitatea. Scoase din întregul prozei voiculesciene și mai ales din acea conștiință a întregului la care interpretarea noastră ține atât de mult, poate că scrierile amintite ar părea doar simple exerciții, chiar dacă de o perfectă acuratețe stilistică: restituite universului unitar din care se desprind și în care formează o regiune aparte, dar mai ales alăturate de câteva titluri cu care contrastează, cum ar fi *Fata din Java*, dar mai ales *Farsa*, *Proba* și *Limanul*, ele își revăd calitatea programatică. Atît mai trebuie adăugat că satul lui Voiculescu, chiar în ipostaza sa de convenție artistică, nu este saturat de program; el păstrează un aer de firesc, iar desenul care îl conturează unul de simplitate și candoare, totul sporind calitatea lui realistă în sensul modelării peisajului pe coordonatele interne ale unor valori general umane și eterne. Este regiunea clasică a prozei lui Voiculescu, un clasicism simplu și firesc, deschis spre omenesc și lumină. În schimb, apreciem ultimele povestiri amintite drept simple exerciții, în acea valoare pe care asemenea încercări o pot avea la un scriitor de anvergură și

bogăția lui problematică. Să fie doar o simplă coincidență faptul că asemenea experiențe mai puțin consistente au drept subiect viața citadină, ori sînt rămășițele îndepărtate ale formației originare a scriitorului la școala unui pozitivism mecanicist și a orizontului restrîns al sămănătorismului? Cert este că romanul său poate corecta această apreciere cel puțin în cazul mediului urban patriarhal și al pitorescului violent al foburgurilor: iar, între nuvele, *Capul de zimbru* ne arată disponibilități cu totul impresionante pentru proza modernă, încărcată de tensiune internă existențială și de nerv dramatic, concentrînd pe cîteva pagini materia incandescentă a unui răscolitor roman modern.

Structura unitară a universului prozei voiculesciene, animată de un nucleu dramatic iradiant, a cărui substanță este însăși substanță din drama generală a existenței, se sprijină pe sau este dublată de o unitate a calităților artei narative, evidentă lecturii celei mai puțin pretențioase. Cum ne sună prima dată în auz, cum ne luminează ochiul intern prin neuitate icoane, proza lui Voiculescu se arată desprinsă din coroana bogată a trunchiului prozei românești care, de o sută și mai bine de ani, adică de la amintirile lui Costache Negruzzi și apoi scrisorile lui Ghica și Alecsandri, își păstrează calitățile de echilibru, culoare, sonoritate și acel farmec dulce pe care ne întrebăm dacă cititorii străini îl pot găsi în traduceri: este o proză românească în fibra intimă, adică și prin subiect și prin expresie, după formula care, o dată fericit definită de „Junimea”, a clădit *aticismul* nostru ca o cale de mijloc și echilibru. Pe lîngă aceasta, însă, proza lui Voiculescu se caracterizează prin cîteva aspecte particulare de o destul de discretă evidență deși, prin aceasta, nu mai puțin eficiente sau substanțiale. Există ceva incantatoriu în povestirile lui: pe această direcție de analiză solul este destul de puțin ferm, e drept, dar chiar dacă este o simplă impresie de lectură, ea trebuie mărturisită. Proza aceasta își asumă uneori, în subtext, intenții de acțiune magică: practica respectivă fiind încercare de acționare asupra lumii prin comunicare, confundare cu sufletul ei misterios, analogia este destul de evidentă în momentul în care textul își propune să nu motiveze o realitate artistică prin nimic

altceva decât prin forța de sugestie proprie. Evident, toată problema se pune în limitele și termenii noțiunii de ficțiune artistică și nu e vorba să salutăm reînvierea unor practici oculte: sînt cîteva cazuri (*Viscolul*, *Lipitoarea*) în care, dincolo de poemismul subiectelor, povestirea încearcă să convingă direct și simplu, ea fiind o poartă deschisă spre sufletul lumii, iar emoția artistică, una cu conștiința aparte că se intră pe această poartă. Nu trebuie să uităm, apoi, nici difuziunea apreciabilă a elementelor cinegetice în aceste proze și în frumoasa nuvelă-eseu, *Căprioara din vis*, care fundează o estetică descinsă din vînătoare ca mod existențial, exercițiu fizic și, în fine, artă. Există chiar, în acest sens, o frază care ar putea servi de motto celor mai multe dintre prozele lui Voiculescu: „Ce alte întâmplări ar mai putea fi pe lume afară de cele în care intră iepuri, lupi, urși, mistreți și cerbi?” Difuziunea și implicațiile acestei teme depășesc însă exercițiul clasicist, rece și academic, al lui Odobescu: vînătoreea este, la Voiculescu, o activitate fundamentală care exprimă fundamental pe om, prin care acesta se definește: întâmplările cu animale, în spiritul cel mai autentic și profund al clasicismului, ilustrează mecanismul unor raporturi esențiale și permanente de viață, ne duc spre originile ei cele mai îndepărtate și spre semnificațiile cele mai pure. În strînsă legătură cu acest aspect stă calitatea folclorică a prozei; nu poate fi vorba de un folclorism de prelucrare, simplu exercițiu stilistic, nici de unul de expresie personală și inculcare de sensuri adînci, cum este la Creangă. Voiculescu este folcloric în povestiri prin capacitatea de difuzare și circulație a motivelor de bază pe o arie mult mai întinsă decât simpla literatură populară. Trebuie să ne gîndim că unele din personajele sale au calitatea de prototipuri, iar însemnările noastre au încercat să schițeze un asemenea portret colectiv. Dar, prin substanță și semnificație, și Evtichie este un tip folcloric, după cum folclorică este Rada și Sakuntala.

Asociate, cele trei caracteristici enunțate pînă acum, calitatea incantatorie, relația cu practica vînătorei și apartenența folclorică explică, sau determină — nu este tocmai ușor de precizat — patina de vechime a acestei proze: este necesar să reactualizăm,

acum, legătura cu procedeul rememorării ca să ne dăm seama că scrierile respective reprezintă atît expresia unei trăiri a memoriei personale cît și o încercare de a obiectiva sentimentul memoriei colective. Ca artă, proza lui Voiculescu tocmai aceasta este, confundare în memoria generală, trăire a ei, obiectivare în fapt epic. Frînturile de univers artistic care evocă dar nu realizează unitatea unui întreg ar ilustra, deci, discontinuitatea acestui proces care nu are nevoie, pentru a-și satisface pornirea internă, de întreaga desfășurare articulată a planului epic. Tocmai din această cauză, povestirile nu au nevoie de un aparat de motivație prea riguros. Un personaj-povestitor o și spune: „Incidentele se ridică la urmă, după ce sfîrșesc”, semn că narațiunea urmează, în primul rînd, cursul său firesc și legile proprii; incidentele, respectiv motivația, nu țin de universul său. Mult mai important, în schimb, pentru firul epic și pentru acest univers, este raportul cadru-eveniment. Nu există nuvelă sau povestire care să-l eludeze ori să-l considere cu superficialitate, astfel că nu e deplasat să admitem participarea lui directă și nu în postură de simplu acompaniator la acțiune. Cadrul face parte din subiect: cadrul este subiect, el se agită sau este agitat dramatic fiind element de concert al dramei ontice. S-ar putea imagina admirabila nuvelă *Capul de zîmbu*, semnificația ei și participarea acestei semnificații la universul și drama generală a prozei lui Voiculescu fără acel mediu al stepei care se consumă în dezlănțuirea de patimi și consumă rezervele de sensibilitate și trăire ale personajelor?

MIRCEA TOMUȘ

TABEL CRONOLOGIC

1884 În comuna Pîrscov, pe valea Buzăului în sus, în seara zilei de 13 octombrie (și nu 27 noiembrie, așa cum apare în acte¹) Sultana Voiculescu aducea pe lume pe cel de al șaselea copil, Vasile.

părinți X Părinții, Costache și Sultana Voiculescu, erau gospodari de mijloc din partea locului, oameni harnici și păstrători de datini, așa cum o va mărturisii mai târziu scriitorul însuși, care s-a simțit întotdeauna legat prin mii de fire de oamenii și locurile copilăriei: „Sînt născut la țară, ceea ce socotesc că e cel mai mare noroc din viața mea. Părinții mei, oameni simpli, au fost pioși... Practicanți moderați, fără habotnicie, religia a fost însă pravila, enciclopedia vieții lor practice... Trăiam însă o viață autentic rurală, ritmată de anotimpuri, poruncită de natură, înseilată pe da-

¹ Conform scrisorii lui V. Voiculescu, din 2 februarie 1910, adresată viitoarei sale soții, coroborată cu amintirile surorii sale mai mari, Maria (scrisoarea și banda magnetică în posesia familiei).

tine și străvechi obiceiuri. ...Dar ceea ce cred că a ajutat la întărirea unui temperament cu care m-am născut și care n-a fost prea contrariat de împrejurări, a fost traiul de la țară din prima copilărie : datinele care se împleteau pe cununa anului și pe care le așteptam și le practicam ca pe niște mari și de preț spectacole... Toate acestea mi-au fost un fond, o comoară de unde am cheltuit și din care am trăit după ce am plecat de acasă, de la 6 ani, în școli, printre străini... Multă vreme dorul de casă, vitregia vieții de internat și de gazdă mi le-am consolată citind cu plîns psaltirea, pe care o purtam la mine, însușindu-mi pentru mine toate revendicările lui David. Încetul cu încetul însă impresiile s-au acoperit cu praful orașelor și credința am uitat-o."

- 1890—1901 Pleacă de acasă de la 6 ani, mai întâi la Buzău, unde face cursul primar și primele două clase la Liceul Hasdeu, după care trece la București, pentru a-și continua învățătura la Liceul Lazăr. Stă la început la sora lui mai mare, Florica, dar aceasta trebuind să-și urmeze soțul — inginer de poduri și șosele — prin diferite localități, este nevoit de mic să cunoască asprimea vieții printre străini.
- Anii liceului sînt și anii primelor încercări poetice, din care nu s-au păstrat decît cîteva, scrise pe ultimele pagini ale unor cărți. Acest obicei nu-l va părăsi, de altfel, pînă la sfîrșitul vieții.
- Astfel, pe ultima pagină a unui volum de *Poezii* Eminescu — volum semnat și datat „V. Voiculescu 1897” — scrie cîteva versuri dedicate marelui poet :

„Să simți alții cît nime-n lume, să simți altelea nu se
poate

Și ale lumii mici mizerii să ți s-amine-n suflet toate
Durerea toată de pe veacuri ce este-acum și va să fie
Să-ți rupă-a sufletului coarde și biata inimă-ți pustie,
Să plîngi tot plînsul omenirii de sute mii de ani încoace
Să-i vezi cum trista suferință simfirea-ți pe vecie-o coace
Și mîinea-ți tulburată groaznic să se închege-acea probleme
Sub greutatea căror lumea fără-nctare tipă, geme
Și a cărei dezlegare umple mîinea de-numeric :

„Că e vis al neștiinței universul cel chimeric”...

Acestea-s suferința toată-a unei inimi ce-i pe lume

Aceasta e nefericirea și nenorocul fără nume

Tu prea mult ai simțit poete, te-ai zburcumat în grele
ginduri

Și de-aici toată suferința pe tine puse rînduri, rînduri.

1901, 16 iulie. V. C. Voiculescu*.

- 1902 Este absolvent al Liceului Lazăr din București. În același an se înscrie la Facultatea de litere și filosofie, pe care însă o va abandona curînd, la stăruința surorii și cumnatului care îl ajutau să-și facă studiile. Dînd curs insistențelor familiei se înscrie la Facultatea de medicină din București. Element foarte studios, timpul și-l petrecea citind pentru facultate sau pentru cultura lui generală. Nu frecventa nici un fel de localuri, nu fuma, nu bea nici un fel de alcool și trăia mai mult ca un înșingurat. Avea și unele curiozități : nu mîncă aproape deloc carne, dar îi plăceau foarte mult mîncarea de fasole, orezul fiert cu dulceață, măslinele și mierea.

- 1907 În vacanța acestui an face, împreună cu prietenul și fostul său coleg de liceu, Nicolae Constantinescu, singurul voiaj în străinătate, la Veneția.

1908 Vara, venit acasă la Pîrscov, cunoaște pe Maria Mittescu, studentă și ea în medicină. Între cei doi tineri se înfiripează o dragoste care nu se va stinge decât odată cu moartea. Din acest an Vasile Voiculescu va așterne pe hîrtie toate frământările care-i nelinișteau sufletul, sub formă de scrisori de dragoste sau de poezii, multe dintre ele dedicate ființei iubite. Un album cuprinzînd un număr din aceste poezii și intitulat *Stropi de sînge* — pentru tine — Lica, se păstrează în arhiva familiei.

1910 20 februarie Se căsătorește cu Maria Mittescu, în comuna Pîrscov.

6 mai Susține teza de doctorat cu subiectul: *Rezecția intestinului cu sutură termino-terminală în hernii strangulate*.

15 iunie. Este numit medic la circa ocolului județean Gorj.

1 noiembrie Primește decizia de numire ca medic la circa Hotarele, județul Ilfov.

1911 Din acest an, în viața doctorului Vasile Voiculescu începe un lung sir de transferări și detașări prin circumscripțiile medicale din țară. Departe de soție, căreia îi trimite cu regularitate scrisori, Vasile Voiculescu își află mîngîierea în munca de medic, pe care o exercită cu pasiune și devotament nemărginit. Iată mai jos cîteva aliniate din corespondența acestor ani, grăitoare pentru felul de viață, preocupările și năzuințele lui Vasile Voiculescu: „Dragă Lica — sînt 10 ceasuri dimineața, abia am sosit din Izvoare unde m-a chemat un bolnav, bineînțeles — pe gratis — chiar eu vreau să se învețe lumea așa, de aceea le spun la toți să nu se sfiască a mă chema în cazuri mai

grave, căci vin degeaba” (Scrisoare din 28 februarie 1911).

„E o zi tristă, mocnită și umedă — scrie în 7 martie din Hotarele — zăpada se topește repede și peste tot nu se aude decât picuratul somnoros al streșinilor... nu pot citi, mă gîndesc și gîndurile-mi alunecă din ce în ce înapoi — la copilărie. Aceleași zile ale babei, tot așa de nestatornice și triste, pline de noroi, lapoviță și vînturi, le petreceam acolo departe — stînd în casă cum stau acum. Dar atunci, cu fiecare zi ce trecea, creștea bucuria în suflet că vine primăvara, soarele, iarba... și florile. Acum trec zile peste zile, ani peste ani, de douăzeci și șapte de ori babele mi-au nins și plouat pe suflet, îmbătrînindu-l... și eu tot mai departe sînt de locurile unde simteam adevărata primăvară și de vremile în care-mi îmbălsămam tot sufletul cu mirosul de călțunași de la Muche... de mi-au rămas pînă și acum parfumate amintirile. Acum sînt om în toată firea și-n loc de călțunași caut fapte și cugete, care să-mi prevestească soarele, lumina, bucuria de a trăi, cum îmi prevesteau altădată florile acelea mici și atît de curajoase, încît să înfrunte, ele cele dinții, asprimea vremilor... Caut fapte și cugete în mine și-n afară de mine, în oameni, în cărți... și nu găsesc. Simt nevoia de a face ceva pe lumea asta... De unde nestăpînita asta dorință de a face ceva deosebit, mare chiar, măcar de nu s-ar cunoaște toată mărimea decât după o sută de ani și măcar de-aș suferi pentru acel ceva — nu știu ce, faptă ori cuget — măcar de-aș suferi întreaga mea viață, lipsurile, foamea, luptele (cînd aș fi putut trăi sătul și liniștit)...”

1 aprilie Este mutat la circa Bezdead, jud. Dimbovița.

1912 Este detașat medic și la circa Tătărani — Dimbovița.

1914 Debutează în *Convorbiri Literare* (anul XLVIII, nr. 4), cu poeziile *Urare* și *Din a vremilor risipă*.

1915 Este din nou transfertat, de data aceasta la circa Bufta — Ilfov. Aici se instalează și cu soția. Singura cheltuială pe care și-o permite este aceea pentru achiziționarea de cărți. Biblioteca îi va fi prădată și devastată în timpul ocupației nemțești, pe când Voiculescu se afla mobilizat.

1916 7 august Este detașat medic la Budești — Ilfov. În schimb acest an îi aduce bucuria apariției primului volum de *Poezii*, București. Voiculescu avea 32 de ani.

1917 În iunie îl găsim medic șef al spitalului nr. 472, de răniți, din Birlad. Aici contractează tifosul exantematic, dar, abia scăpat cu viață, refuză concediul medical legal, rămânând să-și îngrijească răniții, faptă pentru care i se acordă decorația „Coroana României cu spade și panglică de Virtute Militară”. În Birlad întâlnește pe Vlahuță, de a cărui prietenie se va bucura până în ziua când moartea acestuia din urmă îi va despărți.

1918 Îi apare la Birlad al doilea volum de poezii, *Din Țara Zimbrului*.

23 octombrie Este transferat „medic al orașului București”, dar la 31 decembrie revine medic la Bufta—Ilfov.

1919 Împreună cu G. Tutoveanu, T. Pamfile și M. Lungeanu, formează comitetul de redacție al revistei *Florile dalbe*, la care Voiculescu colaborează cu poezii și cu primele sale bucăți de proză, *Singuri* și *Momîia*. Tot în acest an începe colaborarea, chiar din primul număr, la revista *Lamura*, cu poezia *La prașilă*.

14 august Pentru imensa și rodnică activitate depusă în combaterea epidemiilor din județul Dimbovița, Ministerul Muncii și Prevederilor Sociale îi exprimă, printr-o adresă oficială, mulțumirile și adîncă satisfacție.

1920 Este numit medic la Administrația Domeniilor Coroanei.

În același an Academia Română îi premiază volumul de poezii *Din Țara Zimbrului*.

Devine membru al Societății Scriitorilor Români.

1921 1 noiembrie Este numit subdirector al Fundației Culturale.

Apare al treilea volum de poezii intitulat *Pîrgă*, ed. „Cartea Românească”.

1922 Medic și profesor de igienă la Institutul Pompilian.

Primește decorația „Coroana României, în grad de ofițer” pentru merite sanitare.

1 mai Numit director al culturii la Fundația Culturală.

1925 Primește „Crucea Meritul sanitar clasa I”, pentru activitate depusă în slujba sănătății poporului.

1927 Apare al patrulea volum de poezii, *Poeme cu îngeri*, ed. „Cartea vremii”.

Colaborează la revista *Pleiada*, încă de la primul număr, în care publică poemul *Ionică*.

Tot în acest an îi apare scrierea *Amintiri despre Vlahuță*.

În această epocă, dintre scriitori, prietenii cei mai apropiați îi erau poeții Ion Pillat, Adrian Maniu și Cincinat Pavelescu.

1928 13 mai Adunarea generală a S.S.R. decernează premiul de poezie lui Vasile Voiculescu pentru volumul *Poeme cu îngeri*. V. Voiculescu este însă din ce în ce mai mult preocupat de problemele satului, una din majorele sale îndeletniciri fiind lupta prin toate mijloacele pentru ridicarea pe o treaptă mai înaltă a nivelului de trai, material și cultural al păturii țărănești, de care s-a simțit întotdeauna indisolubil legat. Un prim și modest rezultat al acestor preocupări: *Proverbele* de V. Voiculescu și Gh. D. Mugur — București.

1929 30 octombrie Participă la sărbătorirea în cadrul P.E.N.-clubului a 50 de ani de viață ai lui Gala Galaction.

5 noiembrie Vorbește la radio despre *Misterul shakespearean*.

1930 Începînd cu acest an redactează săptămînal „Ora satului” la radio, dînd sfaturi medicale în cadrul rubricii „De vorbă cu sătenii”. Apar, pe rînd,

următoarele scrieri de popularizare, în colaborare cu Gh. D. Mugur: *Îndreptar cultural. Cartea misionarului*, Craiova, *Chestionar de anchetă socială pentru monografie*, Craiova, *Chestionar folcloric*, Craiova, *Îndreptar pentru conducătorii culturali la sate — Căminul cultural*, București. Tot din această perioadă datează articolul *Țîncii pămîntului* din care spicuim: „Între multe aberații și meschine erezii care conduc viața noastră politică își face repede loc încă una și poate cea mai boacăna. Anume că țărani trebuie să rămîna numai acolo la țară, ca un fel de vegetație ceva mai superioară porumbului și grîului, pentru consumația citadinului. Sub pretext că astfel prezervăm poporul de stricare și pieire. Îl înăbușim ca pe o hoardă de țînci ai pămîntului, departe de viața bogată și complexă a vremii, de toată experiența uriașă prin care trece azi lumea... În numele unei stupide doctrine de ocrotire, țărănimea e condamnată la o veșnică existență mecanică, de plug rural. Țărani să nu mai părăsescă satele pentru munci care să le îngăduie o viață mai omenească. Pui de țărani să nu mai năzuiască spre lumina mare, cu superba năvală către școlile înalte. Ci să se înghesuie și să se asfixieze toți, acolo în bordeiele și dughenile cătunelor din vîrsta pietrei. Orice acces către ideal, către o viață superioară — interzise cui nu se naște în burg. Adevăratului neam românesc i se aplică formula: înapoi la sate, unde e ținut ca într-un ghetto... Dar țărantul să fie un strein și un dușman în cetate, iar cetatea să rămîna pururi străină prin lipsa țărantului din ea? Îl apărăm suficient prin asta? Dar acolo, la țară, el șomează

aproape tot anul, acolo îl seceră mizeria, foamea și boala fără de scăpare."

În stagiunea de toamnă se joacă pe scena Teatrului Național, *Fata ursului*, dramă în 4 acte de V. Voiculescu. Reproducem câteva din opiniile exprimate de Victor Ion Popa în cronică făcută acestui spectacol în revista *Duminica Universului*, din ianuarie 1931: „Iată în sfârșit o deschidere de drum în dramaturgia românească — cu toate meritele și cusururile celui dintâi pas îndrăzneț, făcut spre descurcarea din ștele banalizate ale unei tehnici teatrale aproape perimate. *Fata ursului* e în literatura noastră cel dintâi vestitor al unei adevărate vieți de sat. Tehnic, autorul s-a dovedit un om fără de nici un respect față de calapoadele vechi. De nu le cunoaște ori nu vrea să le cunoască ne este tot una. Neîndoielnic însă e faptul că a izbutit să confirme valoarea dramatică a «povestirii». *Fata ursului* este cel dintâi vestitor al adevăratei vieți de sat."

1932 Este nevoit să se despartă pentru multă vreme de soție. Aceasta, grav bolnavă de glaucom și în pericol de a-și pierde vederea, pleacă, împreună cu cele două fete mai mari, la Paris. Ea pentru tratament, iar fetele să studieze, una pictura iar cealaltă arta decorativă.

1933 1 septembrie Este numit la radio în funcția de referent literar. Apare piesa într-un act, de fapt un mister dramatic, *La pragul minunii*, care inițial se intitula *Sacul cu cartofi sau La pragul minunii*.

În acest an îi apare al cincilea volum de poezii, *Destin*, primit elogios de critică: „Învinuirea care mi se pare că am văzut că se aduce d-lui

V. Voiculescu, cum că uneori ar fi didactic, nu poate sta în picioare, scria G. Călinescu pe marginea acestui volum. Ideea la poetul nostru e o formă pură, o ordine de natură tehnică, e ca un pahar ce conține un vin, esența vorbelor fiind vinul însuși nu împrejurarea lor de pahar. Devenite de o concreteță mai reală decât realitatea însăși, vorbele devin la dl Voiculescu obiecte de contemplație. Poetul stă de vorbă cu vorbele, pe care le mângâie și le cântă. Este un aspect acesta al poeziei, care s-ar putea numi cu drept cuvânt *Povestea vorbii*... Dacă, acum, căutăm să ne coborâm în ființa dinlăuntru a sufletului d-lui Voiculescu, observăm la dînsul o putere pe care n-o au decât ființele ascetice, de a se topi în fenomene, până la miracol... Pastelul, dacă pastel se poate spune unei inițieri în cosm... este de o densitate și de o aromă rare. Din acest *Laus vitae* iese și misticismul d-lui Voiculescu, care, nu-mi închipui că s-a gândit cu tot dinadînsul să fie ortodoxist. Îngerii săi sînt prelungiri ale lumii fenomenale, ieșiți poate dintr-o lungă contemplare a zăpezilor... Fără să caute culoarea, peisajul d-lui Voiculescu devine colorat prin chipul în care e văzut. E ceva aici din arta icoanei pe sticlă ardelenestă, la care petele de culoare sînt materia... Sînt în opera d-lui Voiculescu destule poeme pe temeiul cărora să-l putem socoti, fără să ne facem silință conștiinței, unul dintre cei mai de seamă poeți contemporani."

1934 În Editura Fundațiilor apar: *Călușza farmaciei căminului cu leacuri de întîiul ajutor pentru conducătorii Căminelor culturale și Igiena satelor*, ultima în colaborare cu dr. Manliu.

1935 Este avansat consilier referent literar cu gradul de director clasă I, la direcția programelor a Radiodifuziunii.

În adunarea generală din 7 aprilie a S.S.R. se alege un nou comitet cu N. M. Condiescu, președinte, I. M. Sadoveanu, vicepreședinte, iar Vasile Voiculescu, împreună cu Tudor Vianu, cenzori. Apare: *Toate leacurile la îndemână*, de V. Voiculescu, în Ed. Fundațiilor, colecția „Cartea satului”, volum care va ajunge în scurt timp până la ediția a V-a.

În stagiunea de toamnă a Teatrului Național se joacă *Umbra*. Atât *Fata ursului* cât și *Umbra* s-au bucurat de mare succes, fiecare din ele trecând de treizeci de reprezentații.

1936—1937 Voiculescu primește „Premiul Teatrului Național” pentru *Umbra*. Este perioada unei intense activități de creație, așa cum reiese mai ales din corespondența adresată lui N. M. Condiescu în acești ani, și din care ne îngăduim să extragem câteva alimiate caracteristice pentru preocupările și frământările scriitorului: „Scumpe Nicule, îți scrie el în toamna anului 1936, rîndurile tale m-au găsit după o călătorie în Oltenia... Văzînd țara voastră întreagă am început să vă înțeleg mai bine, pe voi oltenii. În alcătuirea sufletească a voastră nu mai intră ca notă fundamentală colina, cu unduiri la infinit, deși doina este cîntată în Oltenia. Voi ieșiți — scăpați din spațiul mioritic, nostalgic și resemnat al românismului. Olteanul are un alt stil moral pe care i-l dă Dunărea și plaurile ei largi, ceva neînduplecat, dar mlădios, de o putere care curge și trece chiar printre munți, făcîndu-și loc în lume... Totodată am reluat piesa la care lucram,

Demiurgul și am refăcut-o. Șahighian, regizorul care mi-a pus *Umbra*, este entuziasmat și a plecat chiar azi la Sinaia, la Prodan, să-i ducă vestea unui mare succes (zice el) al stagiunii ce se deschide: *Demiurgul*. Am citit-o de asemenea lui Rebreanu, care a găsit-o interesantă și vrednică de scenă.”

Iar într-o scrisoare din 5 iulie 1937 scria aceluiași: „Iubite Nicule, cum vezi mă lupt să mă țin de făgăduială și îți trimit a 7-a bucată din cele 20 făgăduite. Am rupt ieri duminică din gura lăcomiei întreaga dimineață și am început un vechi gînd al meu: un fel de imn al omenirii, al omului în sine. (Este vorba de poemul *Cîntecul omului*, care va apărea ulterior în volumul *Întrezăriri*, n. n.) Ce greu ne ajută însă graiul nostru pentru o poezie lucidă și abstractă, cu imagini din lumea spirituală. Lucrezi ca într-un material tare, ca într-o piatră, urmărind vinele mai slabe, pe care să le scobești, și nu ești stăpîn pe ceea ce vrei să faci, ci ca într-o mîgală de camee capriciile limbii îți impun figurile desenului poeziei. Această limbă admirabilă trebuie mereu lucrată, mlădiată, subțiată, intelectualizată, cu orice risc (nu pentru ea risc, ci pentru scriitor). Nu au dreptate cei ce vor să o ție în loc, să o păstreze, cît ar fi de îmbalsămată, ca pe niște moaște neatînse. Eu pînă acum am fost cioban și am scris ciobănește, cu belșug de material. Acum vreau să fiu intelectual și să mă strădui să torn cugetul într-o formă pe care limba cu mare luptă mi-o dă și încă cu zgîrcenie. Dar poate că n-am dreptate și va fi de ajuns să vie un altul, cu putere și adevărat talent și va face pentru graiul de acum ceea ce a făcut Eminescu pentru cel de pe vremea lui.”

Apare al șaselea volum de poezii, *Urcuș*, Ed. Fundațiilor.

1939 Al șaptelea volum, *Întrezăriri*, Ed. Fundațiilor.

1940 1 decembrie I se aprobă demisia din funcțiile pe care le deținea ca medic — pentru aranjarea drepturilor la pensie.

1941 Primește Premiul național de poezie.

1940 23 mai Prin decizia Ministerului Culturii Naționale este numit, împreună cu alți scriitori, printre care Mihail Codreanu și Ion Minulescu, în comisia specială pentru acordarea Premiilor naționale de poezie.

1943 Piesa de teatru *Demiurgul* apare în editura Casa Școalelor.

Tot în acest an apare în Editura Fundațiilor volumul *Dubul pământului. Teatru românesc*, cuprinzând piesele *Umbra și Fata ursului*.

1944 Editura Fundațiilor îi publică volumul *Poezii*, în ediție definitivă.

1945 martie Se retrage din activitatea de la radio.

1946 22 noiembrie Zi mohorâtă de toamnă; pentru poet o zi îndoliată: tovarăsa lui de viață moare fulgerător.

1947—1963 În acești ani se consacră cu toate forțele scrisului. Este, fără discuție, perioada cea mai fecundă din viața scriitorului. Îi plăcea uneori să scrie în pat, pe o planșetă pe care o ținea pe

genunchi. Viața lui zilnică alterna între scris, citit, gimnastică și plimbări în Cișmigiu. Acum elaborează nuvelele, sonetele și alte poezii, romanul *Zabei Orbil*.

În noaptea de 26 spre 27 aprilie 1963 V. Voiculescu se stinge din viață și este înmormântat la cimitirul Bellu.

1964 Apar postum, în Editura pentru literatură, *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu*, cu o prefață de Perpessicius. Apariția *Sonetelor* ca și a celorlalte scrieri postume ale lui V. Voiculescu au produs nu numai surpriză și emoție dar și serioase reevaluări privind însemnătatea și locul operei literare a scriitorului în peisajul literaturii române. De aceea vom reda la ficcare scriere nou apărută câteva sumare caracterizări sau aprecieri ale criticii literare. „Vasile Voiculescu dezvoltă într-o formă originală, un mod de a înțelege lucrurile pe care îl întâlnim concretizat (cu diferențele specifice) în *Vita nuova* al lui Dante, și în *Canzoniere* al lui Petrarca, în unele *Rime* ale lui Michelangelo. Femeia cîntată e și «doamna în negru», și «donna angelicata», și Laura, dar și Vittoria Colonna” (*Aurel Martin*). „În aceste sonete suferă și iubește nu numai contemporanul nostru, dar mai ales Omul, omul de totdeauna și de pretutindeni, «arhetipii fără de veac sau nume» evocați de poet în acel tulburător sonet care îl așază încă o dată în vecinătatea sublimă a lui Eminescu” (*Mircea Tomuș*). „În rînd cu Eminescu și Arghezi ca potențial verbal, ca bogăție de limbaj, ca plasticitate, un

arheolog al cuvintelor și un artist al materialelor, chimistul substanței din care ele erau plămadite, o singură boierie n-a ignorat-o nici odată : pe a omeniei și a harului. Celelalte n-au avut decât disprețul său, sfințit cu consecvențele unei conduite care nu îngăduie reliefuri de vorbe. Cele nouăzeci sonete primite aproape ca o revelație și comentate amplu, — să zicem, — deși încă nu îndeajuns, sugerează numai valoarea lui Voiculescu, care e de niște proporții, de niște contururi și profunzimi inaproximabile încă” (Ion Caraion).

- 1966 Apar două volume de nuvele inedite, *Capul de zimbru* și *Ultimul Berevoi*, cu un studiu introductiv de Vladimir Streinu, Editura pentru literatură. „Prin proza lui Voiculescu am mai anexat spiritualității noastre o lume, o țară stranie și nebanuită, țara de dedesubt. Ea se întinde — de unde geografic și în timp?... Voiculescu se desprinde de poetul din el, se autonomizează în narațiune, ridicând-o pe o treaptă în care verva îl apropie de Caragiale, iar vigoarea plastică îl pune cu greu alături de altcineva, la noi. De unde începe lumea lui Voiculescu? Ea are, ca și luna, voaluri fantomatice de aburi, fruntariile pierdute în zări, într-un nețărnut geografic greu de închipuit, în care crânguri de cerbi, oameni, herghelii de cai petrec și cutreieră nemărginiri de spații, viscolite de arșițe și zăpezi, înecate în ierburi și fum de nouri. E un univers halucinant, o Dacie Felix strămutată într-un ev mediu permanent, o lume a etnografiei pur și a psihologiei abisale. Lumea lui Voiculescu e premergătoare lumii sădoveniene, cu mult mai veche decât aceasta, este țara de de-

desubt” (Paul Anghel). „Considerăm, în ceea ce ne privește, că în Vasile Voiculescu scrisul românesc și-a aflat o nobilă și senină — într-un anumit sens — conștiință artistică : aplecăt asupra singurătății sale rodnice, Voiculescu pare a nu-și fi întrerupt în nici un moment, pentru o perioadă considerabilă, munca dăruită, indiferent de receptarea ei publică imediată. Numai conștiința neclintită a propriei valori și o încredere neobișnuită în autotputernicia artei l-au putut susține în efortul său de a îmbogăți, aproape subteran, literatura noastră cu capodopere” (Ilie Constantin). „Povestirile lui V. Voiculescu sînt opera unui prozator perfect stăpîn pe mijloacele sale și care nu datorează aproape nimic poetului... Povestitorul e un magician al ficțiunii. Asemenea călugărului Evtichie care, concentrîndu-și voința, topește cu privirea țurțurii de gheață, el concentrează capacitatea de invenție spre a ne iluziona. Actul însuși al povestirii nu este decât o verificare a acestei capacități inexplicabile de a pune stăpînire pe noi, de a ne captiva. În planul artei, autorul se comportă ca solomonarii, ca vrăjitoarele și ca zînele sale : temele înseși, cele mai frecvente, ale prozelor (magia, iluzia, vrăjile) nu sînt decât expresia aceluiași instinct artistic pe care l-am găsit la temelia lor... Autorul atribuie personajelor facultăți, forțe înrudite cu ale lui ; dar Marele Magician, Vrăjitorul adevărat, rămîne de fapt el însuși” (N. Manolescu).

- 1968 Apare o masivă culegere de *Poezii*, în 2 volume, cu un studiu introductiv de Aurel Rău, în Editura pentru literatură.
- 1969 *Căprioara de vis* este titlul unui volum selectiv de nuvele apărut în traducere maghiară de

Veress Zoltan, Ia ed. Kriterion. Sub titlul *Viscolul* apare o selecție de nuvele în colecția „Prima mea bibliotecă“ a ed. Tineretului.

1970 Apare sub titlul *Iubire magică* un volum selectiv de nuvele în limba germană; trad. de Wolf Aichelburg. Prefață de Mariana Șora, ed. Kriterion.

Tot în acest an apare în editura Dacia din Cluj romanul inedit *Zabei orbul*, cu o prefață de Mircea Tomuș. „*Zabei* este o carte de înțelepciune despre condiția omului și despre imperatiunile morale ale vieții. Fiind o povestire, evenimentele care dau viață acelorasi motive nu fac altceva decât să lumineze simbolurile și sensurile cele mai generale“ (*Ion Vlad*). „Aproape tot ce a scris în ultimii ani ai vieții poetul V. Voiculescu și se publică postum astăzi, nu încetează să ne uimească. La tîrziile vîpăi neașteptate, care au venit să încoroneze însemanata sa operă lirică, s-au adăugat povestirile, chemate a ne releva un prozator de o rară forță transfiguratoare, în stare a dărui dimensiuni mitice realităților evocate. Iată-l acum cu *Zabei orbul*, dovedindu-și talentul nu mai puțin surprinzător de romancier“ (*Ov. S. Crohmălniceanu*). „*Zabei orbul* este romanul refacerii lumii din unghiul unui ales al soartei... Romanul poate fi interpretat și ca o parabolă a artistului creator, situat, aproape întotdeauna, ca individ social, pe granița care separă lumea sa ideală de cea reală“ (*Liviu Grăsoin*).

Așa cum s-a putut observa și din prezenta încercare de schiță biografică, destinul literar al lui V. Voiculescu n-a fost deloc liniar. Mai mult decât oricînd acest lucru a devenit sensibil după

moartea sa, cînd apariția postumă a unor opere fundamentale a impus noi dimensiuni aprecierilor făcute de critica și istoria literară. Toate scrierile sale postume — sonetele, nuvelele, *Zabei orbul* — au fost socotite „o surpriză“, „o revelație“, „apariții cu totul miraculoase“, iar autorul privit ca „un scriitor renăscut“, cu „un straniu destin“, ursit să realizeze tîrziu, la sfîrșitul vieții, triumful carierei sale scriitoricești.

Dacă aceste adevăruri sînt astăzi ușor de constatat, intuirea lor în urmă cu peste 50 de ani pare de-a dreptul surprinzătoare și numai un spirit pătrunzător și un creator de geniu ca Alexandru Macedonski putea s-o facă. Era în 1914. Macedonski avea 60 de ani și, deși Voiculescu nu împlinise 30 și nu publicase încă nici un volum de versuri, primește din partea „marelui mag“ un catren, pe care ne îngăduim să-l reproducem, mișcați mai ales de o imprevizibilă, probabil, dar tulburătoare coincidență:

Poetului dr. Voiculescu

Sub ceru-n vîci întunecat
Trăiși o viață întristătoare...
Răsari ca soare întîrziat,
Însă răsari tot soare.

căci citindu-l astăzi pierdem parcă noțiunea timpului și trăim involuntar senzația că Macedonski n-a murit, sau că, în orice caz, a fost martor la împlinirea destinului mai tînărului său prieten, care, după o viață grea și agitată; împărțită între masa de scris și funcțiile administrative împlinite pentru acoperirea greutăților materiale, a răsărit — soare întîrziat, dar soare —, așa cum știuse a spune, sibilinic, Poetul.

ION VOICULESCU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Au trecut șapte ani de la prima ediție a prozelor lui V. Voiculescu. Munca de cercetare și de sistematizare a arhivei rămase de la scriitor, aflată pe atunci într-un stadiu incipient, a progresat mult în acest răstimp. Confruntată cu noile exigențe, decurgând din actualul stadiu al cercetărilor, vechea ediție V. Voiculescu, *Povestiri*, I, II (*Capul de zimbru* și *Ultimul Berevoi*), Editura pentru literatură, 1966, apare, din multiple puncte de vedere, total depășită. Ea nu corespunde nici intențiilor autorului și nici exigențelor editoriale. Astfel, titlul celui de-al doilea volum al ediției amintite nu aparține autorului, după cum nici subtitlul de *Povestiri*; ordinea bucăților este absolut înșelătoare, iar textul total deficitar sub aspectul stabilirii și al transcrierii.

Pentru remedierea acestor scăderi, ideea fundamentală care ne-a călăuzit în alcătuirea ediției de față a fost aceea de a ne conforma într-o înăsură cât mai mare gândurilor și planurilor autorului.

V. Voiculescu își pregătea încă din 1947 tipărirea prozei. La început se gândea la un volum. Apoi, pe măsura trecerii timpului și a sporului creației, proiectele se diversificau și se îmbogățeau. Dinure acestea am ales pentru ediția noastră pe cel conceput în toamna anului 1957, ca fiind cel mai evoluat, și care prevedea

tipărirea prozei în patru volume (pe care noi le vom numi cicluri). Un ciclu era consacrat romanului ZAHEI ORBUL, iar celelalte trei novelisticii, și anume: 1 — CAPUL DE ZIMBRU, 2 — IUBIRE MAGICĂ (scriitorul oscilând între *Iubire magică* și *Satul magic*, am optat pentru primul din ele) și 3 — SAKUNTALA, cicluri pe care le-am menținut și în organizarea ediției noastre.

În consecință, primul volum din „Biblioteca pentru toți” se intitulează *Capul de zimbru* și cuprinde ciclul cu același nume conceput de autor, iar al doilea volum, — sub titlul *Iubire magică* — celelalte două cicluri, și anume: *Iubire magică* și *Sakuntala*. Cum la data elaborării proiectului său prozatorul nu scrisese nuvelele *Proba*, *Ciobănilă*, *Ispitele părintelui Evtichie* și *Pescarul Amin*, ele au fost plasate de noi — constrânși de economia ediției — la sfârșitul volumului întâi. În rest, ordinea nuvelor respectă cu strictețe indicațiile autorului.

În această nouă antologie a fost introdusă în plus nuvela *Vaca blestemată*, apărută anterior în *Luceafărul* (XI, nr. 50/346, din 14 dec. 1968, p. 6). Totodată am preferat subtitlului de *Povestiri*, pe acela de *Nuvele*, în conformitate cu dorința autorului, pe care ne îngăduim s-o ilustrăm cu câteva extrase din corespondența purtată în anii elaborării prozelor, cu fiicele sale de la Paris: „Eu lucrez acum, ca să mă distrag de la gânduri, la o serie de nuvele care să apară, poate la toamnă, într-un volum. Am scris deja șase. La citire am avut mare succes, chiar la criticii moderni, ostili versurilor mele...” (1947); „Am gata un volum de 12 nuvele, care... e posibil să apară la toamnă...” (12 iunie 1947); „Firul nuvelor s-a cam subțiat și e drept că am ajuns la a 14-a. Mă bîntuie gândul unei încercări mai grele; nu-mi lipsește decât stimulul, îndemnul...”

În cece privește stabilirea textului, am pornit de la cercetarea atentă a versiunilor manuscrise existente, adoptînd ca texte de bază următoarele *manuscrise autografe* sau *dactilograme recăzute de autor*, denumite pe scurt, în lista de mai jos, *ms* sau *dact.* și care pot fi consultate în una din arhivele menționate cu inițialele I. V. (Ion Voiculescu), BAR (Biblioteca Academiei), BCS (Biblioteca Centrală de Stat) și MLR (Muzeul Literaturii Române):

XXXVIII

Capul de zimbru — *dact.*, I. V.; *Behaviorism* — *dact.*, BAR; *Farsa* — *dact.*, I. V.; *Sezon mort* — *dact.*, I. V.; *Fata din Java* — *dact.*, BAR; *Moarte amînată* — *dact.*, I. V.; *Căprioara din vis* — *ms*, BCS; *Amintiri despre pescuit* — *ms*, MLR; *Chef la mănăstire* — *dact.*, I. V.; *Limanul* — *dact.*, BAR; *Viscolul* — *ms*, I. V.; *Proba* — *dact.*, I. V.; *Ciobănilă* — *ms*, BCS; *Ispitele Părintelui Evtichie* — *dact.*, I. V.; *Pescarul Amin* — *ms*, B.C.S.; *Iubire magică* — *dact.*, BAR; *Lostrifa* — *dact.*, BAR; *Lacul rău* — *dact.*, BAR; *Șarpele Aliodor* — *dact.*, BAR; *Vaca blestemată* — *ms*, I. V.; *Misiune de încredere* — *dact.*, BAR; *În mijlocul lupilor* — *dact.*, BAR; *Revolta dobitoacelor* — *dact.*, I. V.; *Taina gorunului* — *dact.*, BAR; *Lipitoarea* — *dact.*, I. V.; *Ultimul Berevoi* — *dact.*, BAR; *Ciorbă de bolovan* — *ms*, BCS; *Sakuntala* — *dact.*, BAR; *Schimnicul* — *dact.*, MLR; *Alcyon* — *dact.*, MLR.

Această operație de stabilire a textului de bază, urmată de colanarea atentă și de controlul riguros cu versiuni anterioare sau paralele, au dus la depistarea în textul ediției din 1966 a numeroase greșeli de transcriere, cum ar fi: menținerea unor pasaje, deși fuseseră eliminate de scriitor (*Sezon mort*, *Ultimul Berevoi*, *Fata din Java*), eliminarea altora fără a li se consemna lipsa conform uzanțelor (*Viscolul*, *Ultimul Berevoi*); inserarea în nuvela *Ciorbă de bolovan* a două finaluri, dintre care unul era o simplă variantă; tipărirea unei versiuni lacunare a nuvelei *Chef la mănăstire*; strecurarea unor lecțiuni greșite și erori de tipar — unele denaturînd grav scrisul lui V. Voiculescu — din care spațiul nu ne îngăduie să semnalăm decât un număr intim:

Ediția din 1966:

Vol. I. p. 10, r. 21: pe un loc începînd
p. 26, r. 1: ca să potrivească lacătul, să înnoade
p. 40, r. 14: lacrimă ca de spirit
p. 63, r. 11: prin gardurile pinzelor de fier

Ediția B.P.T. 1972

pe un lac începînd
ca să potrivească, să alcătuiască, să înnoade
lacrimă ca de spirit
prin găurile pinzelor de fier

XXXIX

p. 99, r. 14: își scutura cerbicia încordată

p. 105, r. 2: rîpi imense cu staruri culcate

r. 8: în restul lumii

p. 121, r. 11: iar de Paște tot orăntanii

p. 125, r. 11: îngîmă paracliserul

p. 127, r. 19: dîmburi sădite cu pîite

p. 139, r. 15: are faima lui

p. 161, r. 6: peste toate întîmpinările egumenului

p. 179, r. 24: cearcănul lor sferic

p. 186, r. 3: i-am cerut disperați piese concrete

r.10—11: dă ajutor și la salvarea celor prinși sub vagoane, cooperează, pe cînd lîngă el

p. 193, r. 29: rînduri lăaturalnice

p. 195, r. 1: acum, cinci haidăi

p. 204, r. 25: Pantocreatorul

p. 304, r. 12: un simplu masaj băbesc

p. 306, r. 7: îl întrerupsei aproape.

Vol. II, p. 12, r. 3: Amoășei s-a apropiat proptit într-o zi la porți.

p. 82, r. 20: năvala lămuritoare

p. 113, r. 16: să înfrunt pe dată

p. 135, r. 10: se luminase de ziua

p. 161, r. 30: arta nu realizează, ci subliniază creația

își scutura cerbicea încordată

rîpi imense cu straturi culcate

în restul lumii

iar de peste tot orăntanii

îngăimă paracliserul

dîmburi sădite cu vîi și

are taina lui

peste toate întîmpinările egumenului

cearcănul lor feric

i-am cerut disperați pilde concrete

dă ajutoare și cooperează la salvarea celor prinși sub vagoane, pe cînd lîngă el

rînduri lăuntrice

acum, cinci haiduci

Pantocratorul

un simplu masaj băbesc

îl întrerupsei aproape indignat.

Amoășei s-a proptit într-o zi la porți

năvala lărmuitoare

să înfrunt pe dada

nu se luminase de ziua

arta nu realizează, ci subliniază creația

p. 171, r. 17—19: Uriășul plin de rachiu îndărăt. Cînd am prins să zăresc lumea

p. 209, r. 17: mă cutremurără

p. 241, r. 24: cu nasul gros

p. 258, r. 4: subțire și netemător

p. 292, r. 31: luminile aprinse ne străjuiau ca niște vrăji.

p. 302, r. 4: parcă ea ar fi mîncat-o

uriășul plin de rachiu. Cînd am prins să zăresc îndărăt lumea

mă cutreierără

cu glasul gros

subțire și nevătămător

luminile aprinse ne atrăgeau ca niște vrăji

parcă ea ar fi mînat-o

În afara corectării unor greșeli de tipul celor semnalate mai sus, la transcrierea textului am căutat să respectăm cu mai mare grijă formele de limbă caracteristice scrisului lui V. Voiculescu, cum ar fi: *îndămină, sălbătăcuni, adăoga, împiedeca, întumec, trimete, sălbatec, lacrămi, sprincene, strein, vază (penru vadă), închiză, aprinză, paseri, înseila, răzăma, genuchi, protivnic, plăcînți* și altele, pe care le-am conservat alături de cele recomandate de normele ortografice în vigoare.

Îmbogățirea sumarului și noua intitulare a volumelor, ca și noua lor organizare interioară, dar mai cu seamă îmbunătățirile substanțiale aduse textului, în raport cu versiunea plină de erori aflată în circulație, fac din ediția în B.P.T. cea mai apropiată de ultima voință a autorului.

I. V.

CAPUL DE ZIMBRU

CAPUL DE ZIMBRU

Groaznicul uragan care a bîntuit la începutul iernii m-a ținut ca de obicei cîteva zile în pat, pradă unor cumplite dureri, ce mă dezechilibrau, ca totdeauna, pînă la anihilare.

Cunosc explicația științifică a mizeriei mele, dar asta nu mă consolează cu nimic. Știu că de vină sînt năprasnicele mase de aer ce se grămădesc înghețate la pol, fierbinți la ecuator și care, năvălind protivnice una asupra alteia, prefac văzduhul într-o năzdrăvană uzină de energie. Atunci enormele tensiuni electromagnetice cu care se încarcă lumea ne zdrobesc mușchii și ne schilodesc nervii.

Atunci zac fără să pot scrii, nici citi, nici măcar gîndi. Telefonul stă cu botnița pusă, clopotele sonoriilor sînt trimise să dea de veste în altă parte, la odăile slugilor, nimeni și nimic nu clinteste în preajmă-mi. Abia dacă uneori cerc să răsfoiesc ciorne de poeme părăsite ori vechi scrisori.

Într-o astfel de zi malefică, împins de o vrajă răufăcătoare, am desfăcut sicrișul unei casete cu amintiri de la mama. Din fundul lui s-a răsturnat o colecție uitată de mărci poștale, dăruită de ea cu

prilejul convalescenței mele dintr-o boală ce-mi primejdise în copilărie viața.

Erau câteva mărci cu chipul lui Cuza, purtând atât de simpaticul lui barbișon, unele cu domnitorul Carol cu favoriți, altele, cele mai multe, streine, necunoscută mie. Le priveam din ce în ce mai mișcat, și o hulă de emoții rău prevestitoare începu să se stirnească în mine. Simțeam că-mi scap de sub control. Vedeam cum se dezlănțuie și crește criza de care mă tem atîta și din care nu știu niciodată cum am să ies.

Otrava amintirilor mă pătrundea ca un corosiv și, uitînd de mine cel trupesc, am plîns cu amar, stringînd mărcile la piept și mîngîindu-le de obraji-mi înfierbîntați.

Biată mama! O crîncenă melancolie tăbărită asupra-mi. Penibile amintiri, amestecate cu tainice muștrări, căință și deznădejde puneau cu putere stăpînire peste mine. Tulburarea se strămutase acum în adîncul lăuntric, unde nu o mai puteam cu nimic ajunge. Lucid, mă înspăimîntam cu însumi de proporțiile ce putea lua și la ce hotărîre mă putea împinge. Cînd, împotriva tuturor consemnelor, ușa se deschise într-un zgomot de glasuri iritate, și prietenul meu, inginerul G..., intră furios, cu gura spumegînd de invective.

— Am să-ți împușc într-o zi camerdinerul, urlă el, repezindu-se către mine, ca să-l scap de urmăritor.

Eram salvat. Mă agățai de el, cum te prinzi cînd te îneci de o plînsă mîntuitoare. Și el era mirat și mișcat de graba caldă, de bucuria cu care îl primesc, cînd se aștepta la împotrivire sau măcar la mutre.

Bineînțeles, nu i-am destăinuit nimic din teribila tulburare ce mă întorsese, literalmente, pe dos, adică îmi răsturnase sufletul afară din tainițele unde îl închiseseam ca pe un smintit furios. După un schimb

de vorbe banale, cele mai liniștitoare din toate, despre sălbateca vreme de afară, despre șalele noastre murșicate de colții presiunilor atmosferice, despre boala la modă, „celulita“, ochii prietenului căzură asupra neînsemnatei pricini ce-mi dezlănțuisese criza, mărcile postale risipite pe așternut. Prietenul G... era, îmi amintii numaidecît, nu numai un emerit colecționar, dar și un neîntrecut cunoscător, o autoritate filatelică.

— A fost desigur o telepatie, exclamă el, entuziasmat. Te-ai gîndit intens la mine ca să-ți le evaluez. Puterea dorinței tale m-a împins să viu pe furtuna asta și, aplecîndu-se, culese în palmă petecutele de hîrtie zimțate.

Apoi se adînci, tăcut, în cercetarea lor.

— Nimic de seamă, spuse decepționat, după un răstimp. De la cine le ai?

— Nu mai știu, minții. Un dar primit în copilărie!

— Păcat! Credeam că e o moștenire, și în acest caz ar fi putut să-ți lase ceva excepțional: un cap de zimbru, de pildă. Totuși — adause, ca să mă mîngîie — și astea fac câteva zeci de mii de franci.

Apoi se lansă în teoria cultului pentru mărcile postale, peroră despre foloasele morale și materiale, ba chiar intelectuale, ce ne aduce această nobilă pasiune, care pe lîngă că ne învață istorie, geografie, economie politică și altele multe, ne agonisește un capital sigur, ce crește în valoare an cu an pînă la sume fabuloase.

Îl ascultam distrat, simțind totuși cum tumultul lăuntric se domolește sub alintările unor cuvinte aproape neluate în seamă.

— Apropo, mă întrebă, culegîndu-mă de departe, de pe alte tărîmuri ale gîndului. Știi cît valorează un cap de zimbru de douăzeci și șapte de parale?

— Un cap de zimbru ? de douăzeci și șapte de pale ? Nu știu, răspunsei. Bănuiesc că pînă la un milion de lei.

— Ai rămas tot copil în ale filateliei, mă certă el, jignit pentru capul de zimbru a cărui valoare o necocoteam cu atîta ușurătate. Un milion de lei ?... Un miliard, domnule, un miliard și mai bine ! E drept, se rectifică singur, că ultimul pe care l-am văzut costase numai cincizeci de mii de mărci germane, dar fusese luat cu japca. Ți-am povestit vreodată întîmplarea ? Nu ? Ei bine, atunci ascult-o. E formidabilă.

M-am lăsat bine pe spate, în moliciunea pernelor și a povestirii, pe care mă pregăteam s-o suport nu numai cu ochii închiși, dar și cu acea destindere a existenței, cu abandonul cu care te supui unui simplu masaj bănesc, dar totuși cît de magic alinător.

Ascultam ușor, ca printre genele auzului. Dar, sensibilizat de cutremurul ce mă descumpănise, nu-mi scăpa nimic nu numai din înșirarea povestirii, așa cum o spunea acum prietenul, ci, pe măsura desfășurării ei, trăiam întîmplarea în sine, în acuitatea spațiului și timpului de atunci cînd se petrecuse, așa cum numai în copilărie luam aievea parte la peripețiile basmului.

— Eram, începu el, în ultimul mare război, aciuat pe lîngă unul din comandamentele românești, în imediata apropiere a frontului. Ne aflam într-o zonă foarte primejduită, unde, cu o indolență, cu o fatalitate în adevăr de tragedie antică, așteptam — fără să se ia cea mai mică măsură, fără să clintim un deget — catastrofa. Stam acolo aproape zece ofițeri, cu un general în frunte, într-o paralizie în care poate numai pasărea, hipnotizată de ochii șarpelui, cade. Trupa, împrăștiată pe nesfîrșita întindere a stepei,

adulmeca dezastrul, așa cum fiarele, în mai nemijlocită atingere cu pămîntul, presimt marile cataclisme. Soldații urmăreau cu strîngere de inimă tragicul gîgîit al gîștelor sălbatice ce sfîșiau nopțile. Bateau cu ochii și gîndurile sloboda Cale a robilor, ce, ca o imensă falie albă, spinteca beznele cerului, lăsîndu-se spre Moldova. Băgau de seamă cu îngrijorare migrarea tot mai nestăvilită a salvăciunilor stepei, care fugeau de dincolo năvălind peste noi și talmăceau ca un semn de iminentă primejdie exodul acestora...

Noi însă, ofițerii, viețuiam nu pe tărîmul clătînat de huruitul tancurilor și tunurilor ce se îngrămădeau împotriva noastră, undeva, dincolo. Noi trăiam aplecați pe hărți cu pămînturi abstracte, cu mlaștini hașurate, unde săgeți scurte indicau false atacuri și mișcări iluzorii. Noi ne rezemam pe hîrtii, ne cîrmuiam de ordine impersonale ce veneau de departe, din neantul din spatele nostru, ca să treacă pe lîngă noi, în necunoscutul mișcător din fața noastră.

Ne simțeam prinși acolo, în inima pustiului ostil, ca într-o capcană, între trecuta noastră ofensivă ce se sleise și cea viitoare care se pregătea acum împotriva noastră, nu știam în ce chip, dar se pregătea formidabilă, să ne spulbere.

Prietenul oftă adînc și scutură, înfiorat, capul de cîteva ori, apoi urmă :

— Nu-ți mai descriu tragica muțenie a stepelor, cu nopți care, ca niște bale negre ale veșniciei, se lungesc deznădăjduit ; spăimîntătoarea apăsare a vîzduhului boreal, unde vîntul ne bătea mîntăile scoțînd din ele sunet senin de sticlă lovită ; unde înghețul năvălea în adăposturile noastre, asemănătoare unor anexe ale gheenei. Ascultam năuci hăurile din jurul nostru, priveam halucinați depărtările cu zări adînci în care alergau, rostogolite de vînturi, cîrduri de spini mari și rotunzi, ca niște arici care s-ar fi dat

nebunește peste cap. Ai văzut vreodată asta? E fantastic. La porunca vîntoaselor întreg cîmpul începe a se mișca, se însufletește și legiuni misterioase de spini albi-cenușii, ca niște gogoloaie de oase înviate, pornesc să o ia la goană pe fața amețitoare a stepelor, cu un fișit macabru. E hula bărăganelor premergătoare ciclonului. N-ai văzut niciodată așa ceva? insistă el...

Clătinai din cap în semn că nu văzusem...

— Ei bine, reluă el, toate, toate astea intrau cu spaimele lor întregi în noi!...

— Așa de frică vă era? îl întrerupsei aproape indignat.

— Nu frică, nu! Doamne ferește! țipă el. Era în noi o bravură unică pe lume, de supra sau de sub-oameni, cum vrei să-i zici! Nu ne-am fi clintit de acolo fără poruncă de-am fi știut că pierim pînă la unul, ceea ce de almintreli era pentru fiecare din noi o certitudine matematică. O, nicidecum frică, îți dau cuvîntul meu! Dovadă, nu numai că rămîneam înfipți pe loc, dar am fi pornit bucuroși la o nebunie, să trecem la atac... Era altceva. O teroare izvorîtă din cosmosul lăuntric. O apăsare superstițioasă, o ananké, la fel cu aceea pe care o ai, cum îmi povestea un scafandru, cînd stai în fundul mării sub apăsarea ineluctabilă a zecilor de stînjeni de apă, tavan negru-verde deasupra ta.

Eram să-l întrerup, ca să-l întreb ce legătură poate fi între frontul sălbatic, pe care, e drept, îl evoca tulburător de patetic, și povestea pașnicei mărci cu cap de zimbru. Dar puterea inerției, legănarea pe apele povestirii prin toate meandrele amintirilor prietenului mă opriă. Și mai ales mă opri încercarea de a întrupa în închipuirea mea virgină toate acele experiențe, de care, vag, îmi părea rău că nu le-am trăit, romanticele pustietăți cu și mai romantice ființe ce se zvîrcoleau într-o ademenitoare bogăție de chinuri, acolo.

Prietenul ceru voie și aprinse o țigară. Fumul îi acoperi deodată fața, ducîndu-l brusc în negurile stepelor pe care le rechemă, înlesnindu-mi astfel imaginației de a trăi aievea în contemporaneitatea tragiceii lui existențe de atunci.

— În sfîrșit, într-o zi, reluă el, se anunță vizita unui înalt oaspete, un general german de la Marele lor Cartier cu suita lui. Neliniștea noastră atinsese culmea. Pentru ce vine? Ce se pregătește?

Totuși, o ușoară dezmoțire de ordin practic prinse să se slombească printre noi. Grija primirii musafirilor, pregătirile pentru masă, deretecatul sălii de mîncare, curățirea bătăturii, neglijată pînă atunci, amorul propriu de a nu ne prezenta mototoliți, rasul, ferchezuitul ne-au umplut cu zorul și dîrdora lor cîteva ceasuri bune de părelnică destindere. Ba chiar de un ușor pospai de voce bună.

Începusem de mult să nu mai avem încredere și să scontăm la rece sfîrșitul aventurii. Totuși, ne sosea un general, o părticică din acel Mare Cartier, care pînă atunci ținuse în mîini toate fulgerele războiului. Și o caldă curiozitate, Doamne ferește, n-aș spune speranță, ne umezea ușor sufletele. Sigur că vine să puie la cale ceva decisiv și aici la noi. Acel creier de oțel, alcătuit din tunuri, tancuri și Stukasuri, cugetă acolo, în spatele nostru și la scăparea noastră. S-ar putea — de ce nu? — o minune. Există o artă, o viclenie a războiului, care știe în ultima clipă folosi o cotitură, o întorsătură neașteptată, răsturnînd situațiile și, ca la șah, printr-o lovitură, mîiastră, să schimbe plumbul incertitudinii în aurul biruinții.

Nu ne amăgeam însă! Eram lucizi. Dar ne îngăduiam, ca niște dialecticieni ai disperării, judecățile pe care existența la ananghic, încolțită de pieire, și le aduce în propriul ei sprijin.

Și, la urma urmei, ce pierdeam mai mult?

La ora 10 fix, așa cum se anunțase, o mașină cu doi ofițeri stopă în băraganul unde se mistuiau bordeiele și baraca noastră.

Cobori întâi generalul, un uriaș blond spălăcit, apoi un tânăr maior, elegant și mlădios ca un erou de film. După prezentări bătoase și saluturi fade, în care tânărul maior juca rolul de tălmăci, traducând pe franțuzește vorbele cu iz gîlcevitor ale înaltului oaspe, am intrat, spre mirarea noastră, toți în baracă. Așadar, nici o întrevedere secretă cu comandantul nostru, nici o cercetare a planurilor, a ordinii de bătaie, nici o schimbare de dispoziții, nici măcar o informație asupra situației! Nimic! Am priceput atunci că nu era o misiune de război, ci o simplă trecere, un popas al unui ofițer superior german, obosit de drum și flămînd.

De altfel, am și trecut numaidecît la masă. Comandantul nostru — și asta ne-a umplut copilărește de satisfacție — a luat loc în capul mesei, în ținută simplă de campanie. În dreapta lui a așezat pe generalul german. În stînga lui, ajutorul de comandant român. Și, alături de el, tânărul maior care trebuia tot timpul să ne tălmăcească conversația. Dar nu a avut cu asta nici o osteneală, căci am mîncat într-o tăcere funebră.

Nu-ți mai înșir meniul. Destul să-ți spun că ne dădusem peste cap să găsim, afară de conservele pe care le economiseam cu avarie, și puțină proaspătă. Cîțiva iepuri, vînați în tufișurile de mărăcini ale băraganului, vreo două-trei liște dibuite într-un stuhăriș departe și puțin pește proaspăt dintr-un crac al unui mic rîu de lîngă front. Toate agonisite cu primejdia vieții. Puteam fi pe drept mîndri.

Ei bine! nici un cuvînt de laudă pentru vrednicia și osteneala noastră. Oaspeții au mîncat din toate, indiferenți, fără să bage în seamă ce tezaure gastronomice le oferisem. Asta poate fiindcă generalul

nostru și-a cerut de la început scuze că nu vom avea ca băutură decît apă. Și încă apă de stepă.

Vinul și coniacul în adevăr ne lipseau de mult. Roul era pe sfîrșite și-l păstram numai pentru cafele. Așa că două mari carafe cu apă tulbure și sălcie se lăfăiau ironice pe masă, sub privirile piezișe ale oaspeților.

Am mîncat toți morocănoși, plecați cu un fel de înverșunare asupra bucatelor ca asupra unor dușmani pe care trebuia să-i exterminăm. Sfîrșitul ospățului amenința să fie lamentabil. Lipseau dulciurile, lipseau fructele, ca și lichiorurile, întîrziiau cafelele. Ni s-a cerut scobitori. N-am avut nici din acelea!

Atunci tânărul maior german se sculă și se apropie de șeful său, căruia îi șopti cîteva cuvinte. Acesta încuviință rece. Îndată fu chemată ordonanța lor, care după o scurtă poruncă ieși și se întoarse de la automobil cu o lădiță în brațe. Să ne vie rău! Erau douăsprezece sticle de șampanie de cea mai veritabilă și fină marcă franțuzească, pe care înaltul oaspe le oferî generos comandantului nostru.

Acesta întâi se roși, încruntă sprîncenele, își strîns buzule-i subțiri, semn de mînie. Dar aruncîndu-și privirea și vîzîndu-ne stînd sleiți de spaima unui refuz, se îmblînzî și primi curtenitor darul, cu condiția să-l consumăm împreună.

Bineînțeles, am început întâi cu toată evlavie să ne apropiem de prima sticlă și să o destupăm cu sfială. Dar cu ea abia am spoit fundurile paharelor. Am trecut deci la a doua, la a treia, la a patra... De la a opta butelie, eram cu desăvîrșire familiari, aproape necuviincioși cu faimoasa „Veuve Clicquot” pe care o făceam să pocnească întocmai ca la nuntă.

Limbile se dezmoțiseră. Existența tragică era înăbușită. Tânărul oaspe căpătase o vervă îndrăcită și

ne ducea numai în spirite și calambururi, cărora le țineam și eu destul de onorabil piept, amintindu-mi de cei câțiva ani în care mîncasem o avere la Paris.

Într-un moment de expansiune, ne-am găsit chiar rubedenii, noi, toți românii la un loc, cu tînărul maior german, care acum era centrul întregii atenții. Am aflat astfel că era contele K... și ni s-a destăinuit că prin spița femeiască se trăgea dintr-o domniță moldoveancă măritată prin veacul al XVII-lea după un prinț lituan, ai cărui urmași în cursul vremurilor se germanizaseră cu desăvîrșire. Ca dovadă, ne-a arătat stema familiei, în herbul căreia se deslușea și un cap de zimbru, ce ieșea bine în relief cînd apăsai inelul pe o cocă moale de pîine.

— Cine dintre dumneavoastră este filatelist? întrebă el deodată, rotind, ștregărește, ochii căprui peste noi.

Toți mă arătară pe mine.

— Știți ceva despre mărcile cu cap de zimbru? mi se adresă... și privirile lui scînteiară de uș farmec copilăresc.

— Prea puțin, răspunsei. Nu am avut niciodată onoarea să apuc zimbrul de coarne. Tot ce știu e din cataloage și din conversații...

— Păcat, zise el. Ați auzit totuși ceva despre cel mai rar și scump exemplar? E doar o onoare pentru țara dumneavoastră...

— Mi-a trecut pe la ureche, îngăimai eu, că s-ar găsi în colecția unui miliardar american un cap de zimbru de 27 de parale cum n-ar mai fi altul. Cred că e o legendă...

— Nicidecum, nicidecum, protestă tînărul. E realitate. Și s-ar părea că e un exemplar unic în lume... Sau, adăugă zîmbind cu tîlc, a fost unic pînă acum. Are culoare piersicie, nu galbenă-portocalie ca celelalte din aceeași serie.

— Dacă e așa, observai eu, nu se poate să nu se mai găsească și altele. Cred, de altfel, că nu s-au răscolit îndeajuns arhivele familiilor vechi românești și nici nu s-au făcut cercetări prin țările vecine, cu care Moldova corespunda prin scrisori.

— Ai dreptate, mă întări el cu voioșie. E ceea ce am întreprins eu. Și iată rezultatul.

Cu gesturi febrile scoase portfeul, trase din el un pliculeț, și din acesta dete la iveală un pachetel învăluit în sugătoare. Din sugătoarea despăturită, ca din niște scutece, ieși o bucatică de hîrtie albă de mătase, pe care, desfăcînd-o, mi-o întinse cu un zîmbet triumfător.

Privii cu lăcomie: strălucea acolo, de o minunată culoare piersicie, o marcă superbă, un splendid și autentic cap de zimbru de 27 de parale. Un exemplar cu toate caracteristicile pe care le cere cea mai aspră expertiză.

Îmi tremurau de emoție degetele și aproape scăpai hîrtia cu prețiosul odor pe masă în fața comandantului nostru, care își puse monoculul ca să-l privească.

Felicitai pe norocosul stăpîn al capului de zimbru și-l rugai să ne spună povestea descoperirii lui...

Știindu-se cu cîteva picături de sînge moldovenesc în vine și în același timp ca mare, înversunat filatelist, contele K..., cu cap de zimbru în blazon, ținea cu orice chip să aibă, oricît l-ar costa, și în colecție, un cap de zimbru din exemplarele cele mai rare. Războiul, care-l aruncase pe meleagurile noastre, i-a aprins și mai mult ambiția.

A făcut mai întîi cercetări la București, unde, după multe bîjbîieli, a luat pista unei mărci, care s-ar fi aflat în acel moment la Iași. S-a instalat deci la Iași. Aci, investigații neobosite și fără de răgaz l-au îndrumat la Bîrlad, la o veche familie boie-

rească, pare-se Costăchești. De aici, a luat urma aceleiași mărci, ce trecuse în stăpînirea unui evreu bogat din Cernăuți. A alergat la Cernăuți. Dar capul de zimbru emigrase peste hotare, la Lwow. A zburat la Lwow, însă marca intrase din nou în Moldova și se afla iar în Iași. În sfîrșit, după multe și multe peripeții, pline cînd de nădejdi, cînd de cumplite desperări, eroul acestor aventuri a intrat în posesia mult jinduitului pătrășel de hîrtie, care, triumf peste toate așteptările, era de culoare piersicie și anula unicatul americanului...

Trebuise însă să plătească 50.000 de mărci, afară de cheltuielile atîtor peregrinări.

— Priviți-o, ne invită cu mîndrie. Capul de zimbru din America nu mai este un unicat. Acum sînt două mărci pe lume la fel, dar numai două. *Tertium non datur*, hohoti el nebulatic. Cît crezi că valorează ? mă interpelă iar.

— N-aș putea spune, zisei cu prudență ; cel puțin dublu sau triplu !

— Aș ! rîse el. Sînteți departe mult de adevărata valoare. Cel puțin un milion, un milion și jumătate de mărci germane...

Cît istorisise el, marca se perindase din mîna în mîna, sau, ca să fiu exact, fiecare din cei care o priveau nu o ridica din hîrțile ce o învăluiseră, ci, după ce se săturau, o împingeau cu hîrtiuța în fața vecinului, încît marca, făcînd înconjurul mesei, călătorea necontenit. Pe cei mai mulți nu-i interesa decît enormitatea prețului plătit și mai ales enormitatea valorii ce i se atribuia acum. Îndeosebi, aceștia se holbau îndelung și cu lăcomie asupra ei.

Tocmai se ridicau tacîmurile de către ce doi soldați de serviciu cu șorturi albe și se aducea alt rînd de cafele, cînd deodată afară răsunară bubuiturile

unei motociclete, și cîteva răgete de claxon ne împuiară urechile, făcîndu-ne să sărîm de la locurile noastre. Un sergent deschise ușa, raportînd că o ștafetă grabnică vine din linia întîi, de la o companie care se morfolea de o săptămînă înăclăită în niște coclauri mocirloase. Un ostaș prăfuit năvăli pe urma sergentului, ciocni zgomotos călcîiele și întinse un plic tras cu grijă mare de la cingătoare.

Noi înghețaserăm.

Comandantul, calm, primi plicul, ne privi muștrător, ne făcu semn să ne așezăm la locurile noastre, ceru învoire înaltului oaspe, care privea placid în gol, și deschise plicul. Tremuram ca frunzele... Pe chipul comandantului, însă, nici o zăre de interes, nici o cută de emoție, nici o lumină sau o umbră de sentiment.

— Nimic important, ne liniști el cu aceeași obișnuită inerție cu care primea și citea toate rapoartele ca pe niște liste de bucate. „Mari mișcări de trupe inamice“... Atît...

Și viața se decoloră deodată iarăși în noi, ca o stofă bătută de soare și intemperii. Ea își pierdu din nou nuanțele care îi dădeau farmec, relieful desenului care-i făcea personalitatea. Rămînea singur cenușul fundamental al țesăturii, teribilul cenușiu al existenței...

— Ești existențialist ? îl întrerupsei, intrigat de frecvența și fiorul cu care cuvîntul existență îi revenea pe buze și care mă interesa mai mult decît povestea atît de amînată a capului de zimbru...

— Ce ? răzni el furios.

— Împărtășești teoriile lui Kirkegaard ? sau ale lui Heidegger ? lămurii eu timid.

— Copilării... îmi răspunse, liniștindu-se. Ce pot ști unii ca aceștia despre existența pură, din fotoliile lor de filozofi ? Trebuia să fii acolo cu noi, pe front,

ca să te lepezi de toate zorzoanele minții și de tot luxul inteligenței... Vrei să-ți spun? Ei bine, urâtul, singurătatea, pustiul, încordarea în vid, așteptarea, chinurile fără rost, necurătenia, spaima, dezastrul, astea sînt pura existență, în toată tragică, rușinoasă ei goliciune!

Știu: sînt experiențe voite, la care s-au încumetat sfinții și se supun cu mari primejdii yogii, dar astea sînt experiențe în duh. Ei spun că acolo, în acel punct tragic al existenței, se întîlnesc cu Eternitatea, cu Dumnezeu!

Pe noi însă o realitate crudă și nimicitoare ne dezghecia cu silnicie de toate pojghițele sub care se ascundea înspăimîntată biata noastră existență, și ajungînd la ea nu aflam decît deznădejde și neant!

Ca să revin la viață, eram cîteodată nevoit să pun degetele pe propriul meu puls și să le știu așa cîteva minute... Dar să lăsăm filozofia altora și să ne întoarcem la povestea noastră...

Ștafeta ieși de-a-ndaratele, covîrșită de inerția, de incapacitatea, de crima comandantului, care doarme, cînd toate primejdiile se ațin... Și perdeaua de paralizie, grea, înghețată, dintre noi și ceea ce se petrece dincolo, pe care o clipă o ridicase ștafeta, căzu iarăși. Rămaseram din nou spînzurați în beznă... Ușorul fum în care ne învăluisse șampania se risipi. Stam goi, mai nuli ca înainte, plini de sentimentul enormei nulități pe care o reprezentau cei doi oaspeți, care, vai nouă, înfățișau pe cei ce trebuiau să ne făurească mîntuirea. Căci deși nu știam, nu mai încăpea pentru noi, în taina noastră, nici o îndoială că vom fi, că sîntem, fără scăpare, încercuiți.

După cîteva clipe de vacuitate totală, în care ne simțiram ca niște locuri virane pline de dărîmături pe care s-au aruncat toate gunoaiile lumii, ne-am amintit de capul de zimbru și ne-am întors la el...

Scutecul de hîrtie în care fusese înfășat se afla în colțul din stînga al mesei, între coatele a doi locotenenți care întindeau paharele după șampanie. Dar capul de zimbru nu mai era!... Capul de zimbru dispăruse.

La început l-am căutat liniștiți pe întreaga față a mesei, sub masă, pe scaune și pe sub scaune, pe jos, pe tălpile încălțămintelor, pe coatele cu care ne reze-maserăm de masă, dar marca nicăieri.

O panică — pentru mine, mărturisesc nouă și de-a dreptul îmbătătoare — începuse să-i cuprindă pe toți. Comandantul nostru, palid ca mortul, cu buzele supte, se ridică în picioare și porunci celor doi soldați care serveau să încuie ușa. Cu o curiozitate nu sadică, ci vie și însuflețită, care-mi amintea de adevărata viață, priveam scenele neașteptate ce se desfășurau afară din programul pustietății noastre. Tot înghețul care căzuse pe noi se ridică deodată în tavan și se cuibări prin colțuri. Piepturile începură să se încălzească și să respire adînc, inimile să bată cu emoție, mințile să funcționeze sprintene și pătimașe...

Generalul german, cu o schimă de disprețuitor dezgust, încruciașe brațele-i groase și pufuia dintr-o havană. Păgubașul, nenorocit de întîmplarea care-l silea să ia o măsură hotărîtoare, ne trecu cu ochii gogonați în revistă și în urmă își înfipse privirile în ochii comandantului, așteptînd tăcut. Acesta porunci o nouă cercetare în toată încăperea, care se dovedi și de data asta zadarnică. Se făcu o percheziție corporală celor două ordonante, care, blajine, se lăsară despuiate pînă la piele...

Iarăși nimic. Comandantul începu să asude și să gîfție... Îl apucase frigurile pe care i le aduceau marile încercări... Mînia stăpînită, ciuda, rușinea îl învioraseră. Era acum rumen, cu ochii scînteietori,

nervos ca o cravașă, așa cum îmi plăcea mie și cum îl iubeam.

— Domnilor, zise el printre dinții încleștați, este inadmisibil ca marca să nu se găsească, oriunde ar fi ea. Onoarea noastră a tuturor este în joc. Prefer ca, eventual, să și-o piardă numai unul dintre noi. De aceea, cu toată rușinea ce încerc, vă rog, vă ordon să vă supuneți unei aspre cercetări corporale, pe care o voi săvârși eu personal asupra fiecăruia dintre dumneavoastră și pe care o încep cu mine însumi.

Și numaidecât comandantul nostru se desfăcu, își scoase portfeul, își întoarse gulerul, buzunarele pe dos, își lepădă tunica, scutură hainele, trase cizmele... Era un spectacol lamentabil de ridicol, degradant până la dezgust, totuși, își spun, pentru mine înviorător.

Așa, rînd pe rînd, sub ochii nepăsători ai generalului german, dar, trebuie să mărturisesc, în protestele penibile și spre marea mortificare a păgubașului, comandantul nostru, neîndurat, își cercetă în șir cîțiva ofițeri, care se supuseră cu foarte mare grație acestei supreme exigente pe care o imaginase șeful nostru, nu de a găsi marca, ci de a ne salva onoarea. Cînd cercetarea ajunse la căpitanul Tomuț, acesta scoase revolverul de la spate și rosti calm :

— Domnule general, dacă vă atingeți de mine, îmi zbor creierii.

Era o culme la care se ajunsese... Tensiunea ne făcea să vibrăm pe fiecare, așa cum zbîrnie stîlpii de telegraf cînd firele sînt supraîncărcate de electricitate...

— Căpitane, își ordonă ! gemu generalul.

— Nu dau voie nimănui ! niciodată ! în nici un chip... Spun pe onoare că nu sînt eu cel care a luat marca și cer cuvîntul meu să fie de ajuns, fu răspunsul ofițerului, care ridică arma și desfăcu pîdica.

— Apucați-l de mîini... Țineți-l ! porunci aproape cu țipăt comandantul, repezindu-se el mai întîi cu mîinile întinse spre ofițerul nesupus.

Dar acesta făcu un salt, scăpă în colțul din spatele său și, aparîndu-se, sta cu arma întinsă, amenințînd pe oricine s-ar fi apropiat... Atmosfera era încărcată de o violență și o vitalitate care începuse să ne exalteze pe toți.

Comandantul, înnebunit de furie, își ieși din fire și-și trase la rîndul său bowningul din teacă...

— Asta prînesc, strigă răzvrătitul, dar drept în inimă.

Și porni să lase binișor arma în jos, în vreme ce generalul o ridica încet cu brațul tremurat pe a lui...

Afară o rumoare surdă creștea și excitarea din baracă intra ca o contagiune printre soldații care aflaseră întîmplarea și se șteau pe la ferestre privind înăuntru...

În clipa nebună cînd comandantul ajunsese cu revolverul în dreptul ochilor, după cîteva zguduituri, ușa încuiată sări din clanță, și un soldat se repezi strigînd ca un smintit :

— S-a găsit, s-a găsit... iat-o ! și întinse pe palma umedă de emoție capul de zimbru.

Explicația fu simplă. În zarva pricinuită de sosirea ștafetei, marca fusese părăsită și uitată pe masă. Un soldat a pus peste ea o farfurie, pe fundul căreia se găsise lipit, odihnind inocent, vestitul cap de zimbru. Puțin lipsise să nu fie opărit cu apă fiartă în cazanul cu leșie unde se spălau vasele.

Descordarea fu aît de neașteptată și brutală, că generalul nostru izbucni în hohote de plîns și, căzînd pe un scaun, își puse revolverul în tîmplă. Căpitanul Tomuț, singurul rămas stăpîn pe sine, sări și îi smulse

mîna, așa că arma a pocnit, dar glonțul s-a dus în tavan.

Oaspeții, uluiți, dezumflați, au făcut amîndoi o mutră plouată. Se așteptasera la altceva și acum asistau la un spectacol măreț, dincolo de puterile lor de înțelegere... Un ofițer nesupus, care își apără onoarea cuvîntului, inviolabilitatea persoanei cu riscul vieții... chiar cînd poruncește comandantul! nemaiînchipuie...

Generalul german dădu semne de neliniște și voi să plece. Comandantul își veni în fire, îmbrășișă pe Tomuț, ceru pe rînd scuze tuturor ofițerilor și apoi oaspeților pentru cele întîmplare și ne rugă să ne așezăm din nou, ca să ne împăcăm nervii și să ne despărțim onorabil de oaspeți. Ultimele sticle își spumegară șampania în pahare și totuși împăcarea nu venea. Toți priveam rușinați și cu respect pe căpitanul Tomuț, care ridicase prestigiul de ofițer socotindu-l mai presus ca viața. Era pentru noi pilda încarnată a ceea ce vrea să zică „onoare“, „cuvînt de cinste“. Și totuși: licărea o altă taină dincolo de această strălucită, dar prea simplă explicație a gestului dramatic care ne zăpăcise.

Căpitanul Tomuț sta grav, privind departe. Arma lui se odihnea încă pe masă, unde o lăsase cînd s-a repezit să-și scape comandantul, lîngă paharul de care nu se atinsese.

— Îți mulțumesc, căpitane: ne-ai dat o nobilă lecție, pe care nu o va uita nimeni de aici, i se adresă generalul nostru, ridicînd paharul împreună cu noi toți și ciocnindu-l cu al eroului.

Acesta abia își atinse buzele și continuă să tacă, învăluit în gînduri.

În sfîrșit, oaspeții se ridicară. Trebuiau să plece. În curînd avea să se lase seara de stîpă, atît de

bogată în primejdii. După ce i-am însoțit toți la automobil și ne-am despărțit, de data asta și mai rece și mai lemnos, ciocnind iar călcîiele, ne-am întors și ne-am așezat la masa goală. Comandantul a luat pe căpitanul Tomuț lîngă el și iar l-a îmbrățișat lung.

— Domnule general, se apără acesta, nu merit atîta cinste...

— Lasă modestia, băiete... Ceea ce am terfelit eu pentru o scîrbă de hîrtiuță, onoarea de ofițer, ai ridicat de jos dumneata, cu prețul vieții.

— Nu este asta adevărul, domnule general, și nu vreau să vă înșel o clipă mai mult. A fost altul motivul împotrivirii mele de a fi cercetat.

— Nu căuta să te amăgești singur, îl dojeni părintește comandantul. Păstrează-ți și lasă-ne și pe noi să ducem neatinsă amintirea acestei fapte a dumitale, poate singura demnă din cîte săvîrșim aici.

— Nu pot, domnule general. Însăși onoarea mă silește să mă destăinuiesc... Înainte de a vă da adevărata explicație, am lăsat să plece oaspeții streini. E bine ca ei să ducă o impresie neștearsă despre o mîndrie a noastră, care nu mai există. De ce să mai mint acum? Adevărul e că și eu m-aș fi lăsat percheziționat, ca toți ceilalți camarazi, pe care nu vreau să-i mai înjosesc, dacă nu se împotrivea această teribilă piedică...

Și căpitanul Tomuț, cu mîna de data asta tremurătoare, scoase portfeul de la piept și desfăcîndu-l — exact cum făcuse maiorul contele K... — trase dintr-o hîrtie sugătoare împăturită o marcă, un splendid cap de zimbru de 27 de parale, la fel de piersicie și întru totul asemănătoare cu cea pe care ne-o arătase maiorul german... Atunci am îngălbenit de

spaimă și eu, care împingeam deseori jocul pînă a mă distra cu moartea.

— Cum ? sări generalul îngrozit... cum ? aveai și dumneata asupra dumitale o marcă identică ?

— Precum vedeți !... o am de la mama, o veche boieroaică moldoveancă. Mi-a dat-o să-mi poarte noroc pe front... Ați văzut ce noroc ! Închipuți-vă dacă m-aș fi lăsat cît de sumar cercetat !

— De ce n-ai spus că ai și dumneata o marcă atunci cînd am propus să vă cercetez ? izbucni generalul.

— Era prea tîrziu... Cine m-ar fi crezut, dacă nu s-ar fi găsit marca pierdută ?

— Atunci de ce n-ai arătat-o de la început cînd a scos maiorul capul de zimbru ?...

— Ar fi fost un gest copilăresc, spuse molcom Tomuț. Pentru mine, al meu nu era o marcă de hîrtie cu a cărei valoare să mă fălesc și să mă iau la întrecere. Al meu a fost — nu mai e acum — un talisman de un infinit alt preț... Dacă aș fi putut, l-aș fi păstrat ascuns în inimă. Exhiția lui m-a durut ca o desflorare... De altfel, înțilnirea asta uluitoare a două capete de zimbru în inima pustiului am vrut să o înlătur ca pe o fatalitate, tăinuind de la început cu înverșunare pe al meu. Nu s-a putut : soarta le-a silit să se înfrunte !

Din tăcerea strivitoare ce ne cuprindea, Tomuț se smulse hotărît.

— Și acum, iertați-mă, domnule general, pentru decepția ce v-am pricinuit și dați-mi voie să ies. Simt nevoia să iau contact cu pustietatea. E mai nobilă decît noi.

Și, sculîndu-se ca să se îndrepte spre ușă, căpitanul Tomuț se abătu cu pași cumpătați de sobă,

unde azvîrli în jarul aprins capul de zimbru ce-i rămăsese în mîna, strigînd : „*Tertium non datur*“.

Nimeni nu s-a mirat.

Și prietenul meu sfîrși povestea aprinzînd o altă țigară...

20—25 decembrie 1946, București

BEHAVIORISM

183

Vorbeam despre multe și de toate. Dar unde, mai cu seamă, se poate așa ceva, decât la o vânătoare?

Ne găseam blocați de o vifornită înspăimântătoare, cinci orașeni, în satul P..., unde picaserăm într-o dimineată de Bobotează, chemați urgent de judecătorul local. Se iviseră acolo niște rațe sălbatece, într-un cot al Buzăului.

Rațe sălbatece la munte!... Pentru noi, reduși numai la cei câțiva iepuri jigăriți din preajma orașului, însemna un vînat aproape exotic, o aventură.

Împrejurarea este de altfel destul de rară: numai cînd viscole uriașe cutureieră bălțile, se răscolesc rațele pitulate acolo, la iernat. Atunci ele se ridică umflate de furtună pînă în creștetul văzduhului și, ametește, caută alte meleaguri. E o jale să le vezi, cîrduri-cîrduri, răsucindu-se năucite în vînturi. Unele din ele apucă pe vâi în sus, spre munte, ca să se lase în limanurile rîurilor. Un asemenea refugiu le oferă bietelor pribege cotul pe care-l face apa Buzăului în dreptul satului P..., unde pare că o experiență ancestrală le mîna la o asemenea ananghie.

Dar aici sînt numaidecît semnalate unor pierderi iarnă ca de-alde noi, care, lacomi de vînat rar, alergăm cu mașina să le prigonim. Noroc că, îndată ce se simt în nesiguranță, ele se ridică iar în văzduhuri, ca să cadă, departe, în alt cot, pînă unde trebuie să alergăm pe jos o jumătate de zi, ca să ne zboare iar de sub nas, înapoi.

De data asta n-am apucat să ne jucăm de-a baba-oarba cu ele pe crivinele albe, căci chiar de la prînz ne-a ajuns din urmă și ne-a prins asupra faptului viscolul bălților, care gonise rațele și urca după ele. Credeam că nu mai sosim la gazdă. Că uraganul are să smulgă și să ia pe sus dealurile cu sat cu tot.

Și de trei zile ne găseam ferecați de zăpezi, cinci orașeni și cu judecătorul șase, vorbind multe și de toate. Vorbă fără sfîrșit, ca și băutura, încît gurile, nevoite să slujească la amîndouă aceste trebi deodată, ajunseră să nu le mai deosebească.

Într-un miez de noapte discuția ajunsese la cartea *L'homme, cet inconnu*. Unul din tovarăși, avocat, răsfoind agenda, ne opri cu întrebarea dacă știm ce este behaviorismul. Întîlnise cuvîntul în cartea cu pricina, nu știu la ce pagină, nu-i cunoscuse înțelesul și-l notase să i-l caute.

Behaviorismul? Eu, mărturisii, nu știam. Ceilalți, mai puțin încă. Și ne grăbeam să trecem înaintea, la flecăreala noastră. Cînd amicul Ermil, profesor de filozofie, cu enormul lui deget arătător bracat ca un pistol asupra noastră, ne împietri. Behaviorismul? Nu știm? Are să ne lumineze el.

Și începu să îngaime despre teoria unui american, i-am uitat numele, care se ocupă de așa-zisul comportament al fiecărui individ dintr-un grup pus într-o situație primejdioasă... Sau reacția fiecărui ins în parte în fața aceleiași grele încercări. Nu pricepeam mai nimic. Și profesorul Ermil iar o lua de la com-

portament, la reacție și la atitudine, o întrecăgă babilonic.

I-am cerut, disperați, pilde concrete : după ce și-a scremut gândurile, ne-a propus o catastrofă de cale ferată și ne-a lăsat să ne închipuim ce va face fiecare din cei loviți de sinistru. Unul fuge nebun pe câmp, altul calm își caută bagajele, al treilea se apucă să culeagă lucruri streine, în timp ce un al patrulea, nesimțitor la propriile lui răni, dă ajutoare și cooperează la salvarea celor prinși sub vagoane, pe când lângă el, unul, cine știe, plecat peste un cadavru, îl jefuiește de bani și giuvaericele.

Ei, acum eram pe cale să ne dezmeticim.

— Dacă e așa, atunci să vă povestesc eu cea mai beh... cum îi ziceți ?

— ...vioristică... completaram noi.

— Behavioristică întâmplare, sări cel mai lung și mai aprig la vorbă dintre noi... Autentică, urmă el, nu închipuită, ca a amicului. Și, fără să mai aștepte învoirea, primarul urbei, nenea Tase, și oarecum stărostele nostru, care ne cărase cu mașina, un mare scornitor de povești, se porni... Mă, voi știți toți că eu mă trag din neamuri bune și după tată, și după mamă. Ce rizi, demone ? se adresa el unuia care bufnise în râs. Păi să-ți arăt arborele meu genealogic și pe urmă să-ți dai pe față comportamentul matală.

— Apoi ce are de-a face neamul cu behaviorismul, nene, cuteză apostrofatul să replice.

— Are, mă... Ascultă și să nu mă mai întrerupi...

După neamul maică-mi sîntem de vița Vodeasa, odrasla domnească veche, în care fetele cele mai mici erau trimise la mănăstire, ca să nu se fărâmițeze averea și să aibă cine se ruga pentru păcatele părinților.

Dar nu la orice mănăstire. Ci la schitul Vodesele, ctitorit de niște strămoșe ale noastre. Două voie-

vodese, mama și fata, amîndouă fete, soții și văduve de domni...

— Cum adică, nene, și fete, și soții, și văduve, totodată ! Il necăji unul dintre noi.

— Ei, adică, mama, doamna Anca, fusese soția lui Velicu-vodă, iar fata lor, domnița Dragomira, se măritase cu Hrincă-vodă.

— De pe vremea lui Papură-vodă, mîrii același. Dar primarul îi aruncă o căutătură așa de cumplită, că-l încrămeni. Și urmă :

— Voievodesele, după ce soții lor, domnii, fură uciși de turci, s-au tras amîndouă la munte și au ctitorit un schit pe un pisc, apărut ca o cetate, unde de atunci și pînă mai acum, cînd s-a risipit de cutremur, au stărețit numai fete din neamul lor.

Am petrecut și eu, copilandru fiind, cîteva săptămîni la schitul Vodesele, cînd îl cîrmuia ultima stareță, mătușa mea, maica Teofana. Atunci am auzit chiar din gura ei întâmplarea care se păstra scrisă în catastifele lor... Acolo să vedeți comportament. Dar să vă iau cu rînduială.

Schitul era închinat Maicii Domnului. Și era cu strășnicie oprit să calce în el picior de bărbat, de orice soi ar fi fost, nu numai de om, dar nici de cocoș, de motan, de taur sau armăsar... nimic... Nu puteau intra acolo decît femei, adică, pe lângă femei, se primeau pisici, găini, vaci, oi și altele de aceeași categorie.

— Nene Tase, vrusei să-l întrerup...

— Incidentele se ridică la urmă, după ce sfîrșesc... Acum nu se mai admite. Demone, vrei să mă încurci... Și povestitorul trecu mai departe : Pentru asta schitul, pe lângă pereții prăpăstioși de stînci, ce-l apărau din trei laturi, mai era înconjurat și de niște ziduri

tari și înalte, cu țepușe de fier înfipte în creneluri și șanțuri adinci la temelie. Se pătrundea în el numai prin trei rînduri de porți tari, căptușite cu fier, ferecate cu zăvoare cît bîrnele și lacăte cît ploștile.

Cînd începe întîmplarea noastră, să fi fost ca la douăzeci de maici ce se surghiuniseră de bunăvoie acolo. Unele, tinerele. Cele mai multe, bătrîne. Cîteva sosite la pragul călătoriei spre dincolo.

Viața era orînduită după toate canoanele schimonicești și cu ascultare aproape ostășească, sub mîna de fier a uneia din strămoașele mele, care moștenise și scaunul, și tradiția Vodeselor. O maică la vaci, alta la oi, alta la grădină, două cu rîndul strajă la porți...

— Iartă-mă, nene... zisei.

Nenea Tase albi ochii fioros la mine.

— Incidentul la urmă.

— Iartă-mă, nene, nu mai pot răbda...

— Vorbește, îngădui el.

— Cum făceau măicuțele cînd le trebuia și lîr pui de găină? Că, de, ouă de prăsilă fără cocos știm că nu se poate... Aveau nevoie încă și de lapte. Or, vacile fără tauri...

— Ei, mă, da' caraghioși mai sînteți! Trimiteau și ele în sate, jos, cîte o măicuță mai tînără, cu găinile, alta cu vacile, la cocos, la taur, la ce trebuia! Parcă era greu să te gîndești, fără să mă mai întrerupi...

Și ce adică, se întoarse el, la un schit așa de sfînt găinile nu pot oua și fără cocos, și vacile...

— Nu pot, nene, nici în ruptul capului pentru ca să fete fără taur. E lege.

— Ei, isprăvește, că pe urmă... mă repezi înfuriat. Tu nu știi că la Sfîntul Munte este și acum o mănăstire unde nu numai că nu pune piciorul sămîntă de bărbat, dar chiar păsările sălbatice, cînd zboară pe

deasupra lui, se osebesc: bărbații, adică păsăroii, fac stînga-împrejur și-l ocolesc pe departe. Nu îndrăznesc nici cu aripa, necum cu ochii, să spurce văzduhul închinat Sfintei Fecioare.

Și nenea Tase roti ochii, triumfător.

Într-o zi aproape de Crăciun, pe o viforniță ca asta, cu troiane cît căpițele, de sta lumea întemnițată prin bîrloage, cam pe la prînz, răsuna răsunară deodată bătai în porțile schitului...

Maica portăreasă, din chilia ei de sub clopotniță, a făcut pe surda, închinîndu-și trupul cu cîteva cruci, și nu s-a mișcat de la vatră. Cîteodată trece Necuratul, și în drum se abate să facă oamenilor cucernici cîte o șotie.

Dar repede, bătaile se întetiră, grozave, că răsuna curtea schitului mai rău ca de toaca mare. Și niște glasuri groase începură să strige. Maica iar nu se clinti. Cine știe? Poate trece și asta. Sînt ispite pe care nu le birui decît cu neluarea-n seamă. Dar se porni numaidecît o ploaie de boncănături în porți atît de furioase, amestecate cu urlete, „Deschideți, deschideți!”, că maica portăreasa, încotoșmănată cu șuba, a ieșit să întrebe cine este. Vîntul i-a smuls glasul din gură și i-l-a zvîrlit afară, peste ziduri.

— Oameni buni, fu răspunsul.

— Ce fel de oameni? se interesă măicuța.

— Oameni buni. Deschideți, că nu mai putem aștepta.

— Bărbați sau femei? iscodi măicuța, deși glasurile mărturiseau ca despre niște tauri...

— Amestecat, sosi de dincolo vorba pe vînt.

— Cum amestecat?

— Și bărbați, și femei.

— Cum, și bărbați, și femei?! se indignă măicuța, cu gîndul la alte bazaconii.

— O să vedeți... Deschideți numai. Avem să vă lămurim...

— Nu se poate. Nu deschidem, hotărî portăreasa prudentă, și vru să intre iar în chilie, la cald.

Dar bubuiturile și urletele se porniră atît de strașnice, că portăreasa puse mîna pe funie și trase clopotul de alarmă. În cîteva clipe, tot schitul fu sculat în picioare.

Măicuțele, spăimîntate, ieșeau pe rînd, îmblănite, ca vulpile din vizuini, și se grămădeau în jurul portăresei.

— Ce e, maică ?

— Ce s-a întîmplat, surioară ?...

Unele veneau în mîini cu topoare, altele cu furci ori țepoaie, cîteva cu pistoale. Și, roată, ca o ciotcă de ciori pe o pradă, tabăriseră și ciuguleau pe maica portăreasă cu tot soiul de întrebări : „Ce e ? Foc ? Răzmeriță ? Cutremur ?”

Deocamdată, ciocăniturile în porți încetaseră și cei de dincolo așteptau tăcuți.

Iată că repede se arată și maica stareța, neînfricăată și gata să facă față oricărei primejdii.

Ca și cînd parcă cei de afară ar fi văzut-o, bătaile în porți și strigătele se porniră și mai neînduplecate.

— Deschideți, deschideți ! Că spargem porțile.

Stareța se apropie cu grabă, pășind mărunț.

— Ce e, maică Fevronio ? Întrebă ea pe portăreasa năucită.

— Nu știu, maică stareță.

— Cum, nu știi ? Ce păzești aici ? Întrebă !

• Și maica întrebă din nou vîntul :

— Cîc e acolo ?

— Noi !

— Care noi ?

— Noi, oameni buni. Deschideți...

— Auzi, maică stareță, se plecă Fevronia la urechea bătrînei, cu răspunsul plocon : Cîcă oameni buni.

— Întrebă-i ce vor ! porunci stăpîna.

— Ce vreți ? se făcu Fevronia ecoul maicii starețe.

— Adăpost, că murim. Adăpost... filfi vîntul răspuns.

— Auzi, că vor adăpost, cîcă mor, tîlmăci portăreasa pentru auzul ruginit al superioarei.

— Spune-le că nu e slobod să calce aici bărbați, încheie stareța colocvial.

Portăreasa comunică întocmai decretul.

— Deschideți, că spargem porțile ! Avem și trei femei degerate cu noi.

— Auzi, maică stareță, că au trei femei degerate cu ei.

— Unde sînt ? porunci aceasta să se întrebe.

Femeile se aflau într-o tîrlie, trasă de bărbați. Sînt degerate și, dacă se mai întîrzie, mor acolo afară.

— Cum putem ști ? continuă dialogul între înăuntru și afară.

Urmă o tăcere încurcată.

— Îngăduiți să învrăm, propuse un glas aspru. Lăsați femeile în grija sfinților-voastre și noi plecăm numaidecît.

Mai era de codit și de amînat ? Cîteva vieți ome-nești piereau acolo în gerul năprasnic. Și ele se tir-guesc...

Stareța totuși se frămînta plină de grijă.

Dacă e o cursă ? Cîte nu se întîmplă pe lîume !... Puse să întrebe iar cum au ajuns pînă aici.

— Ne-am rătăcit, aduse vîntul glas. Am plecat să căutăm un cîrd de vite răsluite de lupi și ne-a ame-țit vișofnița. Nu știm nici unde sîntem, nici încotro s-o apucăm.

Încurcătura stareței creștea. Ce să facă ?

Atunci, o măicuță subțirică, venită de curînd de la o altă mănăstire și pînă atunci nebagată în seamă, ieși în față :

— Mă urc eu în clopotniță și văd ce e afară !

Era, de altfel, tot ce putea fi mai simplu. Dar celorlalte, cărora le luase spaima mințile, li se păru o invenție extraordinară.

— Urcă, maică, încuviința bucuroasă stareța, și cercetează cu băgare de seamă. Domnul să te însoțească !

Cît ai clipi, măicuța a fost în vîrfurile turnului și apoi jos.

— Sînt doi bărbați înhămați la o tîrlie...

— Și în tîrlie ? se neliniști stareța.

— În tîrlie nu se poate deosebi ce este. Stă ca o mogîldeață peste care zac azvîrlite ghebele și dulămile oamenilor. Atît.

— Nu putem da drumul, fu verdictul stăpînei.

De afară, bubuituri infernale și urlete cumplite întîmpinară refuzul... Oamenii băteau și răneau ca nebunii.

— Deschideți, că spargem porțile ! Ne mor femeile înghețate...

Porților însă nu le păsa de amenințarea asta. Stau pe trei rînduri, ferecate cu oțele.

— Porțile noastre nu pot fi sparte. Sînt apărute de sfinții îngeri, porunci bătrîna superbul răspuns, comunicat întocmai de Fevronia.

— Atunci le dăm foc și tot intrăm, izbucni un răcnet de afară. Adu paie, Constandine, și scapără din amnar.

Călugărițele, la auzul acestei nemaipomenite bleșmății, schimbară fețe-fețe și începură să se șoșotească. „Asta așa e ! Lemnul ia foc ! Și sfinții îngeri nu-l împiedecă să arză.“ Stareța căută în mintea ei o dezlegare și nu o găsi acolo. Făcu încet o rugăciune și

așteptă. Vifornia aproape încetase. Numai fulgi mari, încălecați unul în altul, se rupeau, smocuri, din cer și cădeau cu nemiluita.

Călugărițele, împovărate, se scuturau ca fiarele, din spinare, cu tot trupul deodată, așteptînd inspirația stăpînei. Dar inspirația nu mai venea. Adia numai de dincolo de ziduri fum și miros de cîrpe aprinse.

— Uite ce zic eu, maică stareță, glăsui gros o vlăjgană de călugăriță. Le dăm voie să se strecoare numai cîte unul din bărbați o dată. Cum intră al dintîi, pui eu mîna pe el și-l încleștez. Din brațele mele, și-și încrucieșă niște butuci îmbrăcați în mînece, nu-l scoate nici Domnul Cristos.

— Și pe urmă ? întrebă stareța.

— Și pe urmă îl strecurăm printre porți pe al doilea. Cum s-o prelinge oleacă, îl și înșfacă maica Agapia, aci de față. O cunosc eu, că ne luăm la trîntă pe muchi cînd paștem vacile. Și n-o pot pune jos cu nici un chip.

Maica Agapia, groasă cît un buduroi, se izmeni smerită, precum că primește misiunea.

— Ei, și pe urmă ? făcu stareța nemulțumită.

— Cît îi ținem noi, ca în niște obezi, cineva, alte maici, tîrăsc tîrlia cu femeile în turte. Și numaidecît pe bărbați, îi zvîrlim, cu tîrlie cu tot, îndărăt afară.

Maica stareța se potrivea la mintea de gîină necăcată a Agapiei și zise „bine“.

— Bine, răcni Fevronia către porți, repetînd încuviințarea stăpînei.

— Ce ? veni întrebarea de afară.

— Să între întii un bărbat singur.

O mică tăcere. Oamenii se sfătuiau.

— Deschideți. Facem cum vreți, numai să scăpăm femeile. Sînteți creștine, ce dracu !

Ca împinse de un pinten, portăreasa și cele două atlete zvîcniră la porți și deschiseră repede cele două rînduri lăuntrice. Cînd au ajuns la al treilea, care se desfăcea în afară, Fevronia strigă :

— Să intre al dintîi !

Și crăpă puțin o aripă a porții cît să se strecoare cu mare greutate un copil, și încă doar cu umărul înainte. Și, pe deasupra, maica Agapia își înclăstase butucii în spezeze și se proptise în calcie, ca nu cumva cei dinafară să tragă și să deschidă larg poarta.

Unul din bărbați se căznea să pătrundă, parcă s-ar fi născut din crăpătura porții, și intra numaidecît în forcepsul brațelor Agapiei, care-l purta repede în curte, unde călugărițele se adunară cîslă în jurul lui, ca vrăbiile pe o bufniță. Poarta se trîntise la loc...

— Al doilea la rînd ! comandă Fevronia, crăpînd abia canaturile, ca și cînd ar fi dat drumul unui șoricel. Și al doilea, un zdrahonț cît un malac, căzu în cleștele Filoteei, rîzînd... Poarta se trînti iar.

— Fie și un lup mîncat de oaie, glumi el, lăsîndu-se moale în brațele femeii.

— Oaia Domnului, întregi maica, trufită de puterea ei.

Acum amîndoi bărbații, îmbrățișați de cele două amazoane, ședeau cumînți, zîmbitori, și cerură să se aducă tîrlia cu femeile înghețate, care aveau nevoie de îngrijiri grabnice.

Stareța dădu dezlegare. Și un cîrd de maici se repezi afară și se înhamă la povara care fu tîrîtă lîngă cei doi firtați.

— Sărăcuțele — începură maicile să căineze pe femeile din sanie — hai fuga să le luăm sus. Cîte sînt ?

— Trei, răspunse voios cel cu nașul între sînii maicii Agapia.

— Să le duceți sus la arhondaric, că e cald, porunci stăpîna.

Și, pînă să puje mîna călugărițele, dulămile și zeghile începură să miște, și de sub ele răsăriră trei haiduci fioroși, cu flintele întinse, pistoale la briu și cuțite în dinți.

— Jos mîinile ! răcniră mînioși.

Și brațele de fier ale Agapiei și Filoteei se făcură de mămăligă.

Acum, cinci haiduci cu puști și pistoale înconjurară pîlcul de maici, care se strînseseră una într-alta ca mielușelele cînd le încolțesc lupii. Maica Fevronia, care tocmai încuiase ultimul rînd de porți, căzu în leasă și fu vîrîtă cu ghionți în roata celorlalte.

— Cîte sînteți cu toatele ? întrebă căpetenia, o namilă smolită, cu cușma cît o căldare și mustașile răsucite pe după urechi. Da' să nu mințiți, că dracu v-a luat !

— Douăzeci, spuse demnă stăpîna schitului.

— Cine ești tu de răspunzi ?

— Eu sînt stareța, se semeți strămoașa mea.

— Aha ! Tu ești stareța. Avem, vra să zică, de la cine cere bogățiile...

— Nu se află nici o avere, maică. Schitul e sărac...

— Nu crîcni... E schit domnesc, înzestrat de vodă... Știu eu. Nu mai minți. Scoateți aurul pînă nu încep să vă schingiuiesc. Carcalete, și tu, Vlaicule, se-n-toarse el către tovarăși, intrați în biserică și încărcati odoarele, toată aurăria și argintăria. Nu uitați potirele. Căutați peste tot și scormoniți.

— Unde este beciul ? întrebă el. Beciul era chiar sub arhondaric. Cu ele la beci ! porunci, întunecat, tîlharul. Dar mai întîi să le numărăm...

Le socotiră : erau numai șaptesprezece.

— Trei unde s-au ascuns ? răcni el.

Nu se ascunseseră. Zăceau de boală și de bătrânețe la chiliile lor. Căpetenia porunci la doi dălcăuci să le scoată și să le țină lângă celelalte.

— Cine merge să ne arate unde stau ?

Se înfățișă numaidecât de bunăvoie tot măicuța care se suise în clopotniță.

— Ce faci, maică Pelaghia ? o certă cu asprime stareța.

— Fac bine. Și n-am a vă da vouă socoteală, răspunse aceasta cu îndrăzneală mare.

Și se întoarse numaidecât cu cele trei bătrâne tîrîș.

— Cu ele la beci ! fu porunca.

Stareța vru să se împotrivescă, dar din doi brînci căzu în zăpadă, de unde abia o ridicară maicile. Alaiul se porni încet, cu călugărițele mai mult moarte decît vii. Și turma ascultătoare se înfundă în gîtlejul beciului, unde fu zvîrlită, după ce tîlharii se încredințară că nu mai este nici o altă ieșire. Și fură încluiate acolo.

— Toadere, tu ia cheile de la porți, porunci căpetenia. Unde sînt cheile ?

— La mine, rosti Pelaghia, care stătuse pînă atunci în dosul tîlharilor. Na-ți-le. Și-i întinse inelul cu niște chei cît toporiștele.

— Tu erai aici ? Ce așteptai ? o fulgeră tîlharul. Intră și tu la un loc cu soațele... Am să vă scot la rînd să-mi mărturișiți păcatele și averile...

Pelaghia nu se mișcă.

— Hai, la beci ! Ce aștepti ? se răsti, mai încrunțat, hoțul.

— Pe tine te aștept, Ciopală.

Tîlharul căscă ochii mari și duse mîna la brîu.

— Ho ! îl opri autoritară călugărița.

— De unde mă cunoști tu pe mine ? făcu uimit Ciopală.

— Te cunosc că ți-am cîntat de atîtea ori pe la hanuri. Uită-te bine, nu-ți amintești ? Și începu să fredoneze :

Foaie verde foi în poală

De alămii și portocală,

Tine valea, măi Ciopală...

— Tu ești, Păuno ?

— Eu sînt.

— Ce cauți aici ?

— Ce cauți și tu ! Dar mi-ai luat înainte. Dacă nu le călcai tu, deschideam eu la primăvară porțile cetei mele. Jăfuiam eu schitul. Acuma împart prada cu tine. Te învoiești ?

Tîlharul, privind-o iabraq, zise :

— Bine, Păuno. Numai să fii cinstită și să dai pe față tot ce țin ascuns boaietele. Nu cumva să oprești bani ori scule pentru tine, ca să te întorci pe urmă singură să le iei.

Pelaghia făgădui.

— Uite ce zic eu, Ciopală. Și măicuța se strînse într-un șold al tîlharului. E mult de căutat și de cotrobăit. Că trebuie ridicate podelele din chilii, cercetate lăzile cu toate chichițele, desfundate firidele zidite. Asta cere vreme și liniște. Peste puțin se lasă noapte, că ați întîrziat prea mult cu tîrguiala la porți. Azi să ridicăm numai averile din biserică, unde aprindem lumînările groase din sfeșnice și policandrul... În chilii însă e greu de umblat, ascultă-mă, să lăsăm pe mîine.

Ciopală sta în cumpeni. Și o privea pe sub sprîncenile care se îmbulzeau stufoase peste ochii verzi ca o a doua pereche de mustăți ale frunții.

— Nu mîn aici, hotărî el. Plec astă-seară.
 — Cum vrei... Dar atunci plecăm cu mîna goală.
 — De ce plecăm ? întrebă hoțul.
 — Fiindcă merg și eu cu tine... odată.
 — Și dacă rămîn ?
 — Atunci te găzduiește la arhondaric ca pe un episcop și te ospătez cu toți ai tăi, ca și cum aș fi stareța.
 — Bine, am rămas.
 — Atunci dă poruncă să se sloboadă numaidecît din-beci cinci maici tinere, pe care să le aleg eu.
 — Ce să faci cu ele ?

— Să mă ajute să dau foc cuptorului, să coc pîinea, că aluatul e frămîntat gata, să tai și să vă fac la favă niște gîște rumenite ; să vă învîrtesc cîteva plăcînți... Maicile au să vă slujească la masă. Și apoi, la noapte, cîte un trup fraged pentru fiecare dintre voi nu strică !

— Bine, chibzui hoțul. Să scoți numai patru, mie nu-mi trebuie.

— Cum ți-e pofta...

Și Pelaghia ridică din umeri. Un tîlhar o însoți la beci, unde alese cinci măicuțe pe sprinceană... Biețele fete ieșiră în plînsese, cu lacrimile înnodate sub bărbie, și merseră ca la junghiere. Se dădeau spre jertfire tîlharilor. Pelaghia abia avu putință să le strecoare în ureche cîteva vorbe.

Și, în timp ce biserica strălucea ca la slujba Învierii din toate luminile ei aprinse, tîlharii despuiau pristolul, dezbrăcau icoanele, ridicau potirele, smulgeau crucile scumpe, jăcmăneau gîtul precistelor de salbe și lefți, scobeau cu jungherele nestematele din coroanele sfinților dăruți de domnii din veac. De sus, din slava bolții, unde sta zugrăvit, Pantocratorul da nepăsător binecuvîntarea sa celor ce-i pingăreau lăcașul și mieluselele.

Dincolo, în sala arhondăriei, ardeau așîderi sfeșnice cu luminări groase ca pe braț. La lumina lor, două măicuțe rînduiau masa cu cele mai prețioase tacîmuri ale stareței, moștenite din moși-strămoși. Alte două se îngrijeau de coptul gîștelor abia jumulte. A cincea se pîrpălea la cuptorul plin de jar. Și toate, zburau ca prîsnelele sub poruncile Pelaghiei și sub supravegherea unui tîlhar, care nu le slăbea din ochi și nu le îngăduia să facă un pas afară.

Cînd Ciopală se ivi, tîrziu, pe ușă, cu un sac dol-dora de odoare și giuvaeruri, Pelaghia îi ieși înainte.

— Acum haidem să cercetăm casa stareței. Știu cu toate ascunzătorile ei, că am pîndit-o de nenumărate ori.

Tîlharul o privi lung, scrutător, cu o bănuială adînc tănuită.

— Ți-e teamă cu mine ? Atunci lasă mîine, făcu Pelaghia. Îți dau numai planul și te duci singur.

— Nu mi-e nici o teamă, spuse calm Ciopală. Haidem...

— Fetelor, grăbiți ospățul, porunci vînzătoarea și porni cu hoțul.

Peste mai bine de un ceas zăbavă, se întoarseră cu alt sac umflat de scule de preț și cu o cățuie de argint smălțuit ghiftuită cu galbeni.

— Și tot a mai rămas un ungher necercetat, suspină ea. Dacă vrei, după ospăț... Căutăm și evanghelia cu scoarțele de aur împănate cu smaralde.

— Să vedem... zise scurt tovarășul, mereu posomorît.

— Gata, fetelor ? strigă ca o stăpînă călugărița.

— Gata, maică, se grăbiră să răspundă ajutoarele.

— Poștiți, puteți începe... Așezați-vă, îndemnă ea pe cei cinci tîlhari, care se adunaseră în jurul mesei,

Ciopală și patru haramine înalte și vinjoase, pe lângă care măicuțele păreau niște potîrnichi ochite de ulii. Dar deocamdată ei priveau și adulmecau cu lăcomie, din ochi, din nări, din gurile pline de bale, bunătățile ce se grămădeau pe albul mesei. Aburii din pîinile coapte umpleau odăile. Și o mireasmă bogată de gîscă rumenită ar fi dus în ispită și pe un sfînt. Dar toți așteptau un semn de la Ciopală, care își plimba ochii peste tot prin arhondărie și întîrzia.

— Cauți ceva? îl întrebă prevenitoare Pelaghia.

— Gustă tu întîi din toate, se întoarse el poruncitor, cu sprincenele zburlite, spre gazdă.

— Veniți, fetelor, spuse simplu aceasta.

Și începură să mănince din toate și să bea de-a binelea.

— Hii, ați uitat murăturile. Și sticla cu drojdie. Fugi, maică Macrino! Ciopală, dă un om să-i ajute să ridice capacul de la butoiul cu varză. Vreți să vă călesc puțină? Ia aleargă, maică Rahiro, și încinge o tigaie cu untură. Și vezi să nu iasă prea vîrtoasă mămăliga.

Repede sosită varza, murăturile, drojdia, din care pe rînd se înfruptară mai întîi Pelaghia și soatele ei.

Ciopală, în sfîrșit, dădu învoire. Și tovarășii se repeziră la ospăț. Fiecare cu cîte o măicuță sprintenă lângă el, să-l slujească.

După ce-și potoliră foamea și setea, cei patru începură să bage de seamă și femeile de lângă ei, și se puseră să le giugiulească. Pelaghia le smulse măicilor culioanele din cap, și pletele se desfăcură, lungi și unduioase. Le scoase cu sila rasele negre, și sîinii săltară învolți din pieptarele descheiate.

Numai Ciopală, în capul mesei, nu s-a atins decît de o bucată de pîine, un copan de pasăre și de un

pahar de vin. Ședea crunt, cu ochii în patru, și veghea pentru toți și peste toate.

Pelaghia bea, mîncea și cînta în rînd cu ceilalți, ca la han.

— Ia, Ciopală, îl îndemna ea. Că mîine răbdăm.

— Lasă, că umplu un sac cu ce rămîne, răspundea el. Bea tu și sature-te, că o să ai nevoie. Și un zîmbet subțire îi tremură mustăpile. Eu n-am trebuință, adause el.

De oboseală, de frig, dar mai ales de povara mincării și a băuturii, tilharii abia mai clipeau, toropiți de somn.

— Haide, la culcare! porunci căpitanul. Mîine, în zori, pornim să desfundăm schitul întreg. Iar la amiază trebuie să fim departe de aici.

Dar tovarășii doreau acum femeii și nu se mai dezlipeau de trupurile dulci ale măicuțelor.

Pelaghia propuse să-și ducă fiecare maică omul în chilie ei, unde era cald, și să-l culce acolo. Au să guste și ele dulceața unei strîngerii voinicești, de mult jinduită. Iar oamenii au să se afle mîine mai ușori, mai harnici și mai treji decît dacă ar fi opriți de la plăcerea asta, pe drept meritată.

Ciopală privi chiorîș la Pelaghia, dar se învoi.

— Și tu, Păuno, ce ai să faci?

— Eu rămîn cu tine să-ți țin de urît, Ciopală.

— Nu, mie nu-mi trebuie. Tu ai să te duci cu Constandin. Și arată către un vlăjgan chipeș, care abia se ținea pe picioare.

— Constandine, ai grijă de ea. Să fie mulțumită.

— Las' pe mine!... își împletici limba Constandin. Atunci, cu am două... rînji el, luînd cu celălalt braț pe Pelaghia.

— Nu, a cincea rămîne ostatecă aici, să-mi facă focul și să vază de lumînări. Că eu nu mă culc. Stau și aștept pînă vă saturați și vă treziți.

Și Ciopălă, încruntat, luă om cu om, la rînd, pe fiecare din tovarăși, îi dezarmă de pistoale, de cuțite, de flinte, pe care le rîndui stivă, într-un colț lîngă ușă, îi mîngie cu cîte o palmă zdravănă și le dete drumul.

— Acum puteți pleca...

Și, împerechind pe fiecare cu cîte o măicuță, porni la un pas în urma lor cu a cincea maică pe care o încătușase de braț și o tîra cu el. Se opriră undeva.

— Asta-i chilia mea, zise Pelaghia.

— Intră cu Constandin în ea, porunci tîlharul. Voi stați afară și așteptați-mă, spuse celorlalte trei perechi.

Ciopălă îmbrînci pe Pelaghia și pe Constandin și intră după ei în odaie, cu măicuța lui tîrîș. Acolo a cercetat amănunțit totul, a ridicat un cuțit, o topo-rișcă. A încercat fiarele zăbrelelor de la fereastră și, după ce a ieșit, a răsucit de două ori cheia în broască și a încuiat pe tîlhar cu femeia acolo. Cheia a luat-o cu el.

— De ce faci asta? Ți-e frică? strigă batjocoritoare Pelaghia.

— Nu, nu mi-e frică. Dar ca să te găsesc mîine dimineață acasă. Că Constandin are să doarmă ca un buștean, încît ai putea să-l tai dacă ai avea cu ce.

Așa, Ciopălă a petrecut pînă în odaie fiecare pereche, pe care a zăvorît-o, luînd cheia la el, după ce căutase amănunțit să nu rămîie vreo armă ascunsă, la îndemîna femeilor. Căci știa bine că tîlharii beți au să cadă morți de somn.

Apoi se întoarse cu soața lui la arhondărie, o puse să arunce lemne pe foc, să-i aducă apă și o culcă pe divanul ce se întindea de-a lungul unui perete.

El se așează iar pe scaun, în capul mesei și în fața ușii. Înfipse o custură cu vîrfurile în sus, sub bărbie, ca

atunci cînd o moțai să se întepce, și se puse pe vegheat, cu gîndurile aiurea.

Măicuța adormi sau se prefăcu că doarme. Hoțul priveghe toată noaptea, cu cana de apă alături. Doar a căscat de vreo două ori atît de groaznic, că a băgat în sperietți pe biata femeie, care a sărit înspăimîntată. Dar, văzîndu-l acolo, iar s-a ghemuit la loc.

În sfîrșit, o funingine albă începu să joace la ferestrele luminate de zăpadă. Zorile... Niște pași scîrțîitori urcară repede treptele, ușa se deschise și Constandin intră în arhondărie, cu cușma lui moțată pe frunte, cu mustățile înnodate și ipingeaua roșie pe el.

Ciopălă îl privi încruntat.

— Hei, cum ai îndrăznit să ieși fără voie? strigă el. Pe unde te-ai strecurat?

Tovarășul nu-i răspunse, ci merse drept la stiva de arme, unde puse mîna pe o flintă. Și, pînă ce Ciopălă să se ridice și să tragă pistolul de la briu, arma ridicată de Constandin se slobozea în pieptul tîlharului, care căzu îndoit peste masă.

— Căte! m-ai mîncat fript, mugi el. Un ceas dacă mai întîrzi, îți făceam eu de petrecanie... Ah! mi-sea mi-ai fost!

Și ridică zadarnic mîna moale cu pistolul către vrăjmaș, care zvîrli ipingeaua, smuci căciula și smulse mustățile... De sub ele răsări, subțirică și mlădioasă, maica Pelaghia, ca odinioară în bîlciurile unde cînta balada lui Ciopălă.

— Cîine! îi zvîrli ea o înjurătură în obraz. Parcă eu nu știam ce mă așteaptă azi? Ți-am luat-o înainte.

Maica de pe divan sărise, urlînd de spaimă. Tîlharul se zvîcolea voinicește, ca un bou rău înjunghiat, și căuta să se ridice.

Pelaghia țipă poruncitoare femeii să o ajute. Se repezi la Ciopălă, îl trînti la loc pe scaun, îl îndoii

pe spătarul înalt și puse pe maica cealaltă să-l ție și să-l traga pe la spate de plete, așa ca gîrul să ajungă și să se rezeme pe muchea spetezei ca pe un tăietor. Ea, cu iataganul ascuțit al tîlharului, ținut cu amîndouă mîinile, din două lovituri, îi reteză grumazul.

Capul căzu jos, clipind din ochi. Sîngele țîșni din izvoarele gîtului improșcînd pînă-n tavan... Ziua mare, cu lumina ei adevărată, năvălea pe geamuri... Doar o luminare mai ardea într-un sfesnic, pe masă, la capul sleit al mortului.

Pelaghia făcu semn soatei, și amîndouă tîrîră leșul din balta de sînge și din arhondărie, pe trepte, jos, de unde îl zvîrliră afară în curte... Zăpada îl primi și-l înfășură îndată în giulgiul ei moale. Lîngă el aruncă apoi capul, rămas cu un rînjet neisprăvit, un rînjet care se întindea numai pe partea stîngă a chipului. După ce-l scotociră de chei, amîndouă maicile alergară la chiliile unde perechile pecetluite de Ciopală dormeau fără habar. Acolo legară cu frînghii și curele de mîini, de picioare și fedeleș peste mijloace pe tîlhari, pe care-i tîrîră și-i rînduiră afară, culcați în zăpadă, doi de o parte și doi de cealaltă parte a căpeteniei.

În urmă sloboziră din închisoare turma înspăimîntată a maicilor. Una din ele murise... Stareța, nițel scrîntită de emoție, n-a înțeles niciodată fapta Pelaghiei, care rămînea pentru ea o mare nelegiuire... Dar pentru tot schitul ea era acum mai mult decît un idol.

— Iată, încheie nenea Tase, comportamentul unei biete femei, pe deasupra și călugăriță, prinsă într-o cîmplită încercare! Nu-i asta beha... cum îi ziceți voi?... și încă sadea... autentic, de-al nostru, nu inventat de filozofi americani.

Am ascultat toți cu mare plăcere povestea prietenului. Dar cum ne amuza să-l necăjim, am început să-l hărțuim cu obiecții.

— Bine, nene Tase, o fi autentică, dar...

— Ce dar, mă demonilor!... Că mi-a povestit-o chiar mătușa mea, întocmai cum se păstra în arhivele schitului...

— Stai, stai... de unde a știut stareța că Pantocratorul privea nepăsător pe tîlhar din bolta bisericii în timpul jafului?

— Cum de unde a știut? Ce, ea nu-și cunoștea biserica?

— Da, dar în timpul jafului era închisă în beci.

— Cusurgii sînteți!... I-a spus maica Pelaghia...

— Care gătea masa în arhondarie... adăugai eu...

— Dar de ce-și aleseseră tîlharii o zi cu viforniță, întocmai ca asta a noastră? Încercă să-l încurce altul.

— Asta-i socoteala lor. Duceți-vă și-i întrebați pe ei... Obiecții mai serioase aveți? ne sfidă, ca pe ring, nenea Tase.

— Nene Tase, cum a ieșit Pelaghia din chilia unde o încuiase Ciopală?

— Ei, mă, da' caraghioși sînteți! Puneți-vă și voi în pielea ei. Adică gîndiți-vă la comportamentul de care dăduse dovada pînă atunci!

— Apoi de aia sîntem nedumeriți... Ușa încuiată, fereastra zăbreliată... și nici o unealtă cu care să spargi ușa sau să îndoii drugii. Ciopală se îngrijise să ridice ori ce ar fi putut sluji Pelaghiei, în care nu avea încredere, să se răzbune...

— Asta vă stă vouă de-a curmezișul inteligenței? ne repezi nenea Tase. Atunci uitați-vă de jur împrejur, cum a făcut Pelaghia, încolțită de primejdie... Ei, hai... Puneți-vă comportamentul la încercare... Dați pînteni reacției...

Noi nu găseam soluția.

— Hai, caraghioșilor, să vă ajut eu. Ce vedeți acolo ?

— Soba, nene Tase, răspunseră toți într-un glas, ca la școală.

— Și deasupra sobei ?

— Deasupra sobei ? Nu e nimic, nene Tase !

— Cum nimic ? dar coșul ?

— E drept, coșul !

— Și unde duce coșul, caraghioșilor ?

— În pod, nene Tasică.

— Ei, mă da ageamii sînteți ! Cu toată mintea voastră purtată prin școli și tribunale, vă dă zece înainte o biată călugăriță.

— Cum, nene ? !

— Păi dărimați coșul sobei, măi !

— Cu ce, nene ? Că Ciopala a luat tot...

— Cu pumnii. Ba stați ! uite colo, lângă vatră cîteva lemne de pus pe foc. Ciocăniți și bocăniți cu un lemn în coșul sobei pînă scoateți o cărămidă. E de ajuns. Pe urmă ies toate. Le tragi cu mîna. Și ce rămîne în loc, măi nerozilor ?

— O gaură mare, nene Tase !

— Ei, hai înainte ! gaura duce în pod, podul pe acoperiș, și de acolo lesne tușt în curte jos...

— Dar Constandin ? îl sîcîrîm noi iar.

— Pe Constandin l-a legat Pelaghia cobză, în somn, chiar cu propriile lui bete și curele, de mîini și de picioare, mai înainte de a se apuca să spargă coșul. Și Constandin de altfel are altceva mai bun de făcut. Doarme, căzut, ca de mal, sleit de oboseală și mai ales de dragoste. Că maica Pelaghia nu s-a lăsat pînă nu l-a doborât...

— Dar tîlharii ceilalți, nene ?...

— Ei, acum vă trebuie și epilog. Pe tîlhari a venit și i-a ridicat de la scaunul domnesc, unde se dusesse buhul despre isprava Pelaghiei. I-a urcat în furci

pe maidanul din mijlocul capitalei, doi de-a dreapta și doi de-a stînga lui Ciopala, care spînzurat de subțiori, avea capul pus la loc, printr-o țeapă cu două ascuțisuri, unul înfipt în gîtul rămas la cap și altul în cel rămas la trup.

— Nene Tase, îngădui să ridic și eu un incident ?

— Ridică, puiule, cîte vrei, că praf ți le fac.

— Cum te-au primit maicile în schit, că de, oricît de scurți, tot pantalonii se cheamă că purtai pe atunci...

— Ei, bată-vă, se luminează el, m-ați zăpăcit cu prostiile voastre și am uitat partea cu haz a împlinirii...

Cuvioasele, temătoare de alt atac și mai ales de răzbunarea celorlalți tovarăși ai tîlharilor, au făcut o umilită întîmpinare la episcopie să li se dea dezlegare să-și ia bărbați, că nu mai pot sta așa, singure.

Episcopul, înspăimîntat, a trimis cererea Mitropoliei. Mitropolitul, ca să se spele la rîndu-i de orice răspundere, a înaintat-o patriarhului la Constantinopol, motivînd și el atît de îndrăzneată cerere prin spaima îndreptățită a călugărițelor, slăbiciunea lor de biete femei, pustietatea locurilor, lipsa de apărare.

Patriarhul a răspuns preapăcătoaselor maici cu tunete și fulgere împotriva unei astfel de blăstămății, amenințînd cu afurisenia... Ceea ce a umplut de mare mîhnire schitul.

Cînd s-au limpezit lucrurile, s-a văzut că toți, începînd cu episcopul, înțeleseseră anapoda : că adică maicile cer învoire să se mărite ! Ele, săracele, nu se rugau decît să-și bage argați la corvezi și pentru apărarea schitului. Ceea ce, cînd s-a știut, le-a și fost încuviințat.

Dar de atunci legea și opreliștile vechi s-au ruinat.

Pe vremea cînd mă aflam eu acolo, în mănăstire se găseau nu numai cocoși, motani, tauri și argați, dar și alt soi de bărbați, care împlineau pe lînga

unele măicuțe slujba de care, cu afurisenie, le oprise patriarhul Bizanțului.

— Ei, oricum glumi unul, strașnic comportament a avut strămoșul dumitale, stareta ! Mulți i-ai semănat în neam ?

Nenea Tase se încruntă, de astă dată foarte serios.

— Taci, mă minzule... Să nu te legi de strămoși, că e foc... Și, întorcându-se spre fereastră, schimbă vorba : Da' ia vedeți, mă băieți, poate s-a potolit viforita și om putea să ne mișcăm din înțepencala asta. Că ne pierdem interesele pe aici pentru niște păcătoase de rațe, și alea sălbatece.

1947, februarie — 18 martie,
orele 14¹/₂—22

FARSA

Am întâlnit cu surprindere zilele trecute în tribunal pe bunul meu amic avocatul Alecu Ionescu de la Severin. A vrut să mă ocolească. L-am oprit brusc :

— Ce este cu tine ?

Căci era lege nestrămutată, ori de câte ori vine la București, descalecă la mine. Ne sîntem foarte dragi.

El își feri privirea și răspunse în doi peri.

— Nimic.

— Cum nimic ?

Și eram gata să încep o foarte aspră judecată a acestei trădări. Dar uitîndu-mă bine la el mă răzgîndii. El, altădată așa de voios și elegant, se înfățișa grozav de schimbat. Mîhnit, tras la față, cu zbîrcituri împrejurul ochilor, adus de spate. Mă îndurerară ghetele nevăcsuite, pardesiul mototolit, pălăria scîlciată.

— Ești bolnav ?

— Aș, nu ! Sînt obosit.

Am vrut să-l iau pe sus să-l aduc în vechea lui cămaruță din fundul apartamentului meu. N-a fost chip. S-a împotrivit, silnic.

— Nu pot. Am niște afaceri care mă împiedecă... nu te supăra... altădată...

Am stăruit, apucându-l de braț, jurînd pe cer și pe pămînt că nu-l las.

— Nu sînt singur, spuse în cele din urmă, punînd ochii în pămînt.

Mi-am închipuit că e la mijloc, ca de obicei, o chestie sentimentală.

— Veniți împreună, omule, făcui eu glumeț. Nu e nevoie să vă ascundeți de mine. Te primesc și cu ea. El tresări.

— Cu cine ?

— Cu duduia care mi te-a furat și pentru care vechiului tău birlog ai preferat hotelul.

— Te înșeli, dragă, oftă el întunecat. E altceva. Tu nu poți pricepe.

— Altceva ? Ce nu pot eu pricepe ? Și am dat să plec bosumflat, fără să-i întind mîna...

La mutra mea acră, s-a înduplecat puțin ; și în timp ce talazuri de oameni grăbiți ne băteau din toate părțile, mi-a făgăduit moale că, dacă are timp, vine pe la patru după amiază și stă pînă la șase, cînd pleacă la gară.

La ceasul hotărît a sunat. L-am primit în birou. A cerut să trecem în odăița unde-l gazduiam și unde ne-am închis cu o sticlă de Cotnar între noi. S-a trîntit în fotoliu și a început, fără să-l întreb, spovedania.

— Tu știi ce vesel și flecar eram. Între multe glume de holtei cu care mă distram și făceam să petreacă societatea severineană era mai ales simulacrul de curte galantă ce făceam cocoanelor în saloane, la serate și baluri. Tinere, bătrîne, le asaltam

pe toate la rînd cu aceleași declarații, după același calapod, în hazul tuturor. Poezioare, madrigaluri, acrostihuri improvizate, nimeni nu le lua în serios. Lumea era pregătită să le primească așa cum și erau, glume sau pierderi de vreme nevinovate, mai ales că ținusem cîteva conferințe publice despre curțile de dragoste medievale, cu trubaduri care-și închinau viața cocoanelor de pe atunci... Prelegerile mele înflăcăraseră elita tîrgului și clociseră un fel de modă sentimentală al cărei șef eram eu.

Femei și bărbați nu numai că mă sufereau, dar mă încurajau în meteahna asta a mea.

Plăcea îndeosebi schimbul de replici, duelul de spirite, verva galantă risipită în atacuri și riposte și mai cu seamă lovitura finală pe care lăsam să mi-o dea femeia de la care o primeam cu toată grația. Era un joc subtil, un fel de academie morală de lustruire a moravurilor, grosolanite de chefurile vulgare, jocul de cărți și patimile politice. În felul ăsta, aparent ușuratic, cercam să opun fără să-mi ridic lumea în cap amorul ideal, cultul pur al femeii, intrigilor și adulterului, care trona ca o instituție. Că se putea interpreta și altfel, nu tăgăduiesc. Dar, în ceea ce mă privește, totul se petrecea în cea mai desăvîrșită cuviință. Onorabilitatea doamnelor, prietenia bărbaților nu erau cu nimic atinse. Înconjurat de adepți și ucenici, savuram cu mîndrie întinderea și succesul mișcării inițiate de mine.

Singura persoană care nu a catadicsit să primească jocul a fost d-na X, o văduvă frumușică, tare bogată și foarte încrezută. Ea s-a așezat de la început în rolul de adversară ireductibilă și căuta prin toate mijloacele să-mi năruiască opera.

Deodată nu m-am impresionat. Deși îmi respinge, rece, cu dispreț și foarte de sus, toate galanteriile, nu-mi era antipatică. Mă supărau, sau mai bine

zis îmi părea rău numai pentru ifosele ei de prețioasă și siguranța cu care se înfățișa blindată, ca și când toată lumea nu se gîndea decît să-i atace virtutea. Eu o asemuam cu o orgolioasă fondantă, fanată oarecum de prea multă expoziție într-un galantar, care se crede apărată împotriva muștelor dimprejur de propria-i virtute, cînd în realitate le go-nește suflul unui ventilator.

Ca un omagiu ironic, o supranumisem, pentru bătoșenia ei de prudă, afectată, Diana de gheață artificială.

Dar curînd salonul ei ajunse cartierul general al opoziției, unde mi se făcea un război necrutător. Eram declarat de-a dreptul corupătorul societății, pe care ea avea datoria s-o salveze din ghearele stricăciunii. Îmi lansase și un epitet: diavolul cadrilat, aluzie la costumele mele fistichii, de destrăbălat. Eu continuam jocul, cu toate că ea se declara *urbi et orbi* inexpugnabilă, și nădăjduiam în cele din urmă să o birui. Avea însă stilul ei în care se îndărătnicea pe măsură ce ostilitățile creșteau. Arbora pretutindeni aerul că nu e de joacă cu ea, nu tolera cu nici un chip marivodajul și oriunde mă întâlnea mă execută sumar, cu mîna tare, fără milă, spre marea satisfacție a partidei ce izbutise să recruteze.

Totuși, nu mă lasam. Îmi plăcea s-o provoc și s-o necăjesc cu galanteriile mele și-i ofeream o luptă plină de eleganță miorlăită și de cavalerism ridicol. Ea o primea serioasă, netulburată, cu semeția virginală a unei regine trufase, invincibilă chiar în glumă, dar încă altfel.

Deseori mă gratifica și cu impertinențe dure, pe care le primeam cu o supusă și vicleană curtenie, în fundul sufletului jurîndu-i răzbunare.

Cu timpul, situația se întoarce toată în avantajul ei, și favoarea publică începu să mă părăsească. Ma-

gistratura tîrgului, în frunte cu procurorul, a cărui soție era serventa mea susținătoare și prezida o înaltă curte de dragoste, magistratura se declara ritos împotriva mea. Se șoptea chiar de o acțiune publică contra atentatorilor la bunele moravuri. Doamna nu juca leal și nu-și alegea mijloacele. Ceea ce mă îndreptăța să mă gîndesc la o replică de același calibru.

Curînd, mulțime de credincioși și admiratori puseră cușmele în sulită și trecură în tabăra potrivnică, atrași pe lîngă predicile morale, de solemnele ceaiuri cu urație gen bucureștean din salonul vrăjmaș, bufet rece, partide de cărți și bîrfeli decente. Îmi rămăsese credincios numai parte din tineretul modest, care nu avea prilejul să pătrundă printre invitații marii mele adversare.

În orice caz, dezastrul se desemna iminent.

Prietenii, speriați, se ingeniau cum să dreagă lucrurile. Trebuiau împăcate, chiar fuzionate cele două poliții protivnice, în interesul buneistări publice. Dacă eu aș fi fost răpus, tîrgul intra iar în anostea la brută de altădată. Avîndu-se în vedere sexele celor doi șefi dușmani, se lansă zvonul că în dosul acestui război dintre d-na X și mine se ascunde în realitate o slăbiciune reciprocă, o înclinare nemărturisită a unuia pentru celălalt. Și cum, orgolioși, nici unul nu vrea să întindă cel dintîi mîna, preferim să ne amăgim pasiunea, să ne înăbușim iubirea în chipul acestei refulări freudiene.

Splendidă lămurire a ciocnirilor dintre noi și nou prilej de preamărire a dragostei curate. Mi se făcură tot mai întinse aluzii la înșurătoare cu doamna. Ce să mai aștepte un holtei ca mine?

Sînt sigur că și pe lîngă ea acciași prieteni puseră un cuvînt bun. Ceea ce duse inevitabil la o și mai strașnică înăsprire a războiului dintre noi, urmare

acestor nesăbuite intervenții care ne iritau pe amîndoi.

Cît mă privește, nu mă gîndisem măcar o clipă la o asemenea dezlegare a conflictului. Căsătoria îmi repugna categoric. Era împotriva firii și întregii mele credințe.

În cele din urmă, plictisit de zvonurile stăruitoare și de cîteva repeziri viguroase ale imperialei mele adversare, mă declarai învins și mă retrăsei de pe cîmpul de bătaie cu aparente mari pierderi.

D-na X exulta de bucurie. Își sărbătorea preturindeni triumful, la care eu consimțeam resemnât.

I se zicea acum Redutabila și mă dam la o parte din fața ei cu o prefăcută frică și respect. Ajunsese o femeie celebră, model de tărie și virtute, care salvase onoarea și prestigiul sexului slab, pus în mare cumpănă de ispitele unui îndrăzneț seducător, asediator nerușinat al slabelor cetățui cu ziduri de fuste, bastioane de mătase și creneluri de volane.

Ne aflam aici ; și-mi rumegam, într-o aparentă liniște, învingerea, făgăduindu-mi o strălucită revanșă.

Cînd, într-o dimineață rece de toamnă, urcîndu-mă în trenul de București, aflai instalată în același compartiment pe d-na X. Avui un șoc ciudat și fiorii unei presimțiri de ceva neașteptat mă cutreierară. O pipăi cu toate instinctele ațintite : Un proces ? O aventură în capitală ? Ceva-mi spunea că o aveam în mînă.

M-am ploconit cu adîncă curtoazie. Ea m-a întîmpinat cu plăcere. S-a bucurat că aveam numerele alături. Era singură. Vagonul, pustiu și friguros. Vremea, buhoasă, cu o fîrîială de ploaie.

I-am lăsat ei onoarea să înceapă conversația. M-am cercetat întîi lung cu privirea malițioasă, mi-am examinat îmbrăcămintea, șalul și pledurile cu care mă înarmasem. Și m-a întrebat ironică, exact cum gîn-

disem eu despre ea, ce aventură mă mîna la București ?

Nici o aventură. Mă duceam la Iași în pelerinajul pe care-l făceam regulat în fiecare an acolo. Nu puteam trece o toamnă în care să mă lipsesc de nevoia de a trăi cîteva zile măcar lentă și frumoasă putreziciune a bătrînei cetăți moldovene. Mă rechemau atîtea visuri și amintiri.

Și-i povesti înduioșat toată tinerețea pe care mi-o petrecusem în acele locuri. În nenumăratele peregrinări de ofițer, tata fusese mutat aproape prin toate orașele de seamă ale Moldovei, sfîrșind prin așezarea la Iași.

Așa că de copil fusesem instalat în Liceul Inter-nat, de unde ieșisem bacalaureat. Se înțelege deci mulțimea nu numai de amintiri, ci de adînci deprinderi ce mă tîrau într-acolo : drumul de aur al Copoului, colinele cvasi florentine pe care se zugrăvesc în culori de melancolie bătrînele fețe ale orașului, cupola de azur obosit a cerului, care cuprindea atîta jalnică frumusețe. Pe lîngă astea mă așteptau sumedenie de prieteni, cu președintele tribunalului în frunte, pentru anume sărbătoriri tradiționale, un pahar la „Borta rece“, o vizită bojdeucii lui Creangă, o vînațoare în pădurile...

Mă asculta gînditoare... Simțeam cum își slăbește încet, încet arcurile în care se încordase la început ; și asta pîndeam eu.

Curios ! Și ea mergea tot la Iași, unde o chema un vechi proces, o plictisitoare cîrcotă de moștenire. Nu cunoștea de loc orașul și tovarășia mea îi făcea o mare și fașîșă bucurie, interesată deocamdată, totuși bucurie. Avea groază de călătorii, mai ales cu bagaje și lipsă de servitori, cum se întîmpla acum. Camerista i se îmbolnăvisese pe neașteptate și n-o putuse însoți. O prietenă care se oferise să-i țină

de urît o trădase în ultimul moment. Așa că ivirea mea în mohoreala plecării fusese salvatoare.

Avea oroare de hoteluri. Care e cel mai curat din Iași ? Și o scutură de-a binelea frigul groazei.

Băgai de seamă că e ușor îmbrăcată și îi cerui voie să o învelesc cu șalul și să o păturesc cu unul din pleduri. Se lăsa cu sfială și se împotrivi cu pudoare să mulez bine de-a lungul trupului linurile moi.

În acest timp, dădăcînd-o astfel, mă ofeream ca Cicerone și o asiguram că nu va avea de îndurat nici o greutate și nici una din neplăcerile drumului. La Iași voi avea eu grijă de găzduire și de toate celelalte.

Cînd a sunat pentru cafeaua cu lapte, am poștit-o cu mine. Tovarășa luase gustarea de dimineața acasă.

Întors la loc, eram tot singuri. Prezența mea risipi tot frigul, pustiul, urîtul și singurătatea ce se abătuseră asupra-i, și se învioră iar.

Dintr-un adînc impuls nelămurit : de ciudă sau de simpatie pervertită, ori numai de simplă petrecere, am reînceput vechea hărțuială. De astă dată pe o coardă mult mai subțire și înaltă și cu surdina pusă aproape ca la o curte a dragostei, atît de odioasă doamnei.

Nu sînt deloc psiholog. Dar luai numaidecît cunoștință, cu o satanică bucurie, de superioritatea poziției mele.

Mai întîi adversarei mele îi lipseau spectatori din saloanele unde ne războisem pînă atunci, ale căror priviri admiratoare și îndemnuri o stîrneau, o întăreau și-i ascuteau îndrăzneala la atac. Vanitatea, gustul ei de spectaculos erau lipsite de aceste puternice pîrghii.

Mai prinsesem încă un atu : prestigiul meu de bărbat unic, sub a cărui protecție se pune o femeie timidă, fără știința apărării, într-o aventură ca

acest drum într-un oraș necunoscut. Și mă hotărîi să mă folosesc fără cruțare de toate acestea, ca să-mi iau o mică revanșă, dacă nu chiar o răzbunare definitivă asupra redutabilei.

Închideam înadins ochii ca să nu văd feminitatea din ea, gingașia care se dezgheța la căldura purtării mele, drăgălășenia prefacătoriei, că susține cu înverșunare atacurile mele galante. Eram îmbătat numai de siguranța, de iminența biruinței mele asupra unei neînduplecate vrăjmașe. Fără martori ? Cu atît mai cavalește !

În gara București am strămutat-o aproape în brațe, ca pe un copil, în trenul de Iași, cu o autoritate și o fermitate față de ea, de hamali, de personalul trenului, îndemînare neobișnuită mie, de care mă uimeam chiar eu.

Dar vagonul acum se umpluse de lume și călătorii soseau gîfîind, înghesuindu-se în neorînduială.

Curînd, clopoțelul a sunat dejunul. Am luat-o de braț și i-am deschis drum prin mulțime. La pasarelele dintre vagoane am apucat-o de mijloc și am trecut-o pe sus dincolo. Ne-am instalat la o măsută lîngă fereastră. Mîncînd, priveam cîmpurile pustii de holde peste care se lăsau aburii după-amiezii. În locurile arate, pe văi, piclele se strîngeau albe și groase, ca niște straturi de vată peste o rană. Eu începusem să-i fac teoria urîtului și a singurătății, care ne așteaptă pe amîndoi cu cit vom înainta în viață.

Numai călătoriile în țări depărtate și calde ne-ar mai putea scăpa... Italia, Sicilia...

— Ce-ar fi, zisei deodată, serios, dacă această călătorie a noastră s-ar prefăce cu adevărat într-un voiaj de nuntă ?

Ea căscă ochii mari, spăimîntați la mine și scăpă cutitul, care sună tare pe farfurie ! Vecinii întoarseră capetele.

Roși.

Eu urmai jocul :

— Dealtfel, este un prilej unic și n-am să las fericirea să-mi cadă din mâini, șoptii plecându-mă pînă aproape să mă vîr în sufletul ei.

— Fericirea nu se ține în mînă, zîmbi ea trăgîndu-se și arătînd spre vecini.

— Știu, ai dreptate, se prinde și se ține strîns în brațe, replicai eu. Ai să vezi. Și o țintii serios.

— Ce să văd ?

— Fericirea.

— Eu sînt mioapă, continuă a glumi ea. Eu nu văd decît foarte de aproape. Și d-ta mă trimiți în Italia ? în Provența...

— Nu, scumpă prietenă. Fericirea noastră va începe chiar din Iași.

— Din Iași ?

— Da.

Și începui s-o joc de sus și cu autoritate, ca la pichet cînd ai toate cărțile.

Ea aștepta încremenită.

— Cînd sosim la hotel iau o singură cameră pentru amîndoi.

— Ești nebun ? lăsa ea să-i scape cu tipăt înăbușit.

— De loc. Sînt d-l Ionescu, însoțit de nevasta sa, d-na Ionescu.

— Te întreci cu gluma.

— Sigur că întrec gluma și intru în realitate.

— Atunci nu mai vorbesc cu dumneata.

— Nu e nevoie. Vorbesc numai eu. Stăm în Iași o zi, cel mult două, pînă fac formalitățile de ieșire, și pe urmă nu ne oprim decît la Paris. Sau, dacă vrei, la Roma.

Ea tăcea, palidă, nemișcată, întoarsă toată înăuntru, unde lupta, fără să izbutească să-și vie în fire. O buimăcisem.

Și pe urmă, tot timpul, la cafea, pe culoare, pe banchetă lîngă ea, la ureche, n-am slăbit-o din acest laimotiv al călătoriei de nuntă, cu ascunderea noastră, a amîndorura, ca doi soți într-o cameră nupțială. Restul, apoi, se va aranja cum se cuvine.

Toate încercările ei de a aduce situația la obîșnuitul badinaj se frîngeau de încăpățînarea mea într-o nebunească seriozitate.

În fond, îi spionam fiecare gest, fiecare tremurare a glasului, pîlpîitul tot mai des al pleoapelor, chicotul de rîs ușor nestăpînit și îmi frecam în taină mîinile.

Cetatea de odinioară nu mai rezista decît la porțile cele mari. Dar și acestea, deși canaturile păreau tari, erau gata să șară din țîțîni.

— Dar ce-o să zică lumea ? făcu ea în cele din urmă.

— Lunii puțin îi pasă. Ba încă are să ne mulțumească. Scapă de două amenințări, periculoase cît sînt separate.

— Cine ?

— Dumneata și eu. Sîntem ca două roți razna, sărite una într-o parte, și alta în altă parte, de la un automobil în goană. Păzea ! Și vai de cel în care se va izbi !

Ea se topi de rîs.

— Adică eu să intru cu toată viteza într-un trecător și d-ta într-o trecătoare.

— Sigur. Pe cînd așa, neutralizați amîndoi, adică uniți pe o singură osie, vom merge liniștit pe drumul obișnuit, și lumea nu mai are nimic de temut... Și îi șopteam alte multe nerozii de acestea.

Prietenul se opri brusc, trase adînc aer în piept și, dînd capul pe spate, închise ochii. Ca să umplu gîtul

tăcerii care se prelungea, îi făcui complimente pentru arta desăvârșită cu care își jucase rolul de seducător.

El se scutură ca de o povară.

— Aș, rol... făcu el scîrbit... Ai să vezi. Așa credeam și eu. Eram atît de așîntît numai și numai asupra jocului perfid, așa de încîntat de perfecțiunea cu care conduceam farsa, așa de amuzat de ușurința de comediant cu care inventam și realizam personajul ce-mi propusesem, că mă pierdusem cu desăvîrșire din vedere pe mine, nu mai știam nimic din cele ce se petreceau cu realitatea sufletului meu.

Căldura, sinceritatea, elanul, veridicul, pasiunea cu care cîștigam pas cu pas bătaia, le credeam simple invenții viclene, meșteșugite numai de dragul cauzei. Și o trufie de mare artist mă orbea: nu-mi trecea prin minte că înlesnirea, destoinicia de care dam dovadă aveau o altă semnificație. Și nu mă întrebam dacă ceea ce eu luam drept artificiu nu erau pîșniri din fundul unei neștiute, nebănuite, odioase iubiri. Nu m-am gîndit măcar o clipă dacă nu cumva femeia citea de-a dreptul în mine și cu intuiția ei dreaptă nu-mi pătrunsese jocul.

La partenera mea nu era ușurătate, cum, vai, am aflat curînd. La ea lucra contagiunea puternicelor mele sentimente, pe care eu îmi închipuiam că le maimușăresc, ca să-mi băt joc. Tîrîst de un curent de superficialitate, pluteam neștiutor deasupra genunilor ce aveau să mă înghită.

Totuși, nu-mi plăcea la ea alura asta de glumă de pînă acum. Nu-mi puteam da seama cît a prins nada. Ca să aflu bine unde ajunsese, începui o nouă tactică. Bătut, descurajat de rezistența ei, m-am prefăcut că mă retrag, mofluz. Îi adormeam, pe de o parte, orgoliul în alarmă și-i dam astfel o satis-

facție. Pe de alta, cercam să văd dacă nu pot să-i deștept și să-i măsoz teama că m-ar pierde.

M-am strîns, m-am posomorît și am devenit sloi de gheață.

Nici o panică. Ea a primit cu liniște, ca ceva firesc, schimbarea. Și-a lipit numai fruntea de geam și a început să privească noaptea de afară.

Am simțit că dasem greș. Pentru finețea ei lucrăm prea grosolan.

După cîtva timp s-a întors brusc spre mine și m-a întrebat dacă am fost bolnav greu vreodată.

Întrebarea ei m-a uimit... Am fost atît de naiv, încît am crezut că mă ispitește ca să știe dacă mă poate lua de bărbat. Nu cumva să se încarce cu cine știe ce povară de gît. Și iar m-am îngîmfat prostesite.

Răspunsul mi-a dat prilej să-mi îndrept greșeala și să restabilesc cu perfidie situația de încredere, cordialitate și devotament de mai înainte. Am asigurat-o că dacă, Doamne ferește, ar fi vreodată suferindă, mi-aș închina toată viața s-o îngrijesc și s-o tămăduiesc. Ea mă asculta roșind și pîlînd rînd pe rînd. Pe fața ei citeam mulțumirea. Nu mai ținea mîna pe inimă, cum făcuse pînă atunci.

Pe măsură ce ne apropiam de Iași, se înnopta. Multimea din tren se îngroșă. Veneau la nu știu ce congres din capitala Moldovei. Compartimentul nostru era burduf de călători de alte clase, gălăgioși, nedisciplinați, grosolani, dînd unul peste altul. D-na X îi privea cu anxietate și se alătura din ce în ce mai strîns de mine.

— Doamne, ce m-aș fi făcut singură tot drumul ăsta ! oftă ea privindu-mă recunoscătoare.

Mărturisesc că am abuzat cu nerușinare, cu bunăștiință și rea-voință de slăbiciunea ei. Trecîndu-i brațul în jurul mijlocului, am ademenit-o să primească declarațiile și propunerile mele, sperînd-o

că n-are să se mai găsească nici o cameră liberă la hotel, și-i arătai gloata tumultuoasă din vagon. Nu-i rămîne decît să doarmă culcată pe bagaje într-un colț de trotuar...

Spăimîntată, s-a hotărît că în acest caz nefericit și numai în acest caz să împartă camera cu mine.

— Numai te rog mult să fie cu două paturi, șopti ea tremurătoare, cu ochii implorători ridicați spre mine.

Era cochetărie, naivitate, bună-credință ori violenție? Nu-mi dam seama. Nici nu țineam să analizez. Îmi pregăteam cinic victoria. Mă îmbăta însă spasmul tot mai întesit al pleoapelor ei mătăsoase.

— Două paturi? Nu se poate. Unul singur, și o înghețai cu un : Eu hotărâsc acum.

Apoi, ca s-o îndulcesc, i-am migălit cu duioșie un șir de nimicuri, acoperind cu violenție fondul care, dezvăluit brutal, o făcuse să tresară într-o crispă de rezistență firească sub o horbotă de accesorii ridicole, inventate atunci pe loc : deliciul de a sorbi mîine dimineată amîndoi cafeaua cu lapte adusă la pat. Cum ne-ar sta, fiecare cu ceașca lui sub nas, în două paturi despărțite printr-un hiatus? Numai atît, că eu îmi aleg de pe acum partea de către fereastră. Îmi place să dorm întors spre lumină și cu papucii de noapte la îndemîna. Apoi ne îmbracam și ieșim împreună. La tribunal o conduc eu. Am o mulțime de prieteni.

Ea consimțea, tulburată, zăpăcită, cu capul în piept, ceea ce-i descoperea ceafa albă, plină de cîrlionți nebulatici.

De altfel, trenul intra în gară. Zarva era la culme. Gloata înghesuită pe culoare se repezea la uși. To-varașa gata să plîngă își privea cu spaimă geamantanele, pe care în grabă i le înhătase un călător. O liniștii, cu calmul și siguranța mea. Am găsit cu greu un hamal, care pentru un bacșiș bun mi-a adus

o birjă ținută în rezervă, cînd ceilalți se băteau pentru cîte o haraba ruptă și impuștată. În cîteva minute, străbăteam orașul și ajungeam la hotel.

— Ce păcat că e tîrgul închis ! îi șoptii

— De ce ?

— Îți luam un buchet de flori.

— Albe ? se alintă ea, plecînd cu cochetărie capul pe umărul meu.

Am intrat în holul hotelului gol. Congresistii erau găzduiți în altă parte. Și am înaintat cu doamna la braț către taraba în dosul căreia moțăia portarul galonat, pășind cu ceremonia cu care m-aș fi prezentat în fața Ofițerului Stării Civile.

— Să ceri să aducă măcar un paravan în cameră, gunguri ea ca o columbă la urechea mea. Neapărat un paravan... și glasul i se înecă de rușine.

Ajunsesem la culmea nemerniciei... și pășii mai departe...

Sosit în fața hotelierului, cu victima palpitînd la brațul meu, mă desfăcui brusc de ea și făcui doi pași în lături, lăsînd-o singură :

— Te rog o cameră cu un singur pat la parter, pentru d-na X (și-i spusei numele), comandai cu glas tare. Nu aveți lift și doamna nu poate urca și coborî scări.

— Și pentru dumneavoastră ? întrebă portarul.

— Mie o cameră la etajul III, cît mai mică și mai în dos dacă se poate. Doresc cît mai puțin zgomot.

— Tot cu un singur pat ?

— Desigur. Și nu mă deranjează nimeni pînă mîine la ora 10.

— Doamna nu e soția dumneavoastră ? întrebă mirat hotelierul.

— Nu... Am cunoscut-o în tren și i-am ajutat să se descurce.

— Atunci trebuie să mi se dea și actele dîșii de identitate.

— Ți le va trimite prin cameristă. De altfel, pe doamna trebuie să o deșteptați la orele 7^{1/2}. Să-i aduceți o birjă. La 8 trebuie să fie la tribunal. Și, chemînd un servitor, îi făcui semn către bagajele înțepenite în sală, poruncindu-i: Condu pe doamna în camera dîșii... Și foarte ceremonios, cu un zîmbet drăcesc, îi luai mîna și i-o sărutai, urîndu-i noapte bună.

Apoi îi întorsei spatele și-mi văzui de treburi, fără să mai privesc înapoi. Ca într-o fulgerare, zării numai o clipă în abisul peretelui de oglinzi din fața mea imaginea convoiului îndreptîndu-se spre culoar, cu doamna sprijinindu-se, clătînată, de brațul servitorului.

În urechi îmi sună și acum tîrșitul pașilor ei împleticiți pe mozaicul scilpitor.

Mi s-a strîns inima? Am șovăit o clipă? Poate. Nu știu. Dar mi-am mutat numaidecît privirile în alta parte.

Am ieșit după aceea, satisfăcut de marea mea ispravă. Am mîncat în oraș și m-am întors tîrziu.

Dormeam, cînd, pe la unu sau două noaptea, mi-a bătut cineva la ușă.

— Ce este?

— Doamnei de la nr. 8 nu-i este bine și vă roagă să coboriți la dînsa.

— Nu se prind tertipuri din astea, mi-am zis, înghimîndu-mă ca un demon căruia i-au izbutit ispiirile.

— Am poruncit să nu fiu de loc deranjat pînă mîine, țipai către ușă.

— Doamna m-a trimis. Îi este rău...

— Eu nu sînt medic. Trimiteți după doctor... Și-mi întorsei somnul pe partea cealaltă.

A doua zi, tîrziu, îmbăiat și ras, am coborît pentru hoinăreală. Tocmai dam să ies în stradă, cînd portarul mă ajunse din urmă.

— Știți ce s-a întîmplat...

Eu dădui nepăsător din umeri.

— Cu doamna, urmă el.

— Ce doamnă? mă prefăcui.

— Doamna care a venit cu dumneavoastră.

— A, da... E o cunoștință întîmplătoare. N-a plecat la tribunal?

— Nu. Poștiți s-o vedeți.

— N-am timp acum... Și iar mă bucurai de totala biruință ce avusesem asupra ei. Era la picioarele mele și mă implora, umilită.

— Vă rog, stărui portarul. Și spuse acest „vă rog” cu atîta nepăsare și aproape mustrator, că m-am oprit de a-l da la o parte, cum pornisem, și am cedat... M-a condus solemn pe un culoar și mi-a deschis ușa camerei nr. 8.

Pe patul desfăcut zăcea întinsă, cu o mîna pe inimă, doamna X în cămașă albă, ca o mireasă.

Era moartă.

Camerista, cu ochii roșiți de plîns, îi rînduia părul...

— Acum așteptăm procurorul... Îmi spuse plictisit portarul. Dar doctorul știe cum s-a petrecut cazul, Un atac de inimă. Dumneavoastră nu aveți nici un amestec...

Prietenul sfîrșise spovedania. Se uită la ceasornic și se găti de plecare.

— Și de atunci porți doliul ăsta? îl întrebai.

El se privi în oglinda din fața, uimit ca și cînd pentru întîia oară se vedea în sacoul negru și se descoperca cu cravata cernită la gît, el, care adora cele mai capricioase stoffe și cele mai fanteziste jabouri.

— Nu... nu eu... bolborosi el uluit. Vezi, croitorul a găsit cu cale... Dar întorcîndu-se hotărît spre mine : Spune drept, n-aş merita să port costumul vîrgat şi tichia în cap ? Eu am omorît-o... Şi o iubesc de atunci din ce în ce mai mult... Ce dulce era cînd îşi plecase capul pe umărul meu !... zburci el într-un hohot de plîns, căzîndu-mi în braţe.

1948 octombrie 15, orele 11—16

SEZON MORT

Ne săturasem de poveşti vînatoreşti în care vitejia fiecăruia dintre povestitori întrecea cu mult isprăvile legendarilor eroi cinegeţi şi ca de obicei tot nu se mai sfîrşea.

— Da' altceva nu mai ştiţi ? ne întrerupse un nou-sosit în cercul nostru.

— Altceva ? ce ?

— Mă rog dumneavoastră, vînatoreşilor, cînd nu vînaţi nu vi se mai întîmplă nimic ? făcu el dulce.

Ne priveam uimiţi. Şi asta e una. Ce alte întîmplări ar mai putea fi pe lume afară de cele în care intră iepuri, lupi, urşi, mistreţi şi cerbi ?

— Dumneavoastră nu aveţi sezon mort ? ne hărţui fără milă tulburătorul.

Toţi pleoştirăm capetele la amintirea acelei morţi sezoniere prin care trece viaţa vînatoreşului : opreliştea vînatului.

— Să vă istorisesc eu o — cum să-i spun ? — o păţanie. Nu propriu-zis a mea, a unui prieten, ridică brusc mînuşa zvîrlită doctorul X..., medic şi poet în orele libere, de care avea, slavă Domnului, berechet... Numai un îndrăgostit despărţit de iu-

bita lui, începu el, e capabil să înțeleagă stările în care se zbate adevăratul vînător în sezonul mort, cum îi place dumnealui să-i spuie. Că nu mai simte gustul vieții și tot ce bea și mănîncă pareă pune alături, e nimic, pe lângă chinurile morale îndurate tot timpul cît nenorocitul străbate această Sahară nemilostivă : oprirea vînatului.

Printr-un astfel de deșert treceam și eu acum cîțiva ani, pe-o vară toridă, în Bucureștii pustii. Nu știu cum se făcuse că rămăsesem singur, fără nici o invitație, fără nici un aranjament. Mă morfoleam între zilele insipide și nopți fără somn, cu buzunarele jiletcii pline de veronal, și nu-mi găseam astîmpar.

Generalul B..., care altădată mă lua cu mașina și ne mai ostoiam dorul de vînat cutreierînd pădurile în jurul capitalei sau inspectînd locurile de vînătoare arendate spre Obilești, adică mîncînd coatoare de jindul fragilor, plecase în străinătate. Șiștandul, cu aleile lui de platani și dîmburile acoperite cu verdeață, era desființat. Aneful, cu sălile și curtea de tragere, în reparație. Baraca de ochit, cu deviza „exersați ochiul și mîna, pentru patria română“, unde ne treceam multe după-amiezi scoțînd mireasa pitită după culise, spărgînd lulelele din gura moșului ori dînd drumul morii, ca de acolo să pornim cu amurgul în spate spre „Carul cu bere“, pierise de pe maidanul din colțul fostei Prefecturi de Ilfov și nu-i mai dăm de urmă. Tîrgul Moșilor era închis.

Deznădăjduit, am alergat la o veche instalație cu lansare mecanică de talere și porumbei de lut, așezată într-o coastă a pădurii Baneasa. Scrișeam din dinți altădată cînd amatorii se întreceau să ia dublete, blidele nevinovate ce îcneau negre deasupra șandramalei, zvîcnite de cele două brațe ale resortului manipulat de umilul servitor dinlăuntru. Nu

puteam suferi să stau mai mult de un ceas. Și asta de hatîrul amicilor. Mi se părea că toate hîrburile sparte acolo în cer se năruiesc în capul meu și fugeam ocărînd comedia botezată „pavilion“... Acum aș fi stat și o zi întreagă. Dar mașinările se stricaseră și magazia zăcea ca o moară părăsită. Cluburile luaseră vacanță. Joc de cărți nu găseam nicăieri. Toate codanele, despărțitele și văduvele erau pornite, după noroc, la munte ori la mare. Mă topeam de *spleen*.

Tocmai încercam, cum spun francezii, un *avant-goût* de sinucidere, plecat pe balustrada unuia din podurile de peste Dîmbovița secată, cînd cineva mă zguduia de umeri.

— Ce faci aici? Nu simți ce duhoare vine de dedesubt?

Era amicul Charles, dintr-un vechi neam de francezi așezat de mult în țară, care mă tîrî cîțiva pași din zona rău duhnitoare, înainte de a mai deschide gura.

Îl priveam aiurit.

— Spune, ce faci?

Dădui nesimțitor din umeri.

Prietenul căută cu îngrijorare în ochii mei și pricepu.

— Ești liber?

— Da.

— Hai cu mine. Se uită la ceas : Acum e unsprezece și jumătate. La unu fără un minut pleacă trenul. Ia o valiză și cîteva lucruri trebuitoare; nu uita pasta de dinți, și vino la gară. La unu fără un sfert să fii pe peron, la acceleratul de Ploiești. Bilete scot eu.

Și, ca într-un vis, m-am trezit chiar în după-amiaza acea într-o gară mică, după ce am trecut duduind podul peste Ialomița. Acolo ne aștepta o

brîscă. Cu ea am străbătut în țacăneala cailor pe liniștite drumuri de țară, cu praful de trei palme, cîteva sate albe, înmormîntate în tăcere. Am trecut Ialomița înapoi, prin vad, și am intrat în baia de răcoare a pădurii.

Prietenul, tăcut de felul lui, n-a scos tot timpul nici un cuvînt, m-a îngăduit să-mi viu singur și-n cet în fire. Nici eu nu l-am întrebat unde mergem, ce-o să facem. M-am lăsat luat ca de-o apă.

După un drum delicios, pe-o cale așternută cu catifea de umbrele copacilor, am sosit spre seară în fața unui luminiș, la capătul aleii ce slujea așezarea prietenului, împrejmuită cu sîrmă ghimpată.

Ne-a primit o slugă morocănoasă, Simion. Amicul m-a lăsat și a plecat în latura stîngă, unde l-a întîmpinat o larmă cu piuituri, cloncate și filfîturi. S-a întors însă curînd la mine, care stam încă, uluit de hurducătură și aerul tare, în mijlocul curții, și m-a împins într-un bordei, unde după ce am coborît trei trepte am eșuat ca o barcă ce ar fi luat apă.

M-a îndemnat apoi la o friptură rece și la un pahar de vin bun, mi-a pus după asta periuța de dinți în mîna și mi-a arătat într-un ungher ligheanul de tablă cu cana de apă alături. Cît m-am spălat, a desfăcut un pat de campanie, a întins pe el un cearșaf, a trîntit o pătură și a ieșit afară. M-am culcat, și pînă dimineța n-am mai știut de mine.

M-am trezit într-o larmă necunoscută. Cînd am scos capul din bordei, Charles umbla prin curte, luat cu asalt de o oaste întreagă de pușori, pui, puiendri, găini, cloști, cocoșei și cocoși, care se țineau după el cu tot soiul de piuieli, chirăituri, cloncănituri, cotcodăceli și cucuriguri, sărindu-i în cap, cocoșîndu-i-se pe umeri, ciugulindu-l de pantofi,

ciupindu-l de picioare, trăgîndu-l de pantaloni, hărțuindu-i mîinile pline.

Era o unduire vie de sute de culori de tot felul. Un alai împărătesc de fulgi, pene, aripi, penaje și cozi care de care mai învoalte, mai răsirate, mai încovoiate sau mai trufașe. Licărea pretutindeni aurul și azurul, verdele și albastrul paradisiac, roșul și ruginiul toamnătesc, într-un amestec frenetic.

— Ei, ce zici? mă întîmpină Charles venind spre mine.

Îndată fui și eu împresurat de valul cotropitor al sumedeniei de vietăți dezlănțuite asupra noastră. Atunci îmi dădui seama că erau fazani, sute de fazani și fazănițe de toate neamurile, de toate vîrștele și mărimile, de toate nuanțele, bătîndu-se, lăgărîndu-se, împreunîndu-se, hîrjonîndu-se la picioarele noastre, alături de cloștile și de puii de găină cu care crescuseră împreună, toți cerînd hrana de la prietenul care, ca un zeu, cu gesturi largi, le zvîrlea semințele. Am priceput. Mă aflam într-o fazanărie, așezată în inima pădurii, și m-am bucurat ca un copil. Prietenul îmi zîmbea. După ce mai potoli puîta, trecu vasul slugii și ieșirăm din roata turbulentă a orătăniilor, care începeau să se aleagă după soiuri și simpatii, îndreptîndu-se către volierele deschise — puietul, sub oblăduirea destoinică de sergent-major a cloștilor, fazanii adulți bătînd aerul cu zborul lor gras și pămîntesc.

— Vezi, îmi spuse amicul. Toate vietățile astea trebuiesc ocrotite, apărute, zi-noapte. Altfel, pier pînă la una, numai în mai puțin de-o săptămînă. De pretutindeni și în orice clipă dușmani lacomi, văzuți și nevăzuți, le pîndesc.

Se vede că am făcut un gest ori am schițat un zîmbet de neîncredere, precum că exagerează.

— Nu, nu, făcu el. Nu glumesc. Aici vânătoarea nu e oprită nici o secundă și nu se sfârșește niciodată. E o întrecere între jivinele răufăcătoare și moartea cu care le întâmpinăm, încet, oricât de harnici am fi noi, aproape că nu izbutim să ținem cum-până.

Spunînd asta, puse pușca, pe care n-o băgasem de seamă, la ochi și doborî o coșofană ce se lăsase cu repejune într-un plop din apropiere.

De atunci a început pentru mine o nouă viață vânătoarească. În adevăr mărunță, ticăită, lipsită de glorie și peripeții, dar nu de farmec, nici de neprevăzut.

Crescătorii asta de fazani din mijlocul pădurii exercită o vrajă uriașă pînă la mari depărtări. Jungla toată clocotea înnebunită din pricina ei. Undele și emanațiile atîtor vietăți se amplificau și dădeau de veste tuturor răpitoarelor pînă-n afundul bungetelor și în creștetul tăriilor văzduhului. Ațîțate, ele pluteau, zburau, alergau, se furișau, se strecurau, se țirau prin toate vămile, peste toate stavilele, pe sub toate piedicile, pînă aici, după prada rîvnită. Colosalul focar de viață fragedă și gustoasă aprins de prietenul meu deschidea poștele și chema necontenit, cu vibrațiile profunde, toate gurile și pîntecele hulpave să se înfrupte din el. Răscolite, rîndurînduri, năvăleau la ceasuri regulate, și trebuia să le așteptăm și să le ținem piept fiecăruia după șartul cuvenit.

Dimineata, din zori, se iveau coșofenele, cu piepții albi și nevinovați. Deși se tăiaseră copacii din preajmă ca să nu mai aibă unde se ascunde, găseau totuși chip să se apropie. Pîndeau din toate colțurile, aciuat pe sub toate ramurile, de pe garduri, din văzduh. Nu le speriau nici momile înșipte în prăjini, nici tocăliile duruite de vînturi, nici ulii răs-

tigniți pe stinghiile înălțate în aer. Cînd nu puteau altfel, se lăsau nerușinate și dau chiorîș iama în cîrdul de pui. Eram nevoiți să le ochim cu mare băgare de seamă, ca să nu lovim cloștile. După ce le doboram, le tăiam gheara dreaptă, pe care o spînzuram trofeu, alături de celelalte înșirate pe sîrmă. Într-o singură lună se strînseseră 137 de cîngi. Apoi soseau repede hereții și numaidecît după ei șoimii închiondorați, urmați de ulii negri sau pestriți, care se roteau deasupra luminișului în cercuri din ce în ce mai strînse și mai apropiate. Deodată, unul plonja ca o nălucă, fulgerat din zbor de armele noastre. Dacă era numai aripat, ne încăiera cu ghearele și abia ne scoteam minile din cîngile fioroase. Acestora le țineam răboj aparte. Optzeci și trei de picioare solzite cu galben, cu vînat sau cu albastru spînzurau la locul de cîinste. Ne părea rău de corbii viteji, acești cîini de vînătoare ai văzduhului. În loc să-i ucidem, am fi fost mai bucuroși să-i domesticim și să ni-i facem, ca-n evul mediu, prețioase ajutoare cinegetice. Dar cine putea sta de asta!

La amiază ne dau ocol găile cu aripi zimțate, hultani semeți, pajure heraldice și vulturii cei mari, rotitori în slava cerului, asmuțiți din cine știe ce depărtări de miroasele adulmecate de simțurile lor extraordinare. Acvile ne spionau din afundurile seninului. Dar rareori vreuna din ele se lăsa pînă la bătaia carabinelor.

Între timp, se șteau peste tot, țesînd acrobatic pînze de zboruri peste limanul fazanilor, stance îmbrobodite cu basmale sure, ciori hoate, gaițe clevețitoare, ghionoi ochioase și iar coșofene gulerate, toate cu ochii ațintiți asupra noastră, fără să ne slăbească o clipă din supraveghere. Căci, la drept vorbind, noi eram vînatul lor.

Pe la chindii se iscau alte rînduri de răpitoare, cărora li se făcuse foame și primiseră înștiințări misterioase despre comoara de carne din inima junglei. Trebuia să întîmpinăm valul de asalt al cioacelor băutoare de ouă crude, care soseau smerite ca niște măicuțe, al vinderăilor sprijiniți pe vînt, al hereșilor fulgeratici.

Eram nevoiți să mînăm devreme la culcare în volierele înalte cîrdurile de fazani, căci acum începeau să iasă din scorburi ciuvicile cobitoare, cucuile holbate, bufnițele cu moațe atîrnate de ureche, toate lacome de pui fragezi și mult mai greu de răpus în jocul de umbre ce urma amurgurilor.

De acum se pornea alt război, cu lumea beznelor și forfota întunerecului: jigadini stîrnite de intensul farmec răspîndit din vulcanul de viață admirat sub paza sîrmelor. Soseau liote de lighioane lîhnite, jinduind cruziciuni. Vulpi cu pași de pisă, ademenite din hățisuri, părăseau prudența și-și încercau norocul dînd urcoale volierelor. Le găseam urmele și nu ne lăsam pînă nu le stîrpeam pînă la al nouălea neam. Viezuri, cu ponosul de leneși, prășiți în malurile rîului, și-au lăsat blănurile pe gardurile noastre. Nevăstuici bălțate, cu mușcătura veninoasă, încercau să se mlădieze prin găurile pînzelor de fier. Dihori nerușinați scormoneau pe sub uluci. Șobolani, șoareci, guzgani, ciufi zgîlți, huhurezi hohotitori și cîte alte jivini neștiute veneau, se furiașu ca într-un pelerinaj la locurile sfinte, pline de ispita unor ospete ferice. Din străfundurile desigurilor se prelingeau pisici sălbatece, cu blăni fumurii dungate cu negru și capete mari, rotunde.

Am dat un război și mai aprig cîinilor răzlețiți din sate, care apucau calea codrilor și uilhareau prin pădure prinzînd iepuri și alergînd fazanii cu zbor greoi. Nu ne-am odihnit pînă ce nu le-am stins

sămînta. Oamenii țineau zi și noapte zăvozii în lanțuri și femeile închideau pisicile în odăi. Altfel, li s-ar fi stîrpit sadina pentru multă vreme.

Căci pe toți și pe toate îi așteptau neadormite puștile și captanele întinse. La toate le luam pieile sau le tăiam numai labele, ca să le zvîrlim la grămadă, cum obișnuiau faraonii cu robii de război.

Stam atîrnați de gura povestitorului, fascinați de verva lui, cînd cineva întrerupsese:

— Și ce făceați cu atîtea mortăciuni? Cred că mirosea acolo mai rău ca într-o zalhana...

— Lasă-l, domnule, ce interes are?... îl apostrofam noi.

— Are dreptate, încuviință el. A fost o problemă pe care Charles o rezolvase, pe cît de ingenios, pe atît de practic. În adevăr, hoiturile trebuiau strînse și repede îndepărtate ori îngropate. Altfel, ele sporeau nebunia pădurii exasperate. Atîtea stîrvuri adunate acolo chemau la un nou asalt corbii iubitori de leșuri, ciori îndrăgite de putreziciuni, vulturi ahtiați de împuțiciunile purtate de vînturi, cloncani hoitari cu spinările băuind în albăstriu.

Atunci, cum nu se mai găseau rîme, ouă de furnici, nici viermuși îndestulători pentru sutele de păsări jinduite de albumină vie cu vitamine în ea, prietenul punea să se toace carnea vînată și o da așa crudă puilor de fazani și păsărilor.

— Și o mînceau?

— O zvîntau... Cîteodată se înfrupta și Azor din vreun copan fript anume pentru el. Oasele erau calcinate în euptor și pisate. Amestecate în hrana puilor, îi făcea să crească voinici. Găinilor și fazanetelor le ajuta să facă ouăle cu coaja tare.

Uneori venea tipul și cîte un arici, tot noaptea, poftind și el un pușor. Pe el îl dibăcea, cu rîvnă, numai Azor și-l lătra cu furie pînă ce sosea unul din noi.

Îi găseam față în față. Un ghem de ghimpi de-o parte, o labă nehotărâtă ridicată cu prudență de cealaltă. Îndată ce ne vedea, cîinele își deșerta cu dezgust bășica peste victatea ce făcea pe mortul, care nici la această supremă injurie nu se clintea, dezmintîndu-și astfel legenda. Aricii țineau de resortul lui Simion care, dintr-o sticlută, turna petrol peste ei și le da foc. Noi plecam înainte de a începe mirosul de porc pîrlit.

Dar mai ales de mare folos era cîinele în vînatul șerpilor, pe care-i descoperea, aș zice, cu o intuiție neasemuită. Șerpii se hrănesc, cînd apucă, și cu pui de pasăre, pe care-i înghit de vii. Se țirau pînă la noi rîvnitori de fofoloci plîpînzii, despre care mersese vestea, șerpi negri de pădure, șerpi verzi de livezi, vîrgați cu albastru, veniți din toată lumea, care trebuiau prinși la vreme și stîrpiți din rădăcină. Am colindat de multe ori pădurea, cu Azor, ca să le descoperim cuiburile și să-i ucidem pe loc, fără să le mai așteptăm vizita.

După ce-i omoram cu focuri de armă, sluga îi jupuia și îmbrăca bețe de lemn cu pielea lor. Carnea mirositoare a usturoi rămînea să se zbată multă vreme năpădită de furnici. Strinsesem astfel o impresionantă colecție de toiege în fel de fel de culori.

Pînă și broaștele auziseră de carnea magică crescută în pădure și rîvneau la ea. Nu știam de asta și nu ne luasem măsurile. Pînă ce într-o zi am auzit piuituri înspăimîntate. O broască mare, rîioasă, apucase cu lăcomie un pui și, hîlbată, se căznea să-l înghită, lărgindu-și gura pînă la umeri și umplîndu-și gîșua cîmpoi.

Astfel, fără să vrem, crescătoria iradia ca un gigant magnet, dar se atînea ca o imensă capcană întinsă tuturor victărilor văzduhului, pămîntului și subpămîntului, care roiau în jurul ei ca fluturii la

lumină și veneau să moară în flacăra armelor noastre.

Ce să vă mai spui! Era o colosală întrecere și bătaie, o întretăiere de poște și lăcomii, o țesătură de cruzimi și viclenii, de atacuri și apărare, de moarte și viață, strînsese acolo pe cîteva pogoane de pajiste, care m-a umplut de farmec și învățăminte cît o mie de cărți la un loc.

Cum v-am spus, sau nu v-am spus încă, la corvezi, ca și la pază, ne da ajutor Simion. Dar la pază mai ales cîinele, Azor, asupra căruia trebuie să mă opresc și să stăruiesc, căci el joacă un rol însemnat în împlinirea de care abia acum îmi amintesc că trebuie să v-o povestesc.

Azor era un cîine-lup splendid. Șui, cu pieptul larg, ieșit ca o carenă, cu pîntecele supt, soldurile vînjoase și coada mîndră ca un trofeu, ușor sucită, cum se cuvine, spre stînga. Am încercat chiar în prima zi să-l cîștig și să mi-l fac tovarăș de zburdălnicii. Dar cîinele, deși tînăr numai de trei ani, m-a primit cu răceală și m-a privit oarecum de sus, parcă spunîndu-mi: „Fii serios, domnule”.

Am înțeles numaidecît că era un cîine grav, cu caracter și foarte bine educat. Un cîine nobil, cu stil, după chipul stăpînului. Nu că Charles era truș sau și-ar fi dat ifose. Doamne ferește! Dar te ținea oarecum la distanță cu tăcerea lui, cu rezerva lui, cu politețea ce pune în toate. Se știa de rasă și se păstra cît mai neatins. Bun prieten, însă totdeauna la rece... Ceea ce mă încînta, căci și eu sînt împotriva familiarităților chiar între cei mai buni prieteni. Riscă să degenereze. Lui Charles îi plăceau vînașoarea, singurătățile, lecturile, manierele alese.

Altfel, sobru, cumpătat și echilibrat în toate. Avea un miros foarte fin, și fața lui bălaie se schimonosea când se apropia Simion cu izul lui de usturoi și de băutură. De aceea își pregătea singur mâncarea, la un primus. Zicea că toți sînt murdari și nu primea pe nimeni să-i strîngă așternuturile.

Pe nevasta lui Simion, care venea la două-trei zile să-i aducă din sat mălai, lapte sau premeneli, n-o primea în bordei. Nici nu se uita la ea. Abia o îngăduia să intre în crescătorie. Spunea că miroase, că e hoată, că-i fură ouă de făzăniță, că i-a pierit o linguriță și un cuțit și ea i le-ar fi luat.

Numai eu am întîmpinat-o de cîteva ori și am vorbit, glumind, cu ea. Pe cît de sanchiu și dugos bărbat-su, pe atît de plăcută și dezghețată era femeia, și cu mult vino-ncoa. Nu era frumoasă, sau poate ar fi fost dacă ar fi arătat mai plinuță. Dar părea slabă de nemîncare și trai rău. Avea un păr bălai care își furișa cîrlionții nebunateci pe sub legătura albastră. Ochii, verzi, cu cozile lungite în sus, spre tîmple, sub dunga sprîncenelor, ce se întindea dreaptă fără întrerupere, te priveau adînc, fără să clipească. Pelița obrazului, palidă, dar netedă pe oasele feței cu galba frumos modelată, nasul subțire, drept și gura cărnăasă, cu buzele, cînd rîdea, răsfrînte, ceea ce-i da un farmec deosebit. Bărbia ascuțită puneă un nespus interes pe chipul ei de obicei trist.

Încolo, subțire la trup, cu măduarele gingașe și încheieturile delicate, un piept plin și rotund, picioarele cu pulpe albe și labe mici lăsau să se ghicească coapsele alungite și bine făcute. Straiete de pe ea, curate, miroseau a proaspăt și a flori de-ladă.

Am drămuț-o fără să știu, fără să vreau și fără s-o rîvnesc. Aveam altceva la ce să mă gîndesc și cu ce să mă îndeletnicesc. De la cafeaua pe care mi-o aducea în zori Charles la măsuta din dosul volierelor și pînă la cina din bordei, cînd cădeam tradit, n-aveam odihnă. Eu trăgeam pătura pînă peste cap, așteptînd să fiu trezit dintr-un ceas într-altul. Prietenul rămînea afară să doarmă în pătul, c-un ochi mereu deschis, iepurește. Cîinele, slobod, prin curte. Sluga se trîntea pe-o sarică undeva, gata să sară la cea dintîi alarmă.

De altfel, Charles n-ar fi îngăduit nici o abatere de la regula schimmnicească la care ne legasem. El trăia într-o castitate de pustnic. Ceea ce mi-am impus și eu îndată, fără mare jertfă. Și, cît am stat acolo, nu s-a adus măcar o dată vorba despre femei.

Cîinele, vrednic de chipul și asemănarea domnului său, nu arăta nici o urmă de ușurătate, necum de necumințenie, nici o umbră de urît, nici o veleitate de hoinăreală și aventură. Toată ziua ne da semnale. Cînd lătra înșiglat știam că s-a lăsat undeva aproape țarca. Dacă alerga hălălăind, se rotea uliul. De bufnea înfundat, simțise dihorul. La vulpi se da în anume fel. Șerpilor le slujea, ca și aricilor, o chefnală aproape dureroasă. Era un animal neprețuit de mintos și înțelegător. Nu se depărta un ceas de ocolul încredințat lui.

Într-o dimineață, după ploaie, era la începutul lui august, am găsit cîteva urme proaspete de vulpe împleticite în preajma crescătoriei și pe Azor liniștit. L-am pus să adulmece, l-am asmuțit pe dîra lor, dar cîinele s-a mulțumit să dea din coadă și să latre vesel, ca la o veche cunoștință. N-am avut

alteeva de făcut decît să ne mirăm și să veghem. Cîinele a stat mai toată ziua cu capul între labe, tînjitor. I-am pipăit botul. Nițel cam cald. Am crezut că e bolnav și i-am dat o strachină cu lapte. Nu s-a atins de ea. Seara nu s-a arătat... L-am strigat... N-a venit. Pierise. L-am așteptat zadarnic două zile. Nu s-a ivit.

Am simțit atunci, mai ales Charles, o durere ca și cum pierdusem un frate. Eu mi-am dat cu părerea, că s-a ascuns să moară undeva departe, cum fac animalele cînd își simt sfîrșitul. Prietenul, care-l cunoștea mai bine, sta încredințat că i-ar fi murit la picioare. Alta era teama lui. Să nu se fi luat după un vînat primejdios, un lup colțos sau altă dihanie, și să se fi rătăcit. Sau să nu i se fi întîmplat ceva și mai rău în pădure. Să-l fi împușcat un braconier.

A treia seară, pe o lună gigantică, după ce am ferecat cu lacăte fazaneria, am pornit cîteșitrei să cercetăm la întîmplare codrul. Era o rămășiță încă impunătoare din străvechea Vlășie, cu stejari falnic încoronati, învrîstată cu mult fag, frasin și ulm. Printre ei, presărați, rei. Ici-colo, bungeturi nepătrunse și desigur necălate, cuibare de jivini strîcătoare, pe care le-am cotrobăit după stîrvul lui Azor.

Spre miezul nopții, ne-am oprit într-o poiană minunată și am stat acolo, cu luna în creștet, multă vreme. Într-un timp ni s-a părut cîteva lătrături depărtate. Prietenul a șuierat semnalele cunoscute, la care cîinele alerga nesmintit. Zadarnic. Lătrătura s-a repetat... Ne-am așezat la pîndă. Luna bătea de sus de-a dreptul în capul nostru, îmbăindu-ne în magia ei amețitoare.

Tîrziu s-au ivit zburdînd prin iarba pînă la briu a poienii două fiare. Azor, hîrjonindu-se nebunește cu o soață subțirătecă, sfioasă, roșcată...

— Vulpea ! strigă unul din ascultători.

— Exact ! Cu o vulpe.

— Asta nu se poate ! sări ars unul din noi.

— Ce ? întrebă doctorul.

— Cîinii nu se împerechează cu vulpile niciodată.

— De ce nu ? se amestecă, artăgos, altul. Sînt împrejurări cînd...

— Dumneată ai auzit de împreunări între pisici și iepuri, năvăli un al patrulea. Eu...

— Imposibil, eresuri populare ! răcnea cel dintîi. Un om cu scaun la cap nu poate susține așa ceva. A fost pur și simplu o cățea venită din sat.

— Asta s-o crezi dumneata, a fost vulpea ! țineau morțiș adversarii.

Și s-a stîrnit o încăierare de păreri pro și contra vulpe, a cărei potolire povestitorul o aștepta cu brațele încrucișate, zîmbind disprețuitor.

În sfîrșit, gîlceava se liniști. Și doctorul, la îndemnul nostru, înnodă firul.

— Era o joacă aproape caraghioasă să vezi pe demnul și seriosul Azor lăsîndu-se pe labele dinainte, sărînd, făcînd fel de fel de giumbușlîcuri și gudurări împrejurul vulpii, care, sălbatecă, se apăra de alintările lui.

Simion întinse pușca. Dar Charles îi dete peste mîini și i-o coborî.

— Ss... făcu el, certîndu-l. Și-l trimise înapoi la crescătorie.

Omul supus se tîri și plecă tiptil. Noi rămaserăm. Cu ochii lacomi, prietenul privi îndelung dragostea

fiarelor, care pînă la urmă sfîrșiră prin a se împe-
rechea. A fost o nunta ca în basme. Cu luna sus,
copacii ce încercuiau rariștea și noi, martori și
musafiri.

Se vărsau de pretutindeni miresme ușor coapte.
prevestitoare ale toamnei. Ușoare mîhniri izvorau
din copacii scuturînd cîte-o foaie veștedă. Veneau
sufări îngîndurate de vînt cu răbufneli de zgomote
din pădurile surde sau din satele adormite, unde
numai ibovnicii vegheau. Doruri mute izvorau din
ierburile mature, niciodată cosite, gătite de scutu-
rare, și spicele lor, cu semințe rodnice, ne gîdilau
obrazele cufundate în umbră. Se isca din toate un
fior, un îndemn, ca un spasm către o împlinire înaintea
de a-ți da sfîrșitul, fără care viața n-ar avea rost.

Și prietenul nu se mai satura privind, ascultînd,
pipăind, mirosind, cu un surîs straniu înghețat pe
gură și o lucire sălbatecă în ochi. Mi-am închipuit
că se bucură de plăcerea cîinelui și l-am lăsat pînă
ce perechea s-a afundat iar în pădure. Atunci l-am
trezit. Adică am încercat, dar n-am izbutit. Ră-
măsesse ca beat și se clătina ușor. La înapoiere a
vorbit, el, tăcutul, tot timpul pînă acasă de formi-
dabila putere a reproducerii, marea zămislitoare de
lumi; a înălțat innuri iubirii care apropie polii și
topește urile de neam și rasă, prefăcîndu-le, ca
alchimistii, în iubire. A pledat cauza lui Azor, de
al cărui gust mai mult decît îndoielnic mă declaram
nemulțumit. Și a tunat împotriva gestului slugii
care ridicase arma, povestindu-mi o fabulă din *Me-
tamorfozele* lui Ovidiu, cu nu știu ce tînar pedepsit
de Afrodita fiindcă despărțise cu violență doi serpi
împreunați. Abia l-am liniștit și l-am suit cu sila

în pătul. A doua zi n-a mai scos o vorbă. A stat tot
timpul dîr și concentrat ca un războinic în ajunul
luptei. Azor se întorsese, dar sluga îl pusese în lanț,
unde moțaia resemnat. Nu dormise atîtea nopți.

Pe la prînz sosi nevasta lui Simion. Charles parcă
o așteptase. Cum se ivi, îi sări înainte. O rugă să
între în voliere după niște pui, o puse să-i cerceteze
cuibarele, o însoți în bordei, unde îi dete să-i coasă
un cearșaf sfîșiat, și la plecare merse alături de ea
cîțiva pași pe drum. Nu știu cum, dar toate astea
mi-au amintit fără voie de gudurăturile lui Azor în
preajma vulpii...

Apoi prietenul se urcă în pătul și rămase cu fața
în sus pînă către seară, cînd se coborî cu vestea că
pleacă numaidecît la București pentru un proces de
care uitase și care cădea chiar a doua zi. Zadarnic
am încercat să-l înduplec să trimeată pe Simion după
brîscă. Cunoștea el o potecă ce scurta calea mai
mult de jumătate și-l scotea de-a dreptul prin pădure
la gară, unde va fi la miezul nopții, cînd trece tre-
nul. Lăsa în paza mea fazaneria. Își luă numai pușca
și cîteva cartușe în buzunar și se pierdu în desîș.

După ce am hrănit și am culcat păsărețul, ajutat
de Simion, am vrut să dau de mîncare lui Azor.
Ciinele trăsesse pînă rupsese veriga și fugise cu lan-
țul tîrîș.

Ne-a cuprins pe amîndoi o ciudă ce mocnea în
noi adînc din noaptea trecută și mai ales de cînd
cu plecarea neașteptată și neînțeleasă a lui Charles.
Și, fără să ne sfătuiam mult, dintr-o mută înțelegere,
luînd carabinele, am așteptat pînă s-a înălțat bine
luna și am pornit pe dîra lăsată de lanțul cîinelui,
pe care am pierdut-o curînd. Vruî să mă întorc. Dar

Simion ținea morțiș să împuște vulpea. La care repede mă înduplecai și eu. Ne-am îndreptat atunci încet, cu ochii, căutând, către inima pădurii. Am rățăcit așa câteva ceasuri, ocolind curăturile cu luminișuri prea mari, și ne-am strecurat într-o margine de poiană, în care lumina lunii curgea ca într-un heleșteu.

Dam să ațipesc, când un foșnet ne izbi auzul. De bună seamă, o ciută. Sau poate chiar vulpea... Ciulirăm urechile și ascuțirăm privirile. De sub pleata copacilor, pășind ușor, se ivi o sălbăticiune, ba nu, o siluetă de femeie. Acum se vedea bine. Cămașa albă plutea ca o zăpadă spre mijlocul răriștei.

Din celălalt capăt, din umbra de dinapoia unui trunchi, se desprinsese o altă siluetă, o faptură omească, alergând cu brațele întinse spre cea dimpotrivă. Era Charles. Luna îl bătea drept în obraz. Femeia îi căzu la piept. El o sărută lung, o înfășură cu brațele, o înhață cu patimă, o ridică în sus ca pe o pradă și porni cu ea sub stejarul unde o așteptase și unde căzură amândoi, îmbrățișați.

Asta se petrecu în câteva clipe incremenite. Când mă întorsei, Simion, cu pușca la ochi, ținea. Abia avui timp să-i smucesc arma în sus, și descărcătura vui lung, plouînd cu alice de lup copacul sub care perechea se zvîrcolea.

Dar în aceeași clipă Charles sări în picioare și trase în noi. Avusesem însă vreme, c-o piedică, să trîntesc pe Simion și să mă lipesc și eu de pământ. Când am ridicat ochii, am zărit femeia fugind ca o nălucă și sluga pierită de lângă mine.

Am alergat la capătul unde sta Charles, strigînd să nu tragă, că sînt eu, doctorul... Rămăsese rezemat de trunchi și se uita la fumul ce ieșea încă din țevă.

L-am luat de brat, l-am domolit și am pornit spre casă. Nu s-a împotrivit. Pe drum a aiurat tot timpul. A scos din buzunar portofelul și mi-a întins un pachet de hîrtii de cîte o mie, cu porunca să mă duc numaidecît în sat și să răscumpăr de la Simion nevasta. Să-i dau cît mi-o cere. Apoi să plec la București, să-i tirguiesc un trusou întreg, femeiesc, de la cămașă pînă la rochia de bal. Și cîte alte năzbîtii...

Nu l-am potolit decît cu un somnifer tare și cu comprese reci pe cap, schimbate des. Cred că făcuse o — cum i-aș putea spune mai bine? — o inlunație...

— Ce-ai spus? Întrebai eu.

— O inlunație... Adică fusese lovit la creier de lumina prea puternică a lunii. Așa cum alții capătă insolație, sînt persoane simțitoare la razele mult mai magnetice ale lunii...

Cînd s-a domolit l-am băgat în bordei, l-am întins pe pat, l-am acoperit cu pătura, am tras ușa și l-am lăsat adormit buștean. Eu i-am luat locul de caraulă în pătul. De altfel, n-am putut să dau geană în geană. Cîrînd, un tremur verzui a început să se infiltreze ca o apă depărtată în culisele orizontului. Stelele spînzurau din ce în ce mai apropiate și mai mari. Luceafărul, cît pumnul, se înălța în răsărit să privească feeria... Luna asfințise.

Și, încetul cu încetul, întunericul se limpezea ca o soluție concentrată în care stau topite toate sărurile, pînă ce câteva picături de reactiv le fac să se precipite. Așa, lumea cu lucrurile începeau să-și strîngă ființa, să se precipite și să cază rînd pe rînd la fund, pe pământ, începînd cu vîrfurile copacilor, apoi acoperișurile volierelor, pe urmă stîlpii, îngrăditurile, bordeiul, tufișurile joase din fund...

M-am smuls deodată cu hotărâre din amăgirile ce mă cuprinseseră și am pornit aproape în goană spre sat. Am ieșit din pădure, am trecut Ialomița desculț și am alergat la casa lui Simion. Era lumină mare, și razele soarelui, încă ascuns, zburneau de dincolo de pământ ca niște spăngi uriașe de lumină.

Am bătut la poartă cu inima strânsă. A venit el de după casă. Ținea o coasă în mîini. Ne-am dat binețe, i-am plătit simbria pe trei luni înainte și i-am cerut înapoi pușca cu care plecase. A primit tăcut banii și mi-a adus arma, descărcată și de a doua țevă. Am înghețat. L-am întrebat îngăimat despre nevastă. A strigat-o și ea a ieșit îndată, cu mătura într-o mînă. Cînd m-a văzut, m-a privit drept în ochi. Avea doar cîteva vînațai pe obraz și o pleopă mai umflată. Cînd să plec, m-a întîmpinat întinsă pe uluci o blană proaspătă de vulpe roșcată.

— Acolo merseseră alicele din țevă a doua, făcu unul din ascultători.

— Așa mi-am zis și eu, și am răsuflat, încuviințî povestitorul. La înapoiere am trecut pe la pădurarul statului și l-am rugat să vie să ne ajute pînă găsim alt argat, că Simion are de muncă și nu mai poate sluji. Omul a primit bucuros și am pornit numaidecît amîndoi spre crescătorie.

Cînd am sosit, larma și vînzoleala era în toi. Păsările cereau în gura mare hrana. Doar că nu ne-au mîncat și pe noi. Azor se întorsese și lătra întăritat la un uliu din văzduh. În bordei, Charles dormea.

Cînd s-a trezit, pe la amiază, era limpede și sănătos ca și mai înainte. Și-a văzut liniștit de treburi, cu aceeași destoinicie ca și pînă atunci. Nu i-a tre-

murat mîna și a ucis ori de cîte ori a tras. Cîinele s-a așezat la pază neclintită și n-a mai fugit. Am așteptat noaptea cu teamă. Charles s-a urcat în pătul, ca de obicei. A doua zi s-a coborît cel dintîi, a dat mîncare păsărilor și s-a apucat să îngrijească crescătoria.

Am stat acolo pînă s-a deschis vînătoarea, adică încă o săptămînă și ceva, fără să schimbăm o vorbă despre cele întîmplate, ca și cînd nimic nu s-ar fi petrecut. Uneori îmi venea să cred că am visat.

Cînd s-a împlinit sorocul, ne-am despărțit tot așa de scurt și fără emoție cum ne-ntîlniserăm.

Și ne-am văzut din ce în ce mai rar... Am avut grija să nu mai rămîn stingher în sezon mort.

*Început 2 iunie ora 6 dimineața și
sfîrșit 2 iunie ora 12 noaptea 1948
București*

FATA DIN JAVA

Era în toiul verii. Bucureștii clocoteau de vipii ca o cetate blestemată peste care se vărsase asfalt încins. Fișii de trotuare năclăioase ca hârtia de prins muște te înhațau gata să-ți tragă pantofii din picioare. În catranul lor se înșirau, aidoma unor urme de fosile, formele tuturor încălțămintelor perindate, la un loc cu labe primitive neîncălțate încă, enigme pentru viitorii geologi.

Duhori de benzină, ulei prăjit și cauciuc ars de la automobile, învrîstăte cu altele de miutei fripti și carne la grătar, adaose cu împuțiciuni de gunoaie neridicate și rîgîielile gurilor de canale, ar fi făcut pe un rătăcit din altă lume să se creadă într-o nouă Gomora, în ceasurile cele mai grele ale bății ei de către Dumnezeu.

Ți-era groază să răsufli. Nu trăgeai în piept decît dogoare îngroșată cu trimbe de praf și nisip, răscolite de goana mașinilor cu eșapamentele deschise. Ți-era spaimă să te miști: pentru un pas, pentru un gest, te napădeau piraie de sudori, pe care trebuia să le pui la loc bînd de două ori pe ațit sifon. Apa curată nu era îngăduită. Ceea ce se sîrgea pe țevi

era cu neputință de înghițit. Venea, cînd se îndura să curgă, o leșie caldă și leneșă, amestecată de-a dreptul cu clor, ca și cînd stomacurile băutorilor ar fi fost spălătorii chimice.

Toate astea pătrundeau, ajungeau și pînă la mine, în subsolul unde îmi strămutasem masa de scris, dar nu mă atingeau. Față de temperatura și fierberea mea proprie, lipărul de afară nu mai însemna nimic. Eram un tînar vulcan în plină erupție literară.

Stam cufundat pînă peste cap în al doilea volum al meu de poezii, pe care-l pregăteam pentru toamnă, întregit cu un apocalips în versuri. Și nu mai știam de nimic altceva pe lume.

Primul volum, debutul, *Stele negre*, avusese un răsunător succes. Și, pentru cei 19 ani ai mei, laudele criticilor, curtea revistelor literare, avansul editorilor, entuziasmul generației mele și pizma cu mîrîieli a înaintașilor alcătuiau un cocteil atît de amețitor, că mă făcea nesimțitor nu numai la neplăcerile ce soseau din afară, dar chiar la o primejdie adevărată. M-ar fi putut străpunge și pe mine cineva cu spanga, ca pe Archimede, fără să bag măcar de seamă.

Mă aflam singur și fericit în toată casa. Părinții plecaseră la Sinaia, oaspeții unui frate al mamei, care închiriasse acolo o vilă întreagă și trăia pe picior princiar. Unchiul Miti colindase lumea ca să facă avere și acum se întorcea miliardar ca să epateze, în lipsă de altcineva, familia. Eu nu-l văzusem pînă atunci. Nu mă născusem cînd el părăsise țara. În ultima vreme se așezase în Java, unde, intrat în uriașele plantații de arbori ai cauciucului, se îmbogațise fabulos.

Dar excesele de excitante, o febră tropicală și clima neprielnică îl aduseseră în așa hal de șubrezenie, că a trebuit să părăsească măcar pentru cîteva

luni afacerile și să se strămute într-o regiune salubră. Și-a adus aminte atunci de țară și deveni dintr-o dată iar fratele dulce al mamei. De unde pînă atunci fusese numai unchiul din America și apoi unchiul din Java, care-ți trimite la zece ani o dată o fotografie cu un cec pentru bomboane și haine, ne-am trezit cu el peste noi, rudă nelipsită, cu amestec în treburile cele mai intime ale familiei și mai ales mentor îndrăcit.

Dintr-o dată, cum m-a văzut și m-a sărutat, am ajuns slăbiciunea unchiului din Java, care — așa gata crescut — mă adoptă cu entuziasm. Și își puse ca ultim scop să mă formeze după ideile și gusturile lui. Mama, bineînțeles, era în al nouălea cer. Tata, biet profesor de liceu, intimidat și precaut — era vorba de miliarde — nu se împotriva pe față. Eu eram de-a dreptul ostil, ca un prinț moștenitor, bizar și îndărătnic, care dă cu piciorul tronului.

Cît șezuse la București, unchiul locuise în hotel, dar venea de mînea și sta ziua la noi. Bineînțeles, toată cheltuiala o ducea el. Dar pe mine mă plictisea cumplit. Nu mai sfîrșea cu sfaturile practice și teoretice, cu aforismele și apoteogmele lui de viață, parcă el, cum i-am spus-o de la obraz, cu asta cîștigase banii.

Pînă la urmă a hotărît, cu de la sine putere, să lase literale și să trec la Politehnică, pe care s-o isprăvesc americaneste în vreo șapte-opt luni, cît mai are el de stat în țară, ca apoi să mă ia numaidecît în Java, la exploatarea lui, unde e nevoie de un inginer-șef de încredere... M-am făcut foc, am refuzat categoric și exasperat, pînă la urmă i-am răspuns numai cu obrăznicii. Am avut din pricina asta o ceartă cu mama, care ne-a ținut supărați pînă la plecarea lor. Noroc că prăpădul căldurilor l-a gonit pe exoticul meu unchi la Sinaia, unde a luat cu el

și pe ai mei. Și eu am rămas singur, de capul meu, plin numai cu versuri de apocalips.

Stam astfel sihastru, în subsolul asudat, în cordială înțelegere cu șobolanii, și nu mîncam decît pepeni. Mi-i aducea servitoarea, reci, de la gheață, cu miezul roșu brumat ca de o chichiură, și binecuvîntam stepa și arșița care zămislesc astfel de minuni, pepeni verzi.

Într-o zi, tocmai cînd scriam poemul mistic al țiparului, solie anume trimasă pentru poet de marea Sargaselor, o claxonare în fața casei, din ce în ce mai lungă, mai insistență mă întrerupsese. Nu m-am clintit însă. Am așteptat. Larma devenea însă exasperantă. Servitoarea nu ieșea... Acum claxonul încetase, dar începu să sune soneria turbată. Plictisit, am tras o pijama peste adamismul meu paradisiac și m-am hotărît să urc. Un Lincoln-Zephir splendid stopase la scară și un șofer măreț îmi întinse în cruntat un plic. Am vrut să cobor, ca să-l desfac jos.

— Nu, vă rog să dați imediat răspunsul, îmi porunci tare omul de sub șapca galonată și livreaa arogantă.

Asta mă supără grozav. Am simțit imediat că am de-a face cu un emisar al unchiului din Java. Îi întorsei spatele și cu aceeași mișcare îi trîntii ușa în nas, lăsîndu-l să aștepte.

Am citit scrisoarea. Nu mă înșelasem: era de la unchiul Miti, care mă chema să vin numaidecît la Sinaia; murea de dorul meu — cumpărase mașina pe care o trimetea numai pentru mine, să mă plimbe în fiecare zi la Brașov și la Sibiu. Cîteva rînduri адаose de mama îmi aminteau și mă rugau să nu lipsesc: a doua zi era aniversarea zilei de naștere a tatii. O sărbătoare intimă, dar de o gingașă și emoționantă solemnitate, ce se desfășura totdeauna numai între noi trei. Cu o lună înainte, colîndam li-

brăriile, căutînd cartea cea mai jinduită de el, care trebuia legată bibliofilic, cu cifrul lui așezat în anumit loc. Florile, schimbul de îmbrățișări, prăjiturile care-i plăuseră lui în copilărie, sticla de vin rar, destupată cu pompă, din care gustam fiecare abia cîte un deget, prefăcîndu-ne că ne place, de toate astea mă lipseam acum din pricina afurisitului de unchi, care se vîrîse între noi și ne strica cu banii și cu tirania lui viața. Mă apucasem să scriu un refuz drastic. Era un chip de a mă răzbuna...

Dar din nou îmi căzu sub ochi rugămintea mamei și o listă de tîrguici pe care să le aduc, în frunte cu tradiționala sticlă de vin. Și m-am înduioșat. Dar nu m-am dat bătut de tot. Am lăsat șoferul să aștepte. M-am urcat abia peste o oră. Moțăia la volan. L-am chemat și l-am luat de sus.

— Ține lista asta și banii, îi poruncii. Cumpără tot ce scrie aici și vino asta-seară la ora șapte.

— Am ordin să vă aduc imediat, cercă el să mă intimideze.

— La ora șapte. Și i-am trîntit ușa-n nas.

M-am muncit să înnod firul. M-am căznit să cad iar în transă. A fost cu neputință să mai scriu : tiparul îmi scăpa printre degete.

Unchiul Miti găsisese chip și de acolo, de departe, să mă sîcîie și să-mi alunge inspirația. Cuvînt să-mi fie și mai nesuferit.

Acum, lipsit de protecția muzelor, începusem să simt apăsarea și mizeria Bucureștilor. Nu suferisem toată luna de căldură cît am suferit în după-amiaza aceea așteptînd șoferul. Îmi părea aproape rău că-l expediasem cu atîta ușurătate.

Mi-era teamă că ar putea să nu mai vie. Atîns în susceptibilitatea lui de slugă de casă mare, ar fi putut să plece înapoi, spunînd că eu am refuzat să merg. La gîndul ăsta, broboanele de sudoare își du-

blau volumul și-mi curgeau cu gîdilituri mai ales pe spate, ca niște gînganii care mi-ar alerga pe piele.

În sfîrșit, de la ora cinci mașina se înțepeni în stradă și așteptă supusă, fără larmă. Îmi luasem satisfacția și nu dădusem lecția în vînt. Mă gătii și pregătii încet. Îmi umplui valiza cu hîrtii, cărți și manuscrise. Și, nemaiavînd ce face, mă învîrteam încurcat prin bibliotecă, cercetînd ce carte aș putea să duc tatii. Și din nou mă prinse paraponul pe unchiul din Java : nici măcar cu prilejul acestei atît de scumpe aniversări nu putusem scăpa de el. Mi-era ciudă pe tata și mama că nu s-au gîndit să-l lase acolo și să vie numai ei amîndoi acasă pentru sărbătoarea noastră... Dar dacă e să fie și unchiul între noi, asta strică jocul convenției, gîndeam. Și de vreme ce se admite un al patrulea, atunci pot și eu să mă prezint fără cartea de rigoare.

La ora șase am urcat în automobil, în loc de cine știe ce ediție rară, vreo cîțiva pepeni uriași, la picioarele mele.

Șoferul, de data asta salutîndu-mă foarte respectuos, i-a primit cu entuziasm.

— Mare bine faceți, conașule, că ducem lipsă de pepeni la Sinaia.

Asta mi-l făcu simpatic. Îl întrebai despre mașină, cum a fost cumpărată.

— A luat-o chilipir domnul Mihail, răspunse el familial.

Domnul Mihail era unchiul din Java. Și-mi dădu amănunte cum un jucător la ruletă se decavase și vinduse ieftin unchiului mașina cu șofer cu tot. Omul se pricepea să profite de aproapele său...

Pînă la Cîmpina, cu tot geamul deschis, cu toată viteza nebună, credeam că plesnesc de căldură, închis ca într-o cloșcărie artificială. De la Comarnic viața a început să iasă din leșinul de pînă atunci și

văzduhul parcă să se încordeze. Sus la Orășii, aerul s-a schimbat dintr-o dată : s-a făcut gustos ca niște bucate cărora le-ai pus sare și mirodenii. Muntele se închipuia de o parte și de alta nu de piatră, ci ca de răcoare condensată, o înaltă răcoare verde, crescută pe azurul cerului, prin care fulguiau luminile apusului.

Am găsit familia în parc așteptându-mă și am coborât la hotel, unde unchiul avea masa lui cu serviciul special. Eram obosit, posac și indispus. Mîncam în silă, ascultînd distrat conversația, cu a cărei întreținere își cheltuia numai unchiul vorbele. Ca de altfel și banii pentru tot ce era de plată.

Ne-am ridicat devreme de la masă și am plecat la vilă, unde ne așteptau cafelele, bineînțeles preparate cu cafea veritabilă adusă de unchiul, care a găsit prilej să ne vorbească despre toate felurile cum se prepară cafeaua în lume, la pol, la tropice, la ecuator. Dar, decreta el, cea mai delicioasă este tot cea preparată ca la noi, așa-zisa turcească.

Îl ascultam și-l analizam a suta oară pe acest detestat unchi din Java. Culesese de pretutindeni și strînsese în el multe lucruri bune : puțină morgă englezească tăiată cu o undă de umor, multă dezinvoltură americană, oarecare flegmă olandeză, ceva emfază spaniolă, un dram de perfidie, dar și de subtilitate asiatică, un fel de *olla potridă*, din care se respira mereu izul românesc, căruia mediul îi dădea ghes să iasă din ce în ce la iveală. Un fel de mitocanism, alcătuit din naivitate și dintr-un soi de lipsă de ipocrizie așa cum cum ți-ai sufleca mînele și ți-ai scuipa în palme — la figurat bineînțeles — care trebuie să-i fi adus succese în multe împrejurări.

După ce s-a sfîrșit cu cafeaua băută afară pe terasă, s-a ajuns repede iar la mine și la viitorul meu. Adică al unchiului din Java, care, dorindu-mă pe

mine alături de el, tot la sine se gîndea. Ne-a spus din nou că ar fi putut să se ducă pentru aer la Simla în Himalaia, unde se strînge toată protipendada anglo-indiană, sau în Elveția, ori în munții Scoției, dar preferase România numai pentru mine, să mă ia cu el.

I-am răspuns ritos, ca și pînă atunci, că nu-mi părăsesc părinții. Mama a ridicat, oftînd, ochii către stelele ce pîlpiiău pe cer, tata i-a lăsat în jos surîzînd, și din nou am întărit declarația că nu sînt vocație pentru altă îndeletnicire decît cea literară.

— Adică poezia, făcu ironic unchiul.

— Poezia și toate celelalte, replicai.

— Dar astea nu sînt realitate, ridică el glasul. Sînt nori.

— Cum nu sînt realitate ? mă îndrîji eu. Te rog ia-l și strînge-l în mînă. Poți chiar să spargi capul cuiva cu el, și-i întinsei volumul meu *Stele negre*, care, frumos legat, sta pe masă, adus de tata.

— Asta chemi tu realitate, se dezgustă unchiul.

— Sigur, și chiar după concepția dumitale : mi-a adus cîteva sute de mii de lei venit.

Unchiul surise lung, făcu ochii mici și răutăcioși după moda javaneză și ceru alt rînd de cafele.

— Bine, zise el, recunosc : volumul tău e real la pipăit. Dar tot atît de departe de realitate cît e o fată javaneză.

— Și ce ? o fată din Java, îndrăznii eu să spui, roșindu-mă, este mai puțin femeie ? Nu are și ea de dat și de primit cu trupul și sufletul ei o dragoste ?

De data asta unchiul se lăsă pe spatele fotoliului cu un hohot de rîs zgomotos.

— Ei, ai mare haz. Pentru asta meriți să afli în dată cîtă realitate reprezintă versurile tale. Și ceru îngăduința de la mama să-mi istorisească o întîmplare a lui, care crede că-mi va folosi și mie. Să nu

se supere nimeni dacă povestea e puțin cam zuvelată, adăose sorbind ultima înghițitură de cafea. Soseam întâia oară în Java, unde mă chemau treburi însemnate, puse mai dinainte la cale în marile metropole comerciale ale lumii. Nu eram un naiv. Crucea Sudului lucise de multe ori deasupra mea. Străbătusem de câteva ori de la un capăt la altul cele două Americi și căpătasem o experiență cât aș fi ocolit pământul pe jos. Singur New York-ul — acest microcosm — este în stare să-ți dea lecții de ce e lumea întreagă. Fiecare din mahalele lui exotice valorează cât țara respectivă pe care o reprezintă. Cunoșcusem acolo, ca și la San Francisco și pe toată coasta Pacificului, ca la ei acasă, pe negri, pe chinezi, pe japonezi și pe indonezii la care veneam acum și pe care-i manipulasem deja cu acea superioaritate pe care ne-o dă pielea noastră albă și sufletul nostru negru.

Debarcam în Java ca biruitor, un fel de proconsul al cauciucului. Pusesem mîna pe cea mai mare întreprindere de cauciuc și gutapercă și în subsidiar mă infiltrasem peste tot în comerțul cu zahăr, piper și scorțișoară.

Trebuia acum să mă așez în carne și oase pe pământul și între oamenii pe care pînă atunci îi cîrnuiam numai de departe, cu cifre și radiograme.

Enormitatea afacerilor mă siliseră să lichidez pe toate celelalte risipite în trei continente și să mă așez acolo.

Am debarcat dimineața în portul Batavici, capitala Javei, care m-a primit cu o măreață sărbătoare de lumini pe cerul exotic, atîrnînd în el ca imense steaguri desfășurate, cu splendide benți, de la aurul lichid și topazul topit, pînă la smaraldul care se amesteca lin cu safirele mării.

Subalternii obsecvicioși, albi și metiși, cu o droaie de servitori galbeni, s-au urcat pe punte să mă salute și să-mi care bagajele. O mașină imperială m-a dus la hotel, pe o autostradă umbrită de copaci imenși, de pe care nu s-a ridicat un fir de praf. Patronul, directorul, întreg personalul mi-au ieșit înainte, să primească și să se ploconească în fața unui potentat al insulei fermecate.

Mi se pregătise un apartament în latura de nord a clădirii.

— E mai ferit de căldură, îmi spuse, frecîndu-și mîinile, directorul.

Știam că e o minciună, cu care sînt amăgiți toți călătorii, ca să li se stoarcă mai mulți bani. Căldura la ecuator e aceeași pretutindeni, în odăi, ca și în pimniță... Dar primii hațîrui, cu un suris de mulțumire, ca un suveran.

Cum eram odihnit, îmbăiat de pe vapor, am luat numai micul dejun și am poruncit ca imediat să plecăm la birourile administrației... Am străbătut orașul. Văzusem multe minuni; tropicele îmi erau familiare, dar Batavia, cu înfățișarea ei nu de oraș, ci de codru în care s-au rătăcit ici-colo case, vile și pavilioane, ca niște scufițe roșii din basme, m-a încîntat.

Am călătorit prin inima orașului ca printr-o junglă cu tot soiul de copaci peste care domneau smochinii gigantici, sprijiniți fiecare în zeci de trunchiuri ca niște colonade... Palmieri de toate soiurile, cedri uriași, alternînd cu boschete de flori senzaționale, de toate formele și culorile, te făceau neconținut să te crezi într-un parc fermecat, nu într-o cetate îmbîcșită de negoț și măruri.

Are să-ți placă mult, mi se adresa direct unchiul. Acolo natura n-a cedat un pas. Și chiar în oraș, cum slăbește o clipă mîna omului, o liană, un copac,

o ferigă uriașă îi ia repede locul. Dacă nu ne-am apăra, lumea vegetală ne-ar înăbuși într-un singur sezon tropical.

Trebuie să vă spun că pînă la vremea amiezei ne-a plouat de vreo trei ori. Și tot de atîtea ori cerul s-a înseninat într-o splendoare de azur din ce în ce mai pur. O furtună zbucnită pe neașteptate în pădurile Javei este cel mai extraordinar concert simfonic, în care cerul, norii, cu tobele lor, ploaia, copacii și coamele zbuciumate scot ca din mii de instrumente armonii și ecouri, pe care, ascultîndu-le, un poet poate scrie poeme nemuritoare. Și, spunînd asta, unchiul îmi adresează un surîs perfid și, întorcînd ochii languroși către mine, adăose: Știu că-ți place muzica și că urmărești simfonicele. Acolo te asigur că nu au să-ți lipsească, și încă din acelea colosale, cum numai natura știe să pregătească.

Dar, răpit de entuziasmul neistovit de atunci, m-am rătăcit iar în jungla magică a Bataviei, deși ar trebui să fiu blazat și sătul de ea, și m-am depărtat de scurta întîmplare pe care-mi propusesem să v-o spun și la care mă întorc.

După masa luată în grădina hotelului, alt imens parc exotic, directorul s-a apropiat discret și mi-a spus, întorcîndu-și pe dos ochii mîeroși ca un codoș, că masa de seară se ia la ora nouă și că în odaia de culcare mă așteaptă în pat o fată javaneză, anume pentru mine pregătită.

Am tresărit fără voie... O fată javaneză? Diseară, în patul meu? N-o cerusem. Nici măcar nu avusesem gînd pentru așa ceva. Dar dacă astfel e obiceiul... Și, pînă să protestez sau să refuz, un fior mă gîdila de cîteva ori în sus și în jos prin măduva spinării și mă opri să răspund.

Și unchiul își dezveli într-un rînjit sardonice dinții galbeni, privindu-ne pe rînd cu ochii lui lucioși

de bolnav de friguri. Mama se prefăcu că s-a înecat și tuși în mîna. Tata, stînjinit, roși și pentru mine. Eu, furat cu adevărat de povestea tărîmurilor de vis, am ascultat, cu naivitate, înaintea.

— Am plecat apoi, urmă unchiul, cu mașina în vechiul oraș olandez, fosta capitală a Javei, la cîteva kilometri depărtare, unde aveam magazinele și antrepozitele de mărfuri, și spre seară ne-am întors în Noua Batavie. Mărturisesc, fără să vreau, mîntea nu mi-a fost tot timpul decît la fata din odaia mea de culcare. Mă întrebam cum are să fie? Micuță, gingașă și galbenă ca o indoneză...? M-ar fi supărat dinții lacuiți cu negru. Îi doream albi. Sau are să fie o metecă splendidă, amestec de sînge spaniol cu olandez și malaez, care dă cîteodată exemplare unice, cu o carne admirabilă, azurie și insatiabilă, în care perfidiile și voluptățile se topesc cum se împreună petalele orhideelor ca să zămislească o formă monstros de frumoasă.

Și deodată mă pălea frica tainică; dar dacă o fi cine știe ce stîrpiciune? O urîtenie? Nu, nu, îmi spuneam tot eu. Nu îndrăznește directorul să mă păcălească tocmai pe mine.

Pînă la masa de seară am colindat pe jos cîteva alei... Era încă lumină întîrziată, cu bogăție de nuanțe, care se răsfrîngeau pe lumea întreagă. Femei de tot soiul și de toate condițiile treceau agale. Unele aproape goale, cu sîinii dezveliți, cu formele pline și unduioase, cu trupul numai ademeniri și viclenii. Mă supărau din cînd în cînd acele saronguri de rogojină, un fel de juioane de paie împletite, fuste rigide de rafia în care femeile se vîră de la brîu în jos. Îmi venea să sfîșii coviltirele astea, sulurile astea de rogoz în care tănuiau tot ce aveau mai prețios.

Comparam în gînd fiecare femeie pe care o întîlneam cu acea misterioasă fată javaneză care mă

astepta ca o mireasă în patul meu de la hotel. Dar să vă scutesc de toate gândurile și nerăbdările mele.

După masă m-am urcat în odaia mea. Urcat e o vorbă. Acolo clădirile nu sînt decît cu parter, din pricina deselor cutremure. Un *boy* malaez mă conducea și mi-a deschis ușa, apoi s-a retras repede.

Am pătruns emoționat, cu bătaie de inimă și înundat de sudoare. Eram chiar încurcat... eu, omul hîrșit de trei continente. Îmi explicam de altfel eu însumi starea. Tot timpul pe vapor fusesem cuminte, model de continentă, aproape ascetică.

Mi-am compus o figură cu o expresie binevoitoare și oarecum nepăsătoare și, înaintînd în mijlocul odăii, mi-am aruncat ochii întîi de jur împrejur, pe fotolii, jos pe covoare... nimic. Am trecut în camera de toaletă, am cercetat baia. Fata javaneză nu era nici acolo. Mi-am adus aminte atunci exact de vorbele directorului, care-mi spusese că fata mă așteaptă în pat. Sigur că așa e obiceiul și astfel cere decența javaneză. Cît sînt de mici și delicates aceste creaturi exotice, s-ar putea prea bine să se fi vîrît sub cearceaf și să fi adormit acolo. M-am apropiat tiptil și am ridicat învelișul. Iarăși nimic. Patul gol.

O zvîcnire, un protest al întregii mele cărni, creier, inimă, măduvă, toate la un loc, mă făcură să-mi dau seama de cîtă însemnătate pusesem în această simplă aventură. Tremuram tot, un tremur nervos, nestăpînit. Și o furie de proporții dincolo de neînsemnatul incident mă aprinse. Își bătuse directorul joc de mine. Asta numai o clipă, căci imediat mă fulgeră un gînd: dar dacă fata, plictisită de așteptare, sau poate speriată de prima ei aventură, o fi fugit acasă? Codoșul mi-o recomandase ca nouă, proaspătă și pregătită înadins pentru mine. Deci încă neștiutoare și spăimîntată de ceea ce își închipuia că o așteaptă. Și un regret, amestecat cu remușcări,

îmi aduse în gînd o fetiță plînsă și despletită, de care m-aș fi lipsit bucuros.

Dar numaidecît evocai iarăși una din acele splendide femei, învoalte ca o fructă tropicală gata să se despică, din care întîlnisem atîtea în oraș. Și mă hotărîi. Sunai. Malaezul cu chipul de tîrtăcuță intră. Cercai în tot felul să-l faci să înțeleagă întrebările mele despre fata javaneză, dacă a fost, unde e acum, de ce a plecat... N-a fost cu puțință să mă înțeleg cu el.

Am coborît atunci eu însumi jos și am chemat pe director, căruia, sub cuvînt că-i cer alte deslușiri, i-am spus foarte detașat, așa în treacăt, că n-am găsit în cameră fata javaneză care-mi pomenise.

— A, cum se poate? se miră el. E acolo, vă rog, chiar eu am dus-o.

— Atunci a plecat, făcui eu cu simplitate.

Directorul mă privi uimîț.

— Cum să plece? Nu se poate! Căutați-o vă rog bine, este în pat.

— Am căutat-o și în pat. Nu e, replicai.

— Atunci merg eu cu dumneavoastră.

În acest timp mă liniștisem. Siguranța cu care vorbea directorul, încredințarea că nu e o mistificare îmi aduseră cumpătul.

Intrărăm în cameră. Însoțitorul merse îngrijat drept la pat și dădu cearșaful de olandă la o parte.

— Iat-o, domnule! E la locul ei și vă așteaptă.

Și, întorcîndu-se satisfăcut, îmi arătă pusă lîngă perete o pernă lungă, un soi de sul zvelt și mlădios, îmbrăcat în pînză albă, care se odihnea în patul meu. Am rămas o clipă zăpăcit...

— E chiar cea pregătită pentru dumneavoastră, nouă și din material cu totul proaspăt. Nu a mai folosit-o nimeni, cum se practică în alte hotele.

Într-un fulger de intuiție, înțelegi totul și frînai tumultul din mine.

— A! nu ridicasem cearceaful, mă scuzați eu, și îi mulțumii surizător. El ieși urîndu-mi noapte bună.

Mă dumirise deplin și rîsei singur de mine. Fata javaneză nu era, cum crezusem, o fată. Era perna, sulul cu care oamenii din Java dorm noaptea în brațe și pe care l-au botezat fata javaneză! Din pricina căldurilor tropicale și a sudorilor care te inundă, dacă ai sta toată noaptea cu coapsele lipite una de alta și cu brațele lângă trup, pielea ți se opărește și se răneste. Când se adaugă complicații, se ajunge la putrezirea cărnurilor atacate de secrețiile acre și fierbinți ale sudorilor. Ca să te aperi de aceste neplăceri, iei în brațe, și-ți încolăcești coapsele în jurul acestui sul, lung cît corpul, făcut din ierburi uscate, care te desparte astfel de tine însuși. El suge și-n el trec toate zăburile impure pe care ți le stoarce căldura în tot timpul somnului.

Și, în loc de dorita fată din Java în carne și oase, am dormit în brațe cu perna care-i purta numele

Așa faci și tu acum... Strîngi în brațe și chemi realitate ceea ce în fapt nu e decît o fată din Java confecționată din vorbe : poezia.

Concluzia brutală și directă ca o lovitură strică pentru mine tot farmecul povestirii care mă furase pînă atunci. Unchiul băga de seamă, dar, tiranic și lipsit de tact, insistă mai departe cu morala fabulei.

— Am folosit și eu fata din Java, dar cu bunăștiință că e un simulacru și că realitatea este alta. Ba i-am adus tot soiul de îmbunătățiri inventate de mine.

• Am plăsmuit-o din alge marine, cu miros răcoros de ape. I-am lăsat miezul gol și în el am ascuns un ventilator electric. Dar știam că strîng în brațe

tot o păpușă, o iluzie pentru care nu părăsesc ceelelalte femei.

Nu tăgăduiesc, uneori, cînd ți se urăște cu realitatea, cînd te saturi de carne adevărată, te poți odihni cîteva nopți cu perna poeziei între coapse. Dar așa, toată viața, cum visezi tu !...

Sinaia răsufă sălbatecă răcoare din toți plămînii ei de codri întunecați. Și ne pofta la culcare.

A fost un deliciu să mă pot înveli și să dorm în pătura înfățată. Dar toată noaptea m-a obsedat fata javaneză. M-am visat numai cu ea în brațe, cînd în chipul volumului meu *Stele negre*, alungit ca un sul îmbrăcat în piele galbenă, cînd prăschimbata într-o luxuriantă femeie tropicală, din carnea căreia ieșeau paic și alge care mă înțepau. Și m-am deșteptat mai obosit și mai indispus decît mă culcasem.

A doua zi am părăsit vila și am fugit cu primul tren la București, în subsolul plin cu versuri și coji de pepeni verzi.

MOARTE AMINATĂ

De trei săptămâni bătrînul boier Amza se lupta cu moartea și nu se da biruit. În fiecare noapte cei ce-l vegheau îi strecurau în mînă lumînarea aprinsă, pe care el, horcăind, o alunga cu mînie. Ținea în el cu ultimă îndrjire sufletul gata să-i iasă. Cîteodată părea chiar că s-a isprăvit și l-a scăpat. Rudele și îngrijitorii se pregăteau să răsufle ușurați. Dar boierul, încordîndu-se, își aducea iar sufletul înapoi, cu sila, de departe, ca pe un rob fugit de la stăpîn. Și dimineața îl găsea din nou viu, cu ochii țintă pe calendarul de care nu se dezlipea. Deși aproape leșinat, ținea să rupă el însuși zi cu zi filele. Controla astfel răbojul vremii ce i se mai cuvenea să trăiască încă și alunga moartea la data dinainte hotărîtă. Nici în clipele cele mai grele nu lăsa calendarul din mîini. Se temea ca nu cumva cei din preajmă, sătui de atîta zbucium, să-l înșele și să smulgă mai multe foi deodată, încurcîndu-i astfel socotelile, ca să-l facă să moară mai repede, înainte de ziua statornicită. Asta prelungea grozava agonie dincolo de marginile îngăduite puterilor unui muribund și răbdă-

rii celor ce-l păzeau, rubedenii și slugi, care abia se mai țineau pe picioare.

Dar boierul se îndărătnicea să se împotrivească arhanghelului culegător de suflete și îl îndatora să-l adaste pînă la împlinirea vechiului zapis satorit odinioară între Cel Atotputernic și un strămoș al lui.

Bolnavul pe toate celelalte le uita. Din mintea lui ciuruită... scăpau ca prin niște găuri negre stările de față și întîmplările din jur: nu mai cunoștea oame-nii, bliguia, uita că a mîncat, nu mai știa că s-a spovedit abia cu o clipă înainte și cerea preot, amesteca trecutul cu prezentul. Un singur lucru rămînea înfipt acolo în conștiința lui, ca un țărui de care i se înțeșta viața: că nu trebuie să moară înainte de împlinirea sorocului unei mari făgăduinți.

Povestea era veche și tainică. Boierul Amza se trăgea din teribilul neam al Drăculeștilor, care au în-sîngerat cu competițiile lor la domnie cîteva veacuri ale istoriei. Unul din strămoși, ca să curme prigoana fratelui său, crunt voievod al țării, și-a schimbat starea și numele și, ascunzîndu-se cu familia în munte, a izbutit să intre pentru totdeauna în obscuritate și uitare. Urmașii lui au scăpat de căsăpie și și-au cîștigat încet averile. Bătrîn și cucernic, el s-a tras în urmă la Ierusalim, apoi la Sfîntul Munte, unde cu rîvna lui întru sfințenie și-a agonisit o slavă nepieritoare. Vestit în toată ortodoxia ca mare isihast și tainic închinător al rugăciunii minții, care aduce pe domnul Cristos în inimă, el s-a înălțat la stări neînchipuite pe treptele suirii la cer și ale cunoștinței de Dumnezeu.

Tradiția familiei spune că, astfel, cu harul de sus și prin îngăduința proriei, fericitul isihast a căpătat un privilegiu întărit cu legămînt și pecetluit de în-

săși blagoslovenia Celui-de-Sus, ca el, precum și toți cei dinții născuți, bărbați din neamul său, să fie de-a dreptul mîntuiți și să le fie deschis raiul. Pentru împlinirea acestei făgăduințe, moartea era îndatorată să nu-i poată lua decît în întîia noapte de Paști, la slăvita Înviere a Domnului, cînd porțile raiului stau larg deschise pentru toți fericiții raposați în acel ceas, răpiți acolo odată cu Mîntuitorul.

Și pînă atunci pronia își ținuse legămîntul: șase bărbați, capi de generație ai neamului privilegiat, de-a lungul a patru secole și jumătate, își daseră duhul în noaptea luminată.

Acest ceas izbăvitor al Învierii îl aștepta neclintit boierul, ca să moară după vechea datină și el, al șaptelea și cel din urmă din șirul neamului ce se stîngea, deși pe el Dumnezeu nu-l blagoslovese ca pe înaintași cu o vîrstă matusalemică, ci îl chema abia în al nouăzeci și doilea an al vieții. Dar la asta nu putea pune împotrivire, lungimea de ani nu era trecută în zăpis, fără numai favoarea strămutării la ceruri în ziua și ceasul cel mai luminat al pămîntului.

Așa că pentru nimic în lume și dincolo de lume, boierul n-ar fi consimțit să-și dea sufletul măcar și numai cu o clipă mai înainte.

Pentru asta ochii lui erau pururi țintiți pe calendar și urechile la clopotul Patriarhiei. Pentru orice altceva le ținea strînse și închise.

Însă mai erau încă două săptămîni de aprigă războire cu moartea pînă la Paști. Două săptămîni de cazne agonice, în care zi-noapte brațul arhanghelului trebuia abătut și moartea nerăbdătoare ținută în loc.

Dar o uriașă nădejde și o încredere mai presus de fire îl ajuta să săvîrșească minunea. Adică izbutea să pîlpăie atît cît să nu moară cu adevărat și

să dureze pînă la Paștele care venea cu tîrîsuri de melc. Atunci cînd va cădea cea dinții foaie din cele trei la rînd însemnate cu roșu și vor suna clopotele Învierii, va îngădui și el morții să-și facă datoria, strigînd ca tîlharul: „Pomenește-mă, Doamne, întru împărăția ta”.

Așteptarea asta migălită cu tot soiul de întreruperi și morți înșelătoare umplea de spaimă pe cei ce-l pîndeau, sleiți de oboseală și de ură. Mai ales cucoana Catinca, sora boierului, vedea cu groază cum se irosește în cheltuieli zadarnice și bruma de avere ce i-ar mai putea rămîne de pe urma răposatului. Dacă el ar fi murit de la început, de cînd s-a îmbolnăvit, tot s-ar mai fi ales cu ceva. Dar așa, de două ori pe zi și de cele mai multe ori și noaptea medici, în fiecare seară preotul, care să-i citească și gata în ascuns pentru împărtaşanie (căci boierul nu primea cu nici un chip cuminecătura mai înainte de Paște, încredințat că aceasta i-ar fi ratificat moartea), două surori îngrijitoare cu schimbul tot timpul, alt rînd de slugi tocmite peste cele ale casei, medicamente scumpe, injecții, baloane cu oxigen și altele cîte spulberaseră în aceste vremi de năprasnică scumpete sute de milioane. Încît coana Catinca se gîndea chiar că dacă bătrînul s-ar întîmpla să scape ar rămîne sărac și i-ar cădea ei pe cap.

De aceea coana Catinca pe drept căuta chip și fel să-l ajute să moară, dacă s-ar fi putut numaidecît. L-ar mîntui de chinurile unei agonii îngrozitoare și ar mai scăpa ceva din averea care se mistuia ca fumul. O parte să o aibă pentru înmormîntare, cu cealaltă să-și mai îndulcească și ea viața de boieroaică scăpătată. Pentru asta rînduise fără învoirea bolnavului masluri cu cîte șapte preoți, care s-au rugat pentru ușurarea pătimășului din chinurile vieții, i-a așezat fără știrea lui la căpătîii icoana făcă-

toare de minuni a arhanghelului Mihail, adusă cu cheltuială de la o vestită mănăstire, icoană cu puteri să scurteze chinurile morții. Învățată de o prietenă pricepută, i-a făcut, de viu slujba și pomeni de mort, a plătit preoților de s-au rugat pentru ușurarea lui la sfântul altar, doar o izbuti să împingă limbile ceasului morții cu câteva zile mai înainte. Toate însă zadarnic. Bătrînul Amza, orice i s-ar fi făcut, nu putea muri decît ca un întîi născut din neamul privilegiat al Drăculeștilor, adică în ceasul luminat al Paștilor, pe care, după făgăduința nedeazămințită, îl aștepta, înfruntînd toate asalturile nerăbdătoare morți.

Așa că medicii continuau să vie, medicamentele scumpe să se îngîmădească pe tabla scrinului, preotul să citească la căpătîi (cu potirul ascuns pentru o eventuală împărtașanie), surorile sleite de veghe să mînințe cît șapte, slugile să risipească și să fure. Agonicul cu calendarul la subțioară nu se sinchisea de îngrijorările Catinchii, ci își vedea de unica lui treabă, încă două săptămîni de împotrivirea năvalei celei fără de împotrivire. Și izbutea să-i ție piept, abia cu un firîșor de viață desfășurat cu scum-pătate de pe mosorul unei uriașe voințe.

Între timp au bătut clopotele cu sonoritate de re-naștere italiană ale Paștelui catolic. Toți dimprejur au vestit pe bolnav despre acest nimerit prilej, nă-dăduind că el are să consimtă să moară. Tot Paște se cheamă că este, același Crist despică piatra mor-mîntului și înviază la cer. Dar boierul Amza, cu ochii pe calendarul lui, n-a văzut, n-a auzit. Calen-darul lui îi amîna moartea cu încă o săptămîină. Coana Catina și toată șleahta ei a trebuit să se plece și să aștepte.

În sfîrșit, prima foaie din cele trei însemnate cu roșu s-a arătat, și Paștele drept-credincioșilor s-a

vestit pentru a doua zi. Bolnavul dintr-o dată s-a liniștit și s-a pregătit să-i iasă întru întîmpinare. Chinurile au încetat și agonia s-a schimbat într-o radioasă bucurie. Cu mîntea mai limpede ca oricînd, i-a chemat pe toți, și-a cerut iertăciune, i-a sărutat, apoi din nou s-a mărturisit, s-a împărtașit de data asta, și cînd a sunat clopotul cel mare de la Patriarhie a pus de a deschis aparatul de radio și a ascultat cu sfîntenie slăvitul *Cristos a în-viat*, amestecat cu salvele de tunuri. Apoi a poruncit să se stingă luminile electrice, să se lase numai o candelă aprinsă și, îmbrăiat, îmbrăcat în hainele noi înadins făcute pentru înmormîntare, cu barba frum-os pieptănată, i-a pornit pe toți la culcare, iar el s-a întins pe pat, a încrucișat pașnic mîinile, între care a încălestat lumînarea aprinsă și a închis ochii, vegheat numai de sora de noapte, pe care a rugat-o să aibă grija de lumînare. Și în odaia cufundată în întuneric a pornit să se petreacă misterul mult așteptat al mîntuirii.

Bătrînul a ațipit ușor, cu răsufierea din ce în ce mai potolită, tot mai slabă, ca o stingere. Sora l-a privegheat o vreme, apoi, toropită de oboseală, a suflat în lumînarea care amenința să ardă mîinile mortului și s-a culcat în fotoliu să doarmă pînă a doua zi cum avea porunca de la boier : Moartea lui să se săvîrșească în mare pace și taină.

Și toți prin odăi, acum împăcați, au căzut ca morți într-un somn greu și lung, cel dintîi nestîngerit, după atîtea săptămîni de nopți cu vaiete, injecții, baloane, buiote, spovedanii și rugăciuni.

A doua zi dis-de-dimineată, un lung fior sonor a străbătut întreaga casă adormită, ca o alarmă : chema neînterupt soneria din odaia mortului. Dezmeticiți cu greu, s-au îndreptat toți împleticindu-se într-acolo,

afară de cucoana Catinca, mai lîncedă la auz și sigură pe rămășița de moștenire.

Cînd au deschis ușa și au intrat n-au văzut deodată nimic, perdelele groase atîrnînd încă la ferestre. Dar au auzit cu spaimă gura boierului Amza, care, mînios, striga cît îl îngăduiau puterile după slugi. Toți s-au tras înapoi de groaza strigoiului. Dar țipele boierului nu conteneau. Cu mare sfială s-a strecurat ușor sora de schimb și a aprins lumina. Boier Amza, în capul oaselor, odihnit și luminat, cerea să i se aducă apa caldă și prosopul pentru spălat, peria și pieptenele pentru dichisit și apoi numaidecît cafeaua cu lapte și corona, că îi este foame. La masă are să ciocnească ouă roșii și ar pofti puțin sufat de miel. A lămurit pe toți că trecuse hopul. Dumnezeu l-a încercat numai și îl amînase iar — cine știe! — pentru Paștele viitor sau peste mulți alții. În același timp a cerut să se ridice de pe patul lui, unde zăcuse și zăcea pieziș sora de noapte leșinată de spaimă cînd mortul în zori îi poruncise să-l gătească și să-i aducă mîncare.

A fost apoi o istorie nemaipomenită. Puțin a lipsit ca în locul boierului, cucoana Catinca să se bucure de privilegiul neamului și să intre așa păcătoasă de-a dreptul în împărăția cerului, ca una ce a fost gata de atîta ciudă să dea pe loc ortul popii.

Căci îndată boierul s-a pus pe trai și îngrijiri, ca un om ce trebuia să dureze cel puțin un an, adică pînă la Paștele viitor.

A chemat numaidecît avocatul să-i vînză casa cu clauza să fie lăsat să locuiască în ea cît va mai trăi. A dat la vînzare niște acțiuni din fondul lăsat pentru pomenire. A tras numerarul destinat cheltuielilor de înmormîntare și i-a deturnat întrebuințarea pentru mîncare și băutură și a mai anulat alte danii și legate făcute moștenitorilor.

A doua zi familia îngrijorată s-a adunat la sfat mare. Boier Amza risipea acum fără putință de a-i pune stavilă averea. De bucurie că n-a murit, zvîrlea cu banii în vînt. Trebuiau luate măsuri grabnice. La mijloace tari nu se putea ajunge. S-ar fi căzut ori să-l strîngă de gît, ori să-l otrăvească. Dar nu ar fi făcut nimeni asta, chiar dacă se gîndeau. Nădejdea era numai la Barbu, nepot de soră al boierului, un fel de Ulise al familiei, ferit în tertipuri și viclenii.

Barbu a cerut timp de gîndire. Și după cîteva zile s-a înfățișat cu dezlegarea. Bătrînul se înșelase, așa cum era înșelată toată lumea. Nu murise fiindcă Paștele ce se sărbătorește acum nu este Paștele cel adevărat. Cu schimbarea calendarului pe stilul nou, biserica însăși își zăpăcise rînduielile și și încurcase sărbătorile, aducînd Învierea Domnului cu o săptămînă mai devreme decît se cuvenea și de cum cerea vechiul calendar. Paștele cel adevărat pentru care pronia hărăzise slăvitul privilegiu strămoșului iubit de Dumnezeu va fi duminica viitoare. Atunci se sărbătorește autenticul și veridicul Paște la Ierusalim și în toate bisericile Răsăritului rămas ortodox. Numai în acea noapte, care va fi peste trei zile, se deschide cerul și dă drumul către rai celor aleși. Ca dovadă stau adevăratele de la schiturile rămase credincioase, aduse de către un bătrîn călugăr stilist la patul bătrînului și care amenință cu veșnice cazne pe toți cîți prăznuiesc Paștele eretic. Nepotul a mai înfățișat încă vechea *Pascalie* cu litere chirilice, ale cărei calcule inspirate de înțelepciunea divină arătau Paștele la data lui neclintită, adică peste trei zile.

Bătrînul a ascultat cu supunere și s-a clătinat adînc. Dintr-o dată susurul de viață a secăt în el. Și agonia, întreruptă miraculos cîteva zile, a început iarăși grea. Din nou s-au pornit veghile de noapte, injec-

țiile, baloanele cu oxigen, cu care să se mai înnoade firul vieții pînă la sfîrșitul săptămînii.

Acum nepotul smulgea pentru bătrîn foile calendarului și îi cîrnuia drumul către veșnica alinare. Și în ceasul hotărît de nepot, la miezul nopții, cînd de pe o placă de patefon au răsunit anunțate în limba engleză clopotele Ierusalimului și slujba învierii de la Sfîntul Mormînt, cu *Cristos a înviat* cîntat după canon în douăsprezece limbi, boierul Amza și-a dat duhul cu un zîmbet fericit pe chipul întors spre strămoșii privilegiați, care-l așteptau să-l îmbrățișeze în porțile deschise ale raiului.

CĂPRIOARA DIN VIS

— ...De aceea eu cred în vise, urmă cu tărie bătrînul sculptor. Nu în toate, bineînțeles. Și mai puțin în visele a căror cheie o poartă toată lumea în buzunar. Pasăre înseamnă veste, pisică egal trădare, cîine — dușman și așa mai încolo. Astea sînt copilării. Symbolistica viselor e mult mai complexă și mai tainică decît simpla explicație din popor. Interpretarea lor trebuie făcută științific. Sînt unele prevestitoare. Altele ne întorc înapoi, la viețile din străvechime. Dar nu oricine le face. Trebuie să fii anume hărăzit ca să te viziteze un vis profetic. Căci și visele sînt pe măsura oamenilor. Sînt, cum spuneam, unele care ne vin în împrejurări de mare cumpănă, sub amenințarea morții. Tîșnite din straturile adînci ale ființei noastre, ele ne destăinuiesc stări de mult trăite, trecute în fundul nostru, care zbucnesc în vis cum într-un cutremur năpădesc prin crăpăturile scoarței vinele apelor fierbinți din miezul pămîntului. Ele simbolizează nu numai o trecută trăire personală, ci aduc din străfunduri o experiență obștească, o amenințare de întîmplare colectivă a omenirii din

care eram atunci, cum sîntem și acum o păruică, unde însă răsună totul.

— Asta, pînă acum, este mai mult geologie decît onirocritie, îl opri cineva.

— Ce știi voi despre tehnica viselor !... se întoarse vorbitorul cu dezgust spre colțul de unde pornise întreruperea. Apoi urmă : Un astfel de vis încărcat de înțelesuri mi-a dezvăluit odinioară izvodul artei. Și prietenul își ridică paharul, parcă să-și acopere expresia feței schimbate.

Noi urmam să-i privim oarecum batjocoritori mîna tremurătoare, ajunsă în dreptul ochilor stinși, falca de jos căzută de oboseală și gura știrbă, din care ieșise cu iz atît de nou și modern o pledoarie a visului.

— Și care este izvodul artei, maestre ?

— N-aveți să credeți cînd vă voi spune : vînătorearea.

Noi ne uitarăm uimiți unul la altul.

— Vînătorearea este obîrșia artei. Cel puțin pentru mine, reluă el cu glas scăzut.

Am ridicat și mai sus capetele, ca să-l privim bine, și tăcurăm toți cîtăva vreme, gîndindu-ne.

— Poate că are dreptate, spuse cineva. Vînătorearea a adus cu ea o îmbelșugată creație artistică pe lume. Măcar dacă ar fi să ne gîndim numai la bogăția desenelor preistorice cu scene de vînătoare.

— Sau, adaoase altul, la miturile și poveștile zămislite în jurul vînătorilor legendari. Bunăoară, poemul lui Ghilgameș...

— Nu asta, protestă sculptorul, nu vorbesc despre ramura deosebită a plasticii cinegetice, fie ea primitivă. Cu atît mai puțin de arta cultă. Cînd am spus asta, m-am gîndit la primul fior de artă, am numit impulsul dintîi, care la începutul începutului, o dată cu sufletul, i-a mișcat omului sălbatec și mîna, îmbol-

dindu-l să tragă întîia linie dragă, primul contur estetic al emoției lui.

Cum alții se găteau să sară cu vorba împotriva-lui, maestrul li potoli scurt :

— Ca să nu ne încălțim în discuții zadarnice, am să vă povestesc împlinirea revelatoare de la care pornește credința mea.

Să fi avut pe atunci douăzeci și trei de ani, vedeți ce departe trebuie să vă afund în timp, glumi el cu amărăciune.

Viața sta încă înaintea mea bloc pur, aproape născut, și mi se părea că am să pot să-i dau un chip după voie, așa cum modelam marmora. Socoteam că am geniu. Iubeam cu aceeași patimă înaltă arta, femeia și vînătorearea, adică forma.

— Cum, vînătorearea ? întrebai eu.

— Vînătorearea îndeosebi mă apropia de izvorul viu al formelor animale, adică de tot ce e mai veridic, mai pur, țîșnit din originara matcă animală. Maiestatea lebedei, sfioasa noblețe a ciutei, taina de sfînx a caprei negre încremenită pe o stîncă, cu ochii adînciți în amurg, fala cerbului încununat cu o dumbravă de ramuri, ca și puterea de stîncă alergătoare a mistrețului... Știi că am fost cel dintîi sculptor animalier din țară. Ei bine, arta, femeia, vînătorearea se echivalau pentru mine, erau totuna, alcătuiau același unic elan, aceeași năzuință. Întrupau, același mod, reluat pe trei registre, pe trei planuri deosebite.

— Dar femeia nu e decît tot un animal, maestre. E tot un vînat, îl întrerupsese cineva.

— Te înșeli. Așa cum arta nu realizează, ci sublimază creația, tot așa, femeia transfigurează pînă la divin frumusețea animală a tuturor formelor ce stau înapoia ei și urcă treptele pînă la ea, ca să fie transpusă dintr-o dată dincolo, în alt tărîm.

— Cine, maestre ?

- Frumusețea animală, prin femeie.
- Dar e tot carne... îl sfîcși același.
- Carne sufletească. Ea este arhetipul...
- Nu-l mai întrerupeți că nu mai ajungem niciodată la poveste, interveni gazda, mai ales dacă intră în Platon și arhetipurile lui.

— Ei, dragii mei, Platon spune că dacă învățăm ușor și știm ceva, e că ne amintim. Și visele nu sînt uneori decît uitate aduceri-aminte. Și cu astea încep povestea.

Cum eram împătimit de vînătoare, nu scăpam nici un prilej. Și pe atunci erau atîtea! Prieteni, cunoștințe, patroni, o lume întreagă mă poștea, și nu pridideam să primesc invitațiile. Iarnă, vară, toamnă, oricînd și oriunde, la șes, după iepuri și dropii, la deal, după lupi și vulpi, la munte, după vînat mare, domnesc, eram mereu proaspăt la emoții și neobosit. În expedițiile mai lungi, cu popasuri pe la moșii, purtam cu mine totdeauna lada cu pămînt pentru modelat. Dacă mă prindea poșta, rămîneam după vînătoare și săptămîni într-un loc, pînă secătuiam elanul creației stîrnit în mine de priveliștile și de scenele trăite. Uneori și de dragostea care se alătura artei, întregind-o.

Multe conace boierești din cine știe ce paragini păstrează încă schițe, eboșe, portrete de oameni și ziare, lăsate ori uitate de mine acolo. Dar în acel an mi se înfundase. Poștit înaintea de Crăciun la castelul prințului B..., uitasem de artă și de vînătoare, ca să le îmbin pe toate numai în femeie. Mă afluam sub vraja fără împotrivire a domniței Irina, nepoata gazdei. Era tot ce poate zămislă mai perfect arta și natura.

O urmăream pe furiș din fereastrele înalte cînd trecea prin parcul alb. Dacă se oprea îndreptîndu-și boiul mîndru între cîinii de vînătoare ce o încon-

jurau, era Diana, fecioara cerească. Cînd alerga pe alei urmărită de salturile haitei îmi îngheța inima: era aidoma unei căprioare gata să fie ajunsă și sfîșiată. Abia mă stăpîneam să nu sar în ajutor... Li ieșeam înainte ca să mă încredințez că s-a întors teafără, că mi-a adus înapoi ochii verzi sub fruntea dreaptă de ivoriu și pletele de bronz aurit. Nu îndrăzneau să o privesc toată... M-ar fi biruit patima și aș fi îmbrățișat-o sălbatic. Dar țineam cu orice chip să mă stăpînesc, pentru mine însumi, pentru mîndria mea.

Au trecut așa multe săptămîni, ca într-o uluială din ce în ce mai adîncă. Domnița consimțea să primească omagiul meu respectuos. Apoi mărturisiri ascunse simbolice, în schițe și înfățișări de artă. Dragostea e ca orice entuziasm, contagioasă, mă gîndeam și mă ingeniam să i-o trec în chipurile cele mai rafinate și subtile, îndrăgostit de chiar suferința ce mi-o pricinuia întîrzierile și meandrele iubirii.

— De ce nu plecați la vînătoare? Fata ar fi rămas liniștită acasă. Iar duminică gerul și oboseala ți-ar fi stins înflăcărarea. Vînătorii adevărați, e știut, nu pătinesc de dragoste. O boală te apără de cealaltă.

— Ei, aici e vraja, urmă sculptorul. În fiecare zi umblam la vînătoare. Dar ne însoțea totdeauna și domnița. Încît singura sălbătăciune care cădea regulat era inima mea. Atît numai că nu o luau cîinii în gură să i-o ducă la picioare. I-o azvîrleam eu.

În sfîrșit, de Bobotează, cînd se deschid cerurile și joacă toate comorile pămîntului, s-a hotărît o vînătoare mai mare, departe, sub munte. Se ivise undeva o hoardă de mistreți. Ciopoare de ciute se lăsau de la goluri spre poala codrului după mlădițe fragede și ierburi păstrate sub zăpezi: Urcam numai trei bărbați; prințul, un urs cu barbă roșie, vărul său,

un uriaș butoi plin cu rachiu, și cu mine. Domnița Irina, fie capriciu, fie, cum pretindea ea, oboseală, a rămas la castel. Era un timp strălucit. Ziua lucea soarele nestingherit. Zăpada cristalizase într-o coajă tare și groasă de citeva palme, sub un văzduh cu aerul cristalin, înghețat și el. Noaptea, luna magică da ca în vis ocol domeniului, scoțind pe rând din întuneric fiecare pîlc sombru de brazi, fiecare colț al castelului bătrîn, fiecare cotitură a aleilor.

Într-o seară din acestea feerice, în ajunul plecării, ieșisem în parc. Dar în loc să mă plimb, mă apucasem să plămuesc într-un bloc de zăpadă silueta domniței în tunica scurtă, brațe goale și tolba cu săgeți în spate.

Deodată, cu schelălăieli neînfrîinate, cîinii ei mă înconjură. Apoi intră și ea, dintr-o latură umbrită, în aria luminoasă unde lucram. Domoli haita și privi lung închipuirea de zăpadă, pe care se sleiau razele lunii. Apoi, întorcîndu-se spre mine :

— Am o presimțire, spuse ea, însuflețită. Dar nu vreau să te sugestionez, adică să-ți atîrn o piază-rea de închipuire. Rîse ușor, și smălțul dinților ei loviți de lumină îmi fulgeră inima.

— Cîtă vreme gîndurile dumitale mă vor însoți, domniță, nici un rău nu va îndrăzni să se apropie de mine, încercai eu să glumesc.

— De gîndurile mele nu răspund, îmi întoarse ea răspuns mîhnit. Nu sînt deplin stăpînă pe ele. Dar, ca să fiu mai sigură, am să-ți dau însoțitori cîinii mei credincioși.

Și, fără să mai aștepte învoirea mea, chemă cele patru animale care se jăcuau în preajma ei, mă recomandă pe rînd, încredințîndu-mă fiecăruia cu poruncă să-mi lingă mîna și să se culce la picioarele mele.

— Ali, Mark, Kimi ! striga ea. Aici, *couche* !

Și într-o clipă mă pomenii cu mînușile pline de bale și picioarele încolăcite de trupurile lor calde și nebumatice.

Cea din urmă se supuse Junon, o cățea superbă, cît o vițică de mare, care avea pui și încă le da să sugă.

— Dar ea cum o să-și lase copiii, protestai eu, plictisit de asemenea dar, care mai mult mă încurca. Nu-mi plăcea să vînez cu cîini. Tulbură frumusețea, aș zice sacrosanctitatea vînașilor.

— Nu-i nimic, mă îmbună domnița. Două-trei zile le dau eu lapte cu biberonul. Haide, Junon. Să-l păzești ca pe puii tăi.

Și, punîndu-i piciorul pe grumazul gros, o împinse să se culce lîngă ceilalți, supusă la poruncile mele.

— Fii cu băgare de seamă, adause ea, mîine seară e ajunul Bobotezei, cînd visele au tîlc. Ține minte ce ți se arată. Cîteodată e chiar ursita.

Apoi, dintr-un salt, pieri în goană spre castel, lă-sîndu-mă cu cele patru fiare, care nu îndrăzniră să-i calce consemnul și nu se clintiră de lîngă mine. A trebuit să-i duc eu la culcare și să le am în seara aceea de grijă.

A doua zi în zori ne-am încărcat în două sanii largi trase de telegari focosi și am plecat. Eu, cu cîinii claie-grămadă peste mine. Am întors îndelung capul. În dosul unor perdele tremurate de la a treia fereastră din stînga închipuiam o prezență a cărei radiere ajungea pînă la mine și mă urmărea.

Cu toate că cîinii ședeau pleoștiți și triști, prințul a protestat că nu-i primește, că are să rateze din pricina lor vînașoarea. Dar sania lui a luat-o repede înainte, vorbele s-au spulberat în vînt. Și eu i-am urmat în sania a doua. Junon scîncea înăbușit, vitîndu-se, ca și mine, prelung înapoi.

Zburam pe fața fără pîrtii a zăpezilor, care se tăia în fișii sub tălpilele șnuite. Bidiviii sforăiau voioși, urcînd șleaurile necălcate încă. Cîteodată intram de-a dreptul în clăile de nea puse de vînt de-a curmezișul drumului și pe care le făceam spulber în pufuitul armăsarilor aprigi. Clinchetele clopoțelilor ne însoțeau ca un stol de pasări ciripitoare alături în zbor.

După amiază, tîrziu, am ajuns sus la coșarele boieresti, unde ierna un rînd de vite nefolositoare: boi bătrîni, vaci sterpe, buhai năravași și cai hodorogiți. Ne-au ieșit înainte două slugi plecate, învăluite în dulămi pînă-n pămînt. S-au ploconit adînc, au dezhamat și ne-au găzduit la cald.

Cînd a dat în deseară ne-am înșiruit în urma lor și am pornit la locurile de pîndă. Cînd am sosit acolo înnoptase bine, dar luna lumina ca ziua. Cei doi haidamaci, cu pași de uriași, că ne ieșise sufletul ca să ne putem ține de ei, ne-au lepădat unul cîte unul la depărtări mari, în drumul vînatului.

Pe mine m-au purtat cel mai afund, într-o cîrnitură de vale seacă, unde am pierdut orice legătură cu tovarășii. De altfel, făcusem destulă silă celorlalți cu droaia de cîini — care nu mă slăbeau, ci se țineau ciucur după mine — și erau toți bucuroși că au scăpat de prezența mea.

Argații mi-au lămurit că în față, jos, erau zvîrliți bulgări de sare și presărate smocuri de fîn pentru căprioare. Iar în dreapta se făcea un dîmb cu pădure de fag, sub care zăceau porcoai de jir, adulmecat de mistreții lacomi. Să fiu numai vrednic de așa vînat. Și mă părăsira acolo.

M-am așezat pe un trunchi și am cercat să fumez. Mi-am adus aminte că nu este îngăduit, tutunul alunghînd vînatul, și am stins țigara. Era o liniște și o tăcere că-mi țiuiau urechile... nu-mi era frică... Dar

am lăsat pușca din mîini și am scos termosul, din care am tras cîteva duști bune de coniac. M-am încotoșmănat apoi bine în blană și am căutat să stau treaz.

Cîinii, ca prin minune, se cumintiseră. Din cînd în cînd, prin pielea lor trecea cîte un fior care le zburlea blana pe spinare. Stau ca niște stane, numai urechile li se suceau neastîmpărate, ca vîntrelele de corabie care caută zările și pipăie vîntul. Veneau doar răbufniri înfundate, din spate, unde nu se vedea, din pricina prăvălișului, nimic.

Pe acolo nu putea zvîcni vînat și nu mă sinchiseam. Ochii îmi jucau numai în jos și pe lături, unde mi se făcea fel de fel de năzăreli. Vremea se lungea, zădarnică. Luna trecu încet la apogeu, din ce în ce mai malefică. Cîinii se culcușiră, obosiți, pe o pătură, lîngă mine. Băgai de seamă că golisem și al doilea termos de coniac.

Apoi adormii.

Mă trezii deodată asurzit de o larmă țipătoare și învăluit de tunete albe. Un sorb de zăpadă adus de un vifor iscat din pămînt tăbărise pe munte și ne învăluise cu totul în mînia lui.

În bezna bălană care se răsucea nebună în toate părțile, gata să mă smulgă din loc, nu se deslușea altceva decît urletele crivățului turbat, care aproape mă trîntise jos. Orice legătură cu tovarășii mi-era tăiată. Armele căzură jos nefolositoare și le lăsaî acolo, nămețite numaidecît de zăpadă. Orb, surd, amețit, țeapăn, simteam din ce în ce mai puțin spaimele pieirii. Nu puteam sta în picioare, necum să mă tîrăsc ori să fac un pas în lături. Strînsei cît putui pe lîngă mine poalele veșmintelor hărțuite de viforul care-mi împingea zăpadă în sîn, pe gît, la cingătoare, prin toate chiotorile hainelor și încălțămintelor. Lup-

îndu-mă din răputeri, mă dădui cu greu în dosul busteanului de care mă încheștai. Și, copleșit de fatalitate, mă culcai. Gîndul mi se duse o clipă la visele din noaptea de ajunul Bobotezei, și-mi veni să zîmbesc. Dar ceva mă trezi. Cîinii cercaseră orbecăind să fugă acasă. Dar, amețiți, se întorseseră și se grămădiră în mine. Unul mă rîcîia cu ghearele ca să-și facă culcuș în blana mea.

Eram lucid, dar de o altă luciditate, ca pusă în dosul unui obroc. Simțeam cum mă pătrunde gerul, cum mi se răcește carnea, cum îmi amorțește sîngele, cum mi se sleiește voința și se subțiază răsufierea, numai gîndul pîlpîia în răsucirile visorului. Dar și el din ce în ce mai alb, înăbușit de zăpadă. Îmi veniră apoi în minte toate morțile prin îngheț, cîte citisem. Cea din *Stăpîn și slugă* a lui Tolstoi. Cea din *Fetița cu chibrituri* a lui Andersen, întîmplarea din *Visorul* lui Pușkin, și mă analizam urmărindu-mă cum, încetul cu încetul, alunec în nesimțire, cum mă sleiesc în nemișcare și mă destram în neființă.

Încercai încă o dată să mă agăț de ceva. Dar domnița Irina era acum ea însăși un bloc depărtat de zăpadă. Și zîmbetul ei — o pată lunară. Din cîinii dăruiti de ea ajungea pînă la mine un tremur care mă zguduia și un scîncet înghețat.

Coboram repede o pantă. Ajunsei astfel mult înăpoi, tot mai afund și mai înăpoi. Eram acum înfășat în scutece reci și albe, nu puteam vorbi, nici umbla. Apoi simții cum mă învălea o mîna ocrotitoare.

La gura mea ajunse sfîrcul unui sîn plin cu lapte. Și supsei cu lăcomie, viață caldă și dulce. Trecui în urmă și de stadiul de prunc, înăpoi, mult înăpoi. Adormii? Murii? Apoi iar mă născui, crescui repede, mare, și mă trezii. Priveam cu ochii noi o dimineață de vară însorită. Lumina era încă fragedă și rece.

Un ciopor de oameni uriași, cu blăni sălbatece atîrnate de umeri și încălțăminte de piei întregi în picioare, coborau peste dîmburi către mine. Pașii lor scuturau de pe ierburile înalte agrișele de rouă ani-nate la încheieturile foilor. Aveau în mîni țepoaie tari de lemn — știam bine de lemn de corn — cu vîrfurile ascuțite și pirlite în foc. Alții scuturau sulile lungi cu care dau de-a azvîrlita.

Unul, pe care mi se opriră privirile, tînăr și voinic, părea că-i călăuzește și-i însuflețește pe toți. De unde îl cunoșteam eu? Cu cine semăna? Îmi amintea de cineva, și cu toate sforțările nu mă puteam apropia de amintire... mi-era din ce în ce mai apropiat, știut. Dar o pojghiță de uitare mă despărțea de el. Ah, de ce n-o pot sparge, ca să-l cuprind? Și mă zbăteam acolo unde stam trînit, frămîntîndu-mă să mă scol și să mă alătur lui. Tot dîmbul din fața mea e numai rimătură de mistreți care au arat cu rîitul după ciuperci gustoase și rădăcini fragede.

A, iată turma de mistreți! Năvălește peste ei: Ce stați? Unde vă sînt mințile? Repede la țepușe! Cine strigă la oamenii aceia proști? Eu sau tînărul care-i rînduiește în pripă să primească șarja colțoșilor în țepușele întinse dîrz?

El, în fruntea tuturor, a și țintuit un solitar în parul ținut cu vîrtute în dreapta și cu cotorul sprîjnit zdravăn în oblînc. Și cu cît fiara se împinge, furioasă, cu atît se înfige mai adînc.

Oamenii chiuiesc de bucurie și își împart prada. Tînărul, cu o ușoară mîhnire, privește mîndrețea vînatului întins la picioare și trage cu degetul niște linii închipuite deasupra lui, în vînt.

Vedenia trecu ca o nălucă. Acum din locul unde continuai să zac neputîncios, strevăd alte isprăvi ale uînărului, pe care le primesc ca și cînd le-aș săvîrși aidoma eu.

Iată-l, și-a părăsit tovarășii greoi și nesăbuiți. Umblă singur, îngândurat. Aleargă pe urmele unei ciute care saltă prin luminișuri de dumbrăvi, parcă înfrînă de puterea vînătorului, care n-o slăbește, cu arcul încordat, amîinînd mereu săgetarea.

Cînd s-a oprit, gata să sloboade moartea, și cîinii stau să se arunce, ceva mă împunge drept în inimă și un chip drag îmi vine în minte. Lui sau mie? Amîndorura. Căci tînărul lasă arcul în jos, poruncește haitei, care încremenește locului, și el, molatec, zîmbește închipuirii.

Căprioara a întors o clipă capul, îmbietoare, apoi piere. În locul ei, acolo, în capatul rariții, rămîne o altă nălucă. O fată zveltă, într-o tunică ce-i lasă brațele goale. Sîinii îmboldesc cu îndrăzneală pînza subțire. Iar picioarele, strunjite de însuși gîndul iubitelui, au o mîndrie cu care biruiesc pămîntul de sub ele. E învaluită într-un abur nelămurit.

Numai chipul luminat de iubirea de care fugise se întoarce uluit, cum se întorsese căprioara. Ne-au fulgerat pe amîndoi deodată, și pe tînărul vînător și pe mine, ochii verzi, părul de bronz aurit cu vîțe lungi și unduioase. De unde le știu? Cîinii cu limbile scoase au încremenit.

Tînărul, încordat ca arcul pe care-l azvîrli, scoate jungherul și pe plăseaua lată de fileș, cu ochii duși, cu gura întredeschisă și limba uitată prinsă între dinți, trage cu un vîrf ascuțit linii înfrigorate care închipuiesc aidoma o căprioară în fugă săltată, întorcînd capul să privească sperioasă vînătorul înmuiat de dragostea unei fecioare.

E întîiul fior de artă.

Și cerc să spuie omului această înaltă, pură bucurie: a lăsat prada trecătoare ca să-i prinză imaginea eternă. Îmi vine să bat din palme și nu pot.

E acolo, pe plăseaua ce va străbate veacurile, primul contur viu al emoției artistice. Astfel s-a sădit harul seminței care va face gloria omului.

La o vînătoare.

Dintr-o dragoste.

De mila frumuseții unei căprioare fugărite. Slavă ție, artă!

Aș vrea să îmbrățișez omul. Dar nu pot să mă clintesc. Mă simt din ce în ce mai înăbușit. Las tînărul. Trebuie să călătoresc iarăși spre mine, tărîmuri după tărîmuri. Lapăd întuneric după întuneric îndărăt către lumina părăsită cîndva afară, lîngă mine, într-o vîlcea bîntuită de vifore, alături de cîinii încolăciți, departe de tovarășii uituci, prințul ca un urs bărbos, uriașul plin de rachiu...

Cînd am prins să zăresc îndărăt lumea ca prin sita simțurilor, mi-a nălucit aplecată spre mine căprioara din vedenie, apoi domnița Irina, de mîna cu tînărul vînător. Dar toate au pierit repede în mine, înghițite de adîncurile mele.

Mi-am venit greu în fire. Convalescența mi-a fost un chin lung și fără alinare. Degerăturile s-au vindecate anevoie. O pneumonie, cu nesfîrșite focare, aprinse unul după altul, tîrîș, mi-a împuiat mințile cu alte aiurări. Cînd am ieșit cu desăvîrșire la viață, era primăvară plină și eu eram alt om.

Stăpîinii plecaseră de la castel. Rămăsesem cu un medic și cu slugile, care mi-au povestit cum scăpasem în noaptea de urgie. Numai datorită cîinilor, care se jertfiseră pentru mine. Tovarășii fugiseră de cum începuse prăpădul, rătaciseră cîțva timp, dar ajunseseră la coșare, călăuziți de argați. La mine, spusese ei, nu se mai putea răzbi.

Dar cîinii cărora le fusesem dat în pază se culcaseră peste mine și m-au adăpostit, acoperindu-mă cu

trupurile lor. Au fost găsiți cîteșipatru morți, trîniți deasupra mea. Abia m-au putut scoate de sub ei. Junon, cu ugerul umflat de lapte, s-a aplecat asupra-mi și cu duioșie mi-a dat să sug, aiurînd poate că sînt unul din puii ei. Asta a fost norocul meu. Am supt ca un prunc, cum mă visam, închis în trupul a patru dihanii care și-au dat viața pentru mine.

Așa am făcut acea uimitoare călătorie pe tărîmurile negre ale uitării, afund în inconștientul atotștiutor, ca să mă înîlnesc cu mine însumi; adică nu cu mine, cu omul primitiv care a avut întîiul fior de artă urmărind o căprioară ce-i amintea de o fată.

Cît am stat acolo, atîrnat pe prăpastia pieirii, au avut timp să-mi treacă pe dinainte multe din nălucirile vieților anterioare. În ele eram neconținut proiectat eu, care luam felurite chipuri, pînă am ajuns la tînarul artist. Eram tot eu, vînatul în care se trezește primul gest gratuit, să lași pradă pentru umbra ei săpată repede pe un os. A fost un salt nebun în spirit, o faptă neînchipuită pentru acea eră neîndurată.

Sămînța aceluia gest, rodit de vînatoare, a înflorit apoi dumnezeiește, acoperind cu fumusețe nepieritoare pe toți oamenii acestui pămînt.

Asta a fost vedenia care mi-a descoperit izvodul, nașterea și rudenia artei cu vînatorea.

— Dar domnița?

— Domnița mărturisise curat în noaptea despărțirii că nu-i stăpîină pe gîndurile ei... Și s-a măritat cu altul de seama sa.

Cît pentru mine, zguduirea a fost atît de cumplită, m-am cutremurat atît de adînc și am căzut atît de afund, că la deșteptare n-am mai găsit domnița nici în mine, nici afară din mine. Plecase. Am rămas numai cu căprioara, care cea dinții mi-a călăuzit

mîna să scrijelească artistic osul. Și cu un bust, Diană nepămîntească zămislită în lut, pe care nu-mi vine să-l mai ating. Nu-l torn nici în bronz, nu-l cioplesc nici în marmora. Și sînt totuși sigur că va înfrunta, ca și osul sălbatec, veacurile omenesci. Prea închide în el patimă și frumusețe, ca să poată pieri. Am să vi-l arăt într-o zi, înainte de a-mi da sufletul.

AMINTIRI DESPRE PESCUIT

Nu sînt ahtiat după pește. Dar pentru frumusețea pașnică a îndeletnicirii am practicat aproape toate soiurile de pescuit, oriunde m-au purtat împlinirea și slujba mea de medic.

Pretutindeni, de la pîraiele Carpaților pînă-n noianele Dunării și bugazurile Mării, mi-am azvîrlit undița și mi-am înmuiat volocul.

Numai în paradisul Deltei n-am ajuns.

Întîia oară am vînat păstrăvul în Jii, cînd apele nu-i erau încă negre de spălătura cărbunilor de la Petroșani. Întepeneam ceasuri întregi pe malurile înguste, în mîini cu o undiță tăiată dintr-o mladă și cu cîrligul dintr-un bold îndoit.

L-am prigonit și mai aprig în Isvarna Gorjului, cu ape care nu îngheață iarna.

Bietul păstrăv! L-am fugărit uneori ca pe o vîietate de uscat în vadurile Dîmboviței.

Aveam un agent sanitar iscusit, care-mi da de veste îndată ce un păstrăv mai mărișor scăpa din defileul Stoenestilor, jos, spre Gemenă. Atunci ne dezbrăcam pînă la brîu și începeam goana după el. Îl descopream în vadurile mai scăzute, unde-l urmă-

ream cu îndîrjire pînă-n bulboanele adînci în care-l pierdeam. Dar nu ne lăsăm. Îl scormoneam curînd, și de-acolo, bătînd apa cu bețe și prăjini. Urcam așa după el cîte o jumătate de zi, pînă îl încolțeam sub un bolovan ori într-o scobitură, unde, obosit de atîta alergătură și zbătaie, se pîtise speriat. Acolo îl înhăța mîna fulgeratecă, așijderi unui cioc de cor-moran, a sanitarului.

Mai tîrziu l-am pescuit tacticos, cu undiță perfecționată și muscă artificială, la două mii de metri înălțime, în apele de gheață ale Galeșului și Bucurei.

De dimineața și pînă-n amurg luminile și umbrele munților dimprejur se schimbau, înmuiate în undele cu mișună de păstrăvi adînci. Alaiuri întregi de păstrăvi mari și mici dau ocol mai ales după amiază, înconjurînd iezerul aproape de maluri ca într-un ritual. Ici-colo, cîte unul zvîcnea pe neașteptate, săltînd de cîteva șchioape afară, după musculițe, ca să cază numaidecît înapoi cu un plescăit ce ne trezea aproape cu spaimă din așteptare.

Uneori sălbătăciunile viclene nu mai dau la mo-meală de tîrg. Atunci schimbam nada. Puneam cără-beți, un soi de larve de cărăbuși, pe care le găseam în maluri. Sau aninam în cîrlige coșai grași, ce ne săreau de sub picioare împrôșcați în toate părțile cînd călcau poienile.

Dar nu mîncam cu siguranță păstrăvi decît cînd vestita Maria Magdalena, gazda ohavnică a Retezatului, se îndura să ni-i aducă. Pleca de la casa de adăpost singură, era taina ei, și în cel mult două ceasuri era înapoi, cu traista plină. Se vorbea de vrăjitorie. Eu cred că își avea anume cotloane, adă-vărate crescătorii de păstrăvi, unde-i prindea după voie.

Am avut noroc și de lostrițe bucalate, acești pești străvechi, aproape fabuloși, neam de al păstrăvilor.

Ele s-au prins ca niște minuni în undițele noastre întinse în Bistrița Bicazului. Una a cântărit aproape șase kilograme. Acum lostrița e pe cale să piară și din apele muntoase ale Moldovei, singurele care-i mai pastrează sămînța și legendele.

★

După ce mi-am făcut stagiul la munte, am descălecat doftor de plasă în regiunea muscelor. Aici am găsit meșteșugul pescuitului căzut și schimonosit: nu se mai aflau pescari, sau nu fuseseră niciodată. Oamenii se mulțumeau cu pește sărat adus în butoaie de la tîrg. Pentru cel viu se pricepeau numai să arunce dinamită în bulboanele rîurilor, unde se strîngea peștele aproape stîrpit. Pe atunci nu erau legi și opreliști care să-l apere.

După ce zbucnea detunătura și apele speriate țîșneau de un stînjîn, începeau să iasă la față cu burțile în sus tot soiul de pești mari și mici, cu bășicile launtrice plesnite și urechile podidite de sînge. Pradă ușoară și fără nici o bătaie de cap.

Ați tras vreodată cu pușca în pește? Mi-aduc aminte cum pe un lac încopciat între măgurile plășii împușcam știucile cu carabina.

Dimineța pînă după răsăritul soarelui cîrduri de pești mărunți ieșeau după musculițe și se zben-guiau în razele calde. Știucile hrăpărețe se țineau după ei. Pîndeam clipa prielnică și le luam la ochi cînd se întorceau spre noi de-a latul. Lovitura împușcăturii zvîrlea știuca spre mijlocul lacului. Dar dacă era ucisă, încetul cu încetul, plescăitul molcom al apelor o aducea la mal, unde o trăgeam cu prăjina. Era un fel mai cinstit de a mânca pește decît vînat cu dinamită.

Prin locurile astea de dîmburi unii proprietari aveau heleșteie în fundul ogrăzilor, dar nu se osteneau să le îngrijească, nici să le prăsească măcar cu pești buni. Lasate la voia întâmplării, ele se potmoleau și se umpleau de broaște și raci negricioși.

Dar cel mai cumplit păcat împotriva pescuitului îl săvîrșeau zvîrlind în apele curgătoare și în lacuri gogoși de pește, făcute cu sucuri veninoase. Am văzut-o și pe asta: întregi sau sfărîmate și amestecate cu mămăligă, boabele otrăvitoare cumpărate de la tîrg erau puse în anume locuri ale rîului. Bieții pești care gustau din ele începeau să plutească deasupra, amorțiți și se duceau pe apă la vale, unde erau adunați fără nici o împotrivire, cu mîna.

★

Apoi poruncile stăpînirii m-au mutat pe alte meleaguri, la șesul cu noi chipuri de pești. Aici am ajutat pescarilor din Greaca să traga năvoadele cu crapi cît vițcii și să-și puie pripoanele cu cîrlige. De multe ori dihăniile se smulgeau din fier și se duceau cu pripon cu tot. Răsturnată din lotci, sumedenia de pești se zbătea pe țărături, ca să fie încărcată în căruțe.

Apoi apele rămîneau singuratece și liniștite.

Cînd limpezișurile i le împînzea ușor fumuriul serii împunse de luceafăr, lacul și malurile plantate cu vii luau o înfățișare și o pace ca Ghenezaretul evangheliei. Afară de plaga cea mare a țințarilor, mai sîngeroși ca vampirii.

Aici am mîncat înția oară crap la proțap — carnea cea mai gustoasă din lume — și ciorbă pescărească în zeama căreia trei rînduri de pește își dospiseră bunătatea.

În bălțile Dunării am deprins meșteșugul vîrșelor și cum se așază cotețele, înfipte sub apa însemnată din loc în loc cu cîte un băț care iese afară, întocmai ca degetul unui înecat. Dascăl mi-a fost un băietan oficios pe care-l îngrijeam. Îl chema Coteț, după numele bunicului, un vestit hoț dunărean. Neamul, odinioară voinic și prădalnic, se stingea acum cu această ultimă mlădiță firavă.

Și totuși, băiatul nu se lăsa. Se tîra cum putea pîna la cotețe și la vîrși, pe care le întorcea cu fundul plin de argintul-viu al întregii seminții de pești ai bălții, lini, plătici, șalăi, clenți și bibani, învîrștați cu somotei, crapi, știuci și cîte un țipar.

Pe urmă am zvîrlit, alături de pescarii cei mari cu vatafi, mreji și năvoade uriașe, purtate de zeci de cameni, prin care prefiram apele Dunării și cerneam peștii adîncurilor. Aici, la gura Argeșului, am prins la cîrlige, cu momeli de hoit, somni hulpavi, leviatanii apelor noastre, care, după spusa lumii, înhață copii de la scaldă. În pîntecul spintecat al acestor dihanii s-ar găsi deseori cîte o mîna sau alt mădu-lar din prada înghițită.

Bucuria cea mare era cînd primăvara Dunărea umflată spargea zăgazurile și năboia cu puhoie de pește în bălți. Atunci nu mai contenea pescuitul și se umplea lumea de pește : ajungea să ai o luntre și o mreață.

Una din cele mai originale priveliști ale bălților este bătaia crapilor, în aprilie și mai, cînd crăpoaicele își leapadă ouale. Atunci crapii ies de la adîncurile reci din mijlocul lacului și se îndreaptă vijelioși către apele calde de la mal, unde-i așteaptă icrele nefecundate. Li se văd numai crestele spinărilor tăind ca niște dungi de oțel undele. În drum spre țarm, ei înțîlnesc peștoaicele cu care fac un fel de joc, o hîrjoană erotică, apropieri, ciocniri, frecări, ceea ce-i

aprinde și mai mult. Ajunși la cîțiva pași de mal, crapii deodată se opintesc și se saltă afară din apă, cu pîntecele în sus, dintr-o smucitură care le apasă și le sughe burta, făcînd să țîșnească din ei sămînța lăptoasă ce albește apa.

Această sămînță caută setoasă ouăle depuse de femele și le rodnicește... Multe cad pradă lăcomiei broaștelor, mari gurmănde de icre.

În tot timpul acestui neînchipuit balet al apelor, crapii sînt atît de îmbătați de iubire, că nu mai văd, nu mai aud, sînt numai ai fericirii reproducerii. Oamenii îi pot lovi cu ciomege, cu lopeți și-i ucid cu înlesnire.

Mai tîrziu, într-un sat ghemuit în coturile Dunării, m-am întovărășit cu popa, cel mai iscusit vînător de cegi din tot lungul fluviului.

Era un ins sfrijit și pirpiriu, cu o bărbuță argintie de țap și cîteva degete de la mîini mîncate de lepră, lepră adevărată. Dar se pricepea la meșteșugul setcilor ca nimeni altul. Din pricina asta am închis ochii și am îngăduit ca lumea să-i sărute mai departe mîinile betege. De altfel boala se oprise sau înainta foarte încet, poate și din pricina că-și bălăcea toată ziua bonturile cu oase viermănoșite în apele tulburi și încărcate cu mîluri.

Popa știa totul despre cegi : întreaga viață, gusturile și apucăturile lor, de cînd se zămisleau în bobul icrelor pîna cădeau în cîngile lui, totul în legătură cu fiecare ceas al zilei sau al nopții, cu lunile și cu anotimpurile.

Așa am aflat că cegile se trag și se țin mai cu ose-bire la malurile pietroase, de granit sau de calcar, unde le pîrșește și unde sfînșia-sa așeza setca de-a curmezișul cursului. Era un odgon tare, întins între doi țaruși înfipti în apă sau prins între două bărci. De el atîrnau cîngile ascuțite ale cîrligelor cu nade

gustoase. Pentru ca funia să nu cadă la fund de greutatea fierului, se legau de ea câteva tivgi care o făceau să plutească între două ape. Viezuos și fără de astîmpăr, prichindelul intra și ieșea din tainițele Dunării, răscolind ca un cobold al apelor cu tot soiul de unelte măruntaiele fluviului.

Niciodată setcile popii Gavrilă n-au dat greș, cel puțin cît am pescuit împreună.

★

Într-o vară am făcut câteva săptămîni pe scafandrierul, fără aparat... Mă așezasem pentru campania antimalarică pe malul unei bălți bîntuite de friguri. Mi se ura, sugînd în locul țîntarilor, de câteva ori pe zi, cu acul, sîngele oamenilor, pentru cercetările mele. Mă împrietenisem cu toți copiii satului, cu care mergeam la scaldă. Cu acest prilej ne dădeam la cel mai simplu pescuit. Cîțiva din băietani se lăsau la fund și scormoneau adînc cu piciorul nomolul în care crapii, fugind de căldură, se îngropau de tot. Din cînd în cînd, cercetașii ieșeau, scuturînd din cap, ca să răsuflă. Cînd cufundătorul simțea o talpa creasta ascuțită a spinării de pește, scotea o mîna și da de veste. Ne azvîrleam atuncea toți cu capetele în jos și, bîjbîind pe fundul năclăios, cotrobăiam cu mîinile locul arătat, de unde unul din noi se ivea biruitor cu prada, șiroind el însuși, ca un drac, de nămol. Crapii prinși îi păstram vii în giuvelnic, un coș de rețea întinsă pe cercuri, cufundat tot timpul în apă.

★

Strămutat din loc în loc pe acele meleaguri dunărene, am ajuns în gazdă la o văduvă tinerică de pescar bogat.

Era o femeie uimitoare.

Zvîrlea prostovolul în baltă cu măiestria cu care cowboy-ii argentinieni aruncă lațul și prind nu caii sălbateci, ci cum am citit, potîrnichile și prepelițele din prerie. Era vestită pentru asta în toată latura bălților.

Atunci am admirat adevărata artă cu care se mînuiește dificila unealtă : O rețea, o mreajă de sfoară, ca un sac, ținut de o frînghie lungă. Dar e astfel ticluit, că atunci cînd îl arunci el se umflă și se deschide ca o parașută, de marginile căreia atîrnă de jur împrejur, ca niște ciucuri, un șir de ghiulele mici de plumb... Umbrela stă deschisă o clipă deasupra apei, apoi greutatea o trag la fund. Îndată ce umbrela s-a cufundat, pescarul trage de o altă sfoară, pe care o ține în sînga — în dreapta păstrează funia cu care a azvîrlit prostovolul — trage de o altă sfoară care închide punga și o preface iar în sac. În această mișcare de strîngere umbrela adună în capcană tot peștele aflat sub cuprinsul ei.

Gazda mea făcea din azvîrlitul prostovolului numai un fel de sport, o fanfaronadă. Ea nu și-ar fi stricat pielea ei albă pentru nimic în lume și nu ieșea la pescuit decît dimineața ori seara, cînd nu ardea soarele. Peștele i-l scoteau și i-l cărau acasă slugile și admiratorii, de care avea cu duimul.

Mărturisesc, am biruit-o cu greu și cu multe vicleșuguri. O pîndisem... odată cînd se scălda. Era o înotătoare nemaipomenită. Cînd ne îndrăgisem, tăiam amîndoi curmeziș șuvoaiele Dunării... Abia mă țineam de ea. Se lungea mlădioasă în străveziul undelor, aidoma unui somn mlădios sau unei sirene.

Cînd ieșea, mirosind crud a umed și a proaspăt, și-și trăgea cămașa de borangic peste trupul pietros, cu umerii poleiți, sîinii înalți, sus, pe carena pieptului ieșit înainte, și pîntecele ușor bombat, ca o pla-

toșă, coapsele trufășe, mi se năzărea că a coborât de pe soclul ei statuia Victoriei de la Samotrace... Neam de grecoaică din insule, corcită cu sînge ardelenesc, pescăria mea era de o armonie și o frumusețe care ar fi făcut gloria unui sculptor destoinic s-o dăltuiască în marmoră.

Puțin a lipsit să nu rămîn acolo, pescar, legat de zeța bălților toată viața. Cum am scăpat din mrejele ei nu știu... De la o vreme, începuse să-mi fie frică. Prea își arunca brațele asupra mea, asemenea prostovolului. Avea apoi un ușor rîs, care-mi amintea de rîchezatul unei iepe cînd își cheamă mînzul. Și o strungăreață destul de neliniștitoare, care spunea multe.

Dar toate n-ar fi avut nici o putere dacă aspre porunci telegrafice nu m-ar fi smuls cu sila din cîngile ei, zvîrlindu-mă iar pe alte meleaguri... Șefii, îngrijorați, se hotărîseră să mă mîntuiască cu orice chip. Dar multă vreme a spînzurat în cîrligele pescăriei bucăți din inima mea. Am aflat tîrziu sfîrșitul ei tragic. Vădana, jinduită de un flăcău îndrăzneț de care-și bătea joc, fusese încolțită de el cînd ieșise cu luntrea. Îndragostitul a sărit din lotca lui în a femeii și a tăbărit s-o răpească și s-o treacă în Bulgaria. Ea s-a luptat voinicește. Luntrea s-a răsturnat și amîndoi s-au înecat în Dunăre. I-au găsit încheștați unul de altul.

★

Marea am văzut-o tîrziu și numai ca musafir trecător. Eram om matur cînd am trecut înția oară podul de la Cernavoda. Cu uimire de copil am privit de la Palaz namila albastră a mării urcînd pînă-n cer. Abia m-am putut dumiri că dealul siniliu de la orizont era de apă, nu de pămînt.

Am pescuit și în Pontul Euxin : scrumbii albastre prinse cu năvoadele sub falezele romantice ale Dobrogei și fripte acolo pe loc pe grătare care nu se curătasera de zeci de ani, așa că mustul și mircasma peștilor pătrunseseră fierul potmolit de untura vremilor. Și nu-mi venea să cred că tîrrii slabi ca niște surcele sînt aceleași scrumbii de grăsimea cărora ne desfătam.

La Constanța am prins chefali și guvizi cu undița, purtat în barca lui Ali.

În alte părți ale mării am ținut calea bancurilor de scrumbii în călătorie spre Istambul și am cercetat năvoadele sparte de delfini impetuoși.

Năvodarii se băteau cu pumnii în cap și jurau răzbunare delfinilor, care dau astfel drumul peștilor prinși, pricinuind pagube uriașe. Dar monștrii, ca să le facă parcă în ciudă, treceau de-a lungul țărmurilor, dîndu-se peste cap, în tumbe, cum dam cînd eram copil ocol ogrăzii de-a rostogolul făcînd roata-a mîini.

În unele mreji găseam hidoase pisici de mare cu cap de motan și coadă de mîță, fiare nesătule, deși doldora de pește le mîncat de-a gata din năvodul în care pătrundeau.

M-am minunat de vicleșugul simplu cu care se prind lufarii durduții, cei mai gustoși din peștii mării. Pescarii luau pene de curcan din care pliveau smocuri de firisoare. Aceste bucățele mici de fulgi erau legate de vreo douăzeci de cîrlige înșirate pe o sfoară lungă, cu o ghiulea de plumb la capăt. Înainte de apusul soarelui, cînd lufarii ieșeau la vînațoare de hamsii, urcam în barcă și ne luam după ei. Cunoșteam locul unde se află și încotro se îndreaptă după miriade de peștișori infimi, cît niște gînganii, care se ridicau din mare și zburau la fața apei, cu un sfîrșit de stol de lăcuste stîrnit într-o

fineață. Erau hamsiile, urmărite de lufarii prizonieri, care goneau înapoia lor.

Văseam într-acolo și slobozeam în mare ghiuleaua împodobită cu pene de curcă. Lufarii, crezând că fulgii sub care pîndeau cîrligele sînt hamsii, le îmbucau cu lăcomie. E drept că, înmuiate în apă, nadele semănau aidoma cu fițișoarele hamsiilor. Cînd turcul trăgea sfoara, scotea atîrnați de ea zeci de lufari dintr-o dată, pe care-i desprindea repede, ca să arunce iar și iar ghiuleaua. Și vînatul nu conținea decît tîrziu, cînd cerurile deasupra mării se închideau încet, cu părere de rău parcă.

Am scos de asemenea midii și scoici din valvele cărora cădeau grăuncioare de mărgăritar, fără nici un preț, umplînd nisipul plăjilor.

★

Dar cele mai fermecate amintiri le-am strîns de pe malurile Buzăului, unde m-am născut și am crescut. Încă de copil plecam cu târbucul, o bucată pătrată de plasă prinsă într-o cruce de lemn, cu colțurile ridicate și înfipte într-o prăjină lungă. Căutam sub malul rîului un loc unde socoteam că trag peștii. De obicei coada unui vîrtej, acolo unde apele, după ce s-au involburat în ochiuri adînci, se potolesc într-un liman. Cufundam lin capcana târbucului cu un boț de mămăligă în ea și așteptam. Din timp în timp, o scoteam binișor, ridicînd-o de coada prăjinii.

În rețeaua picurînd argint se zbătea o mreană alburie și cîteva zvîrlugi neastîmpărate, cu ghimpi în urechi, pe care și-i înfigea în degetele mele. Rareori prindeam un crăpcean ori un clean mai mărișor. Prada o treceam cu grijă într-o groapă scobită în nisip și plină cu apă, care ținea peștii vii. Apoi

vîram târbucul — halăul, cum i se spune în alte părți — la loc și iar așteptam. Așa pînă-n amiaza mare, cînd foamea mă gonea acasă.

În sat nu erau pescari de meserie. Dar toți pescuiau cînd venea Buzăul mare. Pe atunci ploua parcă mai des și mai mult... Cînd norii se rupeau pe munții albaștri din fundul văii, de unde rîul cobora ca un balaur mînios, apele se umpleau și se făceau ca un terci în urma undei, ce trecea tunînd. Atunci peștii, amețiți de izbitura viituri neașteptate, loviți de butuci și de bolovanii rostogoliți de șiroaie, sufocați de nămolul răscolit de iureș, fugeau la margini ca să scape și să răsuflă.

Acolo aștepta, gloată, tot satul, bărbați, femei, copii, înșirați de-a lungul malurilor, unii cu oale și strachini, alții cu ciure și site, cîțiva cu târbuce, cei mai mulți cu mîinile goale. N-aveau decît să se plece și să culeagă din apa ca braga peștii înăclăiți. Atunci se sătura satul întreg de pește, mai ales fiște și zvîrlugi ghimpoase, fel de fel de baboi, mrene și uneori chiar crăpcean. Copiii plecau acasă, cu sînul doldora de plevușcă.

Alt chip lesnicios de pescuit era leasa. Se alegea din albia mare a rîului o coadă, o gîrliță care se abătea cu un zăgaz de pietre pe prund în jos. În gura acestui crac răzleț, se așeza cu meșteșug o împletitură de mlajă, în chip de papuc, cu deschizătura înainte și vîrful la vale. Leasa aduna în scoverga ei și prefira toată apa gîrliței, care se strecura mai departe prin ochiurile gratiei, lăsînd în ciocul lesei prada. Din cînd în cînd, peștișorii rostogoliți licăreau o clipă pe alunecuşul împletiturii, ca să se oprească în capcana din capătul înfundat al lesei. Într-un conac de noapte se puteau strînge cîteva străchini de albișoară.

Lesele se puneau numai seara. După neschimbatele legi ale firii lor, peștii își țineau nesmintit obiceiul: ziua să urce cursul râului, iar noaptea să-și dea drumul înapoi la vale. De când e lumea lume, viața lor pendulează între aceste două călătorii, una pentru mîncare, cealaltă pentru somn. Noi îi pîndeam la întors, așteptîndu-i cu gura lesei proptită în calea apelor, pe care ei le coborau. Stam acolo la paza capcanei, pe prundurile lucitoare, spunînd povești pînă ce Carul-mare își răsucea osiile. Alături ardeau focuri, la jarul cărora coceam porumb.

Dar cel mai drag dintre toate mi-a fost pescuitul cu ostia, un fel de furculiță mare, cu doi sau trei colți, care se înfige în pește.

Vînatul cu ostia se face numai noaptea, la lumina faclelor sau a unor bardace prinse într-o coadă de lemn și pline cu păcură aprinsă. Se aleg de obicei nopțile de toamnă, cînd apa e mai rece și peștele mai molîu.

Ne strîngeam cinci-șase prieteni din satele învecinate, ne sumecam pantalonii pînă dincolo de genunchi și intram în vadurile bolovănoase ale Buzăului. Pășeam furiș, mișcînd lin picioarele, așijderi fantomelor, ca să nu trezim peștii adormiți lîngă pietre sau între lespezi netede. Lumina faclei, ținută cu stînga de fiecare din vînători, tremura ca o altă văpaie a stelelelor și pătrundea apa pînă la fund, amestecînd umbrele noastre cu ale copacilor de pe maluri. Trîmbă toți sau răzleți, colindam în susul râului apele revărsate, ocolind bulboanele și ochiurile pînă tîrziu după miezul nopții.

Ajungeau uneori pînă la noi, pe aripile liniștii, sunetele clopotelor de la Mînaștirea Ciolanul.

Cei mai îndemînatici, cînd zăreau năluca încremenită a peștelui, izbuteau să înfigă fierul în mreana

pitulată sau în crapul ce sta aninat de piatra ce-și alesese sprijin pentru noapte.

Totul se savîrșea într-o pace și o tăcere gîdilată numai de șopotul undelor, ce ne împresurau coapsele cu fiori.

Cînd ne pătrundea frigul și ni se ura, ne strigam unii pe alții și ieșeam. Aprindeam focuri, mîncam merindele și beam cu vitejie o sticlă de poșircă în cinstea celor cîțiva baboiași care ne arătau vrednicia.

Aceste simple și senine bucurii sănătoase s-au zidit adînc la temeliiile vieții mele. Pe ele s-au putut clădi, fără să mă strivească, durerile de mai tîrziu.

CHEF LA MĂNĂSTIRE

Ne strînsesem într-o seară la Ionel Teodoreanu, în casa aceea mare, vetust de solemnă și înghețată, așezată parcă pe hrube și amenințînd asemeni casei Usher a ruină.

Cineva citea o povestire încîlcită, cu armăsari năstrușnici și hoți de cai. Ascultătorii, osteniți, începeau să-și anine plictisul, unii de tavanul luat cu ochii în-deaproape cercetare, alții de parchetul despre care gazda, cu un fel de humor fioros, ne spusese că se scufundă spre etajul de jos cu un deget, un deget și jumătate pe an, ca un continent osîndit.

Cînd, o întrerupere fericită ne învioră. Un client smulgea dintre noi pentru o consultație urgentă pe Ionel, care, cum cerea politețea, rugă pe cititor să se oprească și să adaste pînă se întoarce.

Deși golul venea ca o răcoare alinătoare după o zi de zapușeală, poetul Lesnea ridică, cu nevinovăție capul lui de cazac tuns la piele și ne îmbie să ne istorisească o întîmplare scîrta, tot cu cai... Primiram...

— Dar, de data asta, povestea este adevărată, începu el, și privirile-i albastre sfîșiau pe lectorul rămas moșluz.

De zeci de ani în șir părintele Ilie de la biserica domnească a tîrgului își preumbla potcapul roșu și brîul vișiniu de protopop de-a lungul județului, inspectînd biserici, schituri și mănăstiri. Cu firea lui îndatoritoare, el aflase har înaintea celor două partide politice perindate la putere, așa că atunci cînd unul pleca îl lăsa neclintit celui alt, ca pe un vechi edec.

Începuse dregătoria cu părul corb și barba cioară. Acum îi atîrnau de jur împrejurul fălcilor niște clăbuci albi și moi ca de săpun, mîngîiați de vîntul și colbul călătoriilor.

Cum leafa era mică iar diurna o nimică, părintele protopop trecuse în faptă gîndul legiuitorului, care, chibzuind cum se petrec la noi lucrurile, rînduise cu schepsis zgîrcenia asta bugetară față de munca protopopească. Adică el știa că, oricît de mare ar fi salariul slujbașului, cheltuielile cu călătoriile și întreținerea tot în sarcina celor inspectați cad. Așa că protopopul pica dis-de-dimineață pe neașteptate într-un sat din preajma orașului. Aici da drumul căruței cu care venise și rămînea pe jos, ca apostolii.

Dacă era duminică ori sărbătoare, popa locului se trezea cu el în biserică, unde supraveghea cu strășnicie săvîrșirea sfintei slujbe. Vai de cel ce n-ar fi dus-o după tot șartul, sărind vreo moliftă sau mîncînd cîntări!

După asta mergea la cancelarie, de obicei o cămăruță în casa popii, unde lua în cercetare acte, conđici, hîrtii, venituri și cheltuieli, verifica reparațiunile, băga vină pentru stricăciunile întîmplate locașului, asculta plîngeri, strîngea reclamații, se interesa de activitățile misionare și culturale.

— De ce-ai greșit actul ăsta de botez ?

Popa se bilblia, căutînd să dea repede foile cata-
stifului mai departe, peste degetul protopopului, în-
tepenit ca un cui în fila cu pocinog.

— Unde sînt chitanțele de la tîmplar ?

— Păi să vezi, sfinția-ta, că Stănică dulgherul...
așa și pe dincolo...

— Arată-mi ofertele și de la alți furnizori.

— Păi de unde, păcatele mele, se văita greșitul,
că aici nu mai este alți furnizori !...

— De ce n-ai căutat în oraș ? Ai ținut licitație
pentru învelitoarea turelor ?

Popa, încolțit, zgîia ochii : licitație ? asta însemna
să bată toba și să strige ca la mezat ! S-ar fi putut
așa ceva ?

În sfîrșit, un hățaș de chesii în care ai fi încurcat
pe cel mai iscusit și hîrșit popă dacă ți-ai fi pus
mintea cu el !

Pînă la urmă, popa, ca bărbat, își mai găsea firea
dacă și-o pierduse.

Dar pe preoteasă o apucau spaimile, și-n gospo-
dărie intra răzmerița, căreia îi cădeau jertfe întii
copiii, bătuți măr, ca să fie și să rămînă cumînți, apoi
sau purcelul, pus la tavă, sau puii spănguiți în fri-
gare, uneori și alții, ca să fie sfinția-sa cît
mai îngăduitor cu greșalele popii, care din parte-i
se îngrijea cu osîrdie de țuică și vinațuri cît mai ve-
selnice și mai împăciuitoare.

Protopopul, după ce băga pe învinuit în toate ră-
corile, se molcomea repede, mai ales că iar răsuna
de dincolo, pentru a treia oară, îndemnul coanei
preotese :

— Poștiți la masă, că se răcesc ciorbele.

Părintele, întîrziat cu inspecția, era nevoit să pri-
mească ospetia. De altfel, unde ar fi putut găsi mîn-
care cinstita față bisericească ? La han, covrigi pîn-
găriți de muște și poșircă, alături cu toți drumeții ? Nu

s-ar face de toate rîsurile popa care l-ar fi lăsat să
plece neospătat din casă ?

Masa se îndelungea cu vorba despre copii, despre
multele belele și necazuri ale vieții, despre boala
preotesii și betesugurile popii. Apoi, după o ușoară
odihnă cu ațipire, părintele Ilie, protopop al amîn-
dor partidele, bojmolea un proces-verbal de in-
specție după tipic, precum că toate au ieșit și s-au
găsit bune, în timp ce gazda își înhăma căluțul la
brișcă sau împrumuta teleguța vecinului, ca să stră-
mute pe sfinția-sa în satul de alături.

Aici protopopul cădea tot pe neașteptate în bra-
țele întinse ale altui popă, care primise chiar de di-
minează ștafeta de la colegul inspectat de pacostea
care o să-l calce. O înțelegere cu jurămînt lega pe
toții popii județului într-o rețea, îndatorați să se în-
științeze unii pe alții. Așa că atunci cînd părintele
Ilie își ivea culionul roșu pe una din barierele tîr-
gului, toată linia de popi din satele așezate pe drumul
apucat de el zbîrnîia, bătută mai abitur ca un telegraf
de paracliserii sosiți gîfîind, în gușă cu strigătul :

— Vine potopopul ! Acu-l jughinește pe părintele
Mihai al nostru !

Așa, ospătat, găzduit, purtat pe sus din parohie
în parohie, părintele protopop își făcea conștiincios
ronda. De întors acasă se îngrijeau tot popii învoiți
între ei. Cel pe care-l ajungea rîndul își făcea vînt
pentru vreo treabă în oraș și încărca în poșalion pe
sfinția-sa, cu toate darurile de care era cu sila ghif-
tuit : la deal, țuică și vin, la șes — slănină și făină, iar
de peste tot orătării vii...

Peste cel mult două-trei săptămîni, o nouă alarmă.
Potcapul roșu ieșea pe altă barieră, scornind la fugă,
ca pe iepuri, alt șir de țîrcovnici. Ștafetele scoteau
pe bieții preoți de pretutindenii pe unde-i găseau. Pe

unii din tihnele lor, pe alții îi culegeau de la treburi, îi adunau de prin lanuri, îi trăgeau din cârciumi :
— Potropopul, sosește potropopul ! începea adică ronda.

Ronda nu se sfârșea însă totdeauna după tipic. De cele mai multe ori se iscau întorsături neașteptate, cu întârzieri și încurcăleli care-l opreau pe protopop în loc sau îl abăteau din calea dreaptă : o cumetrie cu botez, asta ținea de obicei o zi. Altă dată îi punca piedică o nuntă mare : aci popasul dura cel puțin trei zile și trei nopți. Dincolo se poticnea de o înmormântare cu pomeni lungi și îmbelșugate. Puteai oare pleca, lăsând fără mângâiere oame-nii adunați la praznicul funebru, care și asta ținea trei patru zile ?

Pune la socoteală hramurile, când poporeni se revărsau de pretutindeni ca turmele albe și tălăzuiau în jurul bisericii, mândri de potropopul lor slujind în fruntea soborului de preoți ca un falnic haiduc în odăjdii.

Protopopul nu numai că nu ocolea întâmplările astea, s-ar fi zis mai degrabă, dimpotrivă, că le cânta cu lumînarea : la petreceri și zăiafaturi se deschidea ca o floare.

Într-o duminică din mai, sculat din zori, protopopul Ilie inspectase o biserică din marginea târgului, unde serveau doi preoți. Lăsase unul să săvârșească slujba și plecase cu cellalt, popa Vlad, care avea faiton, grăbind să ajungă la un sat mai depărtat, răznit din drumul mare, pe unde nu se mai abătuse de mult.

Era o vreme a lui Dumnezeu. Văzduhul Moldovei, de obicei moale, acum învoalt și adânc albastru, se sprijinea ocrotitor, cu buze de cleștar pe zările depărtate ale țării, de sub care răsărea soarele ca dintr-o uriașă lacrimă de lumină.

O boare răcoroasă, iscată din pajiștile înflorate, adiată cu miresme de cățuie, făcea și mai tare aerul ager, proaspăt și gustos al slăvitei dimineți, care creștea, se umfla, se subția sus până la irizare. Tălăzuiau holde, cârțiau cârțelii, șițiau cosași, se strigau pe nume pitpalaci. Drumul negru se-ntindea neted, încă umed de rouă și alunecos. Calul alerga voios, de la sine, fără îndemnul biciuștii. Părintele protopop simți o înlesnire, o înviorare fără seamăn, care, din nările gîdilte de mirosuri, din barba ușor alintată de iuțea mersului, i se strecură în trupul voinic și se lăsa cu bucurie de aperitiv și sprintene ghiorțăituri spre pîntecele gol.

Gîndurile începură să-i alerge înainte, mai harnice decît roibul, spre bucatele care știa bine că-l așteaptă.

Ajunși în sat, traseră de-a dreptul la biserică. Era ziua mare, soarele sus, slujba trebuia să fi ajuns dincolo măcar de utrenie.

Popa Vlad, după ce-l lepădă la intrarea clopotniței, întoarse faitonul, dete bice bidiviului și de teamă se făcu nevăzut. Luat cu repezeala, nu avusese timp nici chip să înștiințeze pe coleg despre inspecție, și-l lăsa cu protopopul neanunțat pe cap.

Părintele protopop Ilie intră mareț în curte. Cîteva băbuțe moșmoneau pe la morminte. Ușile bisericii, închise. Din lăuntru nu se auzea nici glas, nici cîntare. Urcă treptele, apăsă clanța, zgîlții tare : sfin-tul locaș, încuiat. Babele îl zăriră și se apropiară sfioase.

— Unde-i preotul ? se răsti, cătrănit, el.

— Nu știm, sfinția-ta, făcu una, că-l așteptăm din zori. Nu s-a arătat.

— A tocat aseară ? tipă la ele sfinția-sa.

— N-am auzit, părinte, se grăbi alta cu răspunsul.

— Tu taci, că ești surdă ! N-a tocat, sfinte potropoape. Da noi și așa tot am venit, că se cheamă că s'tem creștini.

— Și lumea cealaltă ? Poporenii ? Își urmă ancheta șeful bisericesc al județului.

— Au stat cât au stat și au plecat, că s-a deschis cârciuma.

Protopopul, oțărît, porni spre cancelarie, adică la popă acasă, cu alaiul de babe după el, ceea ce-l întărita și mai rău. Aici, preoteasa, ca gospodina la casa ei, desculță și numa-n fustă, toca niște bolbotine la bobocii de rață și din cînd în cînd atîngea cu vergeaua un cîrd de copii, care nu lăsa orățăniile să mănînce în pace. La ivirea potcapului roșu, ea a trîntit ca o nebună copaia cu mălai peste fofoloci și a zbughit-o înăuntru. Puștii, speriați, s-au risipit prin ogradă.

Părintele a așteptat cât a așteptat, a pornit apoi să bată furios cu toiagul în lemnele pridvorului. Nimeni. Se adunară și cîțiva vecini.

— Ia vezi dumneata cine este acasă, se îndreptă el încruntat către o femeie. Cheamă pe cineva să-mi deschiză cancelaria.

Lelița se strecură pe din dos și se întoarse cu vorba că coana prioteasă se roagă de iertare : nu poate ieși, că e dezbrăcată.

— Să fie cum o vrea, o privește ! N-am nevoie de ea, tună protopopul, răzbit de atîta neobrăzare. Să iasă preotul !

— Zice că părintele e bolnav.

— N-o fi pe moarte ! Să se arate numai și să vorbească nițel cu mine !

Femeia intră iar, se sfătui cu cei dinlăuntru și aduse repede răspuns.

— Spune că era greu și l-a dus la spital.

— Pe cine ? o sfecli sfinția-sa.

— Pe părintele, spuse pe nerăsuflăte femeia.

Pe protopop îl trecuseră sudorile : îl înfierbîntase ciuda. Scoase potcapul, se șterse cu basmauă vîrgată și ridică ochii spre cer. Soarele, harnic, se urcase bine. Foamea da ghes. Și nici un rost de mîncare sau măcar cu o haraba să-l ducă pînă-n satul vecin la popa Macarie, care prinde la iuteală un pui și-l frige, presărat cu făină de păpușoi, cât ai clipi.

— Și de cînd e bolnav părintele ? Întrebă el, aducîndu-și aminte de îndatoririle creștinești, care cer milă și pogorămînt pentru suferințele aproapelui.

Femeia, care purta ca o iscoadă vorbele de afară înăuntru și dinlăuntru afară, se fîstîci și da să alerge iar la preoteasă, cînd un gospodar se amesteca :

— Păi cum bolnav, că l-am văzut eu cu noaptea-n cap, aci aproape, în Poiana Lăchițelor ! ? Se așternea cu o ceată de oameni să cosească fînul. Clacă, cum se obișnuiește duminică ! L-am întrebat de ce nu lasă treaba după alujbă. Mi-a spus că i-e frică să nu i-l apuce ploile.

Protopopul rămase cu gura căscată, scuipatul i se uscase clei și nu mai putea înghiți de mînie, gata să suduie...

Tocmai atunci se ivi ca din pămînt și paracliserul. — Vine în goană și părintele, gîfîi el, abia trăgîndu-și sufletul. Ne-au vestit copiii că ați sosit, se gudură el, sărutînd mîna încleștată pe baston.

— Va să zică nu e bolnav în spital ! Mințiți, hai ? rosti cu scrișnet adînc protopopul.

— Ba nu, e bolnav, dar ce să faci : munca nu vrea să știe, îngăimă paracliserul. Părintele s-a tîrît cum a putut. Iacă-l că sosește.

Se apropie spăsit, tîrîs, popa Bolindache, care, cu plecăciuni și rugăminți, îl clătina pe protopopul încă încărcat de mînie, și-l înduplecă să intre în casa,

unde se lămuriră toate. Popa era bolnav și plecase în zori; preoteasa crezuse că la spital, cum se hotărîse. Dar el nu se îndurase să lase claca pusă la cale din timpul săptămînii...

— Bine, dar slujba? că azi e duminică! Cum ai îndrăznit să lași poporul fără sfînta liturghie? tuna și fulgera Ilie protopopul.

— Păi să vedeți, sfîntia-voastră. Eu tot nu puteam sluji, că abia mă țin pe picioare, răspunse păcătosul. Mă înțelesesem deci cu părintele Mitrofan de la mănăstire să-mi ție locul. Pe lîngă ce i-ar fi adus acatistele, pomelnicele, epitrahirul și miruitul, îi mai dam un leu și cincizeci pe deasupra. Cum să-mi închipui că n-are să se ție de cuvînt!... se văita popa, frîngîndu-și mîinile. Dacă știam, măcar de-aș fi căzut jos acolo la altar, și tot slujeam...

— De ce n-ai tocat aseară?

— Eram, cum vedeți, bolnav prăpădit!

— Și țîrcovnicul?

Țîrcovnicul (care nu era de față și se putea spune orice despre el), țîrcovnicul se îmbătase și uitase.

Tura-vura, în sfîrșit, popa făcu așa ca toată vina să cadă în capul părintelui Mitrofan de la mănăstire, care trebuia să răspundă și să ispășească. Și cum nu se afla nimic gata de mîncare, preoteasa fiind bolnavă și ea, popa Bolindache izbuti să abată pe protopop spre mănăstire, care nu era departe și unde picau tocmai la vremea mesci. Au călugării un heleşteu în spatele ogrăzii și fac un borș de pește și o saramură cu chiperi, să nu mai uii!

Și, ca să se spele de toate greșalele, popa Bolindache, înzdrăvenit ca prin minune de atingerea cu sfîntia-sa protopopul, înhămă iapa lui cea albă — o chîema Liza, o mîndrețe de vită, vestită în tot ținutul, la care se închina ca la icoană. O ținea închisă ca pe-o cadîină, încuiată cu șapte lacăte și păzită ca

ochii din cap. Și, încheindu-i curelele, povestea sfîntiei-sale cum au încercat hoții de vreo trei-patru ori să i-o fure. Chiar săptămîna trecută spărseseră grajdul. De atunci doarme un pîndar anume în iesle, lîngă ea.

În adevăr iapa era minunată: capul gîngăș, nervos, ochii mari deștepți și focosi, botul subțire, cu nările pilpîitoare, greabănul încovoiat într-o coardă măreată, pieptul puternic ieșit afară, pîntecele supt, chișitele trase ca prin inel și copitele mărunte, mereu în neastîmpăr. Cînd porni la drum, trupul i se lungi parcă și se așternu asemeni unui ogar. Era o plăcere s-o privești de pe capră jucîndu-și spetele strînse și șoldurile armonioase nu a fugă silnică, ci, ai fi zis, a dans...

— Hi, Liza! o sîrnea cu dragoste popa. Hoții se țin mereu după ea. Dar nici eu nu mă las, să știu bine că o culc noaptea cu mine în odaie, se spovedea Bolindache părintelui protopop, că ziua nu se pot apropia de copii. Am pînă acum șapte. Și asta fac, bașca de ai mei, paisprezece ochi și alte paisprezece urechi.

— Ei, cu tilharii să nu te pui!... îl înveghea bătrînul. Uite, ca acum, pleci la drum singur. De ce nu luași un băiat cu dumneata?

— Păi, dacă vrea Dumnezeu, pînă-n chindii sîntem înapoi acasă. Îmbucăm ceva, că pînă atunci preoteasa are timp să gătească bucate, ne culcăm, și mîine, la ceasul rînduit de sfîntia-ta, sîntem unde poruncești.

— Păi unde? La părintele Gheorghe...

— La părintele Gheorghe din Sculeni? Ușor! Într-un ceas și jumătate sîntem acolo. Și-n gîndul lui popa își zicea: „O să-i fac și eu bucata popii Gheorghe, cum mi-a făcut-o și mie păcătosul de popa Vlad, și-i trimise o înjurătură colegului necredincios.

Să se spele cu protopopul pe cap cum o ști, iar hodorogul asta bătrîn să se învețe minte să nu mai calce oamenii pe neașteptate"...

După un cot de dumbravă coborîră o vîlcea și apucară la dreapta, pe un drumeag tivit și pe o parte și pe alta cu rugi de răsură în floare, hamei și curpeni de barba-împăratului. În fund, apărată jur împrejur de dîmburi sădite cu vii și pitită într-un ochi de verdeață, mănăstirea : un chivot alb — biserica — în mijlocul horei de chilii.

Aici, altă neașteptată năcăfală. Poarta grea de stejar strujit, încuiată. A bătut popa cu coada biciuștii, a izbit protopopul și mai aprig cu toiagul, au strigat, au hăit, au zvîrlit cu bolovani, nu s-a clintit nimeni. Ai fi zis, un cimitir. Popa a renunțat să bage iapa albă și potcapul roșu pe poarta cea mare, ci a cîrmit de-a lungul palanului înalt ca de cetate al mănăstirii, pînă la hudița din dos, pe unde se cară fînul, căruțele cu lemne, butoaiele cu vin de la cramă. Aici nu străjuia decît un grătar din late subțiri, șă-l dau c-un deget deoparte.

Și iată-i în mijlocul curții. Aici i-a întîmpinat, împleticindu-se, într-un laibăr petecit și cu o căciulă călugărească peste părul vîlvoi, părintele portar, repezit să-i mănînce. Noroc că în fiecare mîna ducea cîte o damigeană plină și alta și mai grea în cap.

— Ce cătați aci, maicele voastre de hoți !...

Protopopul o sfecli și ridică toiagul ca un scut. Popa se dădu în dosul iepei.

Dar tocmai atunci se ivi din gîrliciul beciului de sub arhondaric părintele stareț Iosafat, care, cum zări pe protopop, îi alergă înainte, îl îmbrățișă, îl sărută cu bucurie în frunte, pe barbă și pe umeri, în chip de cruce. Era foarte vesel și mirosea a vin bun. La

vederea asta se arătă și popa de după iapă, care fu și el închinat, la fel, cruciș, cu buzele.

— Haideți sus ! îi luă aproape în brațe gazda.

— Merge părintele protopop. Eu nu pot, zise popa, rotind ochii prin curte.

— De ce ?

— Nu las iapa singură, că mi-o fură. Pînă nu găsec un loc s-o încui sau om s-o păzească, nu mă mișc.

— Las', că rînduiesc eu, taică.

Și starețul porunci părintelui portar să nu se clin-tească de lîngă vită, că răspunde cu capul.

Intr-o clipă urcară treptele la arhondaric.

— Ați mîncat ?

— Aș ! murim de foame, deschise gura ca un pește zvîrlit pe uscat protopopul.

Starețul bătui din palme.

— Să se aducă niște mizilic... Să ne iertați, că ne găsim nepregătiți, se dezvinovați el. Nici noi n-am mîncat. De trei zile pritocim vinurile în pivniță, că e luna mai și pîrdalnicele fierb. Așa că ne-am dat cu treburile și am uitat de cele ale trupului.

— Astăzi ați slujit ? întrebă cu oarecare grijă protopopul.

— Acolo, jos, în beci, răspunse cu sfîntă nevino-văție starețul, că Domnul nu stă în anume loc. El se află pretutindeni.

— Păi cum ați făcut ?

— Am spus cîteva rugăciuni și ne-am închinat cu smerenie !

— Printre butoaie ?

— Butoaiele păstrează în ele scump sîngele Dom-nului... lămurii el.

Protopopul, năucit, nu mai spuse nimic... mai ales că gustările soseau. Își înghiți uluirea o dată cu cîteva bucăți de cașcaval. Urmară ouă fierțe tăiate

felii, șunculiță afumată, frunzulițe de pastramă de ied, bulzuri de brânză, gogoloaie de unt proaspăt, un ghiuden cu mirodenii, cîrnat trandafir... toate udate cu țuică făcută din livezile sfintei mănăstiri.

O dată cu foamea se molcomea de pe suflul protopopului și toată ciuda strînsă în el, care se dovedea sporită de nemîncare.

— Pînă se gătește masa cea adevărată, ce ar fi să ne coborîm cu toții în hrubă? mai avem de priticcit un antal cu rubiniu. Toți părinții și frații sînt acolo. Să nu-i lăsăm sărmanii singuri...

Oaspeții primiră bucuroși. Luară cu ei rămășița de merinde, și alaiul se strecură voios pe gîtlejul beciului. Aici, la lumina gazornitelor, alți monahi, cu poalele raselor în brîu și mînecele sumese, se clătinau de la un butoi la altul, cu căzi, oale și donicioare în mîini. Chiar de la intrare te lua de nas și te-năbusea, pătrunzîndu-te pînă-n creieri, damful tare de vin, risipit ca un abur amețitor în văzduhul strîmt și mușcăit.

Protopopul se opri sufocat.

— Nu te sfii, îl încurajă părintele Iosafat. E greu doar la început, pe urmă te înveți și-ți place.

Așa a și fost. Protopopul s-a obișnuit numaidecît, ca și cînd l-ar fi făcut maică-sa acolo, între buți. Și, amețit, a început să se împleticească și el, ușor tulăcit.

— Ce e asta, părinte stareț? Înțeleg, sfințiilevoastre, că vă îndeletniciți cu asta de trei zile. Da' eu n-am băut nici zece țuici...

— Pentru asta e de vină adîncimea și aerul nepri-menit, îl lămuri gazda: Nu ești beat și să nu crezi că noi ceilalți am fi. Sîntem amețiți de aburii bău-turii, trași în piept, de o sută de ori mai tari decît vinul vîrît în pîntece. Cum ieșim la văzduh curat

și la mîncare grasă, cît ai zice *Tatăl nostru*, ne venim în fire, de nu ne mai cunoști.

Protopopul, încredințat se lăsă aburilor înbă-tători și ocrotirii starețului, care a cerut mîncare vîrtoasă. Și s-a întins acolo, sub pămînt, un ospăț tare plăcut, cu probă din bucatele ce se găseau sus. Au gustat astfel, din picioare, sarmale de porc cu varză care, la bașca unde o țin călugării în putini în-fundate, nu se strică nici în luna lui Cuptor, muș-chiuleț de purcel scos de la saramură și fript pe grătar, cîrnați așijderea, fragezi ca roua, și o mămă-ligută grozavă, nici prea pripită, nici prea vîrtoasă, cum numai fata cea isteată care a slujit pe Sfînta Vi-neri știe să facă. Vinul s-a băut din bardace de lut.

La amiază ieșiră voioși pe tărîmul cu soare și se așezară la adevărata masă, întinsă în sala cea mare a trapezei.

— Acum să mîncăm și noi cum se cuvine, oftă starețul, și se rînduiră: protopopul la un cap, stare-țul la capătul cellalt și pe lături călugării.

Părintele portar, chemat cu clopotul, ca să nu calce porunca, trase iapa pînă la fereastra odăii de mîncare în văzul stăpînului, s-o vegheze și s-o apere toți sfinții părinți deodată. Iapa băga capul ei deș-tept pe fereastră și necheza, parcă gungurea la stă-pîn. I s-a pus și ei o traistă cu ovăz în cap, să nu facă zîmbre.

Tocmai se sfîrșise rugăciunea mesei, gata să stea jos, cînd se numărară și aflară cu groază că sînt treisprezece. Punctul Iudei.

— Nu se poate! Trebuie să găsim pe cel de al pais-prezecelea, hotărî starețul.

Dar de unde să-l scoți? Și se învîrteau toți deznă-dăjduiți prin odaie, scurmîndu-se.

— Dam jos din perete icoana Mîntuitorului și o punem pe un scaun cu un tacîm dinainte, ca la nunta

din Cana, propuse în cele din urmă fratele Minodor, un fătalău rumeior — răsfățatul starețului.

— Taci, proasto ! îl puse la locul lui acesta. Pe vremea nunții din Cana, Isus era carne și oase și umbla printre oameni. Acum e dumnezeul nostru și ne trăsnește !

Fetișcanul nu se lăsă, ci grăi, lăsînd genele-i lungi și mieroase în jos :

— Atunci nu mănînc eu, ci trec în dosul sfinției-tale, să te slujesc.

— Dinapoia mea o să treci cînd o veni timpul, și locul potrivit, îi zîmbi împăcat Iosafat starețul. Acu ai să stai lîngă mine și o să-mi cîmți. Nu degeaba ești protosinghel. Lasă, că găsim pe altcineva să ne-mplinească numărul.

Deodată, părintele portar, care trebuia să stea numai cu ochii zgîiți la fereastră pentru paza iepei și nu i-ar fi tihnit mîncarea, sări pișcat de un gînd :

— Ce-ar fi să aducem iapa înăuntru ? Tot suflet de-al lui Dumnezeu e și ea. O punem în capul mesei, ca să aibă loc mai mult și să nu ne stînjenească, îi trîntim în cap traista cu ovăz și pe masă o cadă cu apă.

— Un cal — cică face cît șapte oameni, întări starețul. Așa că întrecem cu mult pontul Iscariotului. Și astfel se primi cu chiote de bucurie iscusita dezlegare a grozavei piedici.

Bucatele începură să se perinde. Ciorbă de perișoare, sarmale, mușchiuleț și costițe fripte, purcel la tavă pe varză călită și cartofi prăjiți, chifteluțe mici și pîrjoale late cît palma, cîrnați sfîrșitori, din care cînd înfigeai furculița săreau cît colo stropi de untură. Toate stropite cu cinci feluri de vinuri mari, sorbit din pahare adînci de cleștar. Cum fratele Minodor era înclinat mai mult spre vinuri muieresti

dulci și licoroase, starețul și domnul său, în părintească grijă, luminîndu-l des cînd cu vorba, cînd cu pilda, îl îndruma către vinurile bărbătești, vînjoase, cu voinicie în ele.

În toilul ospățului, iapa, care mîncase cam mult, începu să scoată pe partea cealaltă, cu necuviincioase zgomote rău mirositoare, mîncarea.

— Dobitocul, tot dobitoc ! se scîrbi părintele portar, și se grăbi să schimbe locul traistei de la bot la coadă.

Zadarnic. Iapa mai avea și alte urîte nevoi. Desfăcu fără rușine picioarele dinapoi și se porni să dea drumul unor ape cu miros din acelea cu care se trezesc bețivii. Balta ajunsese pînă sub picioarele sfinților părinți, care fură nevoiți să ridice tăpile pe stîngiile mesei.

— S-o dăm iar afară, porunci starețul. La fereastră facă ce-o pofti.

Și o priponiră de zăbrelile, printre care Liza își vîra capul și zîmbea de renghiul ce jucase călugărilor.

— Acu să se aducă al paisprezecelea tacîm aici la mine. Și lipăind prin udul păcătoasei, starețul Iosafat trecu iar în capul mesei. I se așeză, după poruncă, un gaștron în dreapta și altul în stînga, fiecare cu lingura, furculița, cuțitul și paharul lui. Eu, lămuri el pe frați, mănînc măcar cît doi, și cu voi doisprezece facem tocmai paisprezece. Dar am să mă lupt de data asta să mănînc cît trei.

Luînd cu dreapta o lingură și cu stînga lingura cealaltă, le cobora în ciorbă și le urca la gură pe amîndouă deodată, ca și cînd ar fi sorbit doi oameni în același timp. Tot așa, cu amîndouă mîinile armate de furculițe, înfuleca deodată cîte două bucăți de friptură și cîte două rotogoale de castraveciori, care se-spărgeau în dinți și ronțăiau ca niște cofeturi.

Cînd lua cîte un pahar în fiecare mîna și ciocnea cu sine însuși, se făcea tăcere sfîntă. Toți priveau cu uimire și pizmă dibăcia cu care izbutește să le ducă la gură ca să le răstoarne pe amîndouă deodată, dînd ușor capul pe spate, fără să verse o picătură.

Masa a durat pînă seara tîrziu cu taci, snoave și povești, și mai ales cu cîntece de lume și podobii bisericești. Și nu s-ar fi întrerupt dacă nu era iapa. Grija ei a trezit pe popa Bolindache și pe părintele portar, în seama căruia fusese dată. Și părintele avea interes să se întoarcă grabnic la ospațul dus înainte de ceilalți.

Unde s-o închiză pentru noapte? Spaima popii că-l urmăresc hoții și-l pîndesc să i-o fure sporise, ajutată de puterea băuturii, care, cum se știe, înmulțește toate măcar de două ori. Începuse să se miște vîntul și să se lase umbre în care popa nu vedea decât tîlhari ascunși.

Grajdul mănăstirii era o hardughie hîrbuită, numai paiantă, murdară și cu cîteva mîrtoage în el, nu făcea de Liza! S-o închiză într-o chilie? Tot un drac! Hoțul, c-o smucitură de umăr, zvîrle ușa cît colo. Doar să se culce cineva cu ea. Dar stăpînul, grijuliu își da seama că oricine s-ar jertfi să rămîie cu vita adoarme buștean, să tai lemne pe el. În arhondaricul cu scînduri vopsite și scoarțe pe dușumele face iar scîrnăvii. Și nici arhondaricul nu se încuie mai bine.

Părintele Natanail, un bătrîn cu smocurile sprîncenelor ca două moațe căzute pe ochii sfredelitori, își dăduse cu părerea că ar fi nemerit s-o încuie în biserică. Ziduri groase de piatră, uși căptușite cu fier, brăasca de oțel cu încuietoare traincă și feres-trele sus, nu se catără nici diavolul pe-acolo.

Dar starețul se împotrivi cu groază și-l certă cu asprime ca de un blestem.

— Cum se poate să cugeți ca în tinerete, părinte? grăi el muștrator. Să pîngărim lăcașul Domnului?

Și porniră iar să dezbata adăpostul iepei. Cînd se perpeleau mai rău, popii îi veni în gînd casa pe care o uitase cu preoteasa și copiii așteptîndu-l.

— Ne întoarcem acasă, părinte protopop, izbucni el. Ajungem cam tîrziu, dar tot îi găsim treji și cu masa încărcată. Femeia a tăiat o gîscă și două gaini, cum i-am spus. A făcut alivenci. Am o țuică prăș-tină și un vin sfătos, cu care se poate sta de vorbă!...

Protopopul, îngreuiat la înțelegere, aîrîna. Stare-țul și toți călugării săriră într-un glas și-i împresu-rară de toate părțile:

— Nu se poate una ca asta! Nu îngăduim. Să plece în toiul nopții? Să-l prade hoții pe părintele proto-pop? Să-i fure popii iapa? Nu le dă învoire și pace. Nu se calcă legile ospeticii așa ușor în picioare...

— Alcargă, părinte portar, porunci starețul, mai ia-ți și niște ajutoare și pune la loc în dos poarta cea mare, ca pentru iarnă. Să nu iasă, și tocmai neme-rit, să nu mai între nimeni, să ne tulbure. Și ferec-o mai rău ca de tîlhari.

Și alte porți uriașe de stejar, care așteptau ală-turi, fură înțepenite în gura hudiței, pe unde pătrunsesse popa Bolindache. Mănăstirea era acum chiar cetate. Trebuia să-i dai asalt ca să pătrunzi.

— Ei, acu ce mai zici? Întrebă starețul.

— Zic că iapa mi-o fură mai degrabă aici, unde n-am adăpost pentru ea, decît pe drum, întîmpină cu bună dreptate popa lauda starețului. Înseamnă că trebuie să doarmă în mijlocul curții, să cază roua pe ea ori s-o plouă. Că în grajdul sfîinței voastre n-o bag.

Starețul se scărpină în nas.

— O acoperim cu pături.

— Nu... altceva zic eu. Las pe părintele protopop în mănăstire să stea cât o vrea.

— Trebuie să stea măcar trei zile, ca la mitoc, îi tăie vorba părintele portar.

— Să stea cât o dori, urmă popa, și pe urmă îi purtați dumneavoastră de grijă mai departe, încotro are nevoie.

— Ho... că nici asta nu se poate! Ce, sfinția-ta ești oaspe numai de o zi, ca orice terchea-berchea?... îl apostrofă starețul, care se proțăpi cu picioarele rășchirate și brațele lăpitate în lături. Treci peste mine, răstoarnă-mă, calcă-mă! strigă el.

La gestul ăsta înfiorător, ridicând toți glasurile cu mare gălăgie, ca la război, cerură cu asprime de la musafiri ascultare și supunere cum se cuvine cinului preotesc.

Are să se găsească o dezlegare și pentru ospetia la care, recunoaștem, că are dreptul și iapa.

În acest timp, în creierul părintelui portar zbîrnia ca o gînganie un gând pe care nu putea încă să-l prinză. Dar era acolo, îl simțea. Și deodată îl ghibăci.

— Stați! răcni el, slobozind glas ca de bucium. Am găsit!

— Ce? Ce?

— O coborîm în beci...

— Nu se poate, îi tăie starețul. Vinul e belaliu. Prinde miros de toate mîrșăveniile pe care are să le săvîrșească acolo. Destul nă-a împuștit trapeza...

— Nici eu nu mă-nvoiesc, sări popa atins, că-i oarecum înjosesc iapa. În pivniță este umezeală rece și nu vreau să capete reumatism la încheieturi, că e gingașă. Și apoi, tot mirosul ăla de spirt și tărime mucedă, care ne turlăcise pe noi, oameni, are s-o

otrăvească de-a binelea. Mîine o găsim zăcînd ori moartă.

— Altceva, urlă portarul...

— Ce altceva?

— O urcăm în clopotniță. Una, că nu-i trăsnește nimănui prin gînd s-o caute acolo sus, fie el tatăl hoților. Alta, să și vrea, nu o poate fura. Ușa de gorun înfruntă chiar tunul. Zăvoarele cu lacăte nemțești nu se clintesc de te-ar zgîlții Samson, care a năruit capîștea filistenilor. Și pe urmă, în clopotniță e curat și sănătos, c-ar putea sta și un ofticos!

— Dar dacă hoții au iarba fierului și sparg cu ea zăvoarele? se amestecă fratele Minodor.

— Au pe dracu! se scapă portarul. Să aibă și pe mama ierbii oțelului, tot nu răzlesc.

Și se hotărîră. Iapa era adăpată, mîncată. O porniră binișor de căpăstru, alintînd-o pe bot, mîngîind-o pe gît, bătînd-o cu palma pe spate și o mînară pînă la intrare. Animalul alb, în fruntea gloatei negre, părea că trage după el un drîc.

La urcare, oarecare greutate, adică scara îngustă, treptele scîrșitoare și cam repezi. Iapa se sfîi, se dete îndărăt cîțiva pași și se propti speriată în dinapoi.

— Nu vrea? se îngrijoră popa.

— O să vrea, că n-are-ncotro! Ia aduceți o găleată cu ovăz!

Și cu ispita asta cînd sub bot, cînd pusă pe scară cu o treaptă mai sus, ca jindioasa, iapa să urce pînă la nadă, precum și cu alte șosele și momeli, mai împinsă de la spate cu blîndul, mai mutîndu-i picioarele cu mîinile, după multă caznă, cu răbdare și meșteșug, părinții izbutiră să cocoțe iapa în turn, unde o lăsară să se plimbe slobodă. Au închis cu grijă ușa de la gura de sus a scării, să nu-i vie gust să coboare, iar intrarea de jos a fost pecetluită cu

alte rînduri de lacăte, împletite cu fiare și felurite scule de încuiat, ca la un turn de cetate.

Și cu grija asta potolită, s-au întors toți mulțumiți în trapeză, la masă, că li se făcuse, după atîta muncă și bătaie de cap, foame.

— Pentru astăzi a fost rînduit spre mîncare porcul, își dezvălui starețul planul culinar, înfulcînd iar sarmale, mușchiulețe, costițe, cîrnați și alte soiuri de fripturi. Mîine este ziua pasărei. Să ai grijă, părinte bucătar. Vezi gîștele alea îndopate, alege curcanul care ne-a călcat ca un curvar pînă ne-a ucis găinile. Să-i torni două cești de rom pe gît. Dă iama prin puii scoși de la Crăciun, ochește și vreo două pichere. N-am putut prăsi fazani, se-ntoarse el cu mîhnire spre protopop. Dar o să tăiem niște claponi cu carnea la fel... Auzi, părinte! Și nu uita porumbeli, ciulama!

Bucătarul da din cap la fiecare soi de pasăre și-și făcea însemnări în minte.

Ospățul s-a lungit fără nici o osteneală, păstrîndu-și neclintit toiu, noaptea toată, cu cești de cafea fumegătoare, înfățișate din ce în ce mai des, și cu țigări răsucite în degete.

Starețul, înfoiat în jilț, trase la el, ținîndu-l pe un genunchi scos mai afară, pe fratele Minodor, care cu obrăjorii lui bucălați, ochii lîncezi albaștri și abia o mijire de perișori negri pe buza de sus, cu părul inele revărsat pe spate și-n lungul veșmînt de mohair, părea un înger rezemat pe pieptul unui bătrîn sfînt.

Îngerul cînta cu glas melodios de copil *Călugărul din vechiul schit* și starețul îi ținea hangul. Portarul buciuma un ation, părintele Natanail îngîna *troparele* învierii, protopopul mormăia stihuri din *prohod*.

Zorile zilei de luni i-a găsit și i-a salutat în aceste cuvioase, dar veselnice îndeletniciri. Dimineața a trecut repede peste ei, nesimțită, și i-a lăsat tot așa.

La prînz au sosit bucatele întocmite după planul din ajun, și toată ziua de luni ospățul s-a desfășurat sub zodia orățăniilor în fel și chip de ciorbe și sosuri și zeci de soiuri de fripturi, pe cartofi, pe varză, în frigări, la tavă, la cuptor, rasoale cu mujdei, ficăței prăjiți, pipotele, oușoare bărbătești de cocoș, piept de clapon.

S-au schimbat cu acest prilej și vinurile, mai ușoare și mai sprintene de data asta!

Carnea de porc cere băuturi mai aspre, mai spirtoase, cu tărie și vechime, ca să topească multa ei grăsime. La pasări se cuvin vinuri sprintare, aripate, profir care să spumeze, alb, din care să urce ca din apele minerale bobite întepătoare și cel mult un rubiniu mai așezat și mai cuminte pentru fripturi groase, alivenci, baclavale și sarailii. Ceea ce s-a și împlinit întocmai. Vreo trei soiuri de alb, vreo două de galben ca chihlimbarul și un roșu-aprins, cu ușor gust de busuioc, se proptiră în carafe mari, pe masă... și iar cîntece, de data asta cu jocuri, și din nou rîsete, chiote și zburdări de-ale fratelui Minodor, jucînd polca trecut din brațe în brațe, cu frățească înțelegere.

A doua noapte i-a găsit tot la locurile lor, neclintii ca la o mare și înfricoșată priveghere. Pentru anume treburile mai mici, nu se mai nevoiau să se scoale. Pilda iepei era încă vie, la picioarele lor și chiar a nărilor. Și apoi retirada era depărtată, în capătul unei săli întunecoase, la care ajungeai greu, pe bîjbăite.

Pînă acolo era destul loc de-a lungul zidului pentru un regiment, darmite pentru treisprezece călugări pustnici.

Mai ales că se lăsase peste ei și o seninătate, o dezlegare de toate, o uitare de griji vecină cu vrăjile, care-i închidea ca într-un ostrov fericit. Așa cum poate o să aflăm și noi când vom trece cu bine în cealaltă lume. Ei se găseau acolo chiar de acum. Și-n zorile celei de-a treia zi, adică marți, starețul a destăinuit soborului bunătățile ei, adică lista de bucate — va fi ziua paștelui, a racilor, a icrelor, a scoicilor și melcilor. Să aibă mare grijă părintele bucătar întru îndeplinire. Amin!

— Aoleu, să nu uiți cumva ostropelul! stărui părintele stareț cu grijă mare.

— Ostropel de pește? plescăi protopopul. N-am mai mâncat de o mie de ani!

— Să trăiești încă o mie, și cum îl săvârșește părintele nostru n-ai să mai afli! Are taina lui! Și înghiți ca o aromă apa ce-i venise în gură.

Și din nou ghiers și bătaii din palme, hore și învîrtite, stîrnite de clanaretul unui părinte care-și ținea ascuns talentul și nu-l da pe față decît la porunca starețului.

Ziua a treia, adică marți, a fost precum se hotărîse: ziua paștelui, ἡμέρα¹. Heleșteiele mănăstirii, prefirate cu năvoade vârsaseră la lumină și trimiseseră la masă ca într-o minune, gata fierți și fripți (căci altfel cînd avusese timp părintele bucătar să-i gătească), somni bulbucăți, crapi borțoși, știuci zvelte, mreie aurii, plăci turtite, lini cu piele de șarpe, caracude, țipari, scoici, raci, în tot soiul de gusturi, și înfățișări, ciorbe, plachii, marinade, rasoale, pe varză, umpluți cu stafide, cu ceapă, cu nuci, scordolele și pilafuri de gîturi de raci, ghiveciuri la tavă, cu untdelemn grecesc, cu măslina de Volo, clăbuci de icre, stive de raci roșii ca obrajii părinților.

¹ Ihtios = pește (gr.).

— Știi sfinția-ta ce trebuie ca să iasă icrele cum se cuvine? întrebă starețul pe protopop, înfigînd furculița în mormanul spumos.

Protopopul nu se pricepea.

— Trebuie un risipitor să toarne untdelemn și un nebun să le bată. Iar părintele nostru bucătar, cînd e vorba de icre, e și mîna spartă, și smintit.

La pește merge alt vin. Deci schimbară. băuturile, întii pe un vin nițel mai acriu, ca să taie izul greu de mîl și baltă, și pe urmă altele mai vîrtoase, vinuri răspicate, cu fund de coniac și adînc de cotnăraș, în care peștii să nu mai înnoate ca în apă, ci să se mistue îndată.

— Hii! ai uitat țirii! se văită starețul. Aleargă, părinte!

Și bucătarul, sfeclit, sosi numaidecît cu cîteva buchete de surcele, țirii, care chiar acolo fură pîrpăliți, bătuți, piperăți, amestecați cu oțet, untdelemn și pătrunjel.

— Să aduc și păstrăvii? întrebă el.

— Adă cîteva smocuri, că mai căpătăm...

— Păstrăvi aici? ! se minună protopopul.

— Nu, nu-i trimit frații de la schiturile din munte de pe la Secu și Durău, în schimbul rachiurilor cu care-i dăruim și noi...

Ziua întregă de marți n-a ajuns pentru istovirea atîtor bunătăți ale lui Dumnezeu, și doar călugării, cît și musafirii au luptat din toate puterile. A fost nevoie și de a treia noapte ca să ducă la bun sfîrșit lucrarea — mai ales că peștele, și mai cu osebire racul, e migălos la mîncare. Trebuie ales de oase cu migală și cu băgare de seamă, curățat de țesturi și coji, rupt, supt, ronțait — nu e neted și lesnicios ca, bunăoară, rîmătorul ori mielul. Uneori trebuie să scoți ochelarii pentru o prăpădită de știucă, dacă nu ții să-ți bage părintele portar deștul pe gît să scoată

osul înfipt, care nu vrea să se urnească de-acolo nici cu vin, nici cu coajă de piine.

Dar s-a sfârșit și ziua *τῆρας*, a peștelui.

Pentru a patra zi, vrea să zică miercuri, s-a pocruncit mielul, mielul în cele trei ipostaze ale lui, miel fraged de lapte, oaie și berbec, fie întreg, fie bățut, adică batal, cu toate anexele lor, de la creier, uger, căpățână, pînă la fudulii, plăcintă de cighir, ce se mai cheamă și drob, borșuri răcoritoare, stufaturi, mîncare de tarhon, măruntaie la frigare încununate cu mătisoare întoarse pe dos și spălate în zece ape. Bineînțeles, toate salatele potrivite : păpădie, unișor, năsturași, creson, ceapă și usturoi verde, spanac, cu osebire lăptuci răsfațate în zarzavageria mănăstirii, iar la urmă clătite cu dulceață de vișine, gogoși, plăcînți învîrtite și poale-n brîu.

Mai grea a fost alegerea vinurilor. Mielul cere unul, berbecul altul, oaia cu izul ei de seu vrea băutură aparte, cam ca a porcului, la ciorbe s-ar cuveni vinături înclinînd spre cele ale peștelui. Hotărîrea luată a fost să se puie pe masă la îndemîină toate soiurile de vin legiuite celor patru feluri de lighioi : porc, pasăre, pește și oaie, să le încerce pe fiecare, care cum și unde se potrivește. Cu asta trag o învățătură pentru altădată !

Și un alai de cincisprezece carafe mari, pline ochi, își făcu intrarea și se propti pe masă.

— Chipul acesta, lămuri starețul, de slujirea vinului în carafe mereu aceleași și neconținut pline, stă mult deasupra felului neiscusit cum se bea prin locașurile de petreceri și prin cele mai multe case, adică din sticle, pe care, după ce le scurg, băutorii le rînduiesc goale lîngă ei, ca pe niște jalnice osăminte. Asta nu numai că strică bunei voioșii, dar amintește neconținut oaspeților ca de un fel de socoteală despre cît au băut, iar la cei slabi de înger deșteaptă gîndul

măsurii și scormonește pe cel al sațiului. Iar tuturor le aduce fără voie dinafară anume nevoi și cerințe vădit legate ca niște slăbiciuni de cantitatea înghițită, care mereu sub ochii lor începe să-i lucreze și să-i înspăimînte. Pe cînd așa, din carafe mereu pline și neclintite pe masă, toate cele firești, cîte și cum se cuvin, vin nesilite, dinlăuntru în afară, ca niște inspirații, nu înrîfurate, amintite de stiva șipurilor...

Și cu asta, porțile dimineții celei de a patra zi, acum miercuri, se deschiseră peste un ospaț cu cinstirea mielului.

Tocmai sfîrșiseră gustările introductive de rinichi fripiți, creieri prăjiți, limbi rasol, momițe și alte ghinduri în sos de vin, ochi de miel rasol cu hrean, și treceau la fuduliile trufașe, ca niște pepenași, cînd deodată sosiră pînă la urechile lor astupate pentru toate zgomotele lumii păcătoase, sosiră aduse ca de un vifor aprig, bătaie și larmă mare de clopot. Ascultară și cunoscură. Era unul din clopotele mănăstirii.

Bătaia pătrundea tot mai înțepită și mai furioasă, parcă o mîină de uriaș se pusese să-l dogească.

O înfiorare trecu prin spinările călugărilor. Ce duh necurat s-o fi abătut să-și bată joc de ei și de mănăstire ? Diavolul, de bună seamă. Numai el se ține de șotii. Că altcineva, sămînță omenească, n-ar fi putut răzbi prin porți și prin uși...

— Aș ! grai după o seurtă cugetare starețul. Satana are frică de clopote, nu se atinge de ele, că sînt închinate. Asta numai îngerii pot s-o facă ! —

— Să știi că s-a coborît vreunul și peste noi, nevrednicii... glăsui ușurat soborul. Am aflat har pentru adîncul nostru pogorămînt și închinare cu smerenie !

Dar larma întăritată nu mai contenea. Se porni și cellalt clopot mai mare să sune și să se vaite,

bălăngănind cînd scurt, cînd lung, ca apucat de smucirile Ducă-sei pe pustii !

— Nu e a bună, fraților... o băgă pe mîneacă starețul. Luați în brațe icoana făcătoare de minuni și cite o cruce în mînă, și hai să ieșim să vedem...

Cu icoana apărătoarei-Doamne și înarmați cu cruci și cruciulițe, părinții cutezară să pășească în curte și să ridice de departe ochii spre turnul lărmuitor. Nu se vedea nimic. Îl scutura numai o vijelie de sunete deznădăjduite... Fură nevoiți să se apropie. Cercetară, chitiră ; prin fereștriuca îngustă se zărea mișcînd o arătare în veșmînt alb.

— Tot înger este ! Întări starețul. Duhurile rele sînt negre !

Deodată, popa Bolindache, dezmeticit, cu mîna strajă la ochi, răzni ieșit din minți :

— Este iapa... Iapa mea... și începu s-o strîge : Liza, Lizușca, puica tatii, stai, că vin acuș !

A fost și mai greu să descurce încuietorile și să descleșteze zăvoarele împletite cu tot soiul de sîrme decît acum patru zile, cînd încuiaseră. După multe opînteli, ușa se dete în lături și năvăliră toți buluc.

Acolo înțeleseseră : iapa, uitată, slabă, nebăută și nemîncată de trei zile și trei nopți, nechezase, zbierase la ferestre, se căznise să roază lemnul ușii, se-nvîrtise, se zbuciumase, se dase cu capul de pereți, pînă ce, deznădăjduită, ridicînd ochii, zărise funiile clopotelor, care spînzurau deasupra ei, și se apucase să le mănînce. Întindea gîtul, apuca una de capăt și o trăgea în jos. Limba se mișca și lovea arama. Cînd clopotul se-ntorcea din cheotoare și smucea ștreangul din gura vitei, iapa trecea la cealaltă funie, trăgea și de asta cu deznădejde, plesnea limba de buza clopotului. Asta se urnea, își sucea toarta în jos, apoi în sus, și vita scăpa odgonul din gură. Dar nu se lăsa. Se-ntorcea la funia dintîi, care sta acum liniștită, și

din nou o prindea cu dinții, și clopotul zgîlțit se vaicărea amarnic.

Popa se căină, se bătu cu pumnii în cap : cum putuse uita biata iapă atîta vreme, părăsită fără un strop de apă, o mînă de fîn. Și tabăriră toți s-o dea jos. Dar iapa acum nu mai vrea cu nici un chip să coboare. La urcare nu văzuse adîncimile prăpastiei de sub ea. Acuși, de cum scotea capul ei nervos pe ușă și da cu ochii de prăvălișul repezit al treptelor, se speria, da înapoi și se punea îndărătnică în șezut. Cu nici un chip n-a fost cu puțință s-o urnească. I-au arătat o galeată cu apă, i-au trecut pe la nas cu o treaptă mai jos de ușă căldarea cu ovăz, au mîngîiat-o, au îndemnat-o, au împins-o, au prins-o de picioare, au legat-o cu funii. Iapa s-a spăimîntat și mai rău, s-a zbatut, a azvîrlit din copite, a cotonogit cîteva călugări și, neîmplînzită, a început, îndrăcită, să rînjească dinții, să muște și, întorcînd spatele, să se apere ca de lupi.

Popa Bolindache plîngea. Starețul se scărpină încurcat în barbă.

— S-o legăm la ochi, sfătui el. Nu mai vede, și așa, oarbă, merge undă am duce-o.

Îi trecură peste ochi cîteva basmale împletite pe sub urechi. Iapa tremura ca varga, neștiind ce vor cu ea. Acum mergea, ce e drept, dar așa ca orbii, fără să vadă unde pune piciorul. La ușă fu gata să se prăvălească în gol. Stăpînul se repezi și opri nenorocirea la timp.

— Nu se poate așa ! strigă el. Trebuie să stricăm zidul și să lărgim fereastra. O scoatem apoi pe acolo cu funiile.

Fratele Minodor veni și el cu un sfat îngeresc : să încalece cineva pe ea. Simțind om în spate, animalul are să prinză curaj și îndemn să calce treaptă cu treaptă, în jos. Călugării se priviră speriați.

— Încalecă sfinția-ta, Minodore, mîrîi portarul, că ești mai ușurel.

— Ba nu, sări starețul, spăimîntat să nu i se întîmple vreun rău odorului. S-o încalcece stăpînul !

Asta mărturisi că iapa nu e învățată la călărie. Tot numai pe fereastră lărgită au s-o scoată... și ceru unelte să se apuce de spart zidul.

— Stai ! îl opri părintele Natanail, cel cu moațele sprîncenelor lăsate pe ochi. Am eu ac de cojocul iepii dumitale ! Mă lași să fac ce vreau ?

— Numai să nu mi-o schilodești, se învoi nenorocitul.

— Nu, mai degrabă o să-i fac o bucurie, făgădui el.

— Să-mi aduceți... Călugării ciuliră urechile, crezînd că cere lanțuri, obezi și alte fiare și o să-i puie la muncă — să-mi aduceți o cadă plină cu drojdie tare și o sticlă cu spirt curat.

Cît ai clipi, doi părinți se înfățișară cu ciudatele unelte cerute de mîntuitorul iepei.

Acesta se apropie cu vicleșug și puse cada cît mai aproape de vita năbădăioasă, care, însetată, la vederea băuturii, se repezi și, lacomă, băgă botul în drojdia tare. Și pînă să se dumirească sorbise cîteva înghițituri zdravene. Apoi, se opri cu nările fremătătoare, coborî iar botul, căutînd apă, răsufală adînc aburii amețitori care umpluseră turnul, atinse iar drojdia și scutură capul, stropînd pe sfinții părinți cu ce-i rămasese în dinți. Se aplecă din nou asupra căldării, nădăjduind, și nu mai bău. Dar tăria rachiului răsfirată din vas lucra cu putere asupra creierilor ei.

În acest timp părintele Natanail amesteca tacticos cu mîna ovăzul în găleată, peste care turnase din belșug alt rachiu. Și o împinse ușor lîngă iapă. Vita, de data asta mai îmblînzită, lihnită de foame, a lăsat băutura și a trecut la mîncare ; mai de silă, mai de

milă, a început să ronțăie ovăzul îmbuibat de drojdie. Pe la jumătatea găleții se înveselise ușor și se îmblînzî. S-au putut astfel apropia lesne de ea.

— Țineți-mi-o, acum, fraților, și căscați-i gura...

Douăzeci de mîini o apucară de unde nimeriră, în timp ce părintele Natanail, vîrînd sticla în falcile desclăștate ale iepei, îi turna pe gît spirtul tare ca focul.

— Acu așteptați nișel, că se face miel, proroci bătrînul.

Iapa necheză moale și duios, bălăngănînd capul ca un clopot, tremură, căsca, se clătină turlacă și curînd îngenunche și se culcă beată turta, întinsă la pămînt, și începu să sforăie.

— Mîinile pe ea și sus ! rîndui îmblînzitorul, trecîndu-i niște chingi pe sub oblîncuri.

— Domol, stați, ușor... Și, ca pe un stîrv nesimțitor, o coborîră cu popasuri, din treaptă în treaptă pînă în mijlocul curții.

— Lăsați-o aici, la aer curat. În chîndie e trează și iar vrednică să-și facă datoria.

— Pînă atunci hai la masă, că nu mai pot de foame, glăsui părintele stareț. Acu poți s-o lași fără grijă, nepăzită, zîmbi el către popa Bolindache, că nici un hoț nu se mai agață de ea.

‘Și astfel s-a petrecut bine și a patra zi, a mielului, cu deosebită cinstire pentru părintele Natanail, cel ce coborîse cu vicleșug iapa din clopotniță.

Pe seară iapa s-a sculat „mahmură”, a băut trei găleți cu apă, a mîncat două mertice de ovăz, a căscat și a nechezat spre acasă.

— De n-ar cădea în darul beției... se îngrijoră popa Bolindache, văzînd-o parcă mai voioasă ca înainte.

— Nu ne-am gîndit la niște potroace și pentru iapă și pentru noi, se plesni cu palma peste frunte părintele bucătar.

— Ba o badarcă de cafea tare puteţi să-i turnaţi pe gît, îngădui stareţul.

Dar părintele Bolindache nu s-a mai învoit şi la asta.

— Lăsaţi, nu e nevoie ! Mulţumesc lui Dumnezeu şi părintelui Natanail că am văzut-o jos ! Mulţumesc şi sfinţilor-voastre pentru găzduire, strigă el poftind pe protopop în trăsurică.

— Domnul să vă ajute ! îi binecuvîntă stareţul. Drum bun şi mai poftiţi cît mai curînd la noi, urară gazdele, fluturînd mînele largi ale rantiilor. Ne mai scoateţi din amărîta mănăstirii, a postului şi a rugăciunilor.

Şi oaspeţii porniră, trecînd de data asta pe sub bolta falnică a intrării, pe unde se şterseră — din văzul obidiţilor părinţi, rămaşi pustii, — capul roşu al protopopului şi coada albă a iepei minunate, care a tras clopotele aidoama îngerilor.

Cînd să cotească după dumbravă, protopopul, ca deşteptat dintr-un somn adînc cu vrajă, îşi aduse aminte de cercetarea pentru care venise la mănăstire...

— Păi, părinte Bolindache, am uitat să-l întrebăm şi să-l muştrăm pe părintele Mitrofan, care nu ţi-a ţinut cum se făgăduise duminecă locul la biserică. Ce-ar fi să ne întoarcem ?

Popa, speriat, arse fără voie o biciuşcă iepei, care ţişni ogăreşte.

— Nu ne mai înapoiem, părinte, că de ne-or prinde sfinţii părinţi, nu mai scăpăm o săptămînă şi or crede preotesele că ne-am răpus...

Protopopul oftă adînc şi se supuse.

1952, mai 17, Bucureşti

LIMANUL

Doamna sună de două ori şi ceru să vie nursa cu copilaşul. Era ora 11, ora plimbării de dimineaţă şi, ca bună mamă, înainte de plecare trebuia să inspecteze toaleta micuţului, ca şi a bonei, care i-l aduse numaidecît în braţe. Dintr-o vultoare de volane albe, ce-l cuprindea spumegătoare din cap pînă mai jos de picioruşe, ieşea doar un chip vag de păpuşa bolnavă. Doamna îl luă din mîinile bonei, îl sărută, îi rîndui horboţelele de la capişon şi, punîndu-l iar femeii în mîini, dete „bunul de ieşire”.

— Cum a dormit astă-noapte ? întrebă doamna.

Femeia care pornise se întoarce şi răspunse că băieţelul dormise foarte rău, din pricina dinţilor care vor să iasă şi-l sîcîie de cîteva zile.

— Doctorul a fost azi de dimineaţă ?

Fusese şi prescrisese o doctorie pentru frecat gingiile.

Cînd au ajuns la uşă, doamna întrebă din nou despre copil, dacă mănîncă bine.

— Cu multă caznă, abia ia jumătate din păpiţa obişnuită, răspunse nursa, care mai aşteptă cîteva clipe celelalte recomandări, ce nu întîrziară.

— Suzana, fii cu băgare de seamă. Nu lăsa nici o clipă copilul singur.

Nursa ridică plictisită capul.

— Și mai ales nu îngădui nimănui să se apropie de el, insistă doamna. Vezi că și azi scriu gazetele despre alți copilași răpiți de bandiți. E al doilea în timp de o săptămână. Au ajuns Bucureștii mai rău ca New York-ul.

— N-aveți nici o grijă, doamnă, o asigură bona ieșind.

Era în adevăr pe vremea când ecouri din isprăvile gangsterilor americani se izbeau pînă în malurile Dîmboviței. Și doamna al cărei soț se număra în elita industriei autohtone avea ambiția să se creadă pusă printre cei dinți pe lista bandiților de copii.

Jos în stradă aștepta căruciorul, pomponat ca un madrigal. În afunzișul lui alb și pufos copilul se pierdu ca într-un val.

Cînd au ajuns în Cîsmigiu, soarele pripea ușor și o lumină îmbătătoare umplea grădina. Era sfîrșit de mai. Umbrele pe sub copaci sclikeau, fragede și aeriene așijderi foilor de sus. Mici șipote de vînt izvorau ici-colo din senin și se țeseau de la o alec la alta, schimbînd între ele miresmele ca pe niște bucurii, de-a lungul cărora mergeau oamenii.

Dar copilașul se arăta nesimțitor la frumusețile lumii. El își urma lupta cu dinții săi îndărătnici și scîncea neconținut, frămîntîndu-se sub zorzoanele plăpumiței. Nursa trebui de astă dată să-l plimbe cu adevărat și, în loc să se așeze ca de obicei lîngă celelalte bone, făcu de cîteva ori înconjurul grădinii.

În cele din urmă, copilul adormi. Întîi cu tresărituri, apoi din ce în ce mai adînc. Bona se retrase în fund, în colțul cel mai ferit de zgomot, unde nu se jucau copiii, lăsă căruciorul cu micuțul în soare și ea se așeză la o lungime de braț, pe o bancă.

Era trudită. Nu dormise de cîteva nopți, trezită ceas cu ceas de plînsetele copilului, chinuit de primii dinți. Ziua nu avea timp de odihnă. Trebuia să-l hrănească, să-i facă baie, să-l schimbe, să-l plimbe. Și trebuia să se îngrijească și de ea, pînă la cochetație, cum cerea eticheta mării case la care slujea. O dureau ochii și o ardeau pleoapele. Puse ochelarii de soare, și umbra lor căzu ca un pansament blajin peste vederea obosită. Scoase aproape cu împotrivire din săculeț lucrul, ghemul, undrelele și vru să împletească. Dar mîinile îi cădeau neascultătoare pe genunchi.

O pereche de gugustuci se năpusti cu filfîituri zgomotoase în frunzarul de deasupra ei și începură refrenul lor stupid, strigîndu-se pe nume: gu-gu-știuc... gu-gu-știuc... Copilul tresări și chipul i se schimonosi în somn. Ea se ridică și alungă cu batista fluturată păsările tulburătoare. Și iar încercă să lucreze un timp.

Acum înainta cu scîrșit de nisip sub pași o pereche omenească. Doi tineri îndrăgostiți trecură înlăntuiți prin fața ei. Fata rîdea, un rîs revărsat sub migala de sărutări a băiatului. Căruțul tresăltă brusc. Bona întinse brațul și-l clătină ușor, ca un legănat. Dar copilul trezit începu să țipe și să se zvîrcolească înăuntru. Perechea se pierdea fără măcar să întoarcă o clipă capul... Își privi ceasul. Mai erau 10 minute pînă la sorocul mîncării. După porunca doamnei, îi da copilului una sau chiar două mîncări în grădină, ca el să rămîie cît mai multă vreme afară în aer. Îl lăsă să plîngă și începu pregătirile: termos, ceașcă, linguriță, pesmeți, bărbuța, tot dichisul se înșirui acum pe banca invadată de soare. Copilul mîncă tot silnic, cu refuzuri, cu smuciri din cap, care risipeau păpița pe șervețel sau i-o prelingea pe la colțurile gurii în jos sub bărbie. Un adevărat chin de mai bine de o jumătate de oră... Era tîrziu. Șiruri de

cărucioare porneau, cu strigăte și chemări, spre casele lor. Grădina se golise. Trecuse amiaza mare... Un pustiu binefăcător se întinse în jurul celor rămași...

După ce schimbă copilul de rufe și-l culcă la loc, bona întinse pledul pe scândura băncii și se așeză la lucru, mîhnită. Nici ea nu știa de ce. De primăvara care-și înțețea farmecele-i trecătoare? De viața ei, care trecea asemenea? Avea douăzeci și cinci de ani... Era înaltă, mlădiaoasă, cu părul bogat, ochenată și albă... Chipul avea o frumusețe nu de linii, ci de amănunte și nuri... Iar tinerețea o împlinea ca un cadru de aur. Amintiri repezi, nestăpînite, toată viața ei, o năpădiră, ca pe cel ce e gata să se înee. Ea se afunda, se îneca în apele somnului. Suzana își istovise copilăria toată și acum își irosea tinerețile numai ca să îngrijească de copiii altora.

Abia ieșită din găoacea copăii unde o luluiise mai-că-sa, ea s-a trezit, acolo, în satul ei din fundul Bucovinei, legănînd zi-noapte, an de an, făr' de răgaz, pruncii popii, șase în șir, unul după altul. Nu avea nici macar bucuria să crească și ea odată cu micuțul, pe care îl sălta dincolo de hotarele leagănului. Alt copil lua locul celui zburătorit. Înjugată la leagănul unde preteasa depunea noul plod, ea se întorcea și se făcea iar mică, pe potriwa slujbei ei, de simplă manivelă. Dar jînduia multă vreme după cel drag, care acum, înstrăinat de ea, se hîrjonea pe afară cu cîinii și ceilalți copii. Și gîndul ei pipernicit zburda trist în mijlocul lor.

— Ce tot moțai acolo, fa?! se răstea preteasa.

Și mîna adormită, care pînă atuncia azvîrlise în vis cu pietre, ori culesese flori, se înțepenea iar în buza de lemn a leagănului... Suzana deschise ochii și se trezi uimită, nu în tinda popii, ci, cu cincisprezece ani mai tîrziu, în grădina Cîsmigiului. Întinse ca odinioară brațul... Leagănul? Ah! nu, căruciorul,

care sta liniștit și-l cuprinsese umbra dulce a după-amiezii.

Acum luă cu tot dinadinsul lucrul și începu să împletească amintirile.

După ce popa a sfîrșit cu copiii lui, a trecut-o unui cumnat în Storojineț. Tot la copii mici. Alt leagăn, aceeași hurdulare moțaită în isonul orăcăielilor de plozi. Aici nu a avut de ridicat decît doi copii. Orășeanul nu a vrut să tragă peste numărul reglementar. Dar cu ei Suzana a avut caznă mult mai mare. Copiii trebuiau spălați des, nu ca ai pretesei, îmbrăcați, primeniți, hrăniți la ceasuri cu soroc. I se cerea să le spele scutecele și să le cîrpească rufe. Au învățat-o cu sila să lucreze, să coasă și să împletească. A deprins cum să îngrijească de copii la boală. A dus însă multă vreme dorul ramăturii de copii din casa popii. A jînduit mereu după grădina cu poame și după bătătura cu vaci și cu viței. Dar aici a trăit mai bine. A mîncat mîncări gătite; a crescut dolofană și voinică. Pe deasupra, au învățat-o să citească și să scrie. Și mai ales n-a mai bătut-o nimeni, cum se întîmpla des la popă.

Cînd a isprăvit și cumnatul popii cu pruncii lui, au trecut-o unui prieten înșurat de cîrînd, care aștepta primul copil. De data asta Suzana a fost cea care, pînă să sosească moașa, a primit pruncul pe brațele ei iscusite. De acum creșterea copiilor nu mai avea nici o taină pentru ea. Fără școală, fără patalamale — și era abia o codană — ajunsese o nursă deplină.

Așa, Suzana s-a rostogolit de la Storojineț la Cernăuți, de la Cernăuți la Iași, de la Iași la București, din mîna în mîna, din stăpîn în stăpîn, fără o aventură, fără o ispită. Era ascultătoare, harnică și conștiincioasă, nu atît din fire, cît din mîndrie. La început, ca să se ferească de bătaile și certurile stă-

pînilor. Pe urmă, din ambiție și un fel de demnitate a slujbei ce îndeplinea. Avusese noroc să intre totdeauna numai la perechi tineri, cu cei dinții copii, unde domnul, încă îndrăgostit de soție, nu-și aruncă ochii asupra slujnicilor. Era de altfel serioasă și cinstită... Așa că pînă acum sufletul ei sta încă nefolosit, într-o teacă de temeri și neștiințe. Nici un domn nu-i vămuisse fecioria.

Aici, la București, în casa unde slujea acum, i se da importanță și onoruri ca pentru o nursă cu mof-turi și pretenții. Ea însă se simțea tot Suzana, sluj-nică hîrșită și obosită, care își irosește tinerețele. cum și-a istovit copilăria, numai ca să vadă de copiii altora, de cînd se trezise.

Se scutură, deschise repede ochii și întinse brațul. Căruciorul sta liniștit. Umbra castanilor plecase de lingă el. Grădina, pînă în fund, era tot pustie. Nu începuseră să vie celelalte bone cu copiii lor. Privi ceasul. Nu era patru. Se ridică și, în vîrfurile pașilor, se apropie de cărucior și se plecă peste el, ascultînd. Copilul părea că doarme adînc. Ascultă mai atentă : nici o suflare. Privi înăuntru și începu să scormone și să ridice învelișurile, febril, mai febril, adînc, mai adînc... Nu-l găsea. Sigur că micuțul s-a zbatut, ea nu a auzit și el a alunecat la fund, s-a împotmolit sub pleduri și perne. Poate s-a înăbușit.

Spăimîntată, cu brațele cufundate în stratul de așternuturi, cotrobaia căruțul ca o nebună, căutînd copilul. Scutură și zvîrli jos tremurînd, una cîte una, cîrpele, plapuma, pledurile, saltelele, deșertînd pînă la podeaua de scînduri căruciorul. Copilul dispăruse. Privi năucă împrejur. Nimeni și nimic. Și panica tăbări asupra-i. Începu să-și smulgă părul și să plîngă... Întîi înăbușit, apoi tare, din ce în ce mai tare. Nu o auzea nimeni ! A trebuit să se liniștească singură. În sfîrșit, și-a venit în fire și a început să

caute în preajma, apoi mai departe, boschetele, colțurile, băncile, grădina întreaga, iscodind, întrebînd. S-au strîns trecători, au înconjurat-o celelalte bone și surori, care soseau în cîrduri. Nimeni nu văzuse, nu auzise, nu știa nimic. Toți își dau cu părerea că gangsterii răpise copilul. Tatăl, enorm de bogat, putea plăti o răspumpărare regească.

În sfîrșit, se ivi și un sergent, supărat de aglomerația care amenința să-i calce iarba și să-i strice florile. La auzul întîmplării, el luă o atitudine magistrală, întrebă, făcu investigații, căută... În cele din urmă, propuse să meargă la comisariat, împreună cu reclamanta. Lumea se împrăstie. Căruciorul, uitat, fu împins repede pînă la sergent, care îl luă ca pe un trofeu la poliție.

Comisarul ascultă cu răbdare, plîngerea și porunci unui agent să pornească împreună cu bona în Cișmigiu, unde să facă din nou cercetări, cu reconstituirea întîmplării pe teren, să culeagă urme, date, informații și să ia firul. El între timp va telefona la Prefectura Poliției, care să organizeze o echipă de cercetare și de descindere la gazdele de hoți. Bineînțeles, s-au luat semnalele celor doi tineri îndrăgostiți care trecuseră pe lingă cărucior, ochind copilul. Suzana trebuia să-i recunoască din cîteva mii de fotografii ce-i vor fi puse dinaintea ochilor.

Din nou în grădină, agentul isprăvi repede cercetarea lui în vînt și plecă să ducă rezultatul. Suzana căzu pe bancă și începu să se bocească încet. Era sleită. O lua frigul, uitase să mănînce la vreme, cînd o furase somnul. Și groaza, durerea, disperarea o torpilau fără de răgaz. Se frămînta singură, bîgînd vorbe fără noimă. O tînră care trecea pe acolo se apropie repede de ea și o strigă pe nume :

— Suzana, tu ești ?

Suzana sări, speriată de nădejde :

— A, Livia, Livia ! de-ai ști ce s-a întâmplat ! Nu cumva ai aflat unde este copilul ?

Și, apucând de gît pe fata uluită, o tîrî lîngă ea pe bancă și îi povesti îngrozitoarea întîmplare, nenorocirea care o lovise. Livia o ascultă cu interes, dar liniștită, mîngîind-o pe păr și obraji. Slujiseră împreună la Cernauți, în casa unui negustor. Nu se mai văzuseră de ani. Dar pe Livia o podidi mila și luă prietena cu sila la ea acasă, să se întremeze cîteva ceasuri. Ședea departe, dar cu tramvaiul se ajungea numaidecît. După ce s-o odihni și s-o mai înviora, se poate întoarce la comisariat, după nou-tăți.

Sosiră într-o mahala, viermuind de lume, sădită cu cîrciumi, pline de chiote și veselie. Acolo, pe o stradă cu caldarîm de bolovani, intrară într-o curte, cuprinsă pe trei laturi de cîte un șir de odăite, ca niște chilii de mănăstire. Rochii pestrițe, jupoane colorate, fuste roșii, rufărie, ciorapi puși la uscat atîrnau în fața fiecărei cămăruțe. Prietena deschise cu cheia și pătruseră într-una din chilii. Un pat curat, o oglindă în perete, un lavabo alb, dulap, un cufăr și ilustrații pe zid. Pe masă, cîteva cărți și o mașină cu petrol, pe care Livia o aprinse. Cu același chibrit aprinse și o candelă de sub icoana Maicii Domnului, ce străjuia un colț al odăii. Și o lumină roșie prinse a clipi sfioasă.

Livia fierse ouă, făcu ceai, prăji pîine, alergă de cumpără mezeluri. Și pe măsură ce-și îndestula și-și mîngîia prietena, îi povestea viața ei de zbucium și chin... Pîna ce a găsit liniștea și odihna aici. Era mulțumită. Putea să trăiască de capul ei, așa cum vrea. Nu trebuia decît să-i dea gazdei, pe lîngă chirie, atît din ce cîștiga. Și cît va fi tînără, cîștigul nu are să-i lipsească.

Suzana se rușină și se-ngrozi. Să-ți vinzi trupul ! Să te pîngărești pentru pîine !

— Nu pentru pîine, lămurii prietena. Pentru libertate și pentru liniște. Scapi de stăpîni răi, de copii plîngăcioși, de stăpîne păcătoase, mai păcătoase decît slugile lor. Decît să te terfelască ei, mai bine alegi tu pe cine îți place. Și nu e același lucru, trebuie să o recunoști. Tu crezi că ai să scapi ? Într-o zi tot un domn are să te ademenească, pentru ca peste cîteva luni nevastă-sa să te alunge, ca pe mine, cu sămînța blestemată în tine.

Suzana se sculă să plece. Mîncarea îi sta în gît, ca un nod de plumb, și sufletul i se înnegrise.

— Dacă nu mai ai ce face acolo și scapi, dă-i dracului și vino aici. E o cameră slobodă lîngă a mea. O să lucrăm amîndouă și o să trăim bine. Ai să vezi !

Ajunse din nou în Cîșmîgiu... Suzana se aștepta să găsească grădina compătimitoare, tristă, vestejită. Dimpotrivă, era mai strălucită decît o lăsase, plină de mîngîierile serii care se apropia. Nimeni n-a mai oprit-o s-o întrebe, să-i dea un sfat... Trecu ca o umbră umilită și necunoscută, străbătu aleile și se îndreptă spre comisariat cu inima zvîcnită.

Comisarul, cum o văzu, începu să zbiere la ea.

— Bine, nebuno, ce e asta ? Pui toată poliția capitalei pe foc degeaba ? !...

— Cum degeaba, domnule, îngăimă ea, sprijinindu-se îngrozită de un scaun.

— Degeaba, copilul e acasă.

— Acasă, unde ?

— La părinții lui, urlă comisarul.

— L-au dus hoții ? Cît au cerut ? și în gînd ea socotea anii cîți trebuie să slujească degeaba ca să despăgubească pe stăpîni de suma răscumpărării.

— Ce hoți, smintito? Nici un hoț... Ai fost tu o netrebnică. Auzi, în loc să vezi de copil, tu dormi ca o putoare!

Suzana nu pricepea de loc... Comisarul urmă:

— Noroc că stăpîna-ți, ca o adevărată mamă înveghetă, a venit în Cîșmigiu să te controleze.

Suzanei i se tăiară picioarele.

— A venit? Cînd?

— Cînd? cînd sforăia!... Și și-a luat copilul acasă.

— Și-a luat copilul? din căruț?...

— Spăimîntată de primejdie, l-a luat în brațele ei de mamă... Ce? trebuia să împingă căruțul în locul tău?... A trimis de l-a ridicat pe urmă de la comisariat... Haide, ieși! Altădată să nu mai petreci noaptea cu amanții și ziua să dormi la datorie! Și palma grea a comisarului căzu peste obrazul ei, incendiindu-l.

Pămîntul începu să se învîrtească iute, tot mai iute... Îmbrîncită, ea ieși împleticindu-se și se răzîmă de zidul clădirii... Pe urmă porni cu pași clătinați către Cîșmigiu. Se așeză pe o bancă deoparte și stete, înțîia oară singură pe lume. Șezu cu ochii deschiși, fără să vază, fără să auză, pînă ce grădina se goli iarăși.

Violența supliciului o devastase. Dintr-o dată se urîțise. Chipul i se usease și se pîrlise ca de o arșiță năprasnică. Buzele i se crăpaseră și-i sîngerau. Ochii se decoloraseră și nasul i se boțise. De zdruncinul lăuntric, sîngele secret se dezlănțuise neașteptat și înainte de vreme. Ceea ce însemna că în cîteva ceasuri de tortură se prăpădise o lună de viață.

Suzana zăcea acolo goală de suflet, goală de trecut, goală de viitor. Îi rămăsese numai rușinea și ciuda. Se poate oameni atît de nemiloși? Să o lase să se zbată într-o nebunie de chinuri? Fără să se îndure să o înștiințeze că băiețelul nu fusese furat?... Ar fi

primit orice pedeapsă, chiar închisoarea, pentru vina ei. Dar răzbunarea asta diavolească nu și-ar fi închipuit-o. Și n-o putea suporta. O respingea. Crușimea o strivise mai mult decît orice batjocură, chiar decît siluirea. Îi trebuia o răzbunare. Și nu putea să se răzbune decît asupra ei înseși...

Hulubii se lăsau greoi pentru culcare în copacii sumbri. Sus, în vitrina amurgului, se aprinse lucea-fărul tînar. Suzana îl zări. Se smulse și porni orbăcînd către strada cu casa tainică, unde se înșirau chiliute ca de mănăstire, cu liniștea lor de liman.

Și fiecare copac pe sub care trecea o aplauda, lovind în boarea nopții, una de alta, palmuțele frunzelor... Grădina întreagă o petrecu pînă departe cu freamătul ei primăvăratec, ca o încurajare.

Cînd ajunse, Livia îi deschise brațele.

Joi 23 ianuarie 1947, București

VISCOLUL

Era o iarnă ușoară, mai ales în sud, unde pe șesul încropit grâiele se vălurau în vîntul cu iz de Mediterana. Satele, amăgite, se pregăteau pentru arăturile de primăvară... Cînd, deodată, de cum anul scăpăta în faurar, se-ntoarse crivățul, timpul se în-crîncenă și se porni pe ger cumplit. Într-o singură noapte, Dunărea, acolo unde, lăpită, curge mai lină, se prinse; iar peste cîteva zile zăcea întreagă fecată în obezi, de la Orșova pînă la mare. Oamenii intrară, cu vitele la un loc, în birguri.

În schimb, fiarele și contrabandiștii începură să hălăduiască nestînjeniți. Vămile se desființaseră. Lupii și oamenii din Bulgaria treceau în haite uriașul pod de gheață al fluviului, urcînd la noi după pradă. Grănicerii puțini, abia cîte doi la un post, și acestea așezate la mare depărtare unele de altele, nu mai pridideau. Contrabandele și nelegiuirile se țineau lant. De la o vreme, orice pază se dovedi neîdestulătoare. Contrabandiștii răzbeau pe unde poșteau, se întîlneau cu tovarășii de dincoace, așteptînd doar să se înnopteze, ca să încarce sarea, petrolul, benzina, zahărul ori vitele furate și le

treceau dincolo. Uneori răpeau fete, jăfuiau cătune răzlețe, înlesneau fuga dezertorilor și a celor ce se ascundeau de teama pedepselor. Grănicerii bulgari, binevoitori, închideau ochii, ba încă la strîmtoare le dădeau sprijin.

Lucrurile ajunseseră departe urît, mai ales la un cot al fluviului, într-un punct numit Baba-Săracă, unde satele bulgărești roiau de contrabandiști, hoții se arătau ziua în amiaza mare și bîntuiau malul nostru, îndrăznind să atace patrurile.

Așa nu mai mergea. Comandamentul de la București dădu ordine severe, îndoirea și întreirea numărului oamenilor de pază, sporirea elementelor de legătură între pichetele presărate de-a lungul graniței, cu porunci să se tragă oricînd și în orice, cu riscul oricăror incidente ce ar putea decurge.

În această împrejurare, de la compania de grăniceri din orașelul G... porni într-o dimineață geroasă o secție de nouă soldați, cu un caporal și un sergent-major, sub comanda unui tînăr sublocotenent, proaspăt ieșit din școală; cu totul doisprezece oameni, bine armați și bine îmbrăcați, înzestrați pentru orice întîmplare cu toporiște, lopeți și frînghii cu care să lege hoții prinși... Fiecare își ducea la sold săculețul cu merinde și sticluta cu băutură.

În oraș începuse ninsoare. Afară, la cîmp, gerul spori, și numaidecît îi întîmpină crivățul, care se umfla cu o putere din ce în ce mai nebună. Valea Dunării trăgea ca un uriaș horn culcat pe pămînt de-a lungul țării și prin care alerga un fel de pulbere înghețată, aspră și înțepătoare, ca un nisip alb amestecat cu vîrfuri de ace, stînjinînd vederea și umplînd ochii de alice. Viscolul, întesit, le împoșca mînios, și ele se înfingeau în mantale, intrau pe mînici, pătrundeau prin chiotori, căuțînd parcă pielea caldă. Dar oamenii, voioși, cu căciulile trase peste

urechi, mergeau împotriva și sporeau la drum. La început ușor, apoi din ce în ce mai greu. Curînd lumea toată se prefăcu într-un soi de vast paianjeniș alb, plin de vaere și urlete, prin care ei trebuiau să pătrunză ca să-și taie cale, opriți din loc în loc de cîte o stavilă crîncenă, ce li se punea o clipă proptă, apoi trecea vîjiînd peste ei; era o undă imensă de vînt, tare ca un zid, repede năruit.

Cu mare anevoie, pîlcul ajunsese și se opri la Baba-Săracă, loc de întîlnire cu grupul de grăniceri ce trebuia să vie către ei din partea cealaltă. Dar aci nu găsiră pe nimeni. Se vede că ei întîrziaseră, scăpaseră ora hotărîită, și ceilalți, îndreptați să nu mai aștepte, plecaseră înapoi de teamă să nu-i apuce noaptea.

Sublocotenentul se căzni să scoată ceasul și nu izbuti.

— E prînzul mare, spuse caporalul, apărîndu-și gura cu mîinile înmănușate.

— Ba e trecut mult de prînz, cîrti un soldat. E dincolo de amiază.

— După ce cunoști tu, mă grozavule, îl brustul vagmistrul, îngrijat să nu se descurajeze oamenii.

— După cum se strecoară lumina prin sita asta de zgrăbunțe, zise liniștit omul. Nu vedeți că ea vine acum din dreapta, dinspre miazăzi, nu din față, de la răsărit, ca azi-dimineață... Curînd are să treacă, odată cu soarele, în spatele nostru...

— Ia închide-ți gura, firoscoșule, că ți-o umple măzăricea. Domnule sublocotenent, se întoarse sergentul-major, eu zic să mîncăm. Pe urmă pornim mai departe. Pînă la postul nr. 3 mai sînt 5 kilometri. Îi facem cel mult în două ceasuri. Răspund eu...

Tînarul comandant dete din cap, și oamenii, bulgăriți între niște sălcii zbuciumate, clefetiră cîțiva

pezmeți găsiți prin buzunare. N-aveau chef să umble în sacii de la oblîncuri, dolădora de zăpadă încălțată în ei.

Sergentul-major Costache Negrea își privea oamenii gînditor. Pîlcul fusese dat în seama lui, vechi militar și dibaci grănicer, om matur, energic, cu cap și experiență, hîrșit cu toate tainele și chichițele contrabandiștilor și mai ales bun cunoscător al me-leagurilor dunărene, bătute de el în lung și lat. După liberare, cu cincisprezece ani de serviciu și pensie bunăsoară, își pusese în gînd să se facă și el contrabandist. Dar în alt stil. Și era sigur că avea să ajungă departe. Om chipeș, cu trăsăturile feței largi și deschise, cu glasul sonor și hotărît, înalt și voinic, cîștiga de la început simpatie și încredere. Musca ce-știga de la început simpatie și încredere. Musca ce-șlăsase în bărbie, sub buza de jos, punea un accent și mai bărbătesc pe chipul limpezit de ochii mari, căprui, cu privirile arzătoare, pline de suflet.

Sublocotenentul Viorel Petre, căruia îi înuine bidonul cu coniac, îi fusese, în împrejurarea asta, agățat mai mult decorativ, ca să se facă plăcere celor de la București și ca să deprindă oarecum și el mersul de grănicer. Toată greutatea și răspunderea de comandant al expediției apăsă numai asupra vagmistrului Costache Negrea, care știa să poruncească, se pricepea să cîrmuiască și, la nevoie, să taie în carne vie.

La plecare, căpitanul l-a luat deoparte și i-a spus:

— Negrea, în tine mi-e nădejdea. Ai grijă de oameni. Și fii cu ochii în patru să nu cădeți în vreo capcana. Tu dai socoteală de toate.

— Păi, domnul sublocotenent? zîmbi el.

— Nu ne uităm noi la de-alde ăștia cu caș la gură și gîndurile în stele, urmă șeful. Tot tu trebuie să ai grijă și de el. Nu uita că este nepotul colonelului: Să mi-l aduci întreg nevătămat. Ba, dacă îți vine

bine, trece-i pe seamă vreo ispravă. Ne punem bine cu cei de sus.

Sublocotenente, se adresa el acestuia, să ai toată încrederea în sergentul-major, care e militar încercat, e întreg numai devotament și pricepere. Astea spuse cu tonul: Tu ești un papă-lapte, să faci bine și să ascuți de vagmistru.

Ținărul puse mîna la căciulă și salută tăcut. N-avea nici o velleitate de comandant. Mergea pe cont propriu și pentru plăcerea lui. Era un băiat subțiratic, blînd și plăcut la înfățișare: nălțuț și bucalat, aducea a fată. Fără ambiții, visător, îndrăgostit de natură, scria neconținut versuri. În școală, un coleg îi împunse capul cu frumusețile peisagiului dunărean, măriștea amurgurilor de topaz topit, curgînd pe pieptul lat al Istrului, sălbătecia exotică a ostroavelor pline de flori și pasări nemaivăzute, minunile pescuitului, bălțile înstelate cu nuferi și înnorate de lebede, jungla de sălcii și răchite adăpostitoare de stupii albinelor sălbatice, așa că uneori cînd tai un trunchi te pomenești cu mierea neagră, curgînd ca din vrană... Încît toată vara sublocotenentul — și căpitanul îi înlesnise asta — o petrecuse în lotcă, băutînd cotloanele și taințele malului, ca și ostroavele, după flori, pești și pasări, sub cuvînt că inspectează posturile. De multe ori îl însoțea vagmistrul Negrea, care începuse să-l îndrăgească pentru purtarea lui delicată, fără ifose de superior, cu care-l umideau ceilalți ofițeri.

Cît s-au odihnit la Baba-Săracă, vîntul și ninsoarea se schimbaseră. Nu mai improșca alică. Acum un adevărat ciclon repezea în ei, din toate părțile, fulgi mari de zăpadă, adunați cocoloașe. Zarea, de jur împrejur și deasupra, se întunecase cu posomorîre. Năvălea cînd crivăț, cînd se învîrtejeau, bufnind în ei, zeci de alte vînturi din toate laturile, în-

tr-o grozavă încăierare. Totuși, porniră înainte... Mai mult bijbliau, cu ochii închiși, cu răsufllările tăiate, cu veșmintele cînd lipite de ei în față, cînd umflate, plesnite și întoarse peste capetele lor, din spate. De la o vreme, nu se mai cunoscuseră pămînt, văzduh, amîndouă otova. Nu se mai deosebea nimic, nici loc, nici timp, amestecate toate într-un haos urlător.

— Bu... începu sergentul-major să spuie către sublocotenent, dar un pumn greu de vînt îi astupă gura, răzbindu-l pînă în fundul bojogilor și-l clătina ca o lovitură de box. Doar în gînd putu să-și mai urmeze întrebarea despre busolă.

Umblau acum în bobote. Nu mai știau încotro. Uraganul, dezlănțuit cu toate mîniile lui, îi lua pe sus și-i purta fără voia lor încotro vrea. Trombe uriașe de viscol îi prindea în mijloc, îi răsucea și-i zvîrlea afară ca pe niște înecați.

Cîte o explozie de furtună se spărgea lîngă ei, bufnitura îi asurzea cu trăsnet de canonadă, și schije de vînt îi plesneau, învințindu-le carnea, scoțîndu-le sîngele din vinele obrajilor, stîlcindu-le plămîni sub presiunea aerului proiectat cu violență în piepturile bușite. Oamenii, asfixiați, trăgeau pe gură și nări, în loc de aer și văzduh, foloștine mari de zăpadă, intrate cu viteza proiectilelor.

Apoi viforul, parcă sleit de paroxisme, se ostoia puțin și se mulțumea să facă o horă de duhuri albe dănuind împrejurul celor îngăduiți o clipă să se adune la un loc și să răsufle.

Umblau, nemaîștiind nici de cînd, nici încotro, rătăciți, încurcați într-o colosală mreajă sură de vînturi împleticite. Nu puteau vorbi unul cu altul. Cînd se prăvălea cîte un talaz năprasnic de viscol peste ei, gata să-i zboare, se prindeau de mîini, se încolăceau peste mijloc, se îndoiau toți odată, snop, și abia așa scăpau.

Nu se gîndeau să poposească. Orice oprire le-ar fi fost mormînt, noianele de zăpadă atît aşteptau, ca să se oprească în ei şi să-i nămeţească. Dar aşa, mişcîndu-se, tot mai izbuteau să se strecoare prin ochiurile goale ale viscolului şi să scuture valurile ninsorii de pe ei.

Deodată, sergentul-major din coasta stîngă a pîlcului căzu. Un iureş sălbatec îl lovise cu spăimîntătorul lui catapult de vîntoasă peste coşul pieptului, îi pusese piedică şi-l trîntise cît era de voinic. Negrea vru să strige pe sublocotenent, dar nu putu. Se gîndi numai fulgerător la el, că-l lasă singur într-o cumplită cumpănă, şi-l înfaşură într-o ultimă sălbatecă grijă. Şi nu se mai mişcă. E drept că era cel mai vîrstnic dintre ei, dincolo de patruzeci de ani, dar pînă atunci asta nu se simţise. Sublocotenentul de lîngă el îşi simţi mîna de care-l ţinea vagmistrul liberă. Pregetă să strige, încercă să se plece şi să-l ridice. Ceilalţi, trîmbă, îl tîrîră după ei mai departe. Negrea rămase acolo, cu arma sub el, repede schimbat în morman de zăpadă. Sublocotenentul gîndi doar un singur cuvînt, ivit în mintea lui la vederea grozavei scene: „teribil“, cu care se îndeletnici mereu de aici înainte, morfolindu-l în gură: „teribil, teribil“, clătindu-se.

Ceva mai departe, o altă gigantică icnire a orcanului izbucni din benzile albe şi, ca o înfricoşătoare cataractă, îi turti, înhăţîndu-i într-un monstruos teasc de văzduh strivitor.

Inimile, cu sîngele tot gonit din toate părţile, năpădit în ele, zăboviră cîteva clipe din bătaie, smucite din loc. Caporalul din partea dreaptă a grupului, izbit de tăişul unei enorme lame de taifun, n-avu timp să ducă bine mîna la piept, unde simţise o străpunsătură de cuţit fulgerată pînă-n vinele gîtului, şi se prăbuşi din picioare, fără-un cuvînt. Subloco-

tenentul văzu, sau simţi numai, nenorocirea, nici el n-a ştiut bine. Se gîndi la arma celui pierdut: ar fi trebuit s-o ia. Dar nu-i mai păsa. Nu-l mai interesa nici măcar haotica poezie a cataclismului. Paşii îl tîrau automat, odată cu ceilalţi, mai departe, indiferent dacă înainte sau îndărăt.

Apoi începură să se răzletească, nepăsători, singuri şi uitaţi chiar de ei înşişi, în orbenia unui amurg apocaliptic, care-i înghiţea unul cîte unul în adîncurile gîtlejurilor lui de balaur cosmic, din care vărsa rafale de vînt veninos şi îngheţat. Viscolul ajunsese culmea. În încleştările lui, firea întreagă se zvîrcolea cu mugetele şi tipetele trîmbiţelor judecăţii de apoi, şi lumea, apucată de colosale convulsii, se zbătea într-un soi de isterie universală, posedată, călărită de toate legiunile vînturilor demoniace.

Trăiră totuşi o ultimă aţîtare tulbure, a tuturor puterilor din ei aţîtîte asupra primejdiei. Ajunseră la exaltarea nefirească, unică a supremei spaime, refugiaţi în piscurile necunoscute ale fiinţei lor stoarse de ananghie. Mai aveau un pas ca să salte dincolo, în neant.

Nu visau, nu slăbeau... Se dezlîneau.

Sufletele, nu cugetele — nu mai aveau — sufletele lor se desfăceau de ei, îi părăseau lucide, ca să se ducă în alte părţi, unele acasă, la cold, la părinţi, altele numai într-o grădină cu flori, lăsînd sleite acolo trupurile ajunse nefolositoare.

Sublocotenentul se întorcea la lotca lui însoţit de majorul Negrea, care-l călăuzea printre ostroave. Pierduţi, năucii, spulberaţi, din ce în ce se ştergeau... Şi găsim alte alinări aiurea, tot mai moi, se lăsau pieririi, pierzării.

Atunci, un glas puternic răzbătu pînă la ei. Răsună o comandă împede: „Stai!“ care-i deşteptă, şi din urmă se ivi şi îi ajunse sergentul-major Cos-

tache Negrea. Cum a putut să se scoale și să se despotmolească, singur, sau ajutat de altcineva, nimeni nu s-a întrebat. L-au primit cu însufletire și s-au bucurat. Înota prin nămeți voinicește, scuturînd din cap și umeri, și vîntul nu putea să-i facă nimic.

— Drepti!... porunci el.

Oamenii, ca prin farmec, se îndreptară și se înțepeniră.

— Strîngeți rîndurile!...

Și ei se buluciră, nemaiținînd seamă de opintirile vijeliei. Pîlcul decapitat își pusese capul la loc. Nu le păsa unde lipsise și cum răsărise; îl știau vîrtos și vrednic și le era de ajuns.

Singur ofițerul se gîndi că visează. Dar numaidecît își dete seama că e iar treaz, întors din aromeala cînd alunecase cîteva clipe cu lotca.

Acum simțea și mai aprig, pînă la măduvă, mușcăturile gerului, bătaia cu vergele de oțel a crivățului, carnea zdrobită de sforțările și ostenelele împinse dincolo de marginile răbdării.

Nu... asta nu era moartea dulce, halucinațiile celor ce pier înghețați, plutind în viziunea unor fericiți cerești. Și își aminti de „Fetița cu chibrituri“ a lui Andersen urcînd din ger de-a dreptul în paradis. Pe cînd el, dimpotrivă, el se zbătea aici pe loc, ca și mai înainte, în cumplita realitate a uraganului de zăpadă, în care Negrea, chemat de grija răspunderilor, intra din nou alături de ei și lupta cu urgia care se pornea iar.

— Domnule sublocotenent, zise vagmistrul scurt, vă rog să-mi treceți mie comanda. Sînteți lăsați toți în răspunderea mea.

Sublocotenentul dete învoire în gînd.

— Trebuie, urmă Costache Negrea, să ne alcătuim în formație de atac, adică în unghi, ca stolul de cori împotriva vîntului; nu desfășurați, ca acum.

Ofițerul nu pricepea, majorul îl lămuri:

— Cu mine în vîrf, și ceilalți așezați în rînduri unul în spatele celuilalt, facem un fel de pană înfiptă în vifor, pe care-l străpungem. Șivoaiele vîntului tăiat în două ni se scurg apoi în lături. Ca la apărătorile puse înaintea picioarelor de poduri, încheie el.

— Caporal! strigă apoi.

Sublocotenentul, în gînd sau tare — nu-și amintea — îi spuse că acesta căzuse sub ochii lui și n-avea să se mai ridice.

Negrea îi auzi glasul sau gîndul, că răspunse:

— L-am sculat eu și i-am ordonat să mă urmeze. Hei, caporal, unde întîrzii? Și privi sever în urmă.

Din amarul vărsat înapoia lor, din mugitorul potop de vînt și ninsoare, se desfăcu o umbră, și numaidecît caporalul Ilie Tîntoi făcu drepti.

— Dezleagă frînghiile, îi porunci vagmistrul, că oamenii nu pot. Trebuie să-i ferecăm snop, la un loc. În acest timp zăpada se bulucea în ei, clădită troian, ca să se împrăstie iar sub groaznicele bubuituri de artilerie grea ale viforului tot mai înverșunat.

— Repede, repede! porunceă Negrea, descingîndu-se și pe el și pe alții de funiile pregătite anume pentru prizonieri.

Deodată, viscolul, uimit parcă, se opri puțin, ca să-i privească, vrăjit.

— Treceți în față, voi, Marine și Iordache, și cu mîinile-i vîinoase vagmistrul țintui locului doi vlăjgani, cei mai înalți din grup.

— Leagă-i cot la cot și peste mijloace, cît mai strîns și mai zdravăn.

Cît ai clipi, caporalul împlini porunca. Mîinile îi lucrau sprintene, degetele se mișcau îndeletnice, fără să le pese de gerul ce amortise pe ale camarazilor.

— Vasile și Ion, la rînd în spatele ăstora... Domnule sublocotenent, locul dumneavoastră este aici,

între haidamacii ăştia, şi vîrî pe tînăr în mijlocul celui de al doilea şir.

Ofiţerul simţi numai forţa din braţul lui Negrea, care-l muta din loc. Pe el însă nu-l putu prinde şi apuca : îi aluneca din pipăitul lui nimicit de ger. Cei trei inşi, îndesaţi unul în altul, fură încetuşaţi cot la cot şi peste brîie.

Cu ceilalţi cinci soldaţi rămaşi făcu un al treilea şir, aşijderi înlănţuiţi cu funii, între ei, pe care-l înghesui în dosul celorlalte două. Pe urmă îi împleti pe toţi împreună, înnodînd şirurile de oameni între ele, cu frînghii petrecute acum de la soldatul din faţă, prin cel din mijloc, la cel din spate, încrucişate cu celelalte legături pe lat. Ca să-i alcătuie cît mai grabnic, treceau amîndoi slobozi peste orice piedică, pătrundeau nestînjeniţi printre cei odată legaţi, se iveau prin ochiurile reţelei, se strecurau de-a dreptul ca nişte năluci prin nodurile dintre trupurile ferecate, sau poate chiar prin trupuri, ostaşii nu-şi dau bine seama, şi nu se uimeau : era ceva firesc atunci, cerut de urgenţa deznădăjduită a împrejurării.

Oamenii stau acum prinşi ca o singură vietate în ochiurile unui năvod de funii din care nimeni nu mai putea ieşi, dar şi nici unul nu se mai putea pierde.

De-ar fi căzut cîeva, falangă îl ţinea drept şi-l ducea cu ea înainte. Numai toţi odată ar fi putut fi doborîţi, şi asta era mai greu.

Totul s-a petrecut uimitor de repede, sub şarjele desperate ale vîforului, care, înciudat, se pornise mai aprig.

— Eu mă aşez ca bătrînul cocor în vîrf, călăuză, spuse Negrea, şi trecu în faţa celui dintîi şir. Tu, Ilie, porunci el caporalului, treci în spate, ariergardă, în dreptul domnului sublocotenent, ca să-l aperi. În cîteva ceasuri sîntem îndărăt la cazarmă. Răspund

eu. Cum v-am luat, așa trebuie să vă dau în primire... Înainte, marş !

Şi alcătuirea asta porni în hăul orbitor şi asurzitor al viscolului, ca un animal monstruos, îndîrjit de cumplitele avalanşe de plesne şi bătăi ce curgeau peste el din toate părţile.

Mergeau... şi nu se sinchiseau încotro. Ştiau numai că acolo, în fruntea lor, cîrmuieşte sergentul-major Negrea, şi înapoi veghează caporalul Ilie Țintoi, care trebuie să-i scoată la liman : altfel răspund.

Mergeau... şi în mers adormeau. Se deşteptau în grozave detunături, fără să poată deschide ochii, umflaţi şi sîngerăţi de usturimile vijeliei. Moşaiiau cîţiva paşi şi iar adormeau, uîrîndu-se prin mijlocul unei enorme bălăii cu stihile răsturnate, care, învrăjbite, îşi schimbau din clipă în clipă tactica şi armele.

Aci, cavalcada nechezătoare de valkirii, cu pletele fuioare de viscol măturînd cerul, îi străpungea cu grindini de lănci şi săgeţi repezite din apus.

Aci, cohorte de arhangheli polari scapate din infernurile Nordului îi izbeau în dos cu aripile lor de gheaţă flexibilă.

Cînd abisurile opace din faţă îi mitraliau, cînd îi sfîchiiuiau, cu şuieră înfricoşătoare, averse de cnuturi ardeiate lungi de-o poştă, sau îi retezau din dreapta tăişuri de coase năprasnice, ascuţite neconţinut pe arcele crivăşului scrisnitor.

Pentru ca apoi, la un semnal de răcnet îngrozitor, să le dea asalt toate deodată la un loc. Dar cele mai cumplite erau suflurile exploziilor de nevăzute bombe cu aer lichid îngheţat, care cu trăsnete îi încovoia pînă lîngă pămînt.

Lunga, chinuitoare, nemaisfîrşită tîrşire cu poticneli, opintiri şi iar poticneli.

Dar domnul vagmistru nu îngăduia cu nici un chip cît de mic popas. Mereu de strajă în vîrfurile forma-

ției, poruncea și viscolului din față, pe care el, ca o carenă vie, îl despica virtos cu pieptul deschis, comanda și oamenilor dinapoi.

Uneori, ghicind amorțeala, paralizia voinței ofițerului căuta să-l trezească și să-l mângâie.

— Lasă, domnule sublocotenent, striga el peste capul furtunii, fără să-i pese de călușul ce-i pune viscolul, acum vine primăvara. Ieșim iar cu lotca după nuferi și crini în bălți. Vă aduceți aminte de lanurile de stînjenei sălbateci?

Dar bolțile curpenilor înfloriți, agățate cu zorele sălbatece, pe sub care treceam urmărind de departe lebedele? Și teii din ostrovul mierlelor? Ca mine ne întoarcem la ele... Caporal Ilie!

— Ordin!

— Cum e acolo în spate?

— Este bine, să trăiți. Fiți fără grijă.

Glasurele lor găurind pîslele învîrtejite ale furtunii se auzeau prin tot huietul oceanic al văzduhului turbat.

După cîteva șovăiri și încercări, Negrea găsisese și apucase direcția ciclonului: își potrivea trîmba de oameni așa ca să i-o ducă vîntul puțin pieziș dinapoi, ca pe o corabie fugind înaintea furtunii.

Curînd, sau cu mult mai tîrziu — nici unul n-a știut să spuie — vagmistrul strigă:

— Am ajuns!

Se aflau între niște troiane uriașe ca niște movile de zăpadă, clădite peste ceva dedesubt. Între ele, oarecare liniște, și larma puțin mai stăvilită.

— Casele! Intrăm în oraș... arăta bucuros călăuza. Uite și cazarma!

Adevărul era că nu se mai cunoștea decît o nămeștiu albă ca o căpățîna de deal oblu, pe care, sus, se dau peste cap vîntoasele, spulberînd fumuri subțiri de zăpadă. Pereți, acoperiș, uși, streșini, tănuite,

îngropate în zidăria de nea bătătorită de maiurile vijeliei, în chip de cetate înaltă.

— Ei drăcie! bodogăni vagmistrul, vorbind singur. Pe unde intrăm acum?... Nici măcar o crăpătură în partea asta. Nămeții au astupat totul. Hai, Ilie, să-i dam ocol și să ieșim în latura dincolo suflă crivățul.

În coasta de răsărit, adevărat, bătătura era aproape stearpă. Aci zăpada nu se putuse aciuia o clipă de răul vîntului furios, care nu-i da răgaz să se așeze, ci numaidecît și năconțenit o sufla dincolo peste acoperișul copleșit.

— Ilie, ia lopata și desfundă colo...

Numaidecît caporalul descoperi pragul și țiștile unei uși... Vagmistrul bocăni cu cizma în lemnul înghețat.

— După mine, băieți! și Negrea, săltînd cu umărul fiarele înșepenite, deschise... Se treziră într-o încăpere nedeslușită, întunecată. Desfă-i, Ilie, ca să se poată culca.

Nu-i mai deznodară, ci tăiară cu cuțitul frînghiile înghețate, despărțind doar oamenii care rămasera cu căpățile și curmeiele funiilor atîrnate de coate și de mijlocuri.

Față de cumpăna prin care trecuseră, aci se simțea o ușoară boare caldută. Pereții și ferestrele, căptușite pe afară cu stînjene de zăpadă groasă, îi apăra de mințile care-i zdrobiseră și de vacarmul ce-i înnebunise și care acum se auzea ca înfundat în depărtări.

O destindere, o dulceață, o moleșală de copil mic pus la sînul mamei îi cuprinsese. Ochii lor îndurerati se puteau deschide măcar să clipească și să-și scuture lacrimile.

— Domnule sublocotenent, dumneavoastră așezați-vă aici lîngă sobă.

Și Negrea, luîndu-l de subțiori, îl puse lîngă o vatră albă și caldă.

— Voi, îndemna ei oamenii, lungiți-vă aici în paul
ăsta lung, plin cu paie. Care nu aveți loc, treceți
lângă domnul ofițer.

— Îți mulțumesc, dragă Negrea, ne-ai scăpat viața,
roști cu glas stins tinărul. Te rog culcă-te și dumneata
lângă mine. Ești istovit...

— Nu pot, domnule sublocotenent. Eu și caporalul
trebuie să ne întoarcem. În zăpăceală ne-am uitat
armele. Ne ducem să le luăm din zăpada unde au
căzut.

Motivul i se păru sublocotenentului foarte serios,
nu mai stăruia și îndată alunecă în somn adânc. Oa-
menii se trântiseră și căzuseră plumb, care pe unde
apucară. Nimeni nu i-a văzut când au ieșit, ușa se
închisese, veriga se așază la loc.

*

Peste treizeci și șase de ceasuri, când viscolul se
ostoise, gospodarul Ganciu Kola din satul Beșlița,
în Bulgaria, la șapte kilometri depărtare de Du-
năre, îndrăzni să iasă din casă, după ce cu multă
caznă izbutise s-o desfunde dintr-un gorgan de nea.
Cea dintâi grijă a lui a fost să se ducă la grajd.
Avea vite care flămânzeau și însetau închise acolo
de trei zile încheiate. Nu băgă de seamă la început
că intrarea fusese dichisită și că veriga s-a lăsat
scoasă fără mare greutate. Deschise ușa. Ziua năvăli
cu lumina înăuntru. Animalele îl simțiră și se miș-
cară, lihnite... Ganciu intră și înaintă; clipind, se
opri și căscă gura: acolo, alături de vite și între pi-
cioarele lor, zăceau pe paie niște momii înfăolite în
straie de pe care încă nu se scuturase zăpada. Unii
lungiți în ieslea încăpătoare. Nu se mișcară. Păreau
morți. Bulgarul se sperie. La început vru să fugă,
să strige... Își luă seama: cine putea să-l audă și
să sară? Satul era înmormântat în nămeți. Privi mai

cercetător și ascultă. Se auzea cum sforăie. Nu erau
deci morți. Atunci tîlhari? Hoți de vite prinși de
viscol? Ce să facă? Lucrul cel mai cuminte era să
alerge la jandarmerie. Dar cum? Toate ulițele erau
înfundate. Ar fi trebuit să sară din acoperiș în aco-
periș pînă acolo.

Vitele se uitau la el și mugeau ușor... Cereau min-
care și se mirau că nu le dă. El privi și ascultă din
nou. Oaspeții nepoștiți dormeau buștean, nu se pre-
făceau. Se hotărî să îngrijească mai întîi de dobitoace.
Se strecură binișor în pod și dete jos fin, priveghind
ce se întîmplă și gata s-o zbughească. Adormiții nu
se clintiră. Ieși apoi și se întoarse cu căldările de
apă, pe care le puse lângă ușa, ca la nevoie s-o poată
încuia peste cei dinăuntru. Vitele se apropiară și se
adăpară pe rînd.

Ele umblau încet, grijulii să nu calce oamenii ce
se odihneau printre ele... Vaca bălană, culcată în fund,
nemișcată pînă atunci, se sculă și ea greoaie, abia
ducînd puil din burtă... Omul care dormea ghemuit
în ea, la cald, ca pe o vatră, se rostogoli și se trezi.
Căscă. Se întinse, deschise ochii. Era sublocotenentul.
Se ridică apoi în șezut și privi curios de jur împrejur.
Nu se dumirea de loc. Repede își aminti de toate.
Ar fi trebuit să se găsească în odaia cea mare a
cazarmei, unde-i vîrîse sergentul-major. Și acum ci-
ne-l strămutase în alt loc necunoscut? Se ridică în
picioare. Bulgarul nu mai așteptă, țîșni afară, trase
ușa și o încuie... Apoi alergă să ia toporul, pușca...
Dar îi fu teamă, prea erau mulți vrăjmași. Tot la
jandarmi trebuia să răzbească.

Sublocotenentul rămase în întuneric. Dar cu în-
cetul ochii i se obișnuiră și el prinse să zărească prin
întunecimea odăii, unde se mișcau umbrele vitelor...
Nu pricepea; înciudat, strigă. Nici un ostaș nu răs-

punse. Bijbii și găsi pe unul de lângă el. Il apucă de braț și-l zgâlții... Dormea încă și abia îl deșteptă.

— Scoală, Iordache!

Omul se trezea greu și nu se deslușea...

— Haide, scoală-i pe toți, porunci ofițerul. Și nu se lăsă pînă ce nu-i trezi, unul cite unul.

Oamenii căscau, se ridicau, își trosneau oasele, se trînteau la loc, se-ntorceau pe partea cealaltă. Cîțiva se treziră de-a binelea. Ofițerul izbutise să scoată lanterna și le-o pusese aprinsă în ochi...

— Unde sîntem noi, mă băieți? întrebă el plin de neliniște.

— În cazarmă, domnule sublocotenent, răspunseră unii.

— Asta e cazarmă? izbucni el. Voi nu vedeți? Uite, vite, iesle, bălegar. Negrea ne-a închis într-un coșar.

— Nu se poate, domnule sublocotenent. Domnul major Negrea are grija de noi și răspunde, îl întîmpină unul aproape certîndu-l.

— Dacă e așa, unde-i acum? Ne-a lăsat singuri. Ne-a părăsit și el, și caporalul.

Grănicerii se uimiră. Așa era, gradatii nu se găseau lîngă ei.

— S-o fi dus după ajutoare, își dete cu părerea cel mai isteț. Să-i așteptăm.

— Pînă atunci să mîncăm ceva, că m-am upit de foame, propuse altul.

Se desfăcură deci, mai întîi de frînghiile ce-i înfășurau încă, cotrobăiră sacii cu merinde, ronțăiră pezmecii tari ca cremenea și conservele înghețate bocnă. Gîlgăiră lung din bidoanele cu rachiu. Se ospătară bine și iar se culcară.

Numai sublocotenentul nu putea sta locului. Umbla în lung și în lat măsurînd încăperea, ocoli vitele, dete

cu pumnii în pereți, erau de bîrne. Bătu în ușă și o zgudui, se arăta solidă și încuiată pe dinafară. Nu mai încăpea îndoială, se găseau închiși într-un staul.

Un fel de panică îl cuprinse. Ascultă cu tot ascuțișul auzului la pîndă. De afară nu se mai auzea nimic. Viforul încetase. Și el vrea cu orice chip să iasă, să scape de acolo, unde simțea sigur o primejdie.

Sculă iar cîțiva ostași, cu porunca să spargă ușa... Toți se împotriviră cu tărie.

— Nu se poate, domnule sublocotenent. Dăm de bocluc. Stricăm efectele statului... Trebuie să așteptăm pe domnul vagmistru Negrea. El e tatăl nostru.

La amintirea lui Negrea, ofițerul se mai liniști. Și o lungă așteptare se întinse iar peste ei, învrîtată cu somnuri adînci, apoi mîncare și iar somnuri.

Tîrziu un zgomot, mai puternic decît un rîcîit, la ușă, care se crăpă sfioasă, încet-încet și cu mare băgare de seamă; un ostaș scăpăta strecurat înăuntru, apoi altul și altul, toți cu armele întinse. Noii-sosiți nu zăreau, veniți de la lumină, deocamdată bine, dar cei dinlăuntru îi vedeau deslușit și se bucurară.

— Vedeți, domnule sublocotenent, tot la cazarmă sîntem. Uite, camarazii vin să ne scoată.

— Domnule sergent-major Negrea, sîntem aici! răcni voios unul din ei.

Dar Negrea nu se arătă. Îi înconjură îndată un lanț de soldați muți, în uniforme verzi, cu puștile în bătaie: jandarmi bulgari.

— Coi Ște vie? se răsti cineva dintre ei, un gradat de bună seamă, somîndu-i amenințator și așteptînd încruntat cu degetul pe trăgaci.

Sublocotenentul nu înțelegea limba în care li se vorbea, dar pricepu îndată situația: rătaciseră și intraseră în țară streină.

— Ce spune? se adresa el oamenilor săi.
 — Zice pe bulgărește că cine sîntem, talmăci unul.
 — Întreabă-l unde ne aflăm, porunci el.
 — *Căcvo tersite tuc?* ...
 — Spuneți voi mai întîi ce căutați aici, hoților, izbucni bulgarul.
 — Povestește-le cum am ajuns la ei, fără să știm și să vrem.

Dar bulgarii, încăpățînați, înjurau mîniosi, refuzînd orice încercare de lămurire.

Soldatii noștri, știindu-se nevinovați, ședeau și primeau toate, mirați, dar liniștiți. Ceea ce dădu îndrăzneală jandarmilor să-i apuce și să-i facă prizonieri, fără împotrivire. Așa era rînduiala.

A fost pricină mare de tîmbălău diplomatic și politic, chiar cu burzuluială militărească, între cele două țări vecine. Încălcarea teritoriului bulgar de către trupe românești înarmate, cu un ofițer în frunte. Atac mișelesc împotriva jandarmilor bulgari, care, apărîndu-se eroic, au capturat pe inamicul îndrăzneț... etc., etc.

După o droaie de schimburi de telegrame și note, anchete, convorbiri și paraconvorbiri, conflictul s-a aplanat, prizonierii fură puși în libertate după împlinirea formalităților de rigoare și predați autorităților românești, la punctul de vamă G...

Aici, alte anchete, și mai plicticoase. Povestea lor, spusă la fel, de ofițer și de fiecare soldat cercetat în parte, fu oficial primită și crezută. Ca să se dreagă înfruntarea și ca să ne luăm și noi satisfacția, grănicerii fură înălțați la rangul de eroi, brutalizați de bulgarii dușmănoși, cu care s-au purtat mai mult decît cavalereste... etc., etc.

Rămînea însă neexplicată enigma sergentului-major Negrea și a caporalului Ilie Țintoi. Unde și

pentru ce dispăruseră? După ce se purtasera cu atîta pricepere și devotament.

Toți își dădeau cu părerea că dezertaseră amîndoi, de teama răspunderii, și rămăseseră ascunși în Bulgaria. Semnalamentele lor fură trimise tuturor autorităților polițienești de acolo.

Nu mai sublocotenentul Viorel Petre credea altfel și altceva. Nu spunea ce anume. Cereea însă foarte stăruitor îngăduință și soldați, ca să facă el personal niște cercetări speciale la Baba-Săracă.

Fu socotit nebun. Dar cum amenința că pleacă singur, i se făcu gustul.

Ieșise iar soarele. Pămîntul se ascundea sub zăbloc de zăpadă, ici afinată, colo spulberată, în unele locuri grămădite troiene, după toanele vîntului și ale piedicilor ce-i stăteau în cale.

Sublocotenentul Viorel Petre cu o porcărie de soldați luă în cercetare postață cu postață tot cuprinsul împrejurul și dincolo de punctul Baba-Săracă. I se întipărise scena cînd căzuse sergentul-major Negrea și ținea bine minte că atunci viscolul îl bătea în urechea stîngă. Se călăuzi după direcția asta, prubluind timpul și numărînd pașii, refăcuți acum din nou în amintire, de la popas înainte.

La două sute de pași dăinuia un troian mare, moșoroit peste o piedică.

— Aici! porunci el.

Lopețile descoperiră pe vagmistrul Negrea. Nu se clintise. Sta lungit cu fața în jos, cum căzuse, cu arma sub el. Soldatii îl dezgrădinară și-l curățară de zăpadă.

Ceva mai departe, sub alt morman, descoperiră pe caporal. Ilie Țintoi scăpase arma din mîna dusă spre inimă... și zăcea prăbușit într-o rînă, cu o grozavă suferință pe chip. Camarazii îl scuturară de ninsoare și-l așezară lîngă sergentul major.

Amîndouă leşurile odihneau acum alături pe un lîntoliu alb, întins cît valea Dunării.

Sublocotenentul îngenunche, dar nu pentru o rugăciune. Cu mîini lacome, el descheie, pipăi şi caută întii pe Negrea, sub manta. Soldaţii crezură că ofiţerul a înnebunit de-a binelea. Funia cu care majorul la plecare se încinsese peste tunică şi cu care-l înfăşurase pe el cînd alcătuisese în vifor falanga, funia lipsea.

Fără şovăire, sublocotenentul trecu la cellalt mort. Smuci mantaua, desfăcu în lături pulpanele ţepene de ger, ca un profanator. Nici caporalul nu mai avea frînghia cu care plecase din cazarmă. Amîndouă se aflau în altă parte... Ancheta găsise şi reconstituise unsprezece funii, cu care cei doi dezertori legaseră oamenii : două ale lor şi nouă ale soldaţilor. Sublocotenentul nu luase nici una.

Îngenuncheat asupra lor, Viorel Petre nu se mai satura privindu-i, de astă dată pentru o altă nepipăită cercetare... vorbea cu ei, vorbe de gînd, aşa cum făcuse cînd, într-o supremă, misterioasă încordare, închegaţi din arzimea dragostei şi a devotamentului, ei îl ocrotiseră şi-l scosese din ţinuturile morţii.

Luni, 31 mai şi marţi 1 iunie 1954

PROBA

Bătăliile pentru cucerirea de moşii, cît mai multe şi mai întinse, şi-au avut şi ele vitejii lor. Unul dintre aceştia era, în judeţul nostru, un grec, îi încurc numele : ceva cu opulos în coadă.

Se aşezase aici tînăr de tot. Harnic şi neobosit, chivernisit, foc de deştept şi grozav de îndrăzneţ, treptat-treptat, din arendaşie în ohavnicie, ajunsese să stăpînească, în bună lege, peste o sută de mii de pogoane în inima Oleniei, pămînt moale, negru şi rodnic ca iera. Başa de atît nămet de ogoare, moşiei îi atîrna la gît o imensă salbă de bălţi şi gîrle tiesite de peşti, şi peste grumazi o încolăcea o lată cordea de păduri de salcîm, care stăvileau năvala dunelor din latura Dunării. Afară de asta, umerii îi erau împodobiţi cu alţiţe de vii din vechea viţă autohtonă, sădite pe nisipiştele albiilor secate, cum-părate cu sate cu tot. Mijlocul i-l încingea un brîu de suhaturi cu sumedenie de vite grase. O adevărată blagoslovenie a lui Dumnezeu. Lumea nu se speria şi nimeni nu se supăra. Dimpotrivă : privitori ca la o palpitantă întrecere, toţi îl aplaudau, îi preţuiau

îndrăznelile, îi consfințeau izbînzile și-i laudau eroismele, așteptînd să-și frîngă gîtul. Dar grecul știa ce face. Lacomia lui era loială. Nu jecmănea, nu mințea, nu înșela : da lovitură cinstite. Adversarii, alți latifundiați, din mîinile cărora smulgea moșiile, recunoșteau că le lua pe buna dreptate de atunci : împrumuturi neplătite, polițe protestate, mezaturi, falimente, moștenitori nevolnici... și cîte alte împrejurări prielnice pentru un vajnic luptător în războiul averilor ; niciodată cîștigate la cărți.

În iureșul atîtor glorioase agonisiri, nici el, nici lumea nu băgase de seamă că atinsese șaptezeci de ani. Rămăsese pentru sine și pentru ceilalți același ca odinioară : înalt și uscățiv, dar vînjos, cap frumos, cu păr negru unduos, frunte înaltă deasupra ochilor de un negru adînc, nas ambițios, mustață mătasoasă sub care zîmbea gura subțire și ridea dantura intactă ; iar întreg chipul încheiat de potcoava puternicei bărbii...

N-avusese timp, nici gînd să se însoare. Ședea mai mult la țară, într-un conac cît un castel, de unde își cîrmuia împărăția : la început, pe jos ori călare, cu logofeții după el ; apoi, din docar ; mai tîrziu, din gabrioleta vopsită galben, și în urmă, din trăsură cu arcuri mlădii de Viena. Gospodăria i-o ducea cîte o țiuțoare. Cînd nevasta frumusea a unui logofăt, pe care o înlocuia curînd cu alta, cînd o slujnică mai scuturată, aleasă pe sprînceană, schimbăta la rîndu-i cu o chelăriță nurlie, ori o jupîneasă luată cu o nouă halcă de moșie.

Într-un rînd oploșise o cîntăreață scoasă dintr-un șantan. Asta a izbutit să se cramponeze mai mult : aproape doi ani. A scăpat anevoie de ea, mulțumită unui prieten, un avocat săracuț, care pentru cîteva mii de lei s-a legat s-o scoată din minți și să fugă cu ea unde a dus mutul iapa.

De atunci s-a întors și s-a păstrat numai la catul de jos ; jupînese, fete în casă, sluguțe, cămărașite ; cel mult cîte o lingereasă de la tîrg, care în două-trei luni să-i înnoiască și să-i chivernisească rufăria.

Multă vreme, adică în toiul vîrtejului pentru cîștigarea pămînturilor, se ducea rar la oraș, unde avea o casă mare. Se abătea mai ales pentru procese, acte de cumpărări la tribunal, întruniri politice ori alegeri.

Atunci își deschidea casa, poștea lume și da cîteva mărețe ospete pentru autorități, prefect, primar, înalți magistrați, parlamentari și alți mari dregători, toți prieteni, învrîstați cu moșieri și advocați cheflii.

La masă slujea jupîneasă, adusă dinadins de la țară. Lumea se mulțumea cu el și așa ; nimeni nu i-o lua în nume de rău sau să se simtă jignit. Toți se îndesau să aibă de-a face cu el, îl îmbrățișau, întindeau de el și-l onorau. Ce însemna acolo o mică, nezărită umbră, o țiuțoare la un atît de mare erou : peste o sută de mii de pogoane ohavnice.

Pe urmă, deși nu ajunsese la sațiu, dar își împuținase el însuși, prin atîtea cumpărături, prilejurile de adaos la pămînturi, se muta pentru cîtva timp la oraș, mai ales iarna, cînd se abăteau trupe de teatru sau vreun circ. Asta nu atît de dragul artei, cît ca să-și aleagă o actriță pe care o tocmea cu sezonul : o închidea la moșie, unde o ținea pînă primăvara, cînd începeau muncile, și-i da drumul, ea să-și ia alta, prospătură, iarna următoare. Cu actrițele n-avea încurcături : păsări călătore, le făcea aripi de bancnote, și ele zburau bucuroase la Bucureștii luminii și luxului, sătule de anosteala conacului și noroaiele satului sălbatic.

Orașul era încîntat de aceste isprăvi bărbătești și nu mai tăcea.

— Ai văzut, al dracului grec? nu îmbătrânește de loc!

— Brava lui! Așa trebuie să trăiești. Nu ca noi, sub papucul nevestelor...

— Dar bine se mai ține... opulos!

— Cum să nu se ție: mîncare bună, aer curat la țară, mișcare, trai regulat, plimbări, vînători, petreceri... (cam așa își închipuiau ei viața harnicului moșier, hărțuit de griji și treburi din zori pînă-n noapte).

— Asta e a cincisprezecea... îi țineau unii socoteala. Dacă le-ar fi păstrat pe toate, avea acum un harem.

— Tare e, domle! La vîrsta lui... Are peste șaptezeci de ani, și tot nu se mai potolește.

— Ce vrei! Barza e albă, dar ciocul, tot roșu... Și alte laude mai groase, mai pe șleau.

Și ...opulos se ținea mereu trainic, verde și voinic, bătrîn numai în actul de naștere, pe care nu-l mai păstra, încolo întru nimic obosit. Sculat din zori, neconținut pe jos, călare, în trăsură, dînd porunci, cumpărînd, vînzînd, cînd la moșie, cînd la oraș, schimbînd țiitoarele... Pînă ce i s-a înfundat.

Chiar în mijlocul domeniilor lui, rămăsese ca prin minune moșioara unui boier scăpătat, o enclavă — cum îi spunea el — care cu nici un chip nu se îndupleca să i-o vîndă. Deși prieten cu conu Mihai, căruia de zeci de ani îi făcea regulat curte, ...opulos nu izbutise nici cu bani, nici cu schimb să-l cîntească din cuibul lui.

— Coane Mihăiță... Hai să ne învoim. Am o pereche de case la București, un adevărat palat, cu un parc cît Cismigiu. Ți le dau; și pe deasupra încă ciczeci de mii de lei.

Boierul, cam surd, drept răspuns îi lua mîna în tînsă spre învoială, i-o scutura a plecare și-i spunea

cu glas înfundat: „La revedere, la revedere“, plocnindu-se ceremonios.

Așa de surte de ori, ...opulos îi mîncase dulceața și-i băuse apa rece, ba la Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, ba la Paște, la Crăciun, la semănat, la secerat, la treieris, la ogorit. Căci ...opulos, străbătîndu-și de la un capăt la altul domeniul, se abătea și pe la boierul, a cărui moșioară îi sta în drum. Asta îl întâmpina de fiecare dată cu același suris încăpățînat, îl poștea iar în foișor, unde, dacă era vară, Angelica, fetița conului Mihai, urmată de servitoarea cu tava, îl ospăta cu tradiționala dulceață de caise... și cafeaua cu caimac.

La începutul începutului, fetița, orfană, avea numai vreo cinci ani. Grecul, înalt, aproape n-o vedea jos la piciorul lui. Apoi la rînd, an de an, fetița crescuse, fusese trimisă la București la pension, ajunsese acum domnișoară și-l primea în fiecare vară, cînd venea în vacanță, urmată de aceeași servitoare cu aceeași tavă. Mosafirul o privise, și n-o văzuse nici cum se înălța, nici cum i se lungeau rochiile, nici cum i se rotunjeau sîinii. Din scaunul înalt el ochea numai moșioara rotunjită de jur împrejurul conacului cu acareturi.

Pînă ce, într-un miez de iulie, conu Mihai căzu pe neașteptate, trăsînd de dămbla, chiar în aria de treierat. Cel-dintîi a alergat ...opulos. A găsit o harababură în care se zbătea biata Angelica, deznădăjduită, în mîinile slugilor, logofetilor, cămătarilor. El a intervenit cu energie, a luat în mîini și a continuat muncile, a săvîrșit cu pompă înmormîntarea, a dat răgaz fetii să-și vie în fire, a mîngîiat-o, a întărit-o... și a deschis succesiunea. Nu mai erau alți moștenitori. Moșia, găunoșită de datorii ca o măsea stricată. Au sărit creditorii ca niște lupi. Angelica s-a speriat, a plîns... și s-a dat în mîinile

mîntuitoare ale lui ...opulos. Asta, cîstit, a chemat magistratul, care să statornicească moștenirea, și pe urmă s-a pus s-o descurce. A stăvilit înfrî haita celor cu polițe și înscrisuri. A verificat împreună cu Angela titlurile lor. A preîntîmpinat sechestrele pe recoltă, vite și acareturi, a ținut piept băncilor lacome. Totul cu inimă și desăvîrșit devotament. Nu s-a putut face altfel: datoriile nu se puteau nici pe departe acoperi și moșioara a fost scoasă la licitație. Aici ...opulos era la largul lui. A jucat în zăbale și a lăsat în urmă cu cîteva lungimi pe toți alergătorii în cursa licitației... și a cumparat el moșia, cu domnișoara Angela pe deasupra.

Căci ce era să facă fata? Unde să se ducă? A rămas în conac, și încă fără nici un sprijin, afară de ...opulos, pe care-l cunoștea din copilărie și al cărui suflet nobil și braț tare le simțise îndeajuns.

...opulos ce putea să facă? S-o dea afară pe drumuri?

S-o oprească țiitoare? Și, loial, s-a înșurat cu ea.

Pîn-aici lumea nu numai că-l admitea așa burlac, cu nenumărate țiitoare, dar îl admira și-l cinstea. Dar de aici încolo, o dată înșurat, toți au refecat buzele a nemulțumire, a dezaprobare, chiar a batjocură. Lumea i-a retras dintr-o dată tot creditul de virilitate cu care-l onorase pînă acum. Nu l-a mai văzut că este tot așa de drept, înalt și chipeș, neschimbat de verde și plin de bărbăție ca și pînă la înșurătoare: l-a socotit mai rău decît muscalul scapet care venea cu tablaua plină de turtă dulce în bilciurile tîrgului.

Și birfelile s-au pornit.

— Auzi dumneata îndrăzneală, ghiușul!

— Om trecut de șaptezeci de ani, nu-i e rușine să batjocorească o fetișoară!

— Ei, ce vrei, și-a bătut o vreme și el mendrele. I s-a făcut acum de coarne bourești...

— Putea să-i fie tată, să-i dea moșioara zestre și s-o mărite cu-n tînăr de seama ei.

Și alte multe ocări, cum se spun la asemenea ocazii.

Dar pofta de mîncare vine mîncînd, și dragostea culcîndu-te în același pat cu nevasta. Grecii, ca toți orientali, sînt toți admirabili. Și curînd recunoștința Angelichii s-a prefăcut în iubire.

...opulos și-a văzut înainte de treburi; nu s-a împlinit anul, și cocoana i-a născut o fetiță.

Larmă mare în oraș și în satele de pe moșii, indignări, birfeli, spume la gură. Mai ales femeile.

— Nu-ți spuneam eu! E făcută cu logofătul. Are ochi albaștri ca ai ăluia. (Ochi albaștri avea și Angelica, dar clevetitorii nu voiau să-i vadă.)

Toate astea au bîzîit și pe la urechile lui... opulos, l-au năcăjit, au amărît-o și pe nevastă-sa. Și într-un târziu s-au destrămat. S-a ales numai logofătul cu darea afară, așa năpristan.

Grecul se mută, pentru distracția soției și îngrijirea fetiței, la oraș. În înțelegere cu nevastă-sa, deschise casa și începu să facă primiri fastuoase. În fiecare săptămînă floarea tîrgului în frunte cu magistratura umplea saloanele. Își închipuiau că, dezvăluindu-și astfel neconținut viața sub ochii scrutaători ai tîrgului, se pun la adăpost de orice soi de bănueli, scuzabile oarecum cît au stat răzniți acolo la țară.

Și grecul își văzu mai departe de treburi: peste mai puțin de un an și jumătate, cînd încă nu înțărcase pe mica Fulgulița, nevasta îi mai născu o fetiță. I-a pus nume grecesc sadea: Lambra, Lămbrița. Înverșunarea lumii fierse în clocot:

— A adus-o tocmai unde trebuie, spuneau despre coana Angelica, în oraș, la tamazlicul de bărbați.

— El era orb ? nu vedea cum roiau în jurul ei, ca muștele, bărbații ? mai ales inginerul-șef ?

— Ce inginer-șef ? A făcut-o cu procurorul : are ochii negri, leită asta ! (Ochi negri avea și ...opulos.)

Și n-a mai fost bîzlit, ei zvon mare, toacă pe la urechi, clopot de alarmă, tot ce vreți.

...opulos și nevastă-să au suferit, au scrișnit, dar au tăcut : oameni cuviincioși. Și iarăși totul a trecut ca o grindină, fără să facă multă pagubă... Din ea s-a ales doar procurorul cu înaintare la București, dar în adevărul adevărat, cu mutarea, grecul, mare elector, deputat de colegiul întâi, a pus doar o vorbă acolo sus, și magistratul a zburat la mai mare.

În timpul asta, la stăruințele prefectului a fost adus în oraș un regiment de cavalerie : să mai dea interes, viață și... mișcare economică urbei. Ulitele au fost răsădite cu tunici roșii, epoleți de aur, pampoane mîndre ca bujorii. Săbiile zdrăgăneau pe caldarîm ca niște vătraie războinice, pînteni agresivi agățau rochiile și inimile ieșite la plimbare. Grădina publică, plină de furioasele accese ale fanfarei regimentului.

Baluri, adultere, divorțuri, căsătorii, încercări de sinucideri, părăsiri de domiciliu.

În acest vîrtej, soția lui ...opulos a mai născut o fetiță, a treia. Grecul iar nu s-a învoit cu nume vulgare, Ioană, Marie, a botezat-o Diana. Diana, ca pe zeița strămoșilor săi.

A izbucnit de data asta un lung muget al moralei publice ofensate...

— Auzi, dragă... Și orbul nu vede !

— Ce să vază, mă șer... Ispășește pe unde a păcătit !

— Nu mai merge ! Ar trebui să nu-i mai călcăm pragul.

— Unde poți opri pe lihniții ăștia de la mîncările și băuturile grecului ?

— Pe asta cine o fi făcut-o ?

— Ce, nu știi ? ! Cu locotenentul care trecea în fiecare dimineață pe la poarta ei și înapoi. Are ochi căprui ca el.

Adevărul e că nimeni nu știa cum sînt ochii ofiterului. Ai fetei aveau încă o culoare nedeslușită : nu se alesese cum au să fie.

Locotenentul trecea în fiecare zi la cazarma al cărei drum era pe acolo. Și mergea totdeauna cu ordonanța după el.

Huietul a umplut orașul, satele și a tulburat rău sufletele lui ...opulos și al cucoanei Angelica. Și-au închis casa, n-au mai primit pe nimeni.

Femeia n-a mai ieșit nicăieri. S-a înmormîntat acolo, între fete. El, cătrănit, s-a zbatut, a întors capitala pe dos și a izbutit să mute regimentul de cavalerie tocmai la mama dracului. Asta a întărit și mai mult bîrfelile.

— Face întocmai ca ovreiul cu canapeaua... ziceau unii.

— Dacă n-ar fi vinovată, ce i-ar păsa, spuneau altele, ar ține fruntea sus !

Și multă vreme zvonul a plutit în văzduh, înecăcios, ca praful ridicat de roatele unei căruțe în goană. Apoi s-a lăsat încet jos, cernut peste familia ...opulos.

Ce s-a gîndit săracul om : ca să-și mîntuiască nevasta de prigoană, a scos-o din ochii lumii. A dus-o vara întâi la mare, apoi în sezon a așezat-o la băi, unde a dat și el o raită. Toamna a urcat-o la Sinaia ; bineînțeles, tot timpul și pretutîndeni însoțită de cele

trei fete și dădace. După ce a sfârșit cu treburile cîmpului, a scos pașaport și au trecut cu toții la Brașov, de unde s-au întors abia de Crăciun.

Mai bine de cinci luni au scăpat din colții fiarelor.

N-a trecut mult după întoarcere, și coana Angelica a cunoscut că iar este însărcinată. Și în al șaptelea an de măriș a născut lui ...opulos cea de a patra fetiță; a botezat-o tot cu nume grecesc: Afrodita.

A fost un urlet ca de iad: spume, bale, turbare, comploturi. Mai ales că nimeni nu mai era primit în casa zăvorîtă.

— Pe asta cu cine naiba o mai fi plodit-o, Doamne?

— Hei! Cîți crai și filfizoni fluieră-vînt s-or fi perindat! Că numai de-alde ăștia umplu băile. Oamenii cumsecade se caută acasă, cu băi de foi de nuc și ficat de pucioasă.

— Te-ai gîndit bine... Sigur, cu vreun mușunache de...

— Ce mușunache, dragă! Moașa spune că e cîrnă și cu părul galben și tipă gros.

— Aoleu, să știți că s-a dus după ea acolo! De aia a lipsit astă-toamnă, zicea că în concediu.

— Cine dragă?

— Cum cine? Nu știți? Popa ăla tînar de la catedrală... Cum îi zice... ăla cîrn și blond, cu glasul gros...

— Popa Andronic? care cînd cîntă, parcă muge un taur, de cutremură pereții?

— Da, ăla... numai pe el îl primea cu botezul la zi-nuți, îl chema să le creștineze copiii, să le facă sfeștăanii. El o spovedea și o împărțășea... murea după el.

— Popă, popă, dar un vlăjgan să nu-i ajungă trei muieri deodată! Și preotcesa, o sfrijită la care nu se uită...

...opulos se simțea îmbăloșat de sus pînă jos. Descurajat, a lăsat pe popă în pace și s-a înțeles cu nevasta să nu mai facă copii. Mai cu seamă că ieșeau numai fete, iar mijloacele de fereală ajunseseră neprimejdioase în mîinile doctorilor.

Au îndurat apoi cu răbdare avalanșa de necuviințe și ocări.

Lumea însă nu se mai potolea. Ochii tîrgului, plini de pieze-rele, se țineau cruciș după ei cînd ieșea cu trăsura să-și mai aerisească nevasta și copiii. Doar că nu-i băteau cu pietre. Răutatea de afară începea să pătrundă înlăuntrul grecului... Se descumpănea. Se simțea descărcat de puteri ca o butelie de Leyda pe care o descarci de electricitate atingînd-o cu degetul. Și aici nu erau degete, ci mîini murdare, guri spurcate. Toate îi mergeau anapoda: seceta îi pîrjolea ogoarele, grindina îi bătea viile, jîtnițele îi ardeau, îi mureau vitele... Mai mult: simțindu-i slăbiciunea lăuntrică, ce se vădea în toată înfățișarea și faptele stăpînului, satele de clăcași de pe moșii se răzvrăteau, logofetii îi zîmbeau cu dezgust, slugile îl priveau cu ochi nesupuși, parcă să-l silească să și-i plece pe ai lui.

În sfîrșit dezastru. Nu mai era de așteptat. Cînd fetița cea mai mică, Afrodita, a împlinit opt luni, s-a hotărît. S-a înțeles în taină cu domnul Sotir, stăpînul celei mai mari (de altfel unica) cofetării de pe ulița mare, chiar în buricul tîrgului, să-i închirieze pentru o jumătate de zi vitrina de la stradă, lungă și lată cît o cămăruță, unde se răsfațau prăjiturile garnisite cu muște. Chiar din seara de nouă mai stourile, ca niște pleoape urduroase, se lăsară peste geamurile înalte.

— Sotir își pregătește geamlîcul pentru mîine, zicea lumea. Înnoiește prăjiturile care se coclesc de vreo două săptămîni. O fi văzut și el că au făcut viermi.

Și tîrgul aștepta curios schimbarea.

A doua zi, zece mai. Dis-din-zori, primăvara pătrunse din șesul învolt, cu echipa ei de meșteri decoratori, în tîrgul uscat și ponosit: năpădi curțile cu flori de tei și salcîm, umplu maidanele cu bălării festive, tîvi cu iarba zbucnită prin caldarîm ulițele necălcate de trăsuri. Și pavoază cu splendorile ei meschinăria orașului gătit cu cinci steaguri tridecolorate „unul la primărie altul la prefectură”...

Dar ce mai însemnau astea, cînd din cer peste tot tîrgul soarele își desfășură imensa lui flamură de lumină și azur!

Și parada începu: năvală pe străzi, defilarea școlărilor, a notabilităților, a pompierilor, a delegaților din sate, cu țărani purtînd panglici tricolore la căciuli, lume șuvoi pe ulița principală.

Și deodată, în toiul entuziasmului patriotic, încet-încet, ca perdeaua unui altar, draperia vitrinei de la cofetăria lui Sotir din buricul tîrgului se dete în lături, și înăuntru, la geamul proaspăt spălat — ca la o panoramă — se iviră pe fotolii ...opulos la mijloc, flancat de o parte și de alta de cîte două fete, în total cinci persoane.

Madam ...opulos fusese lăsată acasă...

Stupoare... guri căscate... Zvon lătit ca rotocoalele undelor stîrnite de un bolovan zvîrlit într-un heleşteu.

Lumea a lăsat paradă, defilare. Școlarii au spart coloana, pompierii au rupt rîndurile, poporenii au părăsit te-deumul, toți s-au înghesuit, s-au striviri, s-au bătut ca să vadă... Ce? Pe domnul ...opulos înconjurat de cele patru fete ale sale, Fulgulița,

Diana, Lambrița și mititica Afrodita, binecunoscute tuturor, răsfațîndu-se în cinci fotolii, îmbrăcați în cele mai scumpe haine și rochițe de sărbătoare... Și, cînd s-au uitat mai bine, cîteșicinci cu piciorul drept descălțat, gol-goluț.

Dintîi nu s-a priceput. Au crezut că ...opulos înnebunise.

La ce alt te puteai gîndi? Vechi sifilitic, impotent, destrăbălat, dedat la viții ascunse... Era de așteptat așa ceva.

Dar omul din vitrină gesticula neconținut și striga, arătînd mereu la degetele piciorului său gol, pe care le mișca și le resfira într-una, ca și la cele ale fetițelor, care făceau așijderi... Și, cu glas mare, tatăl se pleca, își lua și-si număra degetele, fără hodină, fără răgaz, pentru fiecare grup de privitori: unul, doi, trei, patru, cinci, șase. Avea șase la dreptul. Apoi pe ale fetițelor, unul, doi, trei, patru, cinci, șase... Drace! Tot cîte șase aveau și copiii; și tot la laba piciorului drept, înnumărate cu glas urlat, în văzul și auzul întregului tîrg și județ adunate acolo de zece mai, transformat în serbarea triumfului picioarelor familiei ...opulos. Și lumea nu se mai satura să le privească. Gurile rele și căscate a pagubă amuțiseră.

Ca să ajungă pînă la vitrină și să poată privi primarul, prefectul și notabilitățile, a trebuit să intervină poliția să evacueze o porțiune de uliță. Pe urmă iar înghesuială ca la comedie, cu striviri, bătăi și leșinuri, pînă ce s-a amestecat din nou poliția să puie ordine, să silească mulțimea să circule în sens unic, așa ca să se perinde toți ca prin fața tribunei regale și să se pătrundă de proba paternității lui ...opulos, care, neobosit, o înfățișa pe rînd tuturor. Între timp, Afrodita udase scutecele de cîteva ori, plînsese, dădaca, din cofetărie, urcase s-o

schimbe, o potolise cu biberonul și rămăsese în vitrină să-i desfacă ea, să arate și să-i numere degetele cât șase viermișori roz.

Nici într-un an întreg domnul Sotir n-a făcut atîta aliș-veriș cît în dimineața celui de pomină zece mai. Lumea i-a luat cu asalt cofetăria, i-a fituit prăjiturile, înghesuindu-se să vază măcar din spate reprezentăția.

Mulțimea, nesătulă de spectacol, urma să staționeze, blocînd ulița și nu s-ar fi clintit pînă noaptea.

Dar ...opulos a dat poruncă și storurile s-au lăsat peste vitrină.

A fost din nou nevoie de poliție ca să-i facă loc să iasă prin gloata entuziasmată, purtîndu-l în triumf, împreună cu fetițele, pînă acasă. Adevărata defilare de zece mai a fost apoi acolo, prin fața casei lui.

...opulos a trebuit să iasă cu soția și odraslele în balcon.

Altfel, s-ar fi putut întîmpla, Doamne ferește, răzmeriță... Te pui cu poporul ?...

Miercuri 6 mai 1958, București

CIOBĂNILĂ

Bolea dus, cu arsuri, trîntit în niște paie sub un sopron : părea mort. Doar coșul pieptului i se mișca, slab, a răsufare, și pielea i se înfiora scuturată de friguri, cînd creștinul care venea uneori să-l vadă îi turna o oală cu apă rece în cap. După cîteva zile de nesimțire s-a trezit din noaptea zăcerii, a deschis ochii și a dat să se scoale. Dar mișcarea a săvîrșit-o mai mult în gînd ; trupul nu l-a ascultat ; i-a bițit numai un picior, i s-a rînjit o buză și a ieșit o spumă verzuie... Istovit, s-a culcat tot în gînd, la loc, în bezna creierului oblonit. Somnul însă i-a fost de aici înainte mai liniștit, fără spasme, dînd pas întremărilor lăuntrice să urce din adîncuri.

Pe urmă s-a deșteptat întreg și de-a binelea. A încordat grumazul deztepenit ; și gîtul ascultător i-a înălțat capul de pe pămînt, cît ochii să poată privi împrejur. Mai tîrziu picioarele nu s-au mai fleșcăit sub el, ci l-au ridicat și l-au ținut în sus.

Bucuros, omul care-l priveghea i-a pus dinainte o strachină cu lapte și o felie de mămăligă. El întîi le-a mirosit : izul lor i-a înviorat nările și i-a che-

mat, ca dintr-o depărtare neagră, șovăitoare adu-
ceri-aminte... A limpit cu răgazuri laptele, care
abia se ducea, cu noduri și zabave... Plecat apoi
asupra mămăligii, a dat numai din coadă la ea, s-a
tras înapoi și iar s-a trântit... Așa a mâncat din
mîna omului și a adormit adînc alte zile, pînă s-a
sculat deplin sănătos, cum fusese mai înainte... mare,
voinic și flocos, cîine ciobănesc alb, coborît de la
stîna, de-a dreptul din munte.

Atunci omul l-a strigat poruncitor pe numele ce-i
lăsase păstorii, cînd l-au tras aproape mort din dă-
saga de pe spatele măgarului și i-l daseră în primire.

— Samson, vin aici...

Dulăul nu l-a cunoscut însă de stăpîn, glasul nu
i-a mers de loc la inimă și nu s-a clintit. A mișcat
ușurel moțul cozii și i-a zîmbit oleacă, trist, din
priviri. Astfel, de la început s-a pus o rece depăr-
tare lăuntrică între om și animal, care s-a tîlmăcit
numaidecît într-o plecare a cîinelui spre poartă.
Omul a alergat după el, l-a ajuns; cu oarecare
sfială, l-a mîngîiat pe cap, la rădăcina urechilor,
i-a petrecut pe nesimțite cureaua cu lanț pe după
gît, l-a adus cu vorbe bune înapoi și l-a legat de
un stîlp al șopronului unde zăcuse. I-a pus în față
bucate, pe plac: cîinele n-a vrut să mai mănînce...

— Dă-i drumul să se ducă, dacă așa îi este voia,
după turma lui, îi zicea nevasta gospodarului. Aștia
știi ulma urmele și poate își găsește stăpîinii.

— D-apoi baciul însuși mi l-a încredințat și m-a
rugat să i-l îngrijesc, și dacă trăiește să i-l păstrez
pînă-n primăvară, cînd urcă iar pe Foișag. Mi-a dat
doar arvună putinica de brînză și m-am legat. Și
apoi ne păzește casa, că tot n-avem nici o javră să
latre măcar la călătorii de pe drum.

Dar Samson nu știa de tocmala baciului, nici de
grozava boală ce-l lovise cînd coborau Valea Urseiu-

lui; de zăcerea lui în dăsa în care-l purtase poște
întregi asinul. Pînă ce, neputînd să-l mai care cu
ei, nici să-l îngrijească cum se cade, ciobanii, în
drum spre baltă, îl daseră în seama celui dintîi gos-
podar întîlnit în cale, cu rugămîntea să-l adăpos-
tească pînă s-o alege: „au moare, au scapă”.

— E jigodie, spuse gazda, primindu-l: uite cum îi
frige botul și i se urduroșesc ochii. Nu tușește?

— Ba și tușește, spuse cu milă baciul. Mi-e
scump ca un copil, urmă el, că-i vrednic și mintos,
minune mare! Adună oile risipite și le veghează mai
dihai ca unul din noi. Nu știe ce-i lenea ori lăsarea...
De cînd îl avem nu se mai stăvește lup în preajma
stîinii. Mi se rupe inima să-l lapăd, că l-am crescut
chiar eu de cînd era de-o șchioapă. Adică se cheamă
că nu-l lapăd, o întoarce el, sporovăind înaintea, ca
unul ce era lacom de vorbă, de care postise atît
amar de vreme acolo sus, unde nu-i ieșea din gură,
decît: „hăi, oaie... nea, oaie... bîr, oaie”...

— Și uite, se porni el iar, ți-l las dumitale, că
ne-au cuprins ploile, și pe el l-a făcut learcă. Mi-e
să nu prinză junghei.

Gospodarul, zăpăcit de-atîta vorbă, dete din cap
că așa este și ridică ochii la cerul din care țîrîia
fără conținere de o săptămînă în șir o ploicăcă mă-
runtă și deasă, cu vînt rece ca de munte.

— Ți-l las deci dumitale, o luă de la capăt baciul
guraliv, că ești și te vezi gospodar cuprins... iar
pentru îngrijiri și hrană ține berbința asta. La în-
toarcere, dacă-l mai aflu, ți-oi face și altfel de plată,
că vindem, se cheamă, brînzeturile. Și să știi, adaose
el întorcîndu-se, că numele lui este Samson, pentru
că-i voinic ca țizul lui din *Scriptură*. Și s-au urnit
cu turme, cu păstori și tarhatul tot să se mistuiască
în negurile ploilor.

Dar, cum spuneam, de tocineala asta între baci și gospodar Samson nu știa și nici nu vrea să știe. Lui îi ardea sufletul de dorul ciobanilor și al turmei. Aici, în cuprinsul unui stâjen, cât îi îngăduia lanțul să se miște, găinile îi ciugulesc mămăligă de sub nas și niște porcei obraznici îl guiță neconținut năvălindu-l, cât trebuie să se apere de ei mursicându-i de urechi ca pe oile neascultătoare — și n-a mai răbdât. Într-o noapte s-a smucit cu putere, a smuls stîlpul care putrezise și la tîrît cîțiva pași. Noroc că lanțul a ieșit prin capătul lemnului și el a putut porni numai cu fierul de gît. A sărit apoi peste poarta înaltă și a fugit, nebun, după ai săi.

Chiar din poartă a pus botul în țărîna noroioasă a drumului și a început a cotei, ici-colo. Aproape de casă, prin șanțul de alături și prin iarba împrejurimilor unde fusese popasul turmei, el putu desluși urme învălmășite și citi izul lor cu nasul, ca pe niște slove tipărite cu mirosuri pe pămînt. Dar mai la vale, merse din ce în ce mai anevoie, pînă ce orice semn și miros pieri: ploile le spălase cu desăvîrșire... Dar el tot a mers așa, în oibul locului, cu urechea și coada mereu mai pleoștite, pînă s-a oprit rătăcit.

Nu știa încotro să mai apuce. S-a pus în șezut pe marginea drumului și a urlat lung spre munte și apoi către șes: nu i-a răspuns nimeni. A pornit iar și a călcat preț de o poștă, pînă ce, istovit, s-a culcat într-o porumbiște deznădăjduit.

În zori a plecat iar. Se înseninase. Și dimineata, cînd soarele urcase de-o suliță, el intra într-o margine de sat. A încetinit mersul și, cu băgare de seamă, a trecut pe lîngă cea dintîi casă, de-a lungul unor uluci de țambre, din dosul cărora s-auzea o larmă și niște zbierete parcă de miei... Prinse suflet: erau ai lui... Înaintă și se opri în poarta deschisă.

Adevărat: în ograda țărănită ca o stîină zburda un ciopor, dar de un alt soi de miei, cei mai mulți albi: săreau, se zbenguiau, se luptau, alergau, cu mare ramăt.

Cîinele, amăgit, intra înăuntru. Nimeni nu-l băgă de seamă. Mai în fund în fața lui o clădire tot albă, cu ferestre mari, cum nu mai văzuse în viața lui. Deasupra pridvorului o tablă, pe care, dacă ar fi învățat buchile, Samson ar fi citit: „Școala primară mixtă a comunei Lunca-Frumoasă, cătunul Poeni“. Dar el nu știa carte și nici copii nu mai văzuse. Cunoscutese numai oameni mari, îndeosebi pe baciul lui și pe păstori. Ceilalți cu care avusese de-a face nu-i plăcuse. I-ar fi mușcat, dar la certarea stăpînului se mulțumea să-i mîrșie. Pe cînd gîgilicile astea săltărețe de aici din țarc aduceau cu mieii despărțiți de-a bașca de oi, zbierînd după mamele lor. Se apropie să-i miroasă...

Un copilaș îl zări și dete alarma. Cîinele cu blana vîlvoi, terfelită de pulberi și noroaie, cu lanțul tîrîș după el, se înfățișa fioros. Și speriați fugiră grămadă în pridvorul școlii.

— Domnule, strigau, domnule, un cîine, un cîine turbat!

Numaidecît se ivi din tîrlă un om voinic și mustacios cu o nuia în mînă.

— Ce e neorînduiala asta, copii? strigă el.

— Un cîine tubrat! zbierară ei iar.

— Unde?

— Uite-l colo, domnule... și copiii arătau cu mîinile întinse spre el.

„Asta e baciul lor“, își zise Samson. Se ridică și se smeri, vîrînd puțin coada între picioare.

Învățătorul se uită de departe la el: era hîd în adevăr, dar nu părea primejdios. Sta liniștit, fără nici un gînd rău. Totuși, n-avea ce căuta la școală.

Făcu câțiva pași, se plecă să ia o piatră, o azvîrli în el și-l huidui.

Samson, ca orice strein, nu mai așteptă: se trase afară, și dascălul închise poarta, mulțumindu-se să-l mai alunge cu un „huo”... Dar cîinele nu se depărta mult; îl intriga noul soi de miei... și stete locului: „țarcul o fi al baciului, dar drumul era slobod”, și se puse în șezut, cu ochii la poartă.

Copiii se luaseră după domnul lor și, căutînd pietre, se buluciră la zăbrele să-l lovească. Învățătorul îi certă.

— Un cîine fugar, poate s-a rătăcit... Lăsați-l în pace. Intrați în clasă.

Copiii nu se-ndurau să se dezlipească de la uluci.

— Uite, mă, ce cap mare are...

— Vezi, e cu lanțul de gît.

— N-are ochii roșii, domnule, și nu-i curg bale, se făcu firoskos un țînc.

— Cuțu, cuțu, na... îl strigară câțiva.

Cîinele mișcă a mulțumire coada înfoiată.

„Micii ăștia, cînd nu zbiară, vorbește ca baciul meu”, gîndi el.

— Tata spune că e a bine cînd un cîine rătăcit trage la o casă.

— Lasă, lasă, aici nu e casă, e școală. Destul... intrați în clasă. Și domnul abia îi putu urni cu nuiaua din urmă, ca pe o turmă, și-i vîrî în tîrlă.

„Țot miei sînt”, hotărî Samson... Apucase el să-i miroasă de-aproape. Dar nu erau miei de oi, deși straiile lor aveau iz de lînă, erau miei de om... Și astfel Samson își dezlegă singur nedumerirea. De acum încolo știa cu ce are de-a face. Se puse pe brînci, își rezemă botul pe lăbe, cu ochii țintă în ogradă, să vadă ce se mai petrece cu ei. Cum era însă lihnit de foame și ostenit de alergătură, ațipi, ceea ce nu i se întîmpla altădată.

Îl trezi larma cunoscută, cu zbieretele de mieluşci. Se ridică. Copiii ieşeau voioşi din clasă şi se risipiră zburdînd în curte, dornici de joacă. Dar învăţătorul se arătă numaidecît cu nuiaua, îi strînse ca un baci şi-i rîndui doi cîte doi, pornindu-i spre poartă, o deschise şi le dete drumul prin strunga ei. Apoi se întoarse şi intră în tîrlă.

„Ce mai încoace şi încolo; aidoma ca la stîna!” Şi Samson se bucură nu numai cu vîrfurile cozii, ci în el întreg. Găsise o fărîmă de turmă, cu baci... De bună seamă că are să fie nevoie şi de cîine vrenic... Mai ales în împrejurări ca cea de acum, cînd îi trimite singuri la păşune... Căci unde ar putea să-i sloboadă din țarc, afară?

Copiii iar îl văzură. Unul mai îndrăzneţ ieşi din rînd către el...

— Fugi, mă, că te muşcă, îi strigară toţi.

— Aş, nu mi-e frică. Nu muşcă dacă nu-i faci nimic... şi se căută în traista de la şold.

Samson îi urmărea orice mişcare... Băiatul scoase o halcă de mămăligă întinsă cu brînză şi i-o zvîrli. Cîinele o înhăţă din zbor: colţii albi îi luciră o clipă grozavi şi cerul gurii se zări negru, ceea ce îi înfioră pe toţi şi-i făcu, de unde porniseră spre el, să se sfiască îndărăt. Dar cîinele da mulțumire din întreg stuful cozii, semn că mai aștepta altă halcă. Băieţelul îi aruncă încă un cocoloş, pe care Samson îl prinse aşijderi... Atît le-a trebuit celorlalţi... Toţi şi-au scormonit trăsioarele de după gît şi i-au pus dinainte care o frîntură de azimă, care un boţ de brînză, unul o aşchie de slănină, altul nişte mere.

— Păi tu nu ştii? Cîinii nu mănîncă poame...

— Al meu mănîncă prune, mereu îl bate mama şi-l alungă din livadă.

— Da' grozav e, mă, al tău! Se urcă în pom...

— Nu, mă prostule, le culege pe-ale de pe jos.

— Îl țiiței voi nemîncat, sări altul. Ia să-l sature de mămăliga și să-i mai zvîrli și oase : să vezi atunci că nu mai strică porumb din luncă și poame din ogradă.

Samson își îndestulase foamea și se desfăta privindu-i cu ochii luminați de amintiri, lingîndu-și botul ; și prinse să-i iubească.

Unul mai mărișor își luă curaj, veni pînă lîngă el, întinse mîna și-l mîngîie înții pe cap, apoi îndrăzni și pe spinare.

Cîinele scheună ușor și-i linse mînuța. Numai decît alții tăbăriră pe el să-l atingă, să-l scarpine și se ghiontiră, se îmbrînciră gălagioși gata de bătălie. Cîinele sta liniștit : n-avea poruncă de la baciul lor să se amestece și să puie rînduială.

Învățătorul auzi larma de la poartă, ieși, se supără, goni cîinele, îi așeză iar în șir, făcîndu-le vînt pe drumul satului, și stete să se uite după ei cu nuiava în mînă, pînă se depărtară. Samson se dete după colțul zaplazului și se așeză pe așteptare, petrecîndu-i cu ochii.

Dar numai decît acolo pe drum zarva între ei iar începu.

— Mă, săracul, nu i-am dat apă, și i-o fi sete !

— Lasă, că se duce el singur la pîrîu și bea, făcu nepăsător unul.

— Da' ce, mă, ție cînd ți-e sete te duci la pîrîu ?

— Dacă n-am de unde bea, mă duc. Și harța era gata să izbucnească.

— Lăsați, mă, că-i aduc eu într-o oală cum ajung acasă, că stau aproape.

— Numai dacă li-i mai găsi aici... se îngrijoră o fetiță. Eu l-aș lua acasă la mine.

— Fugi de-acolo... vrei să te bată mă-ta ? Ea n-are mămăliga destulă pentru tine...

— Lasă, că te spui eu mamii, se smiorcăi ea.

Și gălăgia călători înainte spre inima satului.

Curînd a sosit copilașul care făgăduise apa. Dar n-a pus vasul jos, ci, mîndru, i l-a ținut chiar el la bot, așa că Samson a limpit din mîna lui. Prilej să se grozăvească povestindu-și celorlalți isprava.

Cînd, după prînz, au venit la școală, copiii au găsit cîinele la post, în poartă. Care cum trecea, îl mîngîia. El i-a numărat cum intrau unul după altul în stîna, prin strunga împrejmuirii.

— Tii ! am uitat să-i aduc mîncare, se jălui frunțașul clasei.

— Măi ! Am eu niște nuci în buzunar, își aduse unul aminte. Și îi zvîrli un pumn plin. Samson mirosi una, o luă în gură și o sparse în dinți. Apoi, cu îndemînare, alese miezul, care-i plăcu. Și se luă de alta. Dăruitorul fu fericit.

— Vezi, mă, că știe să le mănînce ? E deștept !

Cel cu apa, ca să nu rămîie mai prejos, își înflori isprava, precum că îi dase să bea apa chiar din pumnii lui, pe care și-i aduna, ca să le arate, în chip de cupă.

După ce copiii s-au mistuit în clasă, Samson s-a statornicit iar după colț, unde s-a culcat. Știa că au să-l scoale cu ramatul lor cînd vor năvăli afară, în țarc.

După alte ceasuri de așteptare, cîrdul micilor de om s-a vestit prin larmă de zbierete, și cîinele s-a ivit să-i primească. Văzu cum din nou baciul îi înșiruie de plecare și le dă drumul. Cîinele se miră. Nu pricepea : îi trimete la pășune acum seara ? și singuri ? Acolo sus la stîna nu se obișnuia așa ceva : să lași micii, chiar cîrlani mai mărișori, de capul lor, să-i mănînce lupii... Și se luă după ei, cîțiva zeci de pași în urmă, apoi tot mai aproape în spatele cioporului cu lanțul tîrîș ; și băgă de seamă că unul cîte unul se răznește și intră în țarcuri de tîrle deo-

sebite. Cîinii satului îl simțiră și hărmălaia se dezlănțui... Ca unul ce se socotea strein și fără drepturi, Samson se trase înțelepțește înapoi, prin mijlocul drumului, și se întoarse la școală. Aci era oarecum dacă nu la el, cel puțin tolerat, măcar la poartă, unde dormi.

În zori a făcut cercetare amănunțită locului și împrejurimilor : găsi pîrîul, bău și intră cu labelle să se spele ; s-a lins, s-a puricat, s-a descîlcit cu dinții de ciulinii prinși în blană. Și s-a întors din nou ca la o datorie să se înțepenească în strunga prin care intră mieii... Aștia, mai tîrziu au venit iar, fie unul cîte unul, fie înhăitați doi-trei, strigîndu-se, alergîndu-se din urmă. El i-a întîmpinat de data asta sculîndu-se și ieșindu-le mult înainte, cu clătinarea în-
tregului măturoi al cozi.

— V-am spus eu că n-are să plece ? Uite-l, ne-a așteptat.

— Păi mi-era că-l gonește domnul...

— Dar ce are domnul cu el ? Vede și dumnealui că e cîine bun și deștept.

— Mai deștept ca tine : dacă l-o primi în clasă, are să se întreacă la aritmetică...

Toți rîseră. Și darurile, brînză, oase, mămăligă, ploură dinaintea lui Samson. Iar mîngîierile nu mai conteneau.

— Haideți, mă, că am întîrziat, se trezi unul.

Dar învățătorul le văzuse popasul și se ivi la poartă cu nuiuva.

— Iar vă pierdeți vremea cu cîinele ăsta de pripas ? se răsî el. Intrați repede în clasă. Și se plecă să ia pietre să-l alunge.

— Nu-l izgoniți, domnule, se rugă „mînitorul“, că e bun să păzească școala și casa dumneavoastră.

Adevărat : într-o latură a curții se mai aflau două odăițe, locuința dascălului, cu o brazdă de flori uscate

în față și o pompă de apă într-o latură. Așa că de data asta domnul nu mai zise nimic. Cercetă doar lung cu ochii cîinele, care ținti drept în ochii lui o privire caldă și credincioasă, cum își privea baciul. Și, ciudat, învățătorul, parcă mustrat, și-i plecă pe ai lui în jos. Renuță să-l mai gonească și-și mîna tăcut copiii în clasă.

Băiețelul care luase apărarea cîinelui nu mai putea de bucurie că izbutise.

La prînz, același joc : alaiul mieilor omenescu defila iar pe dinaintea lui. Copiii din nou se opriră, îl alintară, se hîrjoniră cu el, care primi cu bunăvoie joaca, și se lăsa bucuros la toți, ca și cum ar fi fost al tuturor.

Învățătorul, mișcat, rămăsese locului să-l spioneze. Cînd șirul porni, Samson se luă după copii și-i petrecu o bucată... Apoi se opri : n-avea porunca să se ia la harță cu cîini streini... Stete nedumerit în drum ; apoi se întoarse la locul lui. Învățătorul îl aștepta. Se gîndise : eră singur, nici nevastă, nici copil, nici cățel ori purcel. Intrase în sat cu mîinile goale... După ce plecau școlarii nu rămînea un suflet lîngă el, în pustietatea asta de margine de sat unde era, zvîrlită școala. I se făcu milă și de el și de animal, așijderi lui pierdut, răznit de-acasă, stînger. Cine știe, o fi avut și el un adăpost, stăpîn bun, de vreme ce trage la oameni și iubește copiii, și se hotări. Îl chemă cu blîndețe în curte. Cîinele se apropie sfios, gudurîndu-se : îl poftea baciul la judecată.

— Vin aici ! și-i făcu semn cu palma lîngă el.

Samson i se așternu la picioare, tînguindu-se încet.

Dascălul se plecă, îi trecu mîna peste blană, dete de cureaua care-i sugruma grumazul, o desfăcu și lanțul căzu. Cîinele se ridică, se scutură ca de o povară și-i linse mîna : era mai mare și mai puternic decît i se păruse la început. Îi plăcu și-l adoptă.

Închise poarta, îl luă cu el și-l pofti în privdorul casei, unde împărțiră amândoi puțină merindă.

— Tu ai să rămii aici la mine, îi vorbi el.

Samson înțelese, că se cuvenea să priceapă un câine mintos, și se supuse.

După prînz copiii îl aflară tot în poartă, dar în partea dinlăuntru, de către curte. Fără lanț, slobod, el îi primi cu autoritate : baciul sta în spatele lui.

— Copii, le spuse învățătorul, m-am încredințat că în adevăr e un câine bun... Cine știe cum s-o fi pierdut... Îl opresc aici, al școlii... Să aveți grijă de el și să nu-l necăjiți niciodată cu nimic. Cine știe de ce folos ne poate fi !

— Îl îngrijim, îl îngrijim ! strigară toți voioși.

Astfel, Samson, uns câine păzitor, intră în stăpînirea școlii și a ogrăzii, cu tot ce se afla în ele : suflete și lucruri ; dar mai ales mieii. La cea dintîi recreație a fost lîngă ei și între ei. Îi plăcu zburdul lor, lovirea berbecească în capete, fugărirea unul după altul. Dar nu mai îngădui să se răznească vre-unul pe afară, pe laturile depărtate ale ocolului, sau să se agate de uluci. Alerga numaidecît după bezmetie și-l abatea la foc, în cîrd.

Învățătorul, uimit, îi urmărea tot timpul purtarea. Copiii făceau haz, ca de-o joacă a lui. La plecarea cîrdului, cîinele ieșit la poartă se uita rugător în ochii baciului, cerînd parcă învoire să-i însoțească.

— Du-te, îi spuse într-o doară învățătorul, și-i dăte dezlegare cu mîna întinsă după șirul elevilor. Și Samson își luă slujba. De data asta nu mai păși sfios în coada alaiului. Ci alerga, ca cel cu răspundere, cînd în frunte, cînd pe laturi, cîrmuindu-l grijuliu, cu învățătorul din ce în ce mai minunat, ținîndu-se după ei. Din cînd în cînd, Samson întorcea la el capul, să vadă dacă e mulțumit cum își împlinește datoria. Încă rămînea uluit cînd se desfăcea

cîte unul din cîrd, nu știa ce să facă și căta înapoi spre baci...

— Lasă-l... îi porunci dascălul, făcîndu-i semn cuvenit cu mîna, lasă-l... Mergi cu ceilalți mai departe...

El pricepu și își urmă slujba, cînd pe laturi, cînd înainte, după cum cereau abaterile copiilor, pe care trebuia să le stăvilească. Săriră cîinii satului, de care copiii aveau frică și se apărau cu pietre și ciomege. Dar acum nu mai fu nevoie. Samson lăsă o clipă alaiul, se repezi în cel dintîi zăvod din cale, îl chel-făni bine și se întoarse liniștit. Șarla pieri în curte, unde schelălăi îndelung. Și așa scarmăna el în această întîia zi de slujbă o sumedenie de cotarle care săreau să se dea la mieii lui. Cîrdul se împuțina. Cu învățătorul în urma lor, ajunseră la capătul uliței mari. Mai rămăseseră numai cîțiva copii, care se risipiră prin ulițele lăturalnice... Samson vru să-i ducă și pe aceștia, ca un paznic inimos și viteaz. Dar învățătorul îl chemă, și el veni ascultător și se întoarseră acasă.

— Bravo, îl hiritisi baciul, mîngîindu-l... și Samson, fericit, scheună de plăcere.

Cu aceasta, învățătorul se desluși. Făcuse experiența care-l încredința de ceea ce bănuise dimineța : cîinele venea de la o stîna și era deprins cu disciplina-oililor. Îl mai cercă apoi în cîteva dați și-l gasi la fel de viteaz și grijuliu ; se putea bizui pe el. Rînd pe rînd, cîinii satului, mari și mici, atît de pe partea dreaptă, cît și de pe cea stîngă a uliței își încercară puterile și deteră piept cu el : toți îi simțiră adînc colții și nu se mai arătară. Lătrau mișei, de pînă curți, la adăpostul zaplazurilor. Dacă vreun dulău mai trufaș cutezase să iasă afară din poartă, Samson numai cît se opintise în el și-l dase de-a berbe-leacul, spre marea mîndrie a copiilor.

După cîtva timp, cînd toți îi luaseră spaima, era de ajuns ca el să-și arate colții — și nu pe toți — ci numai pe cei de sus, rînjind buza, ca nemernicii să piară, chelălăind, în fundul ogrăzilor. La urmă, învățătorul îl mai puse la o încercare. Se înțelese cu un gospodar să iasă cu o halcă de carne și să o zvîrle înaintea cîinelui cît timp însoțește copiii. Vrea să-l cerce : ce face paznicul în fața momelii. Zis și făcut. Samson a mirosit-o din fugă și nu s-a oprit... La înapoiere a găsit-o în același loc și s-a plecat peste ea. Învățătorul, curios și oarecum chinat din încredere, a stat și el să vadă : îi părea rău de cîine, că nu se ține tare pînă la sfîrșit.

Dar oricum, nu-și părăsise datoria. Acum, cînd nu mai avea sarcina copiilor, i se îngăduia să slăbească. Samson, după ce mirosi iar carnea, se întoarce, ridică piciorul de dinapoi, urină cu dispreț pe ea... și porni după stăpîn... Învățătorul îl îmbrățișă și-l sărută chiar acolo, în mijlocul drumului. Noroc că era seara tîrziu și ulița goală. De atunci nu l-a mai pus la nici o supraveghere și la nici o cercare.

Ajunsese mîndria școlii. Se făcuse din nou frumos. Ploile îl spălaseră și latele lui invoalte îl îmbrăcau într-o sarică albă din creștet pînă-n vîrfurile cozii. Dimineată cu dimineată, Samson își primea mieii acolo, la intrare. Recreație cu recreație îi veghea, dînd ocol horei lor. Se știa imputernicit de baci și se puse să-și muștruluiască mieii așa cum primise el predanie din bătrînii cîini, moși-strămoși ai stînelor.

Cînd se stîrnea o înțaiere, intra voinicește între ei și-i despărțea cu capul, cu tot trupul, după nevoie. Ba sărea pe cei mai neascultători, îi puneja jos cu labele și-i ținea astfel pînă venea învățătorul, care-i da dreptate lui.

— Eu i-am dat poruncă, spunea acesta, să-mi prindă și să-mi aducă pe toți cei neastîmpărați.

Și ceilalți se bucurau de pedepsirea zurbagiului. Copilașii mai slabi, cînd erau încolțiți ori bătuți de cei mari, îl strigau să-i scape. El alerga numaidecît, potolea harța, așeza pacea. Nu mai încăpea îndoială : cîinele nu era ca toți cîinii ; era un cîine năzdrăvan. O spuse într-o zi unul pe care Samson îl trăsese de sub un vrăjmaș călare pe el și care-l îndesa de pumni.

— Asta te scoate și din ghearele Zmeului... cum auzise el în basmul cu Făt-Frumos cu greul pămîntului și ușurelul pămîntului, și toți credeau la fel.

Așa că nimeni nu se supăra pe amestecul și faptele lui, cum nu se supărau de pedepsele „domnului”. Cîinele era acum peste ei, mîntorul cel mare și apărătorul lor — acasă îi laudau grozav isprăvile.

— Ia, a înnebunit și dascălul vostru de atîta singurătate, spuneau unii părinți. A oploșit un cîine ! În loc să-și ia și el de nevastă o fată din sat : uite, de pildă, Ileana lui Cojoc, ori Mariuța noastră.

Chiar de la început se simțise nevoie de o poreclă, ca să știe și el cînd îl strigă.

— Ce nume să-i punem, copii ? întrebă învățătorul, ca la o lecție cu ascultare.

Botezul începu ; se perindară tot soiul de numiri, care de care mai alandala :

— Ghiocel, domnule...

— Ba nu, Brîndușel, tipă altul.

— Tu nu vezi că e alb, mă, ca ghiocelul !...

— Eu zic Ursei, sări o fetiță.

— Nu, e mai frumos Azor, ca cel din poezie, se iscusii monitorul.

— Nu-i bine, că ăla a murit : să-i spunem... Duman.

— Stăi, mă prostule, că ăsta e nume de bou !

— Bujor, să-i zicem Bujor, găsi de cuviință un prichindel.

— Da'ce, e floare? ăsta e voinic ca un leu. Să-i spunem Leul.

Aşa e, Leul!

Mulți rămaseră cu gurile căscate la cel ce iscodise un nume atât de nemerit, ciudoși că nu se gândiseră ei mai întâi. Și erau gata să se învoiască. Dar săriră alții mai învățați:

— Nu se poate, domnule, leul nu crește în țara noastră, se întoarseră aceștia spre dascăl.

— Ba Leul! răcneau cei dinții.

— Nu se poate Leul...

Învățătorul trebui să pună capăt cu nuiua sfatului care ajunsese sfadă. Cîinele, alături, aștepta, cu ochii la toate mișcările lor, gata să sară și el să-i împace...

— Uite ce zic eu, își dete la urmă cu părerea dascălul, nemulțumit de rezultatul dezbaterii, eu zic să-l botezăm Ciobănilă.

Copiii se uimiră.

— De ce?

— Pentru că se poartă cu voi și vă păzește întocmai ca un cioban cu miei stînei...

— Ciobănilă, Ciobănilă! repetară cu mare înșufletire toți.

Și Ciobănilă fu noul nume al lui Samson. El îl primi, bucuros că s-a sfîrșit cearta, îl recunoscă ca al lui, și de aici încolo răspundea pe loc, ascultător, la orice chemare de Ciobănilă.

Așa se trecu toamna îndelungată cu ploi, înșenări și noroaie.

Numai un lucru nu-i plăcea lui Ciobănilă: duminică și sărbătorile... Nu pricepea de ce în zilele astea miei lui nu se-ntorc la țarc. El ieșea în drum și-i aștepta zadarnic... Unii copii îl zăreau și-l strigau de departe. El alerga și încerca să-i abată spre școală. Dar se ivea baciul, care-i mîna acum în altă parte, într-o tîrlă unde el nu avea îngăduință să pătrundă

și de unde se auzeau răsunînd cîntece. Atunci, în zilele acelea uricioase, suna un clopot mare, cu vuiet adînc, nu mic și pițigăiat, ca cel de la gîtul berbecului de la stîna... Clopotul ăsta chema pe mieluşei lui și pe baci acolo. Sunetele lui îl pătrundeau ca un vînt sonor, îi intrau în blană și-l înfiorau tot... el se resemna și se proptea afară, dincolo de clopotniță, unde se puneau cu botul pe labe... După ce se sfîrșea ce se petrecea înăuntru (nu ştia ce: tuns de lînă, mulsoare) se întorcea acasă numai cu învățătorul, amîndoi posaci: miei lor se amestecau în gloata oamenilor, de unde nu-i mai putea scoate.

— Lasă, Ciobănilă, că mîine vin iar... îl mîngîia dascălul.

...Pe urmă se așternu iarna, cu vifornite prin care trebuia să-și călăuzească cioporul, și sosi Crăciunul, cu vacanța. Școala rămase pustie; cîinele și învățătorul — mîhnii... Ca să-și treacă de urît, baciul se puse să-i facă un adăpost împotriva gerului, din niște scînduri alcătuite ca o cutie răsturnată cu fundul în sus, așternută cu fîn.

— Ai să dormi tu aici, măi Ciobănilă, împărătește, îl îndemna el după ce sfîrși.

Și-l vîrf cam cu sila. Cîinele nu stete nici un minut. Ieși la zăpadă și nu se învoi în nici un chip cu capul acela care-l înăbușea... Dimineața îl găsi tot în pridvor, făcut colac la ușa.

— Hei, cu sarica ta miștoasă, îți dă mîna să mîi afară... și stăpinul nu mai stăruie, îl lăsa în ale lui.

Dar cîinele tînjea, se posomorîse. Ca să-l mai înșenineze, îl luă în ziua Nașterii Domnului la biserică. După ieșirea de la slujbă a fost o tăvăleală prin zăpadă de-a valma, cîinele și miei rostogoliți unii peste alții într-o joacă nebună, că sta lumea și se uita ca la comedie. Ciobănilă își pierduse toată seriozitatea: făcea nebunii mai rău ca un țînc fără minte.

Atunci învățătorului îi veni în gând ceva. Strînse elevii și le vorbi astfel :

— Copii, lui Ciobănilă i se urăște fără voi și vă duce neconținut dorul. Eu zic să treceți zilnic pe la școală să-l luați și pe el.

— Păi noi ne ducem cu colindul, domnule.

— Cu atît mai bine : îl luați cu colindul, vă însoțește cînd mergeți cu sorcova și cu plugușorul... Pretutindeni are să vă fie pază și tovarăș.

Copiii strigară ura, zvîrlindu-și căciulile în sus, spre marea bucurie a lui Ciobănilă, care sări să le adune de pe jos.

Astfel, cîinele își lua loc și umbla într-un cîrd de urători pe la ferestrele gospodariilor, cu înfruptare din covrigii, nucile și colacii de căpătat. L-a înveselit nespus clopoțelul de acioaie, în clinchetele căruia mieluseii lui cutreierară tîrlele. S-a ridicat și a cerut să-l miroasă. Avea iz bun, și el l-a lins ușor. Așijderi a mirosit nuielușa împodobită a sorcovei : nu i-a plăcut : florile n-aveau miresme de munte. Izul lor aducea cu cărțile purtate de copii la subțioară, cînd soseau la școală și el sărea să-i miroasă.

A fost și de Bobotează cu cioporul întreg. E drept că n-a intrat în biserică. Dar a mers cu alaiul pînă la malul apei unde s-a sfințit crucea. I-a trebuit apoi multă caznă pînă să adune mieluseii lui, care se încurau pe alunecușul de gheață. A fost nevoit să-l ajute și baci-învățător.

Urmă apoi cealaltă jumătate de iarnă, de data asta cu zăpezi înalte și troiane pînă la brîu. Dracii de copii se vîrau în ele și-l strigau să-i găsească. El intra bărbătește în omătul pufos, rîcîia cu labelle, îi scormonea, îi înhăța cu colții de sumape și-i scotea din găuri în hazul tuturor.

Acum se lăsa întineric devreme și cădea noaptea pînă-i astîmpăra pe la casele lor.

Dar s-a dus și iarna. Curînd, Paștele a luminat satul, gătit și văruiat de sărbătoare. În toate zilele vacanței copiii au venit să-l ia seara la denii, ziua la cîmp, unde se jucau pe iarba proaspătă. Îi culegeau flori, i le făceau manunchi și i le dau în gură. El le lua între dinți și umbla așa cu ele un timp, ca să le facă plăcere. După ce osteneau, se așezau jos și-l făceau pe Ciobănilă domn învățător. El sta în șezut și-i asculta. Rînd pe rînd, treceau în fața lui și-i spuneau poezii ori alte lecții. Cînd greșea unul său se încurca, ceilalți făceau semn cînelui, care îi punea prostului notă rea, adică îi da brînci cu capul și-l rostogolea în iarbă. Rîdeau toți și rîdea și el cu coada.

Dē Sf. Gheorghe un copil i-a adus să vadă o pereche de miei priori. Ciobănilă i-a mirosit lung și amănunțit. Izul de oaie adevărată îi deșteptă afunde aducerii-aminte cu aleanuri adormite, care îl tulburară. Se mai adăoga vremea, cu unduiri de adieri sosite din pașisti, cu cer albastru ca munții și izuri încălțite abătute din toate părțile pămîntului, care-l îmboldeau cu ghesuri nedeslușite — fără pace.

Nu se schimbă însă.

Rămase același străjuitor credincios al tîrlei și al mieilor omenești, și mai ales al baciului nou. Atît că aproape nu mai dormea noaptea. Sărea neconținut, ieșea în curte, scruta bezna, ulma vîntul și, plin de o mare neliniște, de o ciudată presimțire, nu se mai culca. Aștepta... Aștepta ceva de dincolo de rosturile obișnuite ale zilelor de aici... Mocnea în el o scînteioară de nădejde, necunoscută, în jurul căreia alergau și se grămădeau toate mințile și simțirile lui de pînă atunci.

Intr-un revărsat de zori i se năluciră zvonuri de tîlângi. Ascuți auzul... Veneau de departe, de către vale, și urcau. O undă de vînt le șterse. Se puse jos :

pământul nu-i împărtăși nici o veste. Iar se sculă și se ciuli tot... Încordă pînă la durere auzul, și prin cleștarul văzduhului trezit de întîiele albe pîlpîiri ale luminii, suna, ca dintr-un fund pierdut de codru, talanga cu glas argintiu de la gîtul lui Florin, berbecul trufaș cu care avusese rîcă veche la stîna. Încremeni în ascultare: încet-încet, se slomneau și celelalte acioaie, una de la grumazul oii năzdrăvane, care scăpase singură din gura lupului, alta de la gîtul lui Foltea, urecheatul burtos pe spinarea caruța îl cocoțase baciul cînd, bolnav, nu-l mai ținuse picioarele. Mai așteptă... Un lătrat: al lui Lăbuș, starostele cîinilor turmei... Și nu se mai îndoi; nu mai pregetă... Era adevărat!... Tot culcușul de amăgiri, în care pribegia îl silise să-și facă popas, se spulberă... Mieii cei noi, baciul lor, tîrta cea mare și albă? Piedici, peste care sare cum a sărit cu lanțul de gît orice poartă ce i-a stat în cale spre ai lui... Fără să mai cate înapoi, o luă la goană înaintea lor, pe drumul așternut cu umbre de rouă și lumini, și zbučni deodată, ca din pămînt, drept în miezul turmei. Sări pe pieptul baciului și-și rezemă capul de inima omului, care-l îmbrățișă și-l primi cu ospaț mare, ca la praznicul întoarcerii fiului pierdut.

Drăgaica 1957 B[ucurești]

ISPITELE PĂRINTELUI EVTICHIE

I

Păcat de părintele Evtichie... Ar fi fost o podoabă a monahismului de n-ar fi suferit așa rău de ispite...

Cînd atacul era mai ușor, ele îl apucau pe la vecernie și-l fierbeau de obicei, cu răstîmpuri, pînă după miezul nopții, împiedecîndu-l să se ducă la biserică... Cuviosul lupta cu toate armele duhului: rugăciuni, mătănii, frîngerii... Cumpăna biruinței nu se pleca nici către diavol, nici către sfinția-sa. Criza se sfîrșea cu un fel de armistițiu, fiecare din protivnici retrăgîndu-se pe poziția sa, două-trei zile, pînă la o nouă încăierare.

În cazurile grele, rugăciunile și celelalte blînde mijloace dovedindu-se neîndestulătoare, părintele era nevoit să se opintească în necurați cu puternice răcnete și blesteme, însoțite de zbătăi, frîngerii, trîntiri pe jos... Și izbutea să-i împingă mai departe, cît să-și facă loc să răsufle... Haita demonilor rămînea însă horă, în jurul lui și urma să-l hărțuiască.

După cîntatul cocoșilor, împielîțaii, grăbiți, îi dau un asalt furios. Cîntăla ajungea un crîncen cîmp de bătălie. Muncit, numai sudori, părintele Evtichie la

asemenea ananghie era silit să alerge la mijloacele cele mari și fără greș...

Întîi pornea cu cel iscodit de sfîntul Sisinie și folosit apoi și de sfînta mucenită Marina : toaca. Aștia, cînd prindeau vreun diavol care-i necăjea, îl băteau cu ciocanul toacei pînă-l desălau. Uciga-l toaca se învîșa minte și de atunci încolo îi ocolea cale de-o poștă... Dar părintele Evtichie, avînd de-a face nu cu unul, ci cu o sută, ca un bun strateg, schimbase mijlocul prea simplu al înaintașilor într-o pătimire, îmbunătățindu-l și adăugîndu-l după nevoile luptei sale. El înfășca de toartă ligheanul de aramă unde-și spăla trupul înaintea împărtașaniei și carele aștepta după ușa, prindea ciocănelul de fier așideri, tot timpul la îndămînă, înșipt în cingătoare, și pornea să bată cumplit darabana, într-un fel de șarjă, căreia nimeni și nimic dăruit cu urechi pe pămînt sau în iad nu i se putea împotrivi. Dacă l-ar fi știut vreun boier cu podgorii întinse, l-ar fi tocmnit să alunge toți norii de grindină abătuți asupra viilor.

Întreg cuviosul se prefăcea acum din creștet pînă-n călcîie într-un furios clocot de larmă. Lovind cu nădejde în diavolii ce-l înconjurau de toate părțile, el izbea nu numai ligheanul și văzduhul, ci își mai scăpa și sieși în frunte, pe țurloaie, în coaste, destule ciocănele.

Astfel, înzăuat cu sunete, lua el acum ofensiva și se arunca în luptă fulgerîndu-și arma. Dracii asurzii, spăimîntați, o zbugheau care pe ușa, care pe fereastră, și se opreau în curte, să se dezmeticească. Dar biruitorul nu se oprea. Ieșea după ei și-i prigonea fără milă peste tot unde cerceau să se aciuze, din prag de chilie în prag de chilie, dînd ocol mănăstirii, pînă-i bulucea la treptele stăreției, unde parcă demonii aflau găzduire, căci acolo se mistuiau. Ceea ce hărăzea stărețului o cumplită serenadă infernală.

Cu toată larma ce înfiora văzduhul pînă dincolo mult de curtea sfîntului locaș, nimeni dintre călugări nu se clintea. Știau toți că părintele Evtichie pătimeste războiul cel nevăzut, și dacă vreunul s-ar încumeta să iasă, s-ar trezi, luat drept diavol, cu ciocanul mîntuirii în cap, cum la început se întîmplase unora.

Cellalt și mai înfricoșat mijloc de luptă al monahului, supremul, folosit numai la cumplit aman, era pistolul. Părintele Evtichie ținea patru, din acele arăbești, cu damaschinuri de argint, durdulii la trup și pîlnioase la gură, așteptînd gata încărcate, spînzurînd cruciș pe perete, numaidecît sub icoane. De altă pereche de pistoale mai mici, și mai purtărețe, nu se despărțea niciodată ; le purta neconținut asupra-și, oriunde s-ar fi găsit, în chilie, ca și în biserică, pe drum, în codru, la oraș. Le ținea ascunse în niște coburi, meșteșugiți cîte unul pe latura dinlăuntru a fiecărui botfor, de care nu se descălța niciodată, nici ziua, nici noaptea, decît doar cînd se îmbrăcia pentru grijanie. Poalele lungi ale veșmintelor călugărești i le tănuiau cu desăvîrșire...

Cînd asaltul răilor, în frunte cu însuși Satana, izbutea să biruie ciocanul și să străpungă larma ligheanului, dînd peste cap toată linia de apărare, cuviosul, gata să fie înhățat în gheare, puneu mîna pe arme și le slobozea în haita întunecaților, adică unde se nimerea. Pistoalele îi spăimîntau mai abilit decît crucea ; ciuruți de plumbi, ei se risipeau pierind în găurile de șerpi ale iadului. În asemenea împrejurare, primejdia era și mai mare pentru frați, care, c drept, nu aveau ce căuta la acel ceas afară din chilii. Căci toate izbirile crunte, cu războaie armată, nu se petreceau decît noaptea foarte tîrziu.

Dar toate neajunsurile acestea aveau oarecum și o răscumpărare pentru obște ; în asemenea nopți de

pomină mănăstirea dormea — vorba vine! — fără grija de călcările tîlharilor. Asupra ei, ca o pronie, vegheau larma ligheanului și împușcăturile.

După o astfel de uriașă războire, biruitorul dormea buștean o zi și o noapte, ca să se scoale mai înviorat și mai învrednicit.

Dar așa ceva, în chipul încăierărilor cu lighean și pistoale, se petrecea rar, o dată, cel mult de două ori pe an, în miezul marilor posturi și înfrînări, păzite de Evtichie cu mare înfricare. Celelalte mici sau mijlocii cercări, abia niște ciupituri ori ghionți diavolești, se întîmplau foarte des, fie din senin, fie mai ales scornite de însuși hărăgoșul călugăr. Dar fiind pe înghesuite, mănăstirea nu le ținea seamă.

Căci cuviosul nu numai că nu ocolea ispitirile, ci le chema cu dinadinsul, în toate chipurile.

— Este o păcatoasă trîndăvie, spunea el fraților, să zaci liniștit în huzurul mănăstirii... Monahul trebuie să se afle neconținut în luptă, veșnic agerit și pururea sculat asupra vrăjmașului diavol. Altfel se cheamă că ai făcut pace și bună înțelegere cu Satana... Și, mergînd amîndoi alături pe drum, îți dă un brînci cînd nu te aștepti și te rostogolești drept în gheenă.

— Dar de ce să chemăm noi înșine asupra noastră ispitele și să ne luptăm cu patimi răscolite de noi singuri, fără nevoie? îl întrebau unii frați.

— Fiindcă asta este adevărata treabă a monahului, nu culnea și învîrtirea mămăligilor ori moșăiala în străni, cum fac cei mai mulți... îi sfichiua cuviosul.

— N-ai dreptate, părinte Evtichie... i se împotriveau unii mai colțoși. Asta ar fi să ispitim pe Dumnezeu, cel care singur trimite, cînd și cum vrea el, încercările... ca, de pildă, lui Iov și altora. A le ieși înaintea și a le chema noi singuri mi se pare o trufie, socotindu-ne mai tari decît ne este îngăduit.

— Hei, dacă ai cugeta mai adînc, ai afla că și netrimterea de ispite este tot o cercare. Și încă mai grea: Dumnezeu te lasă, să vadă ce faci tu singur. Căci îmbuibarea de liniște și odihnă duhovnicească e la fel, dacă nu și mai cu păcat decît cea cu mincare și băutură. Trebuie mereu ținută trează împotrivirea în duh la ispite; căci: „dacă n-ar fi ispitele și patimile, n-ar fi nici cununile virtuților“, cum spune marele Antonie, a cărui măreață pildă trebuie să luăm.

Și le astupa gura...

Următor acestui îndreptar, el se înconjura de tot ce l-ar fi putut împinge la păcat. Cînd intrau la el, frații rămîneau zgîți la șirul de clondire răsfațate pe polițele dulapului deschis ca o dugheană jido-vească.

— Ce sînt sticlele astea, părinte? îl întrebau ei cu prefăcută nevinovăție, deși, știau, și le lăsa gura apă.

— Astea nu sînt sticle, sînt ispitele mele, păcato-sul... răspundea el cu umilită mîndrie.

— Cum ispite! lungeau ei vorba, doar le-o destupa una...

— Diavolii, închiși și zăvorîți acolo cu dopuri... și se încrunta.

Căci părintele Evtichie își ținea mereu la vedere vinațuri, rachiu, tescovine și alte băuturi asemănătoare, și le mînuia cu anume socoteală, ca să-l scoată din minți... Cînd venea cercarea, ele se însuflețeau și-i trimiteau niște zimbete amestecate cu izuri desfătătoare ce-i trezeau nările: gîndul i se aprindea, pofta se dezlănțuia din gîtlejul uscat pînă-n fundul maruntaielor, încingîndu-l ca o volbură. El se repezea atunci la sticle. Dar înainte de a le atinge, cădea jos, se zbuciuma, se bătea cu sine, pînă ce biruia ispita. După

care adormea... Alteori, cînd simțea că ghesul lor este aproape să-l dea gata, puneă mîna pe clondire, le încărcă în coș, alerga la lac, intra în luntre și vîslea pînă-n mijloc, lînga un plaur, unde apa avea pe puțin doi stînjeni adîncime. Acolo arunca, una cîte una, sticlele, ce se duceau bolborosind la fund.

— Na, diavole, răcnea el, sticlei, na!... du-te în fundul mării, unde te blestem să stai legat o mie de ani.

Și se întorcea împăcat la chilie.

Numai că niște călugări dibuiseră bulboana dracilor lui Evtichie. Și după-amiaza, în ațipitul mănăstirii, se strecurau acolo, legau pe unul din ei cu frînghia de mijloc, îi puneau un bolovan greu în brațe și-i dau drumul în ape. Cufundătorul se ducea vîjîind la fund, unde începea să cotrobăie în toate părțile, pînă da de clondirul odihnind, ca un crap somnoros, în nomol. Atunci zguduia frînghia, semn să-l traga afară... Și așa de mai multe ori: nu se lăsau pînă nu scoteau de la blestem măcar cîtiva din diavolii cuviosului.

Așijderi și la ispitele lăcomiei pîntecelui, cucernicului era fără de înfrîngere, deși podul chiliei era plin înadins cu șunci, slăninuțe, pastrămuri, ghiudemuri, precum și alte mezelicuri de dulce, atîrnate de grinzi. Unele se cam împuțiseră de atîta așteptare: dar oricum... Evtichie nu se atîngea de ele, nu numai în zilele oprite, ci nici chiar la praznicele mari, cu dezlegare. De cînd se călugărise nu pusese carne în gură. Din cînd în cînd, cobora afumăturile în chilie, le așeza între clondire, le privea, le mirosea și se perpelea apoi jos, la picioarele lor, ca un apucat. Dracii plesneau de necaz, împingîndu-l zadarnic să guste măcar. După biruință el le urca, potolit, la loc, ca pe niște ghiulele de atlet, cu care se exersa,

ca să-și ție, tari și încordați, mușchii duhovnicești ai voinței și înfrînării.

Vremea noastră l-ar fi categorisit numaidecît drept nebun, rînduindu-l în cine știe ce psihoză cu halucinații sau epilepsie cu delir. Dar la începutul veacului trecut, cînd Evtichie se adăpostea în mănăstirea Cernica, se chema că este un vajnic și învrednicit monah, după chipul și canonul marelui Antonie, pustnicul cel vestit pentru războirile lui cu îspitirile. Și ca el înflorea pe atunci încă mulți schimnici în schiturile Răsăritului. Cu mare osebie că la Antonie și la ceilalți ispitele erau doar goale amăgiri ale închipuirii, zămislite de mințile lor înfierbîntate de poște și patimi. Pe cînd la Evtichie meritul și slava erau cu atît mai mari cu cît momelile erau pipăite, carne și băuturi adevărate; autentice, am zice noi cei de azi și, pe deasupra, Evtichie viețuia nu la adăpostul pustiei, unde nu calcă țipenie de om, necum de muier, ci într-o mănăstire îmbelșugată cu tot soiul de bunătăți și înlesniri de care se îmbuibau toți ceilalți soți ai lui. Ba încă, pusă în gura Bucureștilor, plini de cîrciumi și tractire, care-ți fac nu numai cu ochiul, ci te trag de mînele rantiei și de poalele giubelei.

În marea lui osîrdie de a se oști cu vrăjmașul diavol, un singur lucru amăra grozav pe părintele Evtichie: că pentru adevăratul război cu demonul curviei nu avea la îndemîna femeie. Și pentru asta se simțea ciuntit ca de o aripă. Trebuia să se mulțumească numai cu cele ce-i plăsmuiau diavolii închipuirii, care îi aduceau sub ochi și-l gîdilau sub pîntece cu amăgeli dulci, ce se însuflețeau, creșteau, prindeau carne, scoteau sîni, desfăceau pulpe, întindeau brațe trandafirii, cum văzuse el odată în niște poze, găsite în ceaslovul unui călugăr. Astea dau, dar foarte departe, simțurilor lui nemulțumite, știință

că are cît de cît de-a face cu amăgirile sexului dușman al pierzătoarei Eve, cu care ardea să se măsoare de-adevărat, nu așa, în năluciri. E drept, și asta spre lauda sa, că ceruse de la stareț îngăduință să aducă în chilie o femeiușcă tînără și nurlie, care venea des cu treabă și fără treabă și se învîrtea prin mănăstire. Cu asta se lega el să dea proba înfrînării.

— Părinte stareț, se rugase el fierbinte, cearcă-mă. Lasă-mi-o numai trei nopți, și ai să te încredințezi cu ochii. Sfinția ta stai la geam și te uiți cum am să ies curat din ispită.

— Și cum ai să faci ? îl sfătise superiorul.

— Apoi pe ea am s-o culc goală în pat, de care eu n-am să mă apropiu măcar de-aș crapa. O privesc numai și mă rog lui Dumnezeu să birui protivnicii înghesuți în jurul meu cu limbile scoase.

— Pînă la sfîrșit au să te tîrască de păr pînă la ea... prorocea bătrînul, care știa și el ceva.

— Dar pentru ce țin eu mir de la Sfîntul Mormînt : mă ung tot, și ghearele încornoraților alunecă de pe mine.

— Și apoi ce crezi, că am eu timp și sănătate să tremur la geamul cuvioșiei-tale trei nopți în șir, la rînd cu diavoli, ca să te priveghez ?

— Atunci intră și stai în chilie pe scaun sau chiar pe pat, la picioarele ei, găsi dezlegarea părintele Evtichie.

— Lasă, lasă ! destul îți faci mendrele afară din mănăstire...

Și starețul, neînțelegător, rămînea neînduplecat. Evtichie scotea buza de jos înainte, o refeca peste cea de sus și ieșea din stăreție bombănind, mai ales că bobîrnacul despre mendre îl ustura, aducîndu-i aminte de o luptă cu ispitiri nu tocmai desăvîrșit dusă la capăt...

Cu cîteva luni în urmă, colindînd Bucureștii pentru treburile mănăstirii, cuviosul nemerise la hanul ținut de vestita grecoaică, Valența, din Podul Calîi. Hanului îi zicea „La Mihai Viteazul“, căci la intrare, pe părilele de afară, străjuia zugrăvit pe un cal alb falnicul erou de la Călugăreni, cu barda amenințătoare în stînga. Hangița l-a primit cu cinste, l-a poftit la o masă și l-a înbiat cu un pahărel și mezelic alături. Monahul a mulțumit, dar nu s-a atins de ele.

La drăgălașa stăruință a gazdei, el trebui să mărturisească de-a dreptul că nu mai știe de carne și băutură.

— De mult ? se interesă hangița.

— De cînd am îmbrăcat haina asta a Domnului...

— Dar de femei ? îl întrebă năpristan ea, rîzînd vulpeșă.

— Niciodată, în viața mea !... Și să mă ferească Dumnezeu... se lepădă cuviosul cu tărie.

Muierea a lăsat supusă capul în piept, a plecat pleoapele, dar pe sub gene îl privea hoțeste : în ranția lungă și înfoiată, părea voinic și încă tînăr... Din vorbă în vorbă, cînd pe grecește, cînd pe românește, repede s-au împrietenit, muiera fiind foarte înclinată către fețele bisericesti, care, cum le merge vorba, mai stătute și mai bine hrănite, se dovedesc tari în acele privințe după care sînt ahotnice muierile.

— De cîți ani ești, părinte ? îl ispiti ea cu interes.

— De patruzeci și unu, merg pe patruzeci și doi.

— Păcat ! zise ea c-un fel de părere de rău.

— De ce ? se miră Evtichie.

— Ești încă bărbat în puteri... și spunînd asta, ea oftă.

Valența era o vădană tînără și frumoasă, ca o poză din cele găsite de Evtichie în ceaslovul călugărului : înaltă, împlinită în carne, cu pielița bălăna, chipul

oval, ochi mari cît niște cărăbuși negri, gura cu buze roșii, carnoase, arcuite spre colțurile ascunse în gropițe și mereu zîmbăreată. Fuiorele părului până de corb îi cădeau, numai bucle pe spate, zuluși la umeri și pe după ghiocurile urechilor... Umbla cu brațele goale într-un camizon de borangic, răscoit de î se vedeau tufele de păr de la subțiori, și se strevedea doldora sînilor dînd buzna prin subțirimea pînzei. Călugărul a coborît fără sfială ochii mai jos de mijloc, ca să amănuntească minunea coapselor, precum și celelalte dulci ghicitori ale nurilor ascunși sub fusta cam prea zuvelcată, de sub poalele căreia scoteau gîturile albe și subțiri gleznele.

Femeia întreagă era nu o ispită, ci un lanț de capcane, o bulboană de ademeniri : cu asemenea vrăjmașă primejdie făcea să dai piept.

Evtichie, încurajat de iscodirile Valenței, și-a mărturisit sfios păsul, adică arzimea lui de ascet, care nu găsește prilej trupesc să se puie la cercare.

— Cum se poate, părinte, să nu se găsească femeie gata pentru asemenea lucru de cinste... se indignă hangița, însufletită.

Atunci, cuviosul îndrăzni s-o roage smerit să-l îngăduie că să împlinească amîndoi această sfîntă rîvnă, avînd a cîștiga și ea din cununile virtuților.

Muierea a zîmbit viclean și, prefăcîndu-se înțelegătoare, s-a învoit să-l bage noaptea în iatac, unde să-i slujească la slăvita biruință asupra diavolului curviei. În gînd nu se mai sătura să se minuneze de iscusita fățarnicie și viclesug al popii. Ascultîndu-l, îl cîntărea și-l prubuluia din ochi : îi plăcu înfățișarea lui războinică, încrunțarea frunții late, nasul frumos, drept, cu muchia ascuțită și nările subțiri, ochii adînci, arzători și cercănați, barba neagră, rotundă, împlinind cu noblețe o față trasă, lucrată de focul lăuntric. Aducea cu viteazul ce călărea încordat pe pă-

retele din fața hanului : și se dori strunită, așijderi calului sub pulpe de viteaz.

A închis hanul mai devreme, a trimis slugile la culcare și l-a vîrît pe cuvios, prin dos, în iatacul unde-l aștepta masă îmbelșugată cu mîncări, trufan-dale și băuturi. Monahul n-a luat măcar o îmbucătură, cu toate îndemnurile și pilda gazdei, care a mîncat și a băut cu mare necumpătare.

„Al dracului popă, își zicea ea în gînd, bine știe să se prefacă !“

Cuviosul răbdător, aștepta.

Ea s-a dezbrăcat pe îndelete, în văzul lui. Desprinsă din betelie, fusta albastră îi căzu la picioare, și din foile ei femeia ieși ca un miez dintr-o floare uriașă. Cămașa trasă peste cap zbură cît colo, cu mîncile fluturînd ca niște aripi... Și ea se întinse goală și mîndră, cu mîinile sub cap, pe divan.

Evtichie se trase și îngenunche lîngă ușa, o privi cu ochi ieșiți din cap, dîrdîind în friguri, dar nu se mai clinti... spunea repede în gînd rugăciunile cele mai apărătoare de primejdii și chema numele Mîntuitorului, bătînd tot mai des fruntea de dușumea.

Valența se schimbă : sprijinită într-un cot, cu fața spre el, îl privi o vreme răbdătoare, sorbind din ceașca de cafea de pe masuță.

— Vino, părinte, mai lîngă mine, zîzîi ea dulce, pe grecește, îmbiîndu-i cu brațul sidefiu filigeanul. Ti-i ruga pe urmă...

Evtichie ridică pleoapele, clipi orbit, se mișcă a plecare, rantia se umflă pe el, gata parcă să zboare, flutुरe negru spre lumină... Dar căzu numaidecît iar în genunchi, se plesni cu capul de scînduri, înmulțind crucile.

Femeia îl mai îngădui puțin. Apoi îl întrebă cu glas dezmiardat :

— Cum vrei să stai ? E mai bine așa ? Ia uită-te...
Și se întoarse cu fața în sus...

Trupul, întins întâi ca o coardă gata să sune, se mlădie ușor, fără moleșală, pe arcitura tainică a șalelor. Deasupra pieptului pîlpîră, în tremur ușor, parcă să-și ia zborul, sîinii învoalți... și în mintea ispititului licări stihul din *Cîntarea cîntărilor* : „Țițele tale ca două porumbițe albe“.

Evtichie gemu înăbușit, se zbatu, fălcile mestecară balele ce se clăbuceau la colțurile gurii. Dar nu se clinti.

Valența, din ce în ce mai uimită, nemulțumită de neașteptata purtare a omului, se răsuci din nou spre el și-i puse drept în ochi lumina goliciunii ei, cu ascunzîșul tainic ce-i încheia într-un zbenghi negru despicătura coapselor, sub pîntecele cu rotunjime de val oprit din joc.

— Sau îți plac mai mult așa ? Și-și desfăcu coapsele în lături, pornindu-se pe un hohot de rîs nefiresc, din care abia se opri ca să-i spuie, supărată :
Apoi ce faci dumneata părinte, nu e de loc cinstit...

Călugărul stete din frămîntare, s-o asculte.

— Ca să fie adevărată lupta cu ispita, trebuie să te dezbraci și d-ta ca mine și să vii alături. Atunci are să ți se dovedească țaria... Așa, dacă fugi...

Evtichie, speriat, își strînse hainele pe el, ca lovit de un frig neașteptat, și-și pipăi ciocănelul.

— Hai, vino să te ajut să-ți scoți dulama aia grea...

Și-i întinse capcana albă a brațelor... Cuviosului i se păru doi șerpi. Și, ca o pasăre fascinată, porni, tîrîș, spre ei... Femeia zvîcni în sus să-l prindă. Dar el, cu un muget adînc, se trase pe patru labe înapoi pînă se izbi de ușă...

Atunci, ea nu-l mai învoi... Întăritată, alergă la el și, amestecînd rîsul cu plîns, tăbări să-l îmbrățișeze. Voinică, îl încinse cu brațele, sprijinindu-l de piep-

tul ei, îl strînse înfocată și se puse să-l sărute. El se apără din toate puterile și se trînti la pămînt, cu fața în jos, ca un luptător în arenă, tîrînd-o și pe ea. Valența, aprinsă, se sculă, îl încălecă între pulpe ca pe un armăsar năruș, își viri mîinile sub trunchiul lui, oricît de greu își apăsa el trupul și palmele în pardosea, și izbuti să-l întoarcă iar cu fața-n sus : se întinse peste el, îl încolăci cu brațele și-i astupă cu gura ei învăpăiată gura. Și așa, doborît, îl țintui locului, îndesîndu-și sîinii, întărități, în pieptul lui. Călugărul, înăbușit, se opri din zbătaie, abia suflînd. Ea se folosi de prilej : își descleștă de sub el brațul drept și începu să-l bîjbîie pe sub veșmintele fără nasturi, dînd la o parte rantia, anteriorul... Și, înverșunată, coborînd mîna tot mai adînc, dete de ceva grozav de tare... Se opri, năpădită de bucurie ; se săltă și se dezlipi puțin de el, slăbind strînsoarea, apucă și trase : ciocănelul. Uluită, se descumpăni. Evtichie folosi răgazul și se smuci de sub ea ca un nebun, zvîrlind-o în lături... Valența, furioasă, sări iar pe el și se porni să-l scuipe, să-l zgîrie, să-l plesnească cu palmele. Era însuși diavolul dezlănțuit asupra cuviosului. Despletită, gîfîind, scrișnind, îi puse piedică și-l trînti din nou.

Evtichie, căzut mai departe, cînd o văzu cu groază că se năpustește iar peste el, avu doar timp să smulgă pistolul din carîmb... și-l întinse...

— Trag, răcni el.

Valența încremenii. Își veni însă repede în fire. Se gîndi o clipă : nu era tilhar. Tot cum spusese el și ea nu-l crezuse, era un popă nebun. Și dacă nu-l putuse birui, ca să nu rămînă de batjocură, are să puie măcar slugile să-l bată... Și se porni pe țipete să scoale casa. Noroc că ușa era cu cheia în ea. Evtichie o răsuci, ieși de-a-ndaratele și se pierdu în în-

tunericul uliței, urmărit de chioțele argaților. Și-a lăsat zălog numai ciocănelul și comănacul.

Păstra însă amintirea întâmplării cu mare pogorământ, ca o încercare trimisă de sus, deși învrîstată cu călduță adiere de plăcere.

A doua zi cuviosul s-a înfățișat iar hangiței cu smerenie, limpede și nevinovat ca un prunc :

— Ce mai vrei ? se răsti ea.

— Am venit să nu-mi ții minie și să mă ierți dacă te-am supărat cu ceva, se rugă el.

— Îi fi avînd gust să iei proba de la capăt, îl fulgeră ea și cu ochii, și cu glasul.

— Cu voia lui Dumnezeu, cînd s-o putea și cum s-o putea. Acum îmi cer numai iertăciune, că plec la mănăstire și poimîine mă împărtășesc. Și nu pot primi sfintele taine dacă nu sînt împăcat cu cei pe care i-am mîhnit în vreun chip. Însuși Domnul ne oprește...

Valența îl asculta uluită.

— Așa că milostivește-te ca o bună soră creștină și dă-mi iertăciune, să mă pot înfățișa înaintea po-tirului.

Femeia încă nu pricepea.

— Altfel, urmă cuviosul, ne încărcăm amîndoi de cel mai mare păcat ; împiedecarea de la sfînta gri-janie...

Surprinsă de neașteptata întoarcere și umilință a monahului, groaza de nelegiuirea pe care începea s-o înțeleagă înmuia rănită a femeii, care-i zîmbi și-l iertă.

Evtichie da să plece, blagoslovind-o.

— Stai să-ți aduc culionul, îl chemă ea. Ciocănelul îl opresc ; poate-ți trebuie cînd mai vii ; și parcă scriși din privirile ochilor ei răi de deochi.

El nu se tulbură. Și plecă împăcat.

— Tot o să mi-o plătești tu odată ! spuse pe urma lui Valența, venindu-și în firea ei adevărată.

Asta era, într-un fel numai, cuviosul Evtichie ; călugării nu cunoșteau și celelalte chipuri ale sale. Ei îl ascultau cu prefăcută bunăvoință și-l lăsau într-ale lui, la o parte. Nimeni din marii ierarhi de la Ierusalim și Sfîntul Munte, unde viețuise îndelung și se făcuse cunoscut, nu se ostenise să descurcă încîlcirea lui de sfințenie cu necontenita alergare după patimi, curăția-i îngerească necurmat într-o frățască vrăjmășie cu demonii ; marea-i umilință încleștată de trufia unui veșnic război cu ispitele, desăvîrșita-i dragoste de frați îngemănată cu mușcătoarea biciuire a batjocurei și umorului, adîncu-i duhovnicesc plin de uluitoare copilării, precum și alte multe nedumeriri, din ghemul de bogată taină împletit cu biată omenească puținătate, din care se alcătua cuviosul părinte Evtichie. În el nu se despărțise încă bine ziua de noapte, timpurile noi de veacul de mijloc. Trupul său lipsit de bucurii, trist vestmînt de carne aspră și săracă, ca o dimie, i-l căpușea duhul cu o somptuoasă purpură de închipuire desfrînată, cum numai împărații poezi aveau.

II

Eftimie se trezise de mic într-o chilie a Mitropoliei din București, adus de unchi-su, mare ecleziarh al sfîntului locaș. Crescut fără abatere în toate rîndu-ielile monahicești, fu uns călugăr încă înainte de a pași pragul tineretii, cînd primi numele de Evtichie. În acest timp deprinsese toată știința teologicăască,

multă-pușină, cită se dumica pe atunci la noi, și, pe deasupra, limba grecească de la un dascăl fugit din Tarigrad, care îi împuiase capul cu tot felul de po-vesti despre Țara sfântă și Ierusalim.

Cînd ecleziarhul se hotărî să facă a treia oară ha-gialicul la mormîntul Domnului, n-a fost greu lui Evtichie să-l înduplece ca să-l ia cu el. Dar abia ajunseră, încărcăți de daruri pentru gazde, și bătrînul muri. Călugărașul orfan se aciuă pe lîngă mănăstirea grecească unde găzduiseră, așteptînd prilej de în-toarcere. Dar se lipi așa de tare de locuri și oameni, că nu se mai îndură să le părăsească : rămase acolo.

Apoi, din pricina unei împliniri cu ucidere, pe care o povestea cîteodată, fugise la Misir, ce-i mai zicea și Eghiptet, unde drept pocăință, cît mai ales înflăcărat de isprăvile marelui cuvios Antonie, se statornici șapte ani în Sketul Thebaic, pustnic trăitor în mormintele vechilor egipteni. Cu închipuirea aprinsă de soarele pustiei, el își însușise rînd pe rînd toate ispitirile sfîntului a cărui viață de războire cu nălucirile păcatului se căzni să o urmeze întocmai. Zi de zi, noapte de noapte, viețuise numai între hăr-tuitoare vedenii, cînd strălucite, cînd hîde, de la re-gina din Saba sau Avestița, pînă la diavolița cu cap de scroafă, care-l năvăleau pe neașteptate. Și nu mai putea viețui fără ele.

După ce-și făcuse canonul, plecase mai departe. Sculase din trestiiile Nilului, fără să se înspăimînte, crocodilul, leviatanul biblic. Poposise prin ruinele slujind drept adăposturi, unde aspidelul tulburate de la odihnă se strecurau printre picioare. Bătuse țara Nubiei cu sfîntul oraș Axum. Călătorise la mănăsti-rea cea fără de porți din piscul muntelui Sinai, unde se pătrunde, de răul arabilor agareni, numai cățărăt peste zidurile înalte într-un paner tras cu frînghia. Străbătuse Siria, Libanul cu cedrii lui Solomon, as-

cultase slujba în biserica maroniților, întîrziase la vechii copti... Din toate astea se alesese cu sufletul și mintea îmbogățite, dar și îngreuiate de cîte des-coperise : taine, tradiții, legende, ciudățenii și ere-suri, cărora le făcea loc cu nesațiu tot mai adînc în el. Misteriosul trecut îl umpluse de un creștinism rămas sălbatic pe acele meleaguri.

Întors în Ierusalim, cu aspra lui asceză, cu războiul ce da ispitirilor și cu multe alte nesuferite deprin-deri, aduse din întunecimile africane, stînjenea gro-zav grasa și molcoma lene întru Cristos a înaltului cler ortodox, care la început îl îmbrățișă pentru fama lui. Ca să scape de el fără să-și ridice în cap pe cei ce-l socoteau un sfînt, patriarhia din Ierusalim îl trimise în țară, cu puteri depline asupra mănăsti-rilor și a schiturilor închinat Sfîntului Mormînt. Și Evtichie se întoarse astfel la metania de care ținea Mitropolia Bucureștilor, unde se călugărise.

Aici nu-i plăcu : nu-l încăpea nici asta, cum nu-l încăpuse nici lavrele din Ierusalim cu turbulentul lui calabalc de asceză și pocăință ce-l tira pretutin-deni cu el. După ce puse rînduială în treburile, se trase într-o latură a Cernichii, pe marginea lacului, ca într-o chinovie, unde de cinci ani în șir tulbură liniștea obștii cu apucăturile și canonirile lui, din care frații chinuiți de el cercau zadarnic să-l scoată.

— De unde ai învățat, cuvioșia-ta, îl întrebaseră sta-rețul turlac de neodihna unei nopți în care îi bătuse ligheanul la fereastră, de unde ai învățat aceste gro-zave deprinderi întru totul neduhovnicești ?

— Care, sfînțite ? se smerea Evtichie.

— Bătăia aramei și împușcăturile, spunea cu nă-duf superiorul... Mai lipsesc trîmbițele !... și ofta.

— Ai să le auzi și pe-alea la judecata de apoi, cînd o să-ți fie prea tîrziu, i-o trîntea cuviosul.

— Bine, bine... Lasă ce-o să fie atunci acolo, în cer... Eu te întreb de cele ce săvârşeşti cuvioşia-ta aici, în ograda noastră.

— Apoi cât colinzi, atâtea vezi şi auzi, răspundea, înţepat, judecatul.

— Şi urmează că dacă le vezi şi le auzi, să le şi îmbrăţişezi ? Îl dojenea mai-marele.

— Dacă sînt bune şi de folos, fireşte, răspundea iar cu nevinovăţie Evtichie.

— Nu văd în ce chip ar putea fi bune, se jălui bătrînul. Lămureşte-mă.

— Apoi, iacă, începea cuviosul, poposisem într-o latură din adîncul Misirului, la o veche lavră de monahi copti, care creştinasera harapi din cei cu buzele groase cît deştele sfinţiei-tale.

Aci, stareţul, oarecum ruşinat de privirile lui Evtichie, oprite cu stăruinţă asupra minilor lui cu degetele cît nişte cîrnaţi, le vîra în minicile dulamei...

— Şi cum crezi sfinţia-ta că alungau aceştia vircolacii care le mîncău luna, precum şi alţi demoni ce-i necăjeau ?

— Cu rugăciuni, răsufli stareţul.

— Aş... cu rugăciunile nu făceau nimic. Ieşeau cu tobele lor făcute din piele de om.

Aici stareţul o sfêclea, temîndu-se să nu-i vie şi lui Evtichie într-o zi gust să jupoaic pe vreunul din fraţi să-şi alcătuiască darabană. Aşa că se mai înmuia...

— Oricum, tobele sună mai domol ca ligheanul cuvioşiei-tale...

— Aş, nu le-ai auzit ? nici dracii nu le sufereau, necum sfinţia ta... Că băteau în ele chiuind şi urlînd pînă ajungeau lac de sudori.

— Cine ? întreba zăpăcit bătrînul.

— Harapii, îl lămurea Evtichie, că diavolii se dau bătăuşi şi fugeau. La orice încercare a răilor, cuvioşii arapi puneau tobele în lucrare, şi izbînda era fără greş a lor.

— Bine, bine, se domolea bătrînul, dar împuşcăturile ? şi iar se-ncrunta.

Pentru asta părintele Evtichie începea altă poveste, cu beduinii din deşertul Siriei, unde umblase cu caravanele.

— Varvarii ăştia, spune el, sînt foarte bîntuiţi de duhurile rele ale pustiei, mai ales în nopţile cu lună. Diavolii se adună haite împrejurul taberei, scheaună, urlă, de nu-ţi lasă o clipă de hodină.

— Astea sînt fiarele de noapte ale locului, cerca să-l îndrepte ascultătorul.

— Or fi fost ! dar printre ele se amestecau, luîndu-le înfăţişarea, demonii, întăritîndu-le împotriva noastră, îl încredinţa Evtichie. Atunci numai cu focuri de puşcă îi puteau supune şi alunga. Altminteri, ne-ar fi făcut cine ştie ce şotii : ne răsturanu corturile, ne furau cămilele...

— Bine, îl oprea stareţul, astea le înţeleg acolo, între capcâunii aia negri, înrădăcinaţi în vrajitoriile lor păgîneşti. Dar aici, în pămînt curat şi blagoslovit ? Şi chiar în sfînta mănăstire ? Că diavolii pustiei au rămas acolo, ducă-se pe pustii...

— Apoi eu trebuie să te învăţ pe sfinţia-ta, se supăra Evtichie, că dracii sînt aceiaşi pretutindeni ? Ce e dacă aici e Cernica ? Îi are şi ea pe ai ei, că nu s-or fi ţinut tot aia din pustie pînă aici după mine, să mă necăjească...

— Cum văd eu, cuvioşia-ta, se asprea superiorul, trăieşti tot timpul numai între ei...

— E mai bine aşa, părinte stareţ. Eu petrec, zburcîmîndu-mă cu diavolii scurta mea viaţă pămîntească. Sfinţia-ta ai să stai cu ei cîlărindu-te toată

viața cea veșnică... Și să știi, încheia el, că este un cuibar mare de draci chiar acolo sus, unde huzurești sfîntia-ta, unde ei se pitulesc cînd îi încolțesc eu, încît mă mir cum mai încapi și răsufli de ei...

— Năzăreli de-ale tale, se înfură bătrînul, pierzîndu-și răbdarea.

— Doar că-ți mai fac loc cînd intră și se ghemuiesc în lăzile cu galbeni ce ții sub pat, unde sclipesc de nu știi ce e : aur ori ochii lor ?

Starețul, mînios, se domolea gîndind la trecerea ce avea nebunul la Mitropolie și la Ierusalim. Și, mormăind, îi întorcea spatele, urcînd treptele pridvorului, unde îl așteptau filigeanul cu cafea gingirile și narghileaua cu dulce imamea de chihlimbar.

III

Cît era de noduros și de nesuferit, se dovedise totuși că poate fi uneori de mult folos. Starețul numai pe el îl trimitea la București pentru treburi încurcate, judecări, lăcrămații și mai ales daraveluri bănești. El izbutea să le descurce și făcea totdeauna bună ispravă. Avea deschise ușile mitropolitului, pătrundea în divan, vorbea grecește și turcește, cele două chei cu care se deschideau toate chichițele oblăduirii de atunci, și mai presus de toate avea o îndrăzneală de sfinț.

La asemenea împrejurări, între oameni firești cu care trebuia să judece și să lucreze la fel, părintele Evtichie lăsa asprimele pustiei, părăsea pe diavoli, amîna ispitele și-și scotea la iveală știința de oameni, subțirea-i duhovnicie, pătrunzătoarea-i înțelegere. Se întorcea, cum spunea el însuși, pe dos. Intră astfel în lumea treburilor înalte, se frecă de boieri divaniți,

de mari fețe bisericești și fanarioți simandicoși, care nu se scandalizau de îndrăznelile lui cu duh.

La boierul Cernica îl cunoscuseră protipendada, care se întrecea să-l poștească, îmbrățișîndu-l cu interes pentru cîte petrecuse și cîte povestea. El îi învăța ca un înțelept dascăl, așideri marelui Antonie, care a fost nu numai podoaba pustiei, ci și a cetății Alexandria, unde intra cu propovăduirea și pilda pînă în palatele păgînilor și iatacurile curtezanelor.

Cîștigul era îndoit : și pentru cei ce-l ascultau cu desfătare, și pentru părintele Evtichie, care la vederea aîtor păcătoase ademeniri lumesti își îmbelșuga provizia de poște, patimi și ispite pe care le căra cu el la chilie : cucoane cu sîni albi despuiați, divane moi, bucate gustoase, băuturi în vase de aur și de argint, veșminte muiate în fir și pietre scumpe, toate cu mult mai presus decît săracăcioasele lui închipuiri. Pînă și țigăncile roabe erau mai pline de voluptate decît reginele ce-i trimiteau diavoli.

Pentru asemenea apostolie în lumea veacului, cuviosul se pregătea cu grijă, ca un sol al Domnului. Pe lîngă jegul ce lăsa în lighean, lepăda sălbătécia cuvenită chinoviei, își dichisea părul și barba ; mergea pînă acolo că-și freca virtos dinții cu cenușă și sare, nu cumva duhul grăitor să-i fie pîngărit de vreun rău miros al gurii.

Într-o seară starețul a coborît la el cu rugămîntea să se ducă să ridice de la Mitropolie lefurile călugărilor pe șase luni în urmă și ajutorul pentru reparațiile mănăstirii... Totodată să tragă la boierul Cernica, ctitorul, să ia cîștiurile pentru fînețele mănăstirești arendate de el, precum și banii ce vărsa pentru acatiste, pomeniri, sărindare, ulei de candelă, lumînări și alte daruri pe care le plătea la soroace. Dar mai ales să scoată de la negustorii din piață banii pe roadele mănăstirii, miere, ceară, pometuri, vin,

pește și altele, încredințate lor spre desfacere. Treabă grea, cu rășfoiri de catastife, tagăde, ciorovăieli și încurcături, cu care starețul bătrîn nu-și mai putea bate capul și picioarele. În părintele Evtichie avea însă toată încrederea: știa carte bună și nu-l putea înșela nimeni la socoteli. Și pentru nimic în lume nu s-ar fi atins măcar de o para streină.

— De ce nu te duci sfinția-ta? că eu iar trebuie să mă spal, să mă piaptăn, să mă primenesc...

— Eu sîntem ghirav, de aceea te rog să mă ierți că te necăjesc iar pe cuvioșia-ta. Și apoi, să-ți spun drept, glumi el, că să-l măgulească, cînd e vorba de banii mănăstirii, nu știu cum fac că mereu îi încurec cu ai mei. Parcă mi se lipește de degete.

— Cum asta? se uimi copilărește Evtichie.

— Nici eu nu-mi dau seama. Ba sînt uituc și nu mai țin minte unde i-am pus. Ba îi amestec cu ai mei și nu-i mai pot apoi osebi și rămîn acolo. Ba îi scap în buzunarele sparte și ajung în căpușeală, unde se pierd... ia, păcate...

— Bine, asta cînd îi ridici sfinția-ta. Dar cînd ți-i aduc eu și ți-i pun porcoi în poală, aparte, fișicele de lei ai mănăstirii și osebit ai fraților?

— Asta-i altă socoteală... și se cheamă partea leului, făcu haz starețul singur, Evtichie neavînd chef să-i ție isonul.

A doua zi din zori cuviosul, în vesmînte de oraș, încălțat cu botforii căpușiți de pistoale, intra în codrul ce se revărsa din Vlasia mare pînă în strășina Bucureștilor. El lua cărarea prin pădure, scurtînd cu jumătate drumul ce ar fi făcut altfel cu hodoroga și mîrtoagele mănăstirii.

Codrul se adîncea cu funduri negre-verzi ca ale mărilor, prin care jucau ici-colo, aidoma unor pești de aur, strelicii zărilor, ca dintr-o dată să se lumi-

neze într-un liman de poiană cu mireasmă de miere neculească de la începuturile lumii. Iar mai încolo să se învâluie într-un amurg de altar cu bolți zidite de înaltele coame ale gorunilor, unde nici păsările nu cutezau să ciripească. Dar chiar dacă i-ar fi cîntat toate privighetorile primăverii, călugărul nu s-ar fi sinchisit, cu gîndurile prinse în plasa lăuntrică a duhovniceștilor sale frămîntări.

Răsăritul soarelui l-a prins la Mitropolie, unde a ascultat slujba, pînă s-a sculat, tîrziu, înaltpreasfințitul. Chemat sus, a sărutat cu închinare mîna de pe toiag a arhipăstorului, care l-a oprit la masă. Acolo, oaspeți de seamă, mari chiriarhi, vlădici, arhierei, dascăli greci și alți ipochimeni ai mitropolitului.

Chiar de la mastică și maslinele de Volo s-a încins tală lungă despre locurile sfinte, slujbele de la Ierusalim, certurile pe Sfîntul Mormînt.

— Părinte Evtichie, cum a fost cu letinul acela? îl stîrni la povestit mitropolitul. Că, uite, nici vlădica Neofit, nici vlădica Antim nu cunosc întîmplarea.

Cuviosul ridică ochii din tîlgerul de argint, cu mîncarea lui osebită de post.

— Apoi, înaltpreasfințite, eu pînă la urmă rămîn să cred că n-a fost popă letin, ci tot Satana, care, strecurat în pragul bisericii Sfîntului Mormînt, care acolo se cheamă cuvculiu, ne puneă nouă, ortodocșilor, piedică să nu săvîrșim luminata slujbă a învierii după canonul cel drept. Că diavolul ține cu letinii.

— Cum se poate una ca asta, diavolul în cel mai sfînt locaș? se supără un vlădică.

— Lasă-l, preasfințite, nu-l abate de la povestire... și mitropolitul îi făcu semn să urmeze.

Dar Evtichie atît aștepta și tăbări pe vlădica ageamiu.

— Apoi nici atît nu știu că dracii, căzuți — căzuți, însă tot îngeri au ramas... doar că-s negri. N-au

aripi ? N-a fost Satana cel mai înalt arhanghel ? Nu urcă el uneori în cer să stea de vorbă cu Dumnezeu, de pildă când i-a dat pe Iov spre cercare ?

— Ce-are de-a face una cu alta ? se zbătea vlădica, spre hazul tuturor.

— Are ! Că tot așa le îngăduie Domnul intrarea în biserici, să cerce credința și tăria slujitorilor... Crezi că Satana nu te-a văzut zilele trecute când preasfinția-ta ai mâncat acasă, singur, un pui fript întreg și pe urmă ai intrat în altar de-ai bolmojit liturghia ? El te-a îndemnat... Și tot el te-a însemnat pe răboj.

Vlădica se roșise tot, ca o sfeclă.

— Nu-i adevărat ! strigă el.

— Lasă, lasă, nu mai tagădui, că și mie mi se în-tîmplă câteodată așa... se mărturisi mitropolitul, împăciuitor.

— Dar de unde știe el ? izbucni de tot furios în-fruntatul.

— Ei, tot de la draci... ei i le spun, că tot timpul numai cu ei are de-a face. Și acum urmează, părinte Evtichie...

Dar asta nu se dote bătut.

— Ziceți că nu intră diavolii în biserică ? Uite, este o lavră zisă a Demonului...

— Stai, îl opri mai-marele, isprăvește întâi cu le-tinul.

— Apoi e gata, înaltpresfințite. Letinul acela, în frunța unei haite de eretici catolici, din aia rași de barbă și musteți ca răspopii noștri, se proțapise în ușa Sfântului Mormînt, hotărîți să ne împiedece, deși era rîndul nostru, al ortodocșilor, să intrăm la dumezeiasca slujbă a învierii. Căpătasem hatîrul cu firman și mare bacșiș de la pașa, cîrmuitorul turcesc al cetății. Că noi, adică grecii, știm să lucrăm cînd e vorba de drepturile Domnului și pe față, și prin dos.

Și, spunînd acest din urmă cuvînt, Evtichie tuși... Mitropolitul, la auzul acelei vorbe, clipi și privi în altă parte.

— Letinul ăsta; urmă Evtichie dregîndu-și glasul, se vede vreun abate ori episcop de-al lor, mai hără-gos decît toți, se puse să ne îmbrîncească. Ba îndrăzni să întindă mîna și să împingă pe însuși ferircirea-sa patriarhul. Boaitale noastre se lăsau mîinate de-a-ndaratele. Atunci am sărit eu, l-am înhățat, socotindu-l o naibă din cele trimise de Satana, și ca să-l cerc, am scos ciocănelul ăsta de care nu mă dezbar, și, poc, poc, l-am pocnit în cap — că ăștia nu poartă culioane — pînă a căzut jos.

— L-ai ucis ? răsuflă un musafir.

— Aș ! ai văzut drac mort ? Au zbierat tovarășii lui că l-am omorît, numai așa, ca să-mi taie turcii capul. Dar pînă să sosească ienicerii puși să împiedece încăierările cu ereticii, eu mă și făcusem ne-văzut și luam calea Eghipetului.

Dar tot pe-a noastră a rămas. Turcii ne-au dat nouă dreptate. Și în nici o noapte ca în aceea nu s-a aprins în mîna patriarhului mai lesne și mai învîltorât în lumină șomoilogul frecat pe lespede ce a acoperit trupul Domnului ; semn că plesnise un drac.

Dar tot mîna Celui-de-Sus a fost și aici, urmă Evtichie. Ea m-a călăuzit în Thebaida sfîntului Antonie cel Mare, unde am deprins adevărata luptă pentru pocăință și desăvîrșire.

...Plini de mulțumire, mitropolitul și oaspeții au închinat iar cîte un pahar pentru biruința drept-credincioșilor și pentru îmbogățita pocăință a părintelui Evtichie. Și ca să umple golul așteptării celui de-al treilea rînd de cafele și vișinate, îl rugară să le spuie povestea cu lavra Demonului, pe care o în-cepușe.

— Apoi este o lavră într-un ostrov de pe Nilul etiopenesc, dincolo de marile fierbături ale apelor ce le zic cataracte, unde încă forfotește sumedenie de necurați, de baștină, rămași de la faraoni. Unii sînt împietriți, de două ori cît turla sfintei noastre Mitropolii, buzați și urecheați, ca toți ducă-se pe pustii. Deageaba le ciopîrteam nasurile și le ciunteam labele, că le creșteau la loc. În biserica lavrei închinată sfîntului Mercurie cel cu două săbii, la care se închină deopotrivă și turcii, și creștinii, se arată totdeauna la prăznuirea luminatăi învieri o umbră neagră cu bot de cîine, coarne pe cap și aripi de liliac, și se pune în fața arhimandritului, ieșit cu faclia să dea lumina, filfiind să i-o stingă.

Ascultătorii, înfiorați, întindeau minile după pahare, să-și dea curaj.

— L-ai văzut cuvioșia ta și l-ai cunoscut ? se îndoi un preasfințit.

— Cum te văd și te cunosc pe preasfinția-ta acum ! Preasfinției-sale nu-i prea plăcu această asemănare. Altfel v-aș spune ? se supără Evtichie.

— Lăsați-l în pace, porunci înalta gazdă, ahotnică de snoave și povești.

— Dar, urmă Evtichie, pe drac nu-l deslusea toată obștea, călugări și popor, dintre celelalte umbre din biserică. Altfel, de spaimă, s-ar fi strivit toți, dînd buzna la ușă, să fugă.

— Atunci cine-l vedea ?

— Numai noi, cei cu har, care-l știam deosebi, se destăinua cuviosul.

— Și ce făceați ?

— Cele ce se cuvenea : slujitorul cel mare al Dîm-nului îl trăsnea în cap cu crucea ce ținea în stînga, îi băga în ochi faclia aprinsă și-l călca în picioare, pașind netemător spre mijlocul navei, iar noi, preoții mai mărunți, după el, îl scuipam cît puteam...

— Cum ? îl scuipați ? Chiar pe diavol ?

— Scuipăm nu tocmai pe el, ci cam unde neme-ream. Că ne umpleam unii pe alții de bale, nu era nimic ; dar dracul se făcea nevăzut printre picioarele noastre... Și ținea minte înfruntarea pînă la Paștele următor.

— Și de unde atîta îndrăzneală din partea procle-tului să se prăsească în biserică ? se nedumereau ascultătorii.

— Cică, relua povestea Evtichie, îmbunătățitul că-lugar care clădise biserica, mare schimnic și ucenic de-al sfîntului Pahomie (pînă la urmă sfînt și el, adăugă Evtichie), a prins unul din diavolii ostrovu-lui moșîind ascuns în dosul unui idol de-acela uriaș. Atît i-a trebuit cititorului : cum nu avea la îndemîna altă vietate, a luat cu o trestie măsura umbrei duhu-lui rău și a zidit-o în temelia sfîntului locaș, spre veșnică trăinicie. Așa a rămas de atunci diavolul în lavră.

Oaspeții se minunară și iar ciocniră.

— Să nu vă mirați, îi liniști Evtichie : este în Bi-zanț o biserică unde se află închis un înger, rob ei pînă la sfîrșitul veacurilor.

— Povestește-ne și despre asta, se rugau prelații, chip să lungească ospațul și taifasul.

— Acum e tîrziu, se apără cuviosul. Și apoi priviți cum cucăie înaltpreasfințitul taman ca cel căruia i-a luat umbra ucenicul sfîntului Pahomie...

Mitropolitul tresări, zîmbi strîmb și se ridică de la masă.

— Unde vrei să mîi noaptea asta, cuvioase ? îl în-trebă el, înmuindu-și glasul, de obicei aspru.

— N-o pot spune, înaltpreasfințite, că am bani mulți asupra mea și nu vreau să mi se știe gazda.

Și zicînd asta, pătrunse cu privirile de jur împrejur, ca pe niște hoți, înaltele fețe bisericești.

După ce mitropolitul ieși pe ușa ce ducea în iatacul racoros cu miros de levănțică și camforă, musafirii se risipiră, căinând cu amarăciune :

— Ce păcat că Evtichie ăsta, cât e de umblat și dat cu capul pe la icoane, tot necioplit a rămas...

— Zi-i burduf de cîine, încheie vlădica, cel cu puil fript.

★

După ce isprăvi socotelile cu visteria Mitropoliei, Evtichie trase la boierul Cernica, unde dormi noaptea într-o odaie cu drugi la uși și la ferestre. A doua zi de dimineață, întîiul drum i-a fost la hanul Valenței. Mihai Viteazul l-a primit cu barda, muierea cu surîs dezmiardat.

— Bîne-ai venit, cuvioase ! fi sări ea înainte, cîripindu-i pe grecește. Credeam că m-ai uitat...

— Cîm te-aș uita ? Totdeauna te pomenesc în rugăciunile mele. Și o blagoslovi în aceeași limbă.

Înaintînd de la lumina de afară în umbra prăvăliei, unde nu se vedea bine, nu zări în fund de tot doi mușterii ce ședeau la o masă cu ocaua de vin dinainte.

— Stai, te rog, părinte, îl poști hangîța, îmbiindu-l cu un scaun. Să-ți aduc o gustare...

— Nu pot pune nimic în gură, își ceru el iertare. N-am intrat încă în nici o biserică. Am trecut numai să-ți aduc cruciulița asta de argint, cu lemn din sfînta cruce în ea ; s-o porți pe piept, apărătoare de rele.

Și îi întinse darul. Femeia mulțumi gales.

• — Și te rog, urmă el, să-mi pregătești pentru mîine, cînd plec, două clondire cu rachiu...

— Rachiu ? se uimi ea... Cuvioșia-ta bei în mănăstire ? Că la mine n-ai vrut...

— Nu, eu nu gust... se lepădă el. Le țiiu pentru musafiri...

Și scoase bani să-i plătească.

— Lasă, fi împinse ea mîna în lături, avem noi doi socotelile noastre. Vîno mîine sănătos.

Călugărul îi făcu o plecăciune, cu dreapta la inimă, și ieși iarăși blagoslovind-o.

Valența îl petrecu pînă-n prag, apoi se întoarse repede și vorbi în taină cu cei doi mușterii, care îndată se sculară. Erau doi haidamați, care se și luară în grabă pe urmele lui Evtichie, îl ajunseră și se țînură tot timpul lipcă după el prin forfota pieței, pe la toate bolțile și dughenile unde cuviosul strîngea banii datorăți mănăstirii de negustori. Pînă la prînz, și această sarcină Evtichie o dete gata. Boierul Cernica îl aștepta cu masa, unde alt rînd de oaspeți de seamă se înfruptară din duhul părintelui, presărat cu povețe, paradigme și povestiri.

Spre seară, după ce primi din mîna gazdei alți galbeni pe arenzi și slujbe de pomeniri, se încuiară amîndoi în odaia căptușită cu cărți și luară de la cap vechea și tainica lor vorbire, fabricarea aurului. Cernica avea credința că Evtichie nu se poate să nu cunoască și minunea asta, după cîte întîmpinase în lume și povestea. Ajunseră iar să dezbată din nou isprava sfîntului Spiridon :

— Și zici cuvioșia-ta că numai din șarpe se poate face aur, întrebă boierul, gras și cu înec în piept.

— Numai din șarpe, întărea Evtichie. Așa scrie în *Scripturi*, la viața sfîntului Spiridon.

— Am citit și răsцит minunea, gîffia Cernica. Uite cartea colo, dar nu spune că sfîntul a prefăcut șarpe în aur, ci numai aurul în șarpe, care s-a dus numai-decît pe gaura lui în pămînt. Sfînția-ta n-ai putea face de-a-ndoaselea ? Așa parcă spuneai...

— Eu n-am zis că pot. Cerc numai cu șarpele meu, pe care-l cresc și-l ocrotesc, precum știi, de doi ani. Astă-iarnă l-am ținut ca pe o cloșcă sub pat într-o oală. Dacă o vrea Dumnezeu și cu rugăciunea sfântului Spiridon, în locul lui am să găsesc grămajoara de aur care-mi trebuie să zidesc, cum m-am legat, o biserică. Altă nevoie de el nu am...

Și-și făcu trei cruci, după care se trase în odaia lui cu zăvoare.

*

În zori, după ce-și împlini canonul rugăciunilor învrîstate cu mătăni. Evchie rîndui galbenii mănăstirii în pungă, își petrecu baierile ei peste grumaz și o îngropă adînc în sîn, sub cămașă, de-a dreptul pe piele. Anterul încheiat pînă la gît și ranta învoaltă învăluiră tainița. Banii lui, parte dăruiti de boier, parte căpătați pe cruciulițe și cutiute cu sfinte moaște aduse negustorilor, îi vîrî de-a bașca în buzunarele giubelei.

Casa boierească dormea. Numai robii se deșteptaseră și începeau robota, călcînd cu pași de pisică. Monahul își luase de cu seară rămas bun de la gazdă, așa că nu mai zăbovi.

Afară aerul și lumina îl izbiră ca un bici... Răsăritul mocnea ascuns în zări... Veghetoare înalte, sombre încă, turlele bisericilor pîndeau ceasul să se aprinză. Numai sus de tot văzduhul era un uriaș zamfir prin care se strevedeau vâpăi de aur.

Ajuns în mijlocul orașului pustiu, Evchie se opri, privi în lungul uliței pline de bogății, răsufală adînc... Se simțea slobod, stăpîn pe el... Și dintr-o dată trei mari ispite se ațîtară înăuntrul său, chemate de rîvna lui luptătoare.

Întîi îl tăbări Mamona, diavolul banilor. De ce n-ar fi a lui averea ce purta asupra-i? Putea să și-o în-

susească fugind în lume, ascunzîndu-se... Nu cunoștea el, ca pe degete, tot Răsăritul? Și aurul îl înghioldea de acolo, din scobitura de deasupra pîntecelui, unde îl frigea. Și numaidecît altă ispită, stîrnită din același loc, îl năvăli, ca să se împreuneze cu cea dintîi: ispită curviei... Trupul alb al Valenței îi jucă înaintea ochilor și-l tîrî pe Podul Calității. Are s-o cumpere pe grecoaică, s-o scoată din minți, ca să fugă cu el... Dete tîrcoale hanului: era prea devreme, nu se sculaseră nici slugile. Stăpîna dormea: și i se năzări aieva, goală, desfăcîndu-și coapsele în așternut și el revărsînd ploaie de galbeni peste ea... Și ispita desfrînării acoperi și covîrși pe aceea a arginților.

Și a treia ispită i se revărsă acum în măruntaie: a mîncării și a băuturii... Închipuirile tuturor bunătaților de frupt, care dau gust vieții, îi reveniră deodată cu izuri în nări și bale în gură... Muieră i le întindea, îmbiîndu-l cu mîna ei sîdfie... nu se mai putu ține. Diavolii îl împinseră în tînda hanului, gata să bată în obloane. Ridică, pierdut, ochii: pe perețele cu varul aprins de întîiele raze străjuia amenințător nu Mihai, ci un arhanghel, pe cal alb. Îngrozit, se trase înapoi și o luă la fugă, pipăindu-și ciocănelul. Rătăci cîțva timp la întîmplare, aiurit, cînd îl întîmpină o biserică, în pridvorul căreia afla liman. Căzut pe lespezi, cu ochii la grozăviile judecății de apoi ce se desfășurau zugrăvite pe pereți, izbuti să se aline. Răsărea soarele, și lumina mare îl spală și pe el. Se sculă și grăbi spre mănăstire. Trecu prin obor, printre chiristegii, abagerii, opincării, pielării și alte dughene de tot soiul, unde băieții de prăvălie spînzurau sub șoproane căciuli, cizme, șalvari, basmale, brîie, ghebe, ipingețe... Izul de brad al scîndurilor ridicate în stive, culorile pestrițe ale ștamburilor îi furară ochii și-i molcomiră gîndurile. La ieșirea din oraș spre Pantelimon se opri la o cîr-

ciumă. Își aminti de sticlele ce trebuia să ia de la Valența. Intră și cumpără două clondire de rachiu, cărora le dete drumul în buzunarele rantieii; greutatea lor, de o parte și de alta a trupului, o simți ca o cumpănăală; și porni mai departe.

Drumul, încă așternut cu rouă, îl coborî în valea băhnoasă unde pășteau cirezile Ghiculeștilor, al căror palat strălucea din acoperișuri prin frunzișurile parcului. Nu se grăbea. Ajunse la potecua ce se abătea la dreapta și intră sub coviltirele codrului... Vlășia îl înghiți.

Ispta femeii trecuse ca o furtună... Aici, în pădure, învie însă cealaltă, a banilor. Dacă nu s-ar mai întoarce la mănăstire? De ce se cuvine adică unui puturos de stareț atîta bănet? Pe cînd el lesne ar putea lua calea Galaților, și de acolo, pe o corabie, la Atos ori la Ierusalim. Diavolul însă nu mai avea puterea cu care-l plesnise la început, și cuviosul îl dovedi ușor: ce să facă pînă la urmă cu aurul? Cum să înalțe, măcar chiar la locurile sfinte, o biserică din bani cu păcat? Căci pe altceva nu se pricepea să-i cheltuiască... Mai bine aștepta: șarpele lui din chilie are să-i aducă aurul trebuitor. De-ar scăpa mai repede de asta care-l tulbură... Și iuți pașii...

Tocmai intra, cam pe la mijlocul Vlășiei, într-o poienită, cînd izbucni deodată, izbindu-l drept în față un răcnet fiores:

— Stai!

Și după trunchiurile unui gorun țîsniră doi haidamaci cu flintele întinse...

„Diavoli!”, cugetă Evtichie, oprindu-se; și dete să-și facă cruce...

— Mîinile sus!... porunci unul.

„Aștia nu mai sînt draci, sînt tîlhari”, se dezmetici cuviosul. Mai pățise el de-alde astea cît umblase prin pustietățile arăbești.

Împotrivirea însemna o descărcătură de plumbi în piept. Și ridică brațele. Lotrii se apropiară încruntați.

Dintr-o ochire, părintele Evtichie îi desluși pe amîndoi. Cel care strigase părea că este cel mare, căpetenia: mai înalt, trunches, vîinos și botocănos, cu chip smolit, ochii răi, păcurii, buzat și fălcos. Celălalt, mai subțirel, mlădios, dar vîinos, deși nu părea voinic, cu fața smeadă, mai puțin cruntă. Amîndoi răsuceau mustăți mîndre, lungi, subțiate la vîrf și aduse pînă aproape de urechi. Peste cămașile albe erau îmbrăcați cu ilice scurte de aba, găitanate cu negru; pe capetele cu chici îmbelsugate purtau, așîșderi împodobite cu găitane, niște tichii, puse cam pe ureche. Nădragii, largi sus, se surîmtau pe glezne; în picioare, iminei. Brîiele — înțesate de pistoale și cuțite.

— Ce vreți de la mine, fraților? se miorlăi cuviosul, prefăcîndu-se mai mișel decît era.

— Banii, boaită... și îl încheștară unul de un braț, altul de cellalt.

— Sînt ai mănăstirii, gîngăvi el.

— Nu crîcni, că te ucid! Unde-i ții? Scoate-i!

Călugărul nu mai șovăi.

— Slobозиți-mă, zise el, că altfel nu pot.

Hoții îi dădură drumul, supraveghîndu-l cu strășnicie. Cel care nu vorbise trase cuțitul din teaca de la brîu și-l prinse între dinți, ca să-l aibă gata: flintele nu mai aveau nici un rost.

Evtichie se desfăcu în grabă la piept și trase punga, căznindu-se să-și descolăcească de după gît curelușa. Dar hoțul, nerăbdător, apucă punga și smuci cît putu. Grumazul cuviosului se încovoie, se învinetă, el se înecă. Noroc că baiera se rupse. Dar pe locul ei se ivi în carne o dungă roșie...

— Bine, ăștia sînt buni... Dar alții nu mai ai ? Hai, nu mă minți, că dracu te-a luat... Voi călugării sînteți plini de păcate, mai rău ca noi...

— Mai am niște părălute, ale mele, un mărunțiș...

— Hai, scoate, ce mai aștepti...

Evtichie își rîci buzunarele și vîrsă în mîinile tîlharilor cîțiva irmilici, niște sfați, vreo cîteva firfirici și lei turcești.

— Numa atît ? Hai, mai scoate... că ești ghiftuit, știu eu...

— Nu mai am, fraților, se văieta cuviosul.

— Mă, voi, popii, sînteți cei mai hoși dintre oameni... Treci la cercetare. Aici ce ai ?

Și, pipăindu-i rantia, dete de sticle.

— Niște rachiu pentru stareț, minți cuviosul.

— Să fii tu al dracului dacă nu te-ai fi îmbuibat singur din el, acolo la tine în chilie ?? Ia dă-le-ncoa... Ia-le, Gheorghe... Că eu m-apuc să-l dezbrac, ca să-l cercetez mai cu de-ămănutul.

„Va să zică, pe unul îl cheamă Gheorghe...” își însemnă în gînd Evtichie.

Despuiat, rămas numai în bulendrelé de dedesubt, cămașa și pantalonii, îi era rușine...

— Ei, așa mai semeni a om ! glumi strîmb gîdele.

Cellalt, căruia căpetenia îi zvîrlise rantia, giubeaua și haina, sta mut, cu ele în brațe și mereu cu cuțitul între dinți...

— Caută-le, mă nu sta degeaba, îi porunci tîlharul cel mare. Întoarce-le și pe față, și pe dos, purică-le căptușelile, că ăștia se pricep să-și ascunză banii...

Gheorghe răsturnă veșmintele, le scutură, le vîntură, întoarse buzunarele pe dos : nu mai pică nimic.

Cellalt cotrobăia pe cuvios fără cruțare pînă la piele, în sîn, îi desfăcu cingătoarea, îi lăsă pantalonii, să se încredințeze că nu are vreun săculeț cu bani

legat de pulpe. Evtichie sta smîrnă. Grija lui cea mare era ca tîlharul să nu-i găsească pistoalele din botfori. Așa că, bucuros, răsfrîns el însuși cît mai jos peste ei, pantalonii... Ochii lui verzi, pînă atînci moșii, cu pupilele cît vîrfurile de ac, se lărgiră, începură să se agerească, să prindă dogoare, jucînd de la obrazul unui hoț la al celui alt. Apoi privirile i se opriră pe fruntea prigonitorului, și repede îi căutară ochii, unde se înfipseră... Și în gînd îi porunca să se oprească.

Lotrul slăbi cercetarea și își trecu mîna peste față, să se steargă de ceva supărător.

— Hm... parcă n-ai mai avea nimic, se învoi el, ridicîndu-se întreg. Întrecea cu un cap pe bietul călugăr. Acu ce să fac cu tine ? Să te omor ? și rînji.

— La ce să te încarci degeaba cu cel mai grozav păcat ? grăi blînd Evtichie. Eu n-am nici o supărare de la dumneata, banii erau ai mănăstirii. Eu nu te cunosc cine ești, dumneata te duci în lume... Și nu ne mai întîlnim... mie dă-mi drumul să mă duc într-ale mele ; și ne despărțim împăcați.

— O fi și așa... se îmblînzi hoțul.

— Îngăduie acum să-mi pîn giubeaua pe mine, se rugă călugărul. Așa mă simt parcă gol.

— Îmbracă-te, porunci lotrul. Nu-ți fac nimic. Dar... de ce te-a vîndut muierea ?

Evtichie tresări :

— Care ?

— Ei, care ! Grecoaica, Valența, cu care ai vorbit ieri dimineata... Ți-e ibovnică ?

— Da, minți iar călugărul, pricepînd totul.

— Muierea e totdeauna Iuda, mormăi ea pentru sine hoțul. Apoi tare : Să nu mai dai pe la ea... Acum hai să cinstim. Te-i fi speriat rău : o gură de rachiu pune inima la loc. Și se trînti la rădăcina unui gorun. Gheorghe, ia sucește tu gîtul ăștia...

Evtichie, auzind de sucit gîtul, se înfioră. Dar tîlharul întinse ajutorului său unul din clondire.

Abia atunci Gheorghe își aminti să scoată dintre dinți cuțitul, îndesă cu el dopul înăuntru, puse sticla la gură și, pe nerăsuflete, dete de dușcă un sfert.

— Ho, mă, că nu e numai a ta...

— Ba-i a mea... Tu o ai pe aialtă... Și nu-i mai dete drumul din mîini

Tîlharul cel mare destupă și el clondirul, la fel, gîlgi îndelung și, mărinimos, o întinse cuviosului.

— Na, bea și tu : merge și așa pe inima goală... N-ai la tine vreo bucatică de anafură ? Și se schimonosi a ris...

Evtichie făcu trei cruci, ceru în gînd iertare lui Dumnezeu și, punînd limba astupus în gîtul sticlei, se întoarse într-o latură, prefăcîndu-se că bea vîrtos.

— Ajunge ! strigă hoțul. Adu-o-ncoace...

...Repede, gîlganii se chercheliră și se așezară turcește, cu puștile pe genunchi.

În toată vremea asta gîndurile lui Evtichie alergaseră în o mie de părți. La urmă îi aduseră în minte o întîmplare asemănătoare, pățita de un călugăr, a cărei povestire colinda prin mănăstirile Răsăritului : se hotărî s-o încerce și el aidoma.

— Te rog, frate, se plecă el cu adîncă închinăciune spre tîlharul cel mare, învoiește-mă să mă îmbrac și cu rantia..

— Nu ! Asta e prea bună. O opresc eu... Mi-o fac la iarnă manta.

— Dă-i-o, mă Dumitre, se amestecă cellalt. După ce l-am jăcmănit de bani, acum să-l și despuiem ?...

„Aha, își zise Evtichie, pe asta îl cheamă Dumitru“...

— Ei, hai, fie... se înduplecă hoțul, cu rîch.

Evtichie îi mulțumi, făcu cîțiva pași înapoi și ridică rantia.

— Uite ce vă rog eu, se-ntoarse el senin la cei doi : în mănăstire, starețul și frații, oricît m-aș jura, n-au să mă creadă. Au să spuie că eu am dosit banii și arunc vina pe hoți. Pentru asta au să mă poarte la București, pe la agie, unde au să mă silească să mărturisesc și ce știu, și ce nu știu.

Tîlharii se uitau întrebători la el, neștiind unde vrea să ajungă.

— De-aia, gîndesc eu, faceți bunătate și descărcați-vă armele în mantaua asta a mea : găurită de gloanțe, are să fie cea mai bună dovadă.

— Bravo mă, popă deștept, bine te-ai gîndit ! strigă Dumitru vesel.

Și se ridicară. Scularea însă îi clătină rău. Abia se țineau pe picioare.

Călugarul, ca la o joacă sprijini haina într-un copăcel mai departe, cu pieptii întinși în lături, ca niște aripi.

— Da' stai întii să pocnim sticlele astea goale, zise Gheorghe.

Și cele două clondire, zvîrlite cu putere, detunară izbite de copaci. Apoi se întoarseră la manta.

— Vă rog să trageți mai cu seamă pe margini, îi îndemna Evtichie, să-mi rămîie spatele întreg pentru la iarnă.

Hoții se proptiră, de bine, de rău, pe picioare, înțepeniră armele în umeri, ochiră și le sloboziră pe rînd. Bubuiturile desfunderă surzeniile codrului... Ploaia de plumbi ciurui întreaga dulamă și răpăi în frunziș.

— Halal ! strigă monahul, încurajîndu-i. Strașnici țintași ! Aoleo, mi-a rămas comănacul neatins... Și-și rezemă potcapul într-un ciot. Faceți-vă pomană și mi-l găuriți și pe el !...

Vlăjganii, umflați de rîs, traseră pistoalele din brîie, cite unul în fiecare mînă. Patru detunături.

amestecate în una împuiară tăcerile pădurii. Potcapul căzu ca o neagră pasăre împușcată.

— Ei, acum ești mulțumit ? rînji cel mare, căznindu-se să bage la loc pistoalele descărcate.

— Prea mulțumit... Acu să vedem dacă o să fiți și voi, grai Evtichie.

Se aplecă, atinse botforii, și într-o clipă puse pistoalele lui în piepturile țîlharilor. Și nu le mai dete timp de trezire. Pînă să ducă ei mîinile la cuțite, porunci :

— Nu mișcați, că trag...

Hojmălăii încremenira și-l priveau cu spaimă : toată sfîințenia lui, pînă atunci dezlipită de cele pămîntesti, se făcuse lumească și de o nesuferită putere...

— Descingeți-vă brîiele.

Încă nedumeriți de repezeala întorsăturii, ei șovăiau.

— Hai, fuga ! Să nu zic de două ori, că vă culc la pămînt...

N-avură încotro și trebuiră să se descingă.

— Acu, nădragii jos !

Hoții nu pricepeau și-l priveau rătăciți.

— Desfaceți-vă brăcinarele !

Haidăii, din ce în ce mai încurcați, se supuseră,

— Lăsați-vă nădragii în vine.

Lotrii holbară ochii... nu înțelegeau.

— Așa, cum faceți voi cînd vă dați în poiană, pentru nevoi.

Oamenii se supuseră, și pantalonii căzură din brînețe.

— Nu numai atît... Jos, coborîți-i mai jos, pînă la călcîie, strigă Evtichie neînduplecat.

Abia acum ei înțelesesă : nădragii, strînși pe glezne, se prefăcură într-un fel de cătușe la picioare... Cu ei în vine, nu mai puteau fugi. Abia le îngăduiau să

facă doar pași mărunți și înceți ; și numai în lături, ca cei puși în fiare.

— Ridicați-vă flintele, pistoalele, scoateți cuțitele și le puneți grămadă aci... Să ai grijă, Dumitre, de punga ca de ochii din cap... Unde ai ascuns-o ? Și de mărunțișul meu... Gheorghe, porunci cuviosul.

Hoțul holbă ochii, minunîndu-se ca un prost de unde-i știe numele...

— Ia betele și leagă mîinile lui Dumitru la spate : strînge bine, îl îndemna, supraveghind lucrarea, nu-ți fie milă : nu ți-ar fi dat nici o lescaie din banii furați.

Și țîlharul cel mare pierdu, pe lîngă a picioarelor, și folosința brațelor.

— Aoleu, părinte, se văicărea Dumitru, îți pupăm mîinile și tăpile, îți dăm îndărat banii și pe deasupra tot ce avem, puști, pistoale, haine, numai dă-ne drumul, măcar cu pieile goale...

— Cu milogeala ta, dai de bănuiră că ești țigan, balaoacheșe, îl înfruntă monahul.

— Aoleu, să nu ne duci la agie în București, că ne spînzură, se văita Gheorghe.

— Ce am eu cu agia ? spuse liniștit călugărul. Eu vă duc la mănăstire : o să fiți robii ei. Haideți, mișcați ! Și nu cercați să cîrniți din cărare, că vă culc la pămînt.

Și îi porni spre Cernica, încet, cu pistoalele puse în spatele lor. Hoții abia se mișcau, cătușele nădragilor nu le îngăduiau să puie un pas înaintea celui-lalt. Coseau doar poteca, mișcînd picioarele numai pe lături, ca niște vite puse în piedici — nu se afla chip de fugă, nici măcar de abatere din cărare.

Spre seară, alaiul, cu Gheorghe în frunte și Evtichie în coadă, intra pe poarta mănăstirii.

Portarul bătu clopotul de primejdie. Un roi de călugări se strînsesă în jurul lor. Sosi și starețul. Cuviosul

istorisi isprava, dezlegă mâinile lui Dumitru și porunci să dea părintelui stareț punga, își luă înăpoi bănuții și lepădă în seama superiorului pe țilhari, rînduind ca a doua zi cineva să ridice gramăjoara de arme părăsită în pădure.

IV

Țilharii fură zăvorîți în beciul unde se întemnițau țigani osîndiți pentru fugă sau neascultare. Trei zile și trei nopți, fără apă și fără mîncare, ei au stat liniștiți, căutînd o gaură pe unde să fugă. După asta, înțepiți de foame, au început să se zbuciume, să urle, să răcnească.

— Așa se domolesc fiarele mari, lămurea starețul. Leul, tigrul cu nimic altceva nu se biruie și nu se supun decît cu foame și sete. Acum, du-te cuvioșia-ta, părinte Evtichie, la ei, că te cunosc de stăpînul care i-a prins.

Evtichie, însoțit de alt frate, coborî în beciuri, trase oblonul de la ferestruica zăbreliată a bașcei unde zăceau hoții și-i chemă pe nume, cu glas tare :

— Dumitre, Gheorghe, arătați-vă păcătoasele voastre fețe...

Mișeii își îndesară capetele ciufulite în deschizătura de firidă a ferestruicii.

— Uite, na-vă apă și pîine...

Și cuviosul lăsă în cîngile mîinilor lor întinse cîte un codru de azimă și o bardacă de apă.

— Și pocăiți-vă... Hai, vă las și lumina asta chioară, ca să vedeți să duceți la gură.

Și nu mai puse oblonul.

A doua zi la fel, a treia zi zăbovi mai mult de vorbă cu țilharii, care-l ascultau spășiți, înghesuți la spărtura din zid de unde le venea glasul îmbîlznitorului. Două săptămîni în șir, cucernicul, însuflețit de o milă și rîvnă nouă, de un zel din ce în ce mai arzător, îi prociti, îi spovedi, îi catehiză prin zăbrele, zugrăvind-le grozăvia faptelor lor, cumplitele pedepse ce-i așteaptă pe lumea asta, ca și în cea viitoare, focul nestins al gheenii, smoala și pucioasa din cazanele Satanei. După care îi mîngia cu binefacerile întoarcerii la pocăința și cununiile virtuților.

Țilharii se înmuiaseră de tot. Se spovediră printre gratii, își mărturisiră crimele, roșiră vorbă cu vorbă după părintele Evtichie rugăciuni ușoare.

— Să le țineți minte, le porunceă el. Și să le spuneți tot timpul. Iar cînd ajunge și pînă la păcătoasele voastre urechi bătăile clopotelor de sus, înge-nunchiați și rugați-vă.

Ei așteptau acum pe cuvios cu aspră nerăbdare și-l doreau, nedeosebindu-l bine de mîncarea și băutura ce le aducea. Ascultau, spășiți, molitve și acatiste, primiră printre drugii temniței mir pe frunte, amestecîndu-le cu feliile de pîine și ulcelele cu apă.

Duhovnicul era încredințat că bezna din sufletele lor se risipea, ceea ce-l îndemna să-și găsească în îndreptarea acestor păcătoși o înaltă îndatorire : el îi băgase în această robire a trupurilor, pus de Dumnezeu, ca să aibă prilej tot el să le dezrobească sufletele.

— Mă, voi să nu vă plîngeți de beciul ăsta întunecat, unde zăceți acum... Domnul a avut milă și grijă de voi să vă dea înștiințare chiar de aici de pe pămînt ce este iadul de dincolo : de o mie de ori mai crîncen ca acesta. De aceea să-i mulțumiți de chinurile ce pătimiți, ca, pocăindu-vă, să cîștigați călăuziți de mine, păcătosul, raiul cel desfătat.

Sus, la stăreție, dezbaterile în privința lor durară multă vreme. Starețul stăruia să fie trimis marelui agă, la București, care să facă ce-o vrea cu ei, adică să-i spânzure după lege.

Unii din frați erau de părere să-i păstreze robi, tot timpul cu cătușe la picioare, și să-i folosească ziua la corvezi. Noaptea să-i întemnițeze. Alții, mai omenoși, că deoarece n-aduseseră nici o pagubă nici mănăstirii, nici lui Evtichie, să li se dea drumul să se ducă în plata Domnului, singurul care judecă și osîndește.

— Ca să se întoarcă asupra noastră când le-o veni bine, le trase luarea-aminte starețul.

— Părinte stareț și fraților, zise la urmă cuviosul Evtichie, încrucișându-și smerit brațele pe piept. E drept că nemernicii aceștia să fie ai mănăstirii, în a cărei putere i-a dat Dumnezeu. Dar și mănăstirea are îndatoriri către orice suflet omenesc, cât de jos căzut ar fi: și cată să le împlinim. De aceea, dacă mi-i încredințați mie, nevrednicul, pe lângă că am să-i priveghez să nu fugă, am să mă căznesc prin cuvînt, pilde și rugăciuni, din furi și tîlhari ce sînt, să scot oameni cu virtuți, plăcuți lui Dumnezeu.

— Îți iei asupra-ți această primejdioasă sarcină? fi înfruntă starețul. Ia seama, cuvioase, tare mi-e teamă că și aici și-au vîrît coada tot ispititorii sfînciei-tăle...

— Ispitele sînt pururi în noi și pentru noi, o știți toți, deși ascundeți. Prin ele ne cearcă și ne lămu-rește bunul Dumnezeu. Și să știți, părinte stareț: cînd nu vor mai veni asupra noastră, să luăm aminte: înseamnă că sîntem căzuți de la fața Celui Prea-înalt.

— Bine, te-am ascultat. Dar nu știu dacă și sfîncia-ta ai citit în filocalia grecească — de nu o ai, ți-o împrumut — ce scrie fericitul Nil ascetul:

„Acestea le spun nu ca să oprească pe unii de a cîrmui la mîntuire, nici împiedecîndu-i a călăuzi pe unii dintre tineri la evlavie. Dar să nu se apuce dintr-o dată de acest lucru, gîndindu-se numai la partea lui cea plăcută, la slujirea ce le-o vor face învățăceii, la fala ce-și vor agonisi de la streini, fără să cugete și la primejdiile ce urmează.”

— De primejdiilor ne apără numai Sfîntul. Cît despre fală și slujire, aveți să vedeți și cuvioșiile-voastre, se întoarse Evtichie către frați.

— Bine, despre partea mea ia-ți-i, sînt ai cuvioșiei-tale, i-ai cîștigat cu iscusință și vitejie chiar de acolo, din codru. Numai să se învoiască și soborul.

Astfel, părintele Evtichie intră în stăpînirea ticăloșilor. Chiar atunci, cum s-a spart adunarea, a coborît la ei și le-a făcut cunoscut hotărîrea obștii:

— Primiți au nu primiți? fi întrebă el. Ori găsiți mai bine cu cale să vă trimitem în judecata spătariei la București? Sînteți slobozi să alegeți... Și glasul fi tremura.

Netrebnicii, în genunchi, au cerut să fie opriți la mănăstire, robi supuși ai lui toată viața... Evtichie atunci, dîndu-i din belșug lăcrămile, i-a îmbrățișat și i-a sărutat cu dragoste, cît erau de împuțiți...

— Dumnezeu pe voi v-a luminat și mie mi-a ascultat rugăciunea! se voiosi el. Și, îndurînd putoarea ce duhnea, s-a pus cu ei împreună să curețe încăperea de scîrnăvia ce se strînsese cît petrecuseră acolo și le-a ajutat s-o care afară. Asta i-a slujit să-i pîlăuiască.

— Uite, asijderi hrubei aștia este și trupul vostru, în care zace rob sufletul, mînjit de toată scîrna păcatelor. Dar dacă-mi veți da ascultare, mă voi trudi să vă curăț spurcăciunea inimilor, ca să ieșiți la lumina cerurilor, cum am să vă scot acum la lumina zilei.

Mișei, fără un cuvânt, tăbăriră să-i sărute picioarele, ceea ce pe călugăr îl umplu de o milă amestecată cu plăcere.

După ce i-a liberat, i-a mînat la apele lacului, tot în cătușe, unde i-a dezbrăcat, i-a spălat și curățat de rapăn, făcîndu-le un soi de nou botez.

— Au să ne moară toți peștii de atîta jeg păcătos... ziceau tare monahii, strînși să privească întocmai ca la urs.

— Mor peștii, ca să înviez oamenii, zvrîli răspuns semet Evtichie. Că e mai de laudă și mai plăcut înaintea Domnului mîntuirea unui suflet păcătos decît să bați degeaba o viață întreagă mătăanii goale, cum fac ceilalți.

— Asta e îngîmfare și trufie, părinte, îi strigă un frate, simțindu-se atins.

— Lăsați-mă pe mine cu truda trufiei și cuvioșile-voastre păstrați-vă lenea umilinței, îi mușcă Evtichie.

— Și își văzu înainte de treabă.

I-a adus apoi la chilia lui, sălășluindu-i, acum, vara, afară pe prispă, ca să-i aibă pururi la vedere și mereu la îndemînă. Din zori și pînă-n noapte, numai de ei sta, de ei se ținea, numai cu ei se în-deletnicea. Ambitia să biruie, dovedind mincinoase neîncrederea ce-l împrejmuiau, îi dau și grijă, dar și simțire de inger păzitor.

Hoții, upiți de foame, zăpăciți de întunericul tem-niței, se lăsau moi și ascultători ca niște prunci. Uscăți, scofilciți, cu oasele din umerii obrazilor ieșite ca niște șolduri și ochii căzuți în fundul capului, le crescuse niște bărboaie mari, negre, încălcite cu mustățile pleoștite și chicile ajunse peste grumaji. Evtichie se purta cu dragoste, dar nu le cruța nici una din nenumeratele osteneți duhovnicești. Nu-i pune la treburile, nu-i lăsa la început să ridice nici

măcar un pak. Dar îi hrănea aproape numai cu povește și rugăciuni.

— Fiilor, îi dăscălea el, hrana duhovnicească este temelia vieții. De cealaltă, materialnică, nu e nevoie decît cel mult o dată pe zi, la amiază.

Și le-o aducea chiar el de la trapeză. Apa, ase-meni, cu merticul : de trei ori pe zi, cite o ulciță, între răsăritul și apusul soarelui. Încolo, slujbe, ce-tanii, mătăanii, spovediri, fie pe prispă, fie în bi-serică. Acum cuviosul nu mai lipsea de la slujbe, cum făcea înainte. Venea cu fiii lui sufletești — mînjii părintelui Evtichie, cum le spuneau unii — și îngenucheau nu la altar, ci numai decît la intrare, în fundul întunecos, ca păcătoșii, cerșind milă și îndurare Celui Preabun. Chiar cele mai neînsemnate chemări de clopot, fie și peste miezul nopții, îi aflu pe cîteșitrei, „cu făcliile aprinse și cu mijloacele în-cinse“, cum spune evanghelia.

Gheorghe, mai sprinten la minte, învățase *Tatăl nostru*, *Împărate ceresc*, rostea, cu multe poticneli, *Crezul*. Dumitru, timp, nu putuse deprinde nimic, nici măcar *Doamne, miluiește-mă pe mine, păcăto-sul...* Fire avănă, la început el scapa sub bolta de umbră și răcoare a bisericii, ca în codru. Aici se sim-țea slobod de necontenita spionare și prociuire a lui Evtichie. Monahul, silit să se roage, îl slăbea din chin-gile ochilor, îl uita, măcar cît ținea slujba. Dumitru sta în genunchi, după un stîlp, cum ar fi stat în pădure, la pîndă, după un trunchi, așteptînd un șuier de la tovarășii rînduiți de el în calea negustorilor. Sus, candelile aprinse, aducînd a stele, îl măreau nazăreala. Își pipăia cingătoarea goală... și-l trezea clopotul. Pe urmă s-a dat și el pe brazdă sub jugul lui Evtichie. Totuși, avea o piedică undeva, nu la limbă, ci mai în adînc, unde descuietoriale duhovni-cului nu pătrundeau.

Dar greutatea sporeau osîrdia cuviosului. Niciodată și năicaieri sufletul lui exaltat nu-și găsisese potolirea, împăcarea, ca acum, în tovarășia acestor doi tîlhari, cu puțin săltați peste mintea și simțirea dobitoacelor. Preaplinul său pătimas, toată voinicia lui spirituală, altădată năboind peste țărnișurile ființei lui și potmolindu-le cu ispite și închipuiri, aflaseră în sfîrșit fagaș și se vîrsau liniștite numai pentru mîntuirea scumpilor lui păcătoși, pe care-i luase de suflet. Cu aceste de toată clipa osteneți și nevoițe pentru alții, Evtichie se uita pe sine.

— Voi ați rămas singurele mele ispite, le spunea el voios. Doi mișci, din care trebuie, ca din cremene, să scapăr oameni curați ca lumina, spre slava lui Dumnezeu... Nu vă supărați deci că izbesc în voi ca un amnar tare.

Cuviosul nu știa că scînteile țîșneau nu din piatră, ci din oțelul care le lovește, adică din el.

Curînd se înhămă cu mare ardoare și la altă treabă : să clădească, lipită de chilia sa, o alta pentru cei doi netrebnici dragi.

— Nu vreau să vă apuce iarna lepădați ca niște ciini afară pe prispă, îi mîngîia el.

Ceasurile goale dintre rugăciuni le foloseau acum cîteștrei, împletind trestie și șovar cărate din lac cu beldii și trunchi tăiați din pădure. Ucenicii fură fericți. Mințile lor slabe scăpau de amețala rugăcinilor și a dascălirilor. Mirosul de lemn verde cu seva proaspătă mustind din el îi îmbăta ca un sînge, singurul pe care puteau să-l mai verse.

— Cum dai toporul în mina ăstora ? îl certau pe Evtichie frații veniți să privească noua scorneală a cuviosului.

— Trebuie să-i supun și la munțile ispitelor, răspundea el, nu numai la odihna rugăciunilor : eu știu și cunosc că ei amîndoi măucid acum în gînd. Asta

îi satură, deodată. Dar numaidecît le vine părerea de rău despre ce-ar fi putut săvîrși dacă ar fi fost slobozi, ceea ce îi oprește să treacă vreodată la faptă... Căci ei văd de ce mare folos le sînt, ce grozăvie s-ar alege de ei dacă n-aș mai fi să-i apar ; și astfel se deprind să măcruțe. Ba chiar mă iartă și încep să mă iubească, așa cum îi iubesc eu pe ei.

Tîlharii, prinși asupra cugetelor lor negre, se priveau cu spaimă, descoperiți. Ceea ce le sluji mai mult ca o mărturisire. Deși stingheriți de cătușe, ei munciră cu tragere de inimă, și încetul cu încetul își durară o cocioabă, unde să se adăpostească de asprimele iernii.

Cu asemenea cucernice nevoițe duhovnicești și liniștitoare trudă a mîinilor, intrară cîteștrei în marele post al Crăciunului. Evtichie hotărî să-și împărtășească fiii, cu voia lui Dumnezeu, chiar în ziua nașterii Mîntuitorului. Și își îndoi sîrguinta asupra lor.

— Cum se lămurește aurul în foc (cuvîntul „aur“ trecu fulger prin amîndoi ucenicii), așa se cîvine să ne curățim și noi spurcății, spunea cuviosul punîndu-se în rînd cu ei, să ne curățim măcar cinci săptămîni, în văpăile ajunărilor, privigherilor și rugăciunilor, făcîndu-ne vrednici să primim ca niște potire strălucite cutremurătoarele taine : trupul și sîngele Domnului.

Tîlharii nu pricepeau ce sînt alea, dar îndurară cu supunere, neavînd încotro, toată sîcîtoarea pregătire pentru împărtășanie, de-a lungul întregului post, din care ieșiră cu chipuri și trupuri de mucenici.

În sfîrșit, lăiați, primeniți, cu bărbile și chicile țesălate, primiră cu smerenie la altar, în ziua de Crăciun, sînta grijanie, de care înjuraseră de atîtea mii de ori... Părintele lor sufletește tremură de bucurie și iarăși plîns...

Și numaidecât le veni, chiar acolo, în biserică, o neașteptată răsplată : în fața întregului sobor, Evtichie le-a descuiat fiarele de la picioare ; erau acum cu adevărat oameni liberi. Fură apoi puși din nou să ingenuncheze la altar, unde, sub patrafirul preotului, jurară amândoi pe cruce și evanghelie că vor rămâne fii credincioși ai mănăstirii până la moarte.

Teremonia se sfârși cu alte ingenuncheri la strâna starețului și sărutarea mâinilor tuturor călugărilor. Toți le răspunseră cu frățească sărutare de dragoste pe frunte...

Astfel aghesmuiți, închinați, împărtașiți, jurați cu înfricoșat jurământ, fură ridicați la treapta de frați și îmbrăcați cu rase călugărești.

Bucuria părintelui Evtichie nu mai avu alte margini decât cerul. Mai ales că starețul îi pofti și pe ei la masa cea mare în trapeză, alături de toți cuvioșii. După ce li se dete felurite gustări și ciorbe, starețul porunci cu glas tare :

— Turnați vin și noilor frați întru Cristos, să închinam în sănătatea și pentru buna lor învrednicire, ca și în a părintelui lor întru duhovnicire. Știu că părintele Evtichie nu bea. Să-i vedem ucenicii...

Și dinaintea învățăceilor înfloriră, ca două mari flori roșii învoalte, două pahare cu vin sînge de taur. Pînă ce cuviosul Evtichie să se încrunte bine la ei, Dumitru și dădu de dușcă pe al lui. Gheorghe încremeni cu el la jumătatea drumului pînă la gură. Șovăi, apoi îl lăsa jos... dar rămase cu ochii lipiți de paharul plin.

— Nu te supăra, cuvioase Evtichie, îl luă ușor peste picior starețul ; cel care și-a băut paharul a intrat deplin sub ascultarea călugărească : a împlinit intru totul porunca mai-marelui său, a starețului mănăstirii. Ei, acum să vă fie de bine și duceți-vă la odihnă, cum e rînduiala după împărtașanie.

Și dete semn ucenicilor să plece. Căci abia de acum nainte venea toiu ospățului : soseau purceii și curcanii fripți, aluaturile cu smîntînă, plăcintele cu nuci, vinurile mari, vișinatele și cafelele. Evtichie se ridică umilit, mîinindu-și din urmă, ca un bun păstor, mieluşei. Starețul nu cercă să-l oprească.

Afară vremea se îndulcise, parcă să înîmpine și ea schimbarea ucenicilor părintelui Evtichie din tîlhari în monahi. Crăciunul fu nu numai fără zăpadă, ci chiar cu moină căldică, un fel de coadă lungă a toamnei, cu moleșală ce îndemna la somn. Și cum ziua fusese covîrșitor de obositoare, slujbele în biserică nesfîrșite, ingenuncherile zdrobitoare, neofiții adormiră îndată. Evtichie abia îi putu trezi pentru slujba de miezul nopții, după care se culcară toți și adormiră bumben.

A doua zi, cînd cuviosul intră să-i scoale pentru utrenie, găsi numai pe fratele Gheorghe sfîrîind strașnic, cînd gros, cînd subțire, parcă ar fi nechezat un mînz domnesc. Dumitru lipsea. Deșteptă greu pe adormit, să-l întrebe de tovarăș. Asta, buimac, nu știa nimic. El picase în somn ca de un mal. Ieșiră afară, strigară, căutară... Zadarnic. Într-un tîrziu, se găsi într-un par de la poartă comanacul pus în vîrf și rasa atîrnînd sprijinită ca de un umăr. Semn că fratele Dumitru se lepădase de călugărie și pornise în lumea largă, lăsînd un bulumac în loc. Luase cu el însă cîteva amintiri : lipseau cele patru pistoale de pe peretele chiliei părintelui Evtichie, cîteva sticle de rachiu și trei cruci de argint bătute în pietre scumpe, daruri de la înalții chiriarhi pe unde cuviosul umblase.

Starețul, cînd a aflat, a zis atît :

— Aștia doi sînt adevărații diavoli ai lui Evtichie. Bine că a pierit unul... De s-ar face și cellalt eșt mai curînd nevăzut !...

Cuviosul simți jungherul rușinoasei înfrîngerii pînă în inimă, dar îl suferi cu desăvîrșit pogorămînt. Diavolul îl păcălise; dar nu de tot: îi rămînea cellalt ucenic.

— Ei, ce zici Gheorghe? îl întreabă el cu îndoială.

Gheorghe se scapă și trase fugarului o strașnică înjurătură de paști și dumnezei, ca în vremurile bune. Duhovnicul căsca ochii, nu-și credea auzului!... Nu-l certă însă, înghiți numai în sec.

— Nu cumva vrei să pleci și tu? îl întreabă el cu blîndețe. Tu să nu fugi. Spune mai bine, că-ți dau drumul de bună-voie...

Ucenicul își veni numaidecît în fire, ingenunche, își ceru iertare și, sărutîndu-i mîna, se jură că el rămîne credincios, purtîndu-i înainte dragoste cît doi.

Evtichie mulțumi Domnului și se mîngîie cu altceva: fuga necredinciosului îi adusese o înlesnire. Cuviosul nu se mai împărțea cu duhovnicirea în două, ceea ce pînă atunci dăunase mult propășirii ucenicilor. Căci Dumitru, greoi și lăinic, nu pricepea, rămînea în urmă, căsca gura la muștele de pe pereți, ceea ce silea pe cuvios mereu să se întoarcă la el și să-l mîie cu biciul învățăturii. Acum toată grija și zelul căzură pe capul lui Gheorghe.

— Vrei tu, fiule, să înveți buchile?

— Dacă, sfinția-ta crezi de cuviință... răspunse cu supusă ascultare bărbosul fiu.

Și începu să-l deprindă la slovă și să-l canonească zile și nopți cu slovenirea ceaslovului. Și din ce în ce se lipea de învățacel. Lîngă el, Evtichie întinerea, trăia din nou vremurile uceniciei sale, uimirile de atunci, ceea ce îi da o duioșie și o vrednicie care îi împlineau mult mai adînc năzuințele decît zbaterea și încrîncenarea de pînă atunci. Strădania lui spre desăvîrșire, alergarea după sfințenie nu le mai

punea în înfrînări și biruințe asupra sălbatecelor ispite. Le strămutase în cazna de a schimba pe tilhar într-un monarh aîdoma lui, un geamăn al lui Evtichie.

— Știi tu, îl fura el cu poveștile, cum m-am scădat eu în Iordan? Chiar în locul unde s-a botezat Mîntuitorul: mi s-a părut atunci că se deschide și pentru mine cerul.

Gheorghe asculta tăcut, cu privirile pierdute departe, peste capul dascălului. Acum Evtichie se încumeta să-l călăuzească în taine și mai adînci: îi vorbea despre puterile duhului din noi, marea arzime ce zace neștiută și nefolosită în inimile noastre, ca să se risipească zadarnic prin simțurile păcătoase.

— Dacă însă știm să o aducem din fund, să o strîngem în voință și în rugăciune, cu această tainică putere facem, ca sfinții, minuni, îi spunea el.

Într-o zi cu ger aspru rupse un turtur din streășină și-l dete ucenicului:

— Ia ține-l tu, Gheorghe, cu cleștele ăsta, ca să nu-l atingi cu mîna caldă.

Ucenicul făcu întocmai. Cuviosul se apropie ca la o palmă de gheața groasă și-și înfipse privirile în ea. Stete așa, fără să clipească, parcă ghemuit în el în-suși, cît ai spune de zece ori *Tatăl nostru*. Brațul învățacelului începuse să amortească. Și deodată, acolo afară, în gerul aprig, din turtur începură să curgă lacrimi și, picătură cu picătură, gheața să se topească.

Gheorghe ridică ochii: la streășină, cealaltă gheață atîrna tare și întreagă, ca sticla. Speriat, scapă turturul jos, unde îngheță la loc.

— Așa se cuvine să folosim înlăuntrul nostru focul patimilor, fiule. Să topim cu el gheața învîrtoșerii inimii în dragoste pentru virtute și pentru Dumnezeu.

Pe la sfârșitul lui ianuarie sosi sorocul să ridice iar lefurile călugărilor și alte cîștiuri ale mănăstirii. Evtichie s-a hotărît să meargă la București însoțit numai de fratele Gheorghe. Starețul a ținut buzele și a cîrmit din nas : cuviosul s-a făcut că nu bagă de seamă.

— Punc caii la brișcă, Gheorghe, că prin pădure nu răzbim ; ne mîncă lupii.

— Nu mai luăm pe nimeni, părinte ?

— Nu, mergem singuri, numai noi doi. Tu mîi caii, iar eu spun tare rugăciunile.

A doua zi se întorceau. Și Evtichie pune în poala starețului punga plină cu aur. Împrejurarea asta îi aminti că pentru călătoriile puse la cale trebuie bani și mai ales aur, care umblă peste tot.

De atunci începură amîndoi să se aplece cu cea mai mare grijă asupra șarpelui. Îi luau seama unde intră, de unde iese ; cu ce anume semne vine ; dacă nu aduce cumva pe cap sau pe coadă vreun firicel de aur din cuibarele pe unde se ascunde. Ca totdeauna, jivina bănuia mai ales spre stărețe, unde pierea. Evtichie destăinuie pricina : starețul ținea închis în lăzi duium de aur, cît să clădești nu o biserică, ci o lavră.

— Dar pe de altă parte aurul pierde lumea, se întorcea cuviosul, priveghindu-și ucenicul. La nevoie pornim pe jos, ca apostolii ; corăbiile apoi au obicei să ia călători și pe degeaba.

De Sfîntul Gheorghe părintele Evtichie se hotărî să-și călugărească deplin fiul. Nu știa încă ce nume să-i puie : șovăia între Gherontie, Ghenadie, Gherman. La urmă alese pe cel al lui Ghedeon, mare judecător în Israil și bărbat plăcut înaintea Domnului. Aștepta cu înfrigurare înfăptuirea aceasta, ca o treaptă înaltă în greu suș al mîntuirii amîndorora, dascăl și învățacel. Nu cruța nici una din asprele

nevoite pregătitoare, lepădări de somn, de hrană și apă, frîngeri și canoniri, cu care se chinuia și pe el, și pe ucenic.

— După asta plecăm întîi la Sfîntul Munte, unde e mai ușor de ajuns. Apoi la Ierusalim, după care ne tragem în pustia Eghiptului, unde s-au sălășluit marii noștri părinți, Antonie, Macarie, Pahomie. Îmbătrînesc și nu vreau să-mi rămîie oasele aici, în Vlăsia, să putrezească alături de ale starețului. Ai să mă îngropi tu lîngă ei, în nisipurile sfințite de pașii lor. Și poate te statornicești și tu acolo, spunea el rugător.

Gheorghe îi zîmbea subțire, culegîndu-și gîndurile de departe.

Starețul nu se învoi însă nici în ruptul capului la călugărirea ucenicului.

— E prea devreme, părinte Evtichie, pentru ascemenea taină și e necopt : de cînd îi ai sub ascultare ?

— Apoi de aproape nouă luni, precuvioase.

— Vezi : nici cît trebuie să stea fătul în pîntecele maică-si. Și asta e om mare, pe deasupra și tîlhar...

— Atunci ? ridica întrebător din sprîncene Evtichie.

— Atunci trebuie să mai stea în pîntecele ascultării cuviosiei-tale cel puțin de nouă ori pe atît. Altfel iese o lepădătură.

— Ce-are de-a face borțul femeiesc cu harul și mîntuirea duhovnicească ? se supăra Evtichie.

— Are mult... că tot o naștere este și aceasta, cum spune Domnul în evanghelie : „dacă nu vă veți naște din nou” și c.l. ...

— Asta e o răstălmăcire greșită a sfinției-tale, se înflăcăra Evtichie. Tîlharului căruia i-a deschis Domnul cerul, luîndu-l cu el în rai, nu i-a trebuit decît o clipă, cît să-și mărturisească pocăința.

— Cuviosia-ta ești Mîntuitorul ? se mînie starețul.

— Nu, se învenină înfruntatul. Dar și noi venim numaidecît după el. Nu ne-a dat nouă, apostolilor săi, putere să legăm și să dezlegăm, pe pămînt și în cer, toate cîte vom găsi cu cale ?

— Cu sfinția-ta nu mai e de înțeles, se mîhni superiorul. Acum te cocoțai și apostol !... Uite ce hotărăsc eu : cum prea bine știi, cuvioșia-ta nu ții de mănăstirea mea. Aici ești numai oaspe, învoit. Metanie îți este Mitropolia, unde te-ai călugărit. Du-te și cere dezlegare de la mitropolit. Sau și mai nemerit : călugărește-ți ucenicul acolo, ca să țiiți amîndoi de aceeași metanie.

Evtichie nu se mai mînie. Dimpotrivă, se bucură :

— Astea sînt tot numai uneltiri de-ale Satanei. El pune piedicile. Nu dă încornoratul bucuros sufletul lui Gheorghe din gheare... Dar am să-l birui și de data asta.

Și numaidecît, să înfațișă înaltului chiriarh, cu Gheorghe, jalbă vie, de mîna.

— Auzi, auzi ! spumegă mitropolitul. Du prostului ăluia poruncă de la mine să-l călugărească. Dacă nu ascultă, îl dau jos din stăreție și-l surghiunesc în codru, la schitul Balamucilor.

Și-i slobozi pitac arhieresc precum ca să se împlinească întocmai voia cuviosului Evtichie, cu smerită ascultare. Și starețul Ioil n-avu încotro, se supuse.

Între timp, primăvara prinsese aripi. Luminatul post era pe sfîrșite. Paștele cădea tîrziu, după Sfințul Gheorghe. În codrul cu frunzișul încheiat, cucii se strigau pe nume. În cer, berzele filfiau năframe albe... Treceau vîitîndu-se cocorii. Sub streșinile chiliilor se gospodăreau rîndunelele... Și o boare caldă adia din miazăzi, unde, după spusa părintelui Evtichie, se întindea marea cea albastră, care încinge pămîntul pe la mijloc...

Într-o dimineață cucul cîntă de trei ori chiar în spatele chiliei cuviosului, care pornea cu învățacul la biserică.

— Ne cîntă cucul în spate, băgă de seamă bătrînul. Gheorghe ciuli numai urechile.

La amiază cucul strigă iar, tocmai cînd ei amîndoi plecau cu blidele după mîncare. Dar pe ucenic îl apucă deodată neputințele și se trase în dos, la adăpostul lăstărișului, unde își făceau de obicei nevoile... Evtichie îl așteptă. Nu zăbovi. Se întoarse liniștit și își văzu de treburi. Pasărea de atunci amuți.

În sfîrșit, cu rugăciuni, psalmi și laude Domnului ajunseră în prourul Sfințului Gheorghe. Inima cuviosului tremura. A doua zi, discipolul, cu a cărui pregătire îl învrednicise Dumnezeu, va fi părintele Ghedeon monahul.

După slujba miezului nopții, îl rîndui la culcare, blagoslovindu-l, ca a doua zi să fie treaz și puternic. El însuși puse capul pe căpățiul tare și căzu în toropeală, ca cel ce are pe suflet o grijă trudnică. Să fi trecut ca un ceas de somnie, în care i se păru, sau visă, că scîrția fereastră chiliei de alături. Pe urmă îl chinui un somn bolnav : două făpturi întunecate, cu obraji negri, se plecau asupra lui să-l gîtuiască. „Diavolii“, își zise, și se opinti să iasă din ghearele visului urît. Sări drept în picioare. Arătările îl înconjurau din toate părțile. O ispitire crîncenă, cum nu se mai abătuse peste el de mult, îl năpădi din senin, și toate păcatele, cu Valența în frunte, îl tăbăciră. Uitase de ucenic, de călugărire...

Luat pe neașteptate, fără învoirea lui, cu răsufierea tăiată, trase, fără nici un folos ciocănelul. Fu nevoit să înhațe ligheanul și, împins de roata dracilor grăbiți, ieși în curte, bătînd arama lărmuitoare. La asemenea împrejurare, ucenicul avea mai dinainte poruncă să nu se miște. Cu mare caznă, Evtichie iz-

buti să alunge haita necurațiilor pînă la stăreție, unde proclătii pieriră sub fereastra din stînga, locuința starețului... Era încă noapte, dar abureala depărtată a zorilor se strevedea ca printr-o pînză. El ridică ochii : fereastra dată de părete... și doi dintre draci cățarați acolo, pe glaful îngust. Cuviosul flutură spre ei ciocănelul. Cînd se văzură amenințați, diavolii săriră jos, parcă să se năpustească asupra lui. Evtichie se plecă și scoase pistoalele. Necurații nu mai îndrăzniră, întoarseră spatele și o luară la goană. Dar părintele, întăritat, trase după ei un foc... Asta îl liniști numaidecît și se întoarse în chilie, unde, sleit, se culcă...

A doua zi, Sfîntul Gheorghe : biserica plină de lumină, soborul călugăresc în păr, slujba în toi. Mai așteptau pe preacuviosul stareț, care întîrziea.

— Nu i-o fi bine, își dete cu părerea egumenul.

— Îl dureau șalele, întări bolnicerul : m-a chemat aseară de l-am tras cu spirt de naft.

Se învoiră să mai adaste puțin. Dar întîrzierea se îndelungea.

— Ia să mă urc eu sus, cu părintele bolnicer, să vedem ce se întîmplă, se hotărî egumenul. Că nu mișcă nici părintele protosinghel; care doarme în odaia din fund.

Călugării suiră treptele, încercară la ușa din față. Zăvorâtă. Coborîră și ocoliră clădirea : ușa din dos, asemenea încuiată. Bătură, strigară, zgîlțiră ivările : nimic. Trecură să bată în geam : fereastra deschisă și geamul spart. O sfecliră. Chemat în sîrg, un cuvios care se pricepea la lăcătușerie descuie. Pășind în vîrfuri, nu cumva să supere pe bolnav, ciocăniră în ușa și ascultară : iarăși nimic. Cu sfială, o crăpară puțin, apoi o deschiseră toată și băgară capetele.

Cîteșitrei monahi deteră niște țipete de se auzi din biserică și scoaseră pe toți de la slujbă afară.

În mijlocul odăii, starețul zăcea într-o baltă de sînge... Se vedea în grumaz o spintecătură groaznică de cuțit : fusese înjunghiat întocmai ca un taur. Peste tot, lucruri azvîrlite, patul răsturnat și răvășit, lăzile trase afară, sparte, cotrobaite:

În altă cameră, leșul protosinghelului, tîrît într-un colț, îi privea cu ochii sîngeroși ieșii cît pumnul din capul vînat-conabiu și umflat. Fusese sugrumat de două mîini voinice.

La cîteva pași afară din mănăstire se găsi alt leș, cu obrazul înnegrit de chinoros : era fratele Gheorghe, ucenicul părintelui Evtichie. Împușcat în coasta stîngă, se tîrîse pînă în locul unde murise : în sîn, trei săculețe cu aurul starețului Ioil.

În chilie, Evtichie dormea împăcat, ca după cea mai strălucită biruință asupra celei mai grozave ispitiri din cîte întîmpinase pînă atunci.

iunie, 1957

PESCARUL AMIN

Nu se ține minte de cînd Dunărea, umflată de ploii și zăpoare, nu se mai vărsase atît de năprasnic ca în primăvara aceea. Fluviul era un imens șir de dîmburi rostogolitoare, din coastele cărora se năruiau afară din matcă puhoaiie nebune, ce împingeau, înghesuiau în bîrdanele bălților, în cîmpia oabla, în toate rîurile și gîrlele duiumurile de ape furioase ce nu-l mai încăpeau.

Și, cu ele odată, duiumuri de pești, de toate soiurile, de toate mărimile, de la somnii și crapii cît viștii, la fîșișoarele cît gîngăniile. Izbiți de sloiuri, buimăciți de mîl, tîrșiți de iuteala vijelioasă a și-hoaielor, tîrbăciți de valuri, peștii căutau scăpare la maluri și curgeau de-a valma cu inundația, în toate bălțile, lacurile, ghiolurile, gîrlele și prevalurile din laturi.

Vremea pescuitului întîrzia. De Dunăre, nici vorbă. Dar chiar în bălțile neconținut frămîntate de năboaie nu se putea arunca plasă ori năvod : se făceau fereniță. Peștele, mahmur, se ținea numai la adînc, pe funduri, în nomoale și cotloane. Deasupra se învâlneau cîrduri piuitoare de pescăruși, chitînd zadarnic

prada în undele sterpe. Roiuri de rațe fără de rost, liote de liște alungate, vîrtejuri de gîște deznădăjduite, spîrcaci necăjiți, bîtlani amăriți, babite îmbufnate, cormorani bosumflați se foiau în toate părțile, cătînd tihnă pentru puișat. Toți, oameni și lighioi, așteptau cu ochii pe mîniile dezlăntuite.

În sfîrșit, pe la jumătatea lui aprilie Dunărea se îndură. Delta, scufundată în noian, ieși din haos. Satele, pînă atunci ca niște cetăți asediate de hoarele apelor, se despresurară. Pustiul bălților prinse să se însuflească. La limanuri, pe după coturi, se iviră tot felul de barcazuri vîslind spre așezările de pescuit.

Marea baltă a Nazîrului își primi și ea oamenii. O ceată, cu un brigadier în coastă, porni din sat, în cîteva bărci, spre capătul de către Dunăre. Acolo, la coada ei, balta se leagă de fluviu printr-un grumaz, o gîrlă, lungă de cîțiva kilometri și îngustă ca la zece stînje. Este Pocioveliștea, un vechi fund de albie, un preval, pe alocuri foarte adînc. Prin acest gîtlej năvălește o dată cu inundația sumedenie de pește în baltă. Și tot prin el fug înapoi cînd apele se trag, supte de Dunărea în scădere.

Atunci, la acea vreme potrivită a înapoierii, pescarii trebuie să le taie calea, să nu scape în fluviu, unde-i cheamă aprinsele legi ale biologiei lor. Clipa prielnică o simt, cei dinții, somnii... Ei dau semnalul și pornesc cu urdiile de crapi și celelalte semînții dunărene după ei, într-o migrare fantastică. E de ajuns o noapte, ca balta pînă atunci doldora, să rămînă săracă. Înștiințați de semnele adunate din străvechime, pescarii nu le dau răgaz. Cu multă vreme înainte ei se pregătesc de pîndă și-i așteaptă la locuri prielnice, cu capcanele întinse.

Ca în toate primăverile, pocioveliștenii pătrunseră în gîrlă și o străbătură mai mult de jumătate. Într-un loc prevalul se strîmtează ; dar, repede, scăpat

din strungă, el își lărgeste numaidecît albia într-un mare ochi de ape rotitoare, lat și adînc, după care se gîtuie din nou, alcătuiind între cele două sugrumături o bulboană, un ghiok, prin care gîrla curge mai departe. Aici este vestitul vad de pescuit cu garduri al Pociovelistii. Două rînduri de bulumaci, bătuți pieptiș de-a curmezișul gîrlei, țin calea apelor : un rînd la capătul de către baltă al bulboanei, cellalt la capătul de către Dunăre. Între ele, ochiul ghiolului.

Scheletul capcanei, bulumacii negri, ieșiți ca niște catarge din apă, stau acolo neclintit de zeci și zeci de ani. Numai gardurile ce se încheie între ei se aduc din sat în fiecare primăvară.

Aici traseră oamenii luntrile la mal să descarce materialul pentru clădirea prinzătorii. Brigadierul se ȋȋea de colo pînă colo, dînd porunci anapoda : un ȋla butucȋnos, negru și buzat, facut din proaspăt șef. Îngîmfat și gurȋ mare, se căznea grozav să facȋ pe deștep-tul. Altfel, prost pe toate părțile și în toate felurile.

— Amine, porunci el, văzînd cȋ oamenii habar n-au de el, Amine, hai sus.

Un pescar arȋtos se desprinsese din ceatȋ și-l urmȋ. Amîndoi, cȋȋraȋi pe o grîndȋ prinsȋ de-a lungul stîlpilor, ca o punte de la un țȋrm la cellalt, cer-cetȋrȋ, lovȋrȋ, hȋșȋnȋrȋ fiecare tarȋș în parte, cio-cȋnȋrȋ, bocȋnȋrȋ de jur împrejur schelȋria... Sub ei gȋrla curgea sumbrȋ, iute și asprȋ din Dunȋre spre baltȋ. printre bulumacii negri, de care se izbea cu un vȋuet greu și înȋbușit o duduialȋ adȋncȋ, subpȋ-mȋnteanȋ, ce umplea de freamȋt neȋnterupt lemnȋ-ria și îi tremura și pe ei.

• Coborȋrȋ.

— Nici o grijȋ, încredȋnȋ șeful pe oameni. Țȋne și o mie de ani... Le mai tragem niște maiuri în cap, numȋȋ așȋ, de petrecere.

— Tigvele, mȋ ! Unde-s tigvele ? se zborșȋ cȋtre oameni.

Doi sȋrȋrȋ într-o luntrȋ, vȋslȋrȋ pȋnȋ la cel dintȋi stȋlp, de care se căznȋrȋ să lege o tigvȋ goalȋ. Cu-rentul le-o smulgea din mȋnȋ ca vȋjelia un zmeu de hȋrtie. Legȋrȋ apoi alta de piciorul din mȋjloc și o a treia de stȋlpul de lȋngȋ malul dimpotrivȋ. Cȋte-trele trȋgeau țȋntȋ ca niște sȋgeȋi spre baltȋ. Sforile le zbȋrnȋiau tari și încordate sȋrma.

— Hm ! Apele trag grozav la baltȋ. Dupȋ tigve nici într-o sȋptȋmȋnȋ nu se întȋoarce cumpȋna. Tu ce zici, Amine ?

— Ia fugi încȋlo, dom'le, cu copȋlȋriile dumitale ! Ce șȋtii capetele alea seci ? Nu te uita la faȋȋ : apele își mutȋ umbletele de la fund. Acolo se petroce întȋi schimbarea. Dedesubt stau puterile.

— Ei, dar tu ce crezi ? Pe cȋnd ?

Amin nu spusese nimic. Gol, intrȋ încet lȋngȋ mal, cu mȋinile prinse în stof. Dar apele nu-l rȋbdȋrȋ. Îi lovȋrȋ cu violenȋȋ picioarele și-l rȋsturnȋrȋ... Tre-bui să înȋoate pȋnȋ la un stȋlp, de care să se cȋȋtere, ca să se întȋoarcȋ.

— Azi nu ; poimȋne seȋrȋ vȋ spui, hotȋrȋ el, și se trase deȋparte, să aprinzȋ focul.

Zilele și nopȋile urmȋtoare au stat pe rȋnd cu ochii pe tigve și auzul ȋȋintit la vȋjiitul apelor, adulmecȋnd o schimbare.

A treia seȋrȋ Amin intrȋ iar. Înȋntȋ greu pȋnȋ la întȋiul stȋlp. Apa îi venea la gȋȋ și-l bȋtea cu spume și bolboroseli. Pieptul, mȋinile, picioarele îi zbȋrnȋiau în chipuri deȋosebite, dupȋ deȋosebitele niveluri la care ședeau în gȋrlȋ, și pipȋiau ca niște antene iuȋelile curenȋilor, duritȋȋle ca de corp tare ale iz-bȋrii apelor în toate caturile trupului și trȋgeau în-cheieri. Tȋlpile, mai ales, prubuluiau, mȋsurȋu, luau înșȋtiȋnȋri deȋpre gȋndurile apelor de la fundul unde

aleargă peștii. Se cufundă, tot, de câteva ori; zăbovi în adânc și ieși, hotărît.

— De azi în trei zile trebuie să fim cu gardurile încheiate.

Tovarășii îl priveau întrebători.

— Lângă maluri apele se înmoaie. Nu mai trece mult și încep să se-ntoarcă.

— Dar mijlocul?

Și brigadierul arată spre chinga șihoaiei din miezul gîrlei: se smucea învolburată și făcea să tremure stîlpii...

— Nici mijlocul nu mai are putere... L-am luat în piept. Balta umflată are să borască pe curînd în Dunăre.

Și spuse asta parc-ar fi văzut-o aievea icnind.

— Păi nu vezi că n-au gînd să intre în cumpănire? Apele Dunării stau tot mai sus... Îl sîcîi șeful.

— Ce, eu parcă zic c-au intrat? Dar mi-am înfipt palmele pe fund... Gîrla nu mi le-a mai smuls. Ba, uite, m-a lăsat să-i fur asta.

Și-și desfăcu pumnii plini de nisip.

— Nisipul ca nisipul, dar peștii? Că de ei este vorba. Mai urcă din Dunăre?

Și brigadierul, grozăvit, îl privea încruntat.

— Cît am prefîrat apele nu s-a strecurat nici unul. Dunărea a înțarcat, cum știi...

— Atunci ce fac?

Amin zîmbi...

— Stau în baltă, gata, strînși ca oștile, și așteaptă poruncă de la împăratul lor, vreun somn înțelept, să ne treacă pe sub nas cît stăm de vorbă și nu ne apucăm de treabă... Hai, băieți!

Și, fără să mai spuie altceva, înșfăcă o bucată de gard și intră cu ea în apă.

Lucrău toți noaptea întreagă la lumina stelelor și zilele următoare, goi, cufundați în apele iuți și reci,

bîjbînd fundurile, ca să potrivească, să alcătuie, să înnoade bucățile de gard între stîlpi. Pletosi și bărboși ca niște zei ai apelor, se afundau, ieșeau de sute de ori, gîfîind, ca să răsufle. Apele stingherite bolboroseau curgînd deasupra lor, dar nu-i putură zăcîni. Pînă-n a treia dimineață ghiolul, din fund și pînă de un stat de om deasupra feței, sta prins între două zăplazuri de șipci și trestii, prin pereții cărora gîrla își strecura apele. Cele din urmă au fost alcătuite în gardul din fața bălții, clapele capcani. Niște uși mlădii care se deschid cu mare meșteșug numai la apăsarea dinafară, din gîrlă: ca la cursele de șoareci.

Cînd apele bălții se-ntorc năvalnice și curg spre Dunăre, peștii năvalitori cu ele deodată împing, deschid clapele și intră în prinzătoare, în ghiol... Și nu se mai pot întoarce... Orică a căzut rămîne bun prins acolo. Al doilea gard din spate stă, neclintit, stavilă în cale.

Treaba s-a sfîrșit, prinzătoarea este încheiată, așteaptă numai vînatul... Oamenii strînși de plecare își vorbesc la ureche. De acum înainte de jur împrejur și pînă departe nimeni nu are voie să facă nici cel mai mic zgomet: peștele e nespus de temător. Sperios, se întoarce din drum...

Ca în fiecare an, Amin rămîne să vegheze singur, săptămîni în șir, peste toată mușenia meleagurilor. Nimeni nu-i spune măcar: „Amine, ai grija”... Nici măcar neisprăvitul brigadier. E de prisos: toți știu bine că nu e altul mai iscusit, mai harnic, mai înțelept să cîrmuiască cu putere și cuminte trebile și rînduielele gardurilor prin toate întîmplările ce ar veni peste ele.

Și tovarășii plecară la alte cherhanale, pentru alte corvezi. Amin nici măcar nu-i petrece. Rămas din-

tr-o dată singur, ia în stăpânire singurătățile. Rar s-abate câte o pasăre. Uneori, diminețile și serile, intră sau iese vîntul din frunzișurile sălcilor ori flutură fustele verzi de stuf ale malurilor.

De sus, de pe grinda întîiului gard, ca un comandant la prora unei corăbii pe jumătate scufundată și înșepenită între țârmuri, Amin veghează neconținut peste această împărăție închinată mușeniei. De acum încolo vremea toată și-o trece dînd tîrcoale capcanei pe toate laturile. De zeci de ori se cufundă să dibuie pulsul gîrlei, năzuicite curenților, să pîn-dească punerile la cale ale pștilor, răsufletul bălții, uneltirile Dunării...

Așteaptă. Abia îmbucă fărîme de merindă rece. Se culcă rar, totdeauna în pielea goală, doarme iepurește, sare și iar aleargă să cerceteze. Așteaptă... Și iată, la început încet, pe nesimțite, ca la un uriaș ornic cu apă, balta își întoarce bășica prea plină și începe să-și răstoarne apele prisoselnice în cealaltă imensă bășică, Dunărea, care le soarbe în matcă... Întîi domol, apoi mai iute, tot mai repede, pînă ce gîrla Pociovelistii, schimbată ca printr-o minune, curge furioasă de-a-ndoaselea, din baltă în fluviu, izbind în gardul dintîi, cel cu clapele.

Amin, într-o neconținută alergătură, cînd sus, pe puntea din față, cînd pe cea din spate, trebuie să se așie peste tot. Sălb el gîrla curge iute pe fundalul neclintit al unui neostoit subpămîntean dudit. Apele, îngreuiate de piedica zăplazurilor, se încarcă de ciudă, curg dense, dure, ca de rece metal topit... Și întreaga alcătuire dîrdie din rădăcinile-i afunde pînă-n vîrfurile bulumaciilor unși cu catran.

Amin priveghează neadormit. Simte cum curge sumedenia de pești în oborul închis, pe măsură ce gîrla îi leapădă acolo și apoi își vede înaintea de cale... Iar ghiolul se umple. Cînd vreun somn barosan, vreun

crap de zeci de locale se izbesc și pătrund prin strunga clapelor, gardul, înșiorat, se cutremură. De cum cad în leasă, Amin îi urmărește cu ochii : îi cunoaște după vălurarea ce fac spinările lor puternice pe fața undelor ; și nu-i slăbește din priveghere pînă nu-i vede că se potolesc și se așează ; stă gata să sară, dacă mosafirii, năbădăioși, ar cerca să dea asalt gardurilor. Peștii nu renunță la scăpare : mereu năzuie la tălpile zăplazurilor, scormone dedesubt. Uneori izbutesc să dezgradine șipci, să rupă trestiiile, să sape hrube, pe unde răzbesc afară și fug în Dunăre. Amin simte : cînd peștele e afară din cale liniștit, nu se învîrtește în fața undelor, nu e nervos, nu se fugărește, e semn că se petrece ceva, lucrează la vreo gaură de scăpare.

Atunci Amin se scufundă, cercetează temeliele și dă ocol de-a bușilea, pe sub stînjienii de apă, gardurilor. Găsește spărtura, iese pe mal, înhață maldăre de șovar, saci cu pietriș, bolovani, le cară acolo la fund pînă drege stricăciunea și întărește temelia. Îndelnicirea asta nu numai că nu-l obosește, îi place.

Amin are în toată făptura lui ceva de mare amfibie. Înalt, șui, cu pieptul mare, ieșit înaintea și umflat pe lături, un piept larg cuprinzător, cu albia pîntecului cînd suptă, cînd îmborșoată cu aer, cu brațe lungi și palme late ca niște lopecioare, cu coapse și picioare așijderi deșirate, el se scurtează și se lungeste în apă, zvîcnind ca broasca din arcurile încheieturilor de la toate mădularele. Pielea pe el, lunoasă, nu are fir de păr, moștenire din moși-strămoși a neamului Aminilor, care se zice că s-ar fi trăgînd din pești. Cînd iese din gîrlă el nu rămîne learcă : se zvîntă într-o clipă. Tăbăcit de vînt și soare, e încrustat ca de niște solzișori : locurile porilor astupați de mîl și de mîzga peștilor, cu care neconținut se freacă în bulboană. Se poartă tuns mărunt și-și

rade barba, ca atunci cînd se ridică din străfunduri să poată căsa ochii mari. Să nu-l orbească şiroaiele din părul căzut pe faţă. Din cel mai mare pescar al meleagului, stăpîn din moşi-strămoşi peste mai bine de trei sferturi din trupul bălţii, cu vadurile, acareturile şi cherhanalele ei, pe Amin noua rînduială a dreptăţii averilor l-a pus paznic al gardurilor Po-ciovelişti. El s-a mulţumit şi cu atît, bucuros că-l îngăduie să aibă de-a face cu apă şi peşti.

*

Aproape se împlinea săptămîna... Amin, la pîndă sus pe grindă, iscodea întîmplările, cînd, deodată, gardul de sub el, izbit cu furie, se clătină gata să se prăvălească. Prin aripile capcanei care pîrîiră din ţîţini se rostogoli ceva năprasnic : abia zări fulgeratic spinarea unei nămestii ce undui o clipă la faţa undelor, apoi se afundă în bulboană.

Ceva nemaiobişnuit, neaşteptat, căzuse.

Numaidecît o undă de peşti din soiul celor ce stau lipiţi de funduri se ridicară speriaţi şi se risipiră în toate părţile.

„Un somn uriaş“, îşi spuse Amin. I se mai întîmplase asta în viaţa lui de pescar. O fi poate cel care de cîţiva ani bîntuie balta, năvălit la prădăciuni şi spaima copiilor la scaldă. Şi se bucură. Are să se lupte cu namila, să o prinză. Numai de nu i-ar dărîma capcana în asalturile lui asupra gardurilor...

Dihania nu stă liniştită. Alte stoluri de peşti stîrniţi din fund se ridică şi se lasă, mutîndu-se de colo-colo.

„E bătaios“, îşi zicea pescarul.

Gardul din spate se cutremură iarăşi de cîteva ori ; apoi se zgîlîi cel din faţă. Inima lui Amin, o clipă, încrămeni... Pe urmă, linişte în toată bulboana... Jigadina nu mai dete nici un semn... Asta îl neli-

niştea şi mai rău pe paznic. Ce face acolo în fund diavolul ? Ce unelteşte ? Unde scormone ? Şi nu mai avu tihnă. De zeci de ori pe zi şi tot de atîtea ori pe noapte se cufunda. La început pe dinafara capcanei, de teamă să nu-l plesnească năprasna cu coada, să-i frîngă şalele ori să-i înhaţe vreun mădular. Şi veghea temeliile prinzătorii numai din părţile de către gîrlă. Le căpţuşea cu bolovani, le întărea cu proptele. Şi iar se întorcea sus pe punţi să spioneze mişcările fiarei. Nu izbutea însă s-o dibuie : jigadina se ţinea numai la fund. Nu ţîşnea lacom în fugăreala prăzii.

„E sătul, îşi spunea Amin. Ori poate e prea bătrîn. Îi place să doarmă... Mai bine !“ Şi se încumetă să se cufunde iar în ghiolul capcanei. Acolo căsa ochii mari prin adîncuri să-i zărească năluca : nu aluneca nici o umbră uriaşă prin străvezimile întunecate. Se bucura totuşi de avuţiile vînatului : călca pe pardoseli de peşti în stive.

La al doilea gard îi găsea grămădiţi troian : dacă n-ar fi fost proptit pe dinafară, zaplazul s-ar fi năruit. Jos sedeau crapii cei mari, mai paşnici ; peste ei, somnii, mereu aprigi, hrăpăreţi ; mai sus, somoteii tineri ; deasupra, peştele mic, sprinten şi aprins. Şi peste ei toţi, teancuri de plăci, năvîrlioase. Sprîjinite cu coada în straturile de dedesubt, ele se încordează, arcuindu-se, îşi fac vînt şi cad, plescîind, înapoi. Uneori, cînd apele urcă, ele saltă aşa de sus, că izbutesc să sară afara.

Amin se străduia zi-noapte în încercări, se morfolea în planuri, cum să facă să prinză el singur, fruntea vînatului, fiara bălţii, dovedindu-şi lui însuşi vitejia şi iscusinţa de prea multă vreme nemaipuse la probă. Ştia bine că se frămîntă zadarnic : n-avea nici de unele ; doar mîinile goale. Dar mai ştii ce poate aduce stăruinţa ? Şi nădăjduia. Sta cîteodată

pe mal, lângă un colon cu pești, nadă pentru lăcomia jiganiei, și-l aștepta : dacă ar ieși, i-ar înfige cangea în carne... Își da seama că e o copilărie, însemna mai puțin ca o ciupitură de purece. Dar asta l-ar fi răcorit, iar fi potolit nerăbdarea.

Până la urmă, îl pâlă un fel de nebunie. Și-a vîrît chiar el un picior în apă și l-a ținut mult timp așa, bălăbănindu-l, momeală : dedulcită la carne de om. dihania poate s-ar hotărî să se repeadă. Dar, pînă să-l apuce, el l-ar izbi cu lancea. Nici violența asta nu i-a izbutit. Uriașul stă neconținut la fund. Ce-o fi făcînd ? Nu e mort ; că hoitul s-ar fi ridicat și ar pluti, tăbărit de ceilalți pești hrăpăreți... Dar dacă i-ar veni pandaliile să fugă ? Și-l roade spaima să nu se opintască în garduri, să i le dea jos palancă, sau măcar să i le găurească și să scape.

Nu mai mănîncă, nu mai doarme, în mîini cînd cu cangea, cînd cu bolovani ori săculețe cu pietriș, așezîndu-le, metereze, gardurilor.

La săptămîină a picat nevastă-sa într-o lotcă, cu mălai și merinde. Premenită și dichisită, cu o mușcată la ureche, venea să stea o zi și să doarmă noaptea acolo. S-a mirat cînd l-a văzut atît de ogîrjit.

— Ești bolnav ?

Și vru să-i petreacă brațele pe după gît.

El o îndepartă, sanchiu...

— Am treburi multe... Și tăcu.

Femeia nu se lăsă, îl descusu, pînă îl înduplecă să se destăinuie. Îi povesti scurt toată întîmplarea și-i făcu vînt acasă, cu vorba pentru brigadier să vie numaidecît cu echipa. Trebuia să renunțe a să-vîrși singur isprava.

— Spune-i că capcan : plesnește de atît vînat. Și mi-e că dihania dărimă gardurile. Să aducă cîrligele cu lanțuri... Și năvodul cel mare, care cuprinde toată bulboana. Să nu uîțe hălcale de carne împușată.

Și o petrecu lung cu ochii cum vislește înapoi... Întîia oară privi de sus de pe grindă, de unde se vedea departe. Pînă acum ținuse ochii numai în jos, pe ape. Și se minună... Inundația se trăsese. Ținutul își lua din nou înfățișarea lui obișnuită. Grindurile se scuturau din volbura spumelor. Ieseau plauri înflorite. Răsăreau ostroave cu latele sălciișurilor zbi-cite. Între ramurile gîrlelor astîmpărate înverziseră plavii... Uscatul se despărțise de ape și își ridica tărîmurile dintre brațele fluviului, care își părăsea prada. Satele ridicate pe podmoluri albeau dintre grădinile cu pomaturi. Holde de stof mîlit își sculau din palanci moșurile înspicate. Cuci întîrziati își isprăveau popasul în pădurile dobrogene și urcau, cîntîndu-și numele, spre țară, pe urma celorlalte păsări călătore. Dimpotrivă, cîrduri de stîrci și roate de berze se întorceau la loc pe meleagurile lor obișnuite, la smîrcurile și mlaștinile ramase pe urma scăderii apelor. Și o undă de plăcere mîngîie sufletul împovărat al paznicului. Delta renăște la viață, cu visteriile doldora de pește.

Echipa sosi seara. În tăcere, toți ascultară întîmplarea cu somnul uriaș... Se întinse cîrligele pironite adînc, împănate cu împușiciuni. Clătinară stîlpii, cercetară temeliile.

! — E în regulă, declară brigadierul.

Și iar stîci pe Amin cu fel de fel de întrebări neroade.

— Dacă mi-o cădea la cîrlige, îl duc la București, se lauda el. E o expoziție a pescăriilor noastre.

Și, fălos, se și vedea, alături de somnul uriaș, într-o sală plină de cele mai înalte autorități, dînd lămuriri și primind răsplată... De gîtul dihaniei avea

să atîrne o tăblie pe care scrie : „prins de brigadierul Fîstîc Ion, conducătorul echipei Poşioveleştea“.

Pe Amin vorbele astea îl pişcară dureros, chiar parcă de inimă. Îi părea rău, tainica lui jivină să fie astfel pîngărită, întinsă şi dezvăluită tuturor. Şi parcă nu mai dorea s-o prinză...

Vegheară, dormiră cu rîndul. Dimineata traseră cîrligele, goale.

— Hei, nu s-a prins! E viclean al dracului! Îl categorisi brigadierul.

Nici vorba asta nu-i plăcu lui Amin.

De ce să-l dea dracului? E şi el, nu numai în rînd, dar chiar deasupra celorlalţi peşti ai lui Dumnezeu.

— La năvod, băieţi! porunci şeful. Cu cine se pune el?

Patru oameni pe un mal al bulboanei şi alţi patru pe cellalt, desfăşurară un năvod cît toate zilele, înzorzonat cu gogonele de plumburi... Şi se puseră să rînească apele... Deodată, năvodul se propti într-o piedică şi o povară nebiruită îl opri. Pescarii se opintiră, o dată, de două ori. A treia oară greutatea din adînc se uşură, năvodul porni să se mişte, sus, mai sus. Cînd ajunse la faţa apei, o namilă se săltă cu furie, se zvîrcoli, căzu la loc în plasă, o sparse şi într-o clipă se duse cu ea la fund. Năprasnica smucitură tîrî deodată cu năvodul şi oameni, în bulboană — de unde izbutiră să iasă, înspăimîntaţi.

— Mare noroc că nu v-a plesnit cu coada să vă zdrobească! rîse brigadierul.

Oricît de repede s-a petrecut întîmplarea şi oricît de iute a pierit arătarea, tot s-a putut vedea bine că nu fusese somn. Era un morun. L-au cunoscut toţi.

Un morun enorm, cu ritul de mistreţ, pe căpăşina mică şi-nfundată.

— Morun!

— Morun!

— Morun!

Strigau toţi că nebunii.

De-aia se ţinea numai la fund... Rîma, în nomol, cum îi e obiceiul. Şi ei nu se gîndiseră!... Cum să-şi închipuie? Morunii nu stau niciodată în bălţi. Intră din mare în Dunăre, se plimbă, îşi lasă icrele şi nu-maidecît coboară înapoi. Cu cel de aici este o întîmplare nemaipomenită. Amin nu-şi mai venea în fire: trecuse pe lîngă o minune şi o lăsase în mîinile altora. Şi-l durea ca o mare pierdere.

— Asta se vede că a iernat în vreun cotlon mai cald al Dunării, se iscusi brigadierul, care făcuse şcoală şi citise asemenea lucruri în cărţi. L-au prins zăpoarele şi l-au împins cu inundaţia în balta noastră.

Era singura explicaţie. Şi totuşi, nu se mai poteau. Vorbeau tare, gălăgioşi, uitînd de consemnul tăcerii.

— Eu l-am prubuluit... E lung ca de zece metri, spunea unul, încă uluit, care privise de pe grindă.

— Atunci are peste şapte sute de kilograme, spuse brigadierul, aşa cum citise la carte.

Lui Amin schimbarea din somn în morun îi atîrna din ce în ce mai greu pe suflet. Ca o nenorocire. Dar nu spuse nimic. Nici el nu ştia de ce. Poate dintr-o amintire uitată? În legătură cu ce-i povestise bunică-su? Nu căta să se dumirească. La ce bun? Şi se întoarse la paza lui...

— Acum ce ne facem? întrebau pescarii, după ce iureşul uimirii le mai trecu. Năvodul zace în mijlocul ghiolului. Cîrlige de prins morunul şi mai de pocnit în ceafa lui n-avem. Şi chiar dacă s-ar găsi, nu ne pricepem. Trebuie pescari speciali, de la mare. Şi se bălăbăneau bezmetici.

! — Lasă, că alerg eu chiar acum la Tulcea, la direcție, și cer de toate. Vin cu oameni de meserie. Nu scapă el... se legă brigadierul, și urmă: Voi vă duceți înapoi la treburi. Amin rămîne la loc de pază. Cînd mă întorc, vă iau din sat, dacă am nevoie.

Amin se găsi iar singur. Îi păru bine de asta. Dar se simțea lînced, mîhnit. El cu morunul n-avea nimic de împărțit. Nu intra în socotelile pescuitului său: pește de mare, zvrîlit în surghiun de năvala Dunării în balta asta proastă. Cu somnul, da, avea pricină și răfuieți, cum avea cu vecinii din sat, megieși de ogrăzi. Somnul îi inhăța regulat rațele și gîștele de pe baltă. I-a apucat într-un rînd mielul din cîrdul de oi adus de copii la adăpat. Înșfăcase botul vitei care bea apă. Retezase piciorul unui copilăș prins la scaldă. Avea de ce să-l prigonească, să-l prinză și să-l judece. Dar morunul? Se știe, asta nu se repede, nu sfîșie. Se mulțumește cu pești mărunți, pe care-i apucă numai cînd vin ca niște nerozi să-l gîdile pe la mustați.

Și își trecu vremea pînă la sosirea brigadierului mai mult în gînduri decît cu treburi.

Brigadierul aducea un inginer piscicol trimis să cerceteze „cazul” și să ia măsuri pe loc.

Noul-sosit ascultă puțin, se suci, se învîrți. Amin nu-l slăbea din ochi, ca pe somnii și crapii cei mari cînd intrau în apele capcanei.

Insul își freca neconținut nasul, își ștergea mereu ochelarii, și între două din aceste îndeletniciri hotărî că nu e nevoie de oameni cu unelte speciale pentru un singur „exemplar”.

— Apoi cîntărește mai bine de șapte sute de kilograme, întîmpină de data asta, sfios, brigadierul.

— Să aibă și o mică. Nu face nimic. Prindem puzderie de ăștia în mare...

— Atunci, zise uimit un pescar, îl lăsăm aici, cu năvodul scufundat și cu nămetul de pește neprins?

— Nu! Dăm dinamită și „rezolvăm dintr-o dată toată problema”, spuse simplu și nepăsător inginerul delegat.

La auzul că are să arunce dinamită, Amin, care se ținuse deoparte, se încruntă. Dar rămase liniștit: „e cu neputință una ca asta... gîndi el. Nu e îngăduit de lege... N-are să îndrăznească. Țsta nu știe ce vorbește.” Dar inginerul urma să arate cum și ce fel are să împlinească nelegiuirea... Amin îl întrerupse pe neașteptate:

— Nu se poate, domnule.

— De ce? Întrebă uimit delegatul. Și-și scoase să steargă ochelarii cu sticle groase s-ajungă cît pentru zece perechi obișnuite.

— E oprit, zise Amin.

— De cine? Și inginerul își frecă tare nasul.

— De lege.

— De lege? și rîse. În împrejurarea de aici legea cade. O înlocuim cu dinamita! și iar rîse. Apoi serios: Eu constat cum stă cazul și am putere să hotărîsc: trebuie dinamită. Alte încercări nu merită ostencală. Ar fi muncă și cheltuială zadarnică. Pentru un fleac.

Amin ieși din rînd și făcu un pas. Nici el nu știa de ce... parcă să-l roage. Poate să-l amenințe.

— Nu se poate, întări el cu alt glas, strein. Sar și se fac praf gardurile cu toată schelăria; se duc pe gîrlă peștii; se strică vadul...

Și gîfîia... Tovarășii se feriră spăimîntați, parcă sta să se întîmple explozia.

— De asta să nu duci nici o grijă. Știm câtă dinamită să dăm și unde s-o punem ca să nu vatame decât peștii.

— Când o aruncăm, domnule inginer ? se gudură brigadierul.

— Te anunț în sat la telefon. Să te găsesc aici cu oameni, bărci și căruțe pentru încărcat peștele. Și, întors spre Amin : Până atunci ai grijă, te ații peste tot.

Se sui în barca cu motor și se făcu nevăzut. Cei-lalți, grămădiți în lotci, plecară la mămăligă și ciorbe, fără să se mai uite înapoi.

Amin, singur, rămase iarăși domn peste pustietățile întristate. Gîndul dinamitei îi aprindea din ce în ce creierii. Auzea aievea detunăturile, vedea rîșnind snopi înalți de apă, bulboana cutremurată zvirlindu-și din fund nomoalele. Și numaidecît o umplea sumedenia de pești plutind, uciși, cu burțile în sus, urechile podidite de sînge în bătaia valurilor... Și morunul ? Nu mai vîtu să privească. Își acoperi ochii cu palmele, deși știa că e amăgire.

Neputincioasă, revolta lui se prefăcea în fiere ce-i pătrundea cu uriașă amărăciune carnea, îi coclea mințile. Își simțea brațele amare, picioarele înveninate.

Începu să-l apese o neagră grijă necunoscută, să-l gîrbovească povara unei spăimîntătoare răspunderi.

„Mi s-a vărsat fierea în sînge“, gîndi, dîndu-și seama de ce i se întîmplă.

Privi apa, pămîntul, zările : ochii lui puneau pete galbene peste tot unde i se așezau privirile. Plecat peste unda lucie, își căută chipul : i se arătă așijderi verde-galben. Răsfrîngerea frunzișurilor ? Se ridică, icni de cîteva ori niște bale verzi, în gustul pelinului.

Cercă să se liniștească. Dete de nenumărate ori ocol gardurilor. Din obișnuință... În neștire. Fără interes... Cu nici un gînd de pază. Dezbărat de orice grijă pentru supraveghere. Ca o preumblare.

Trecuse mult dincolo de amiaza mare... Obosit, sleit, se urcă și se lungi, împotriva oricărui obicei, pe bîrna punții din față, o încolăci cu brațele... Sub el apele curgeau cu vuiet din ce în ce mai legănător. Și, ca niciodată, se cufundă într-o beznă de somn ca un prunc.

Cînd se trezi, coborîse noaptea... Se dezmetici. Scoase capul în afara grinzii și privi dedesubt adîncul bulboanei... Ciudat : așa, dintr-o dată, acum o streveda ușor pînă-n fund. Vedea bine : unii pești odihneau nepăsători pe nomoale ; alții forfoteau între două ape ; la față, știucile săreau de-un cot ; crapii se smuceau spre văzduhul neîngăduit : ici-colo clipeceau mreie argintate, plăci parcă aripate se avîntau să zboare. Căută morunul ; îndelung. Nu-l află. Se ascunsese ? Și se-nciudă. Își aminti de basm : cineva dinlăuntrul lui îl învăța să se dea de trei ori peste cap, ca voinicul năzdrăvan, și are să se prefacă în gînd... Gîndul pătrunde pretutindeni... Cît era de amărît, tot își zîmbi ; încercase în copilărie toate tumele.

„Nu așa... ci în suflet“, îi șopti lăuntrul.

„Aha... să-și întoarcă de trei ori peste cap sufletul ? ! Așa se poate“.

Se auzea și se asculta vorbindu-și și răspunzîndu-și singur. Să cerce. Ce strică ! Și se încordă... O dată : și intră ca în fundurile morții. A doua oară : și ieși ca dintr-un înec. A treia oară : se opri într-un luminis de adînc. Și iată, se făcuse gînd. De ce nu știuse asta mai înainte ? Trebuise să vie ananghia să-l învețe ?

Acum coborî acolo în fund cu toate științele gîndurilor pescărești. Se strînse în sine ca într-o dure-

roasă rugăciune, numai să descopere morunul. Pentru ce? Să-i ceară iertare? Să-i cerșească sfat? Să-i implore ajutor?

Căci el nu știa, nu se pricepea să-și întoarcă chipul în sus, spre Cerul de deasupra. Numai plugarii fac așa, cerșind de la Dumnezeu lor ploaie. Pescarii au cerul lor în fundul apelor: cer mult mai adânc; amețitor de misterios... Dumnezeu lor nu umblă pe nori: se poartă pe mugetele talazurilor, prin vârtejuri și anafore, pe chiții și morunii biblici. Unul din aceștia se afla închis aici, și Dumnezeu trebuie să fie pe aproape.

Un mare, solemn fior îl străbătu, din creier, prin măduvă, până în vârful tuturor mădurelor. Ca tipătul de atac al trâmbiței. Apoi altul și altul, tot mai iute, tot mai desc. Tremura gol, prins ca de un ger năprasnic. Dinții îi clănțăneau ca o meliță nebună. Îl întorseseră frigurile copilăriei? Apoi zgâlțâiturile încetară și simți că începe să ardă. Arsură lăuntrică, dulce și bună, ca o mângâiere de sobă când intri iarna în casă. Se potolea... Îi era bine. Acum se putea uita fără să cadă în cerul de dedesubt.

Se scrută singur: simțea că trece într-o altă adâncă prefacere. Nu mai avea nimic de-a face cu fapta, cu lucrarea... De acum se închina cugetelor, odihnei în gânduri... Ca bunicul... Oare îmbătrânise așa, dintr-o dată? Se cercetă: poate! Dar, oricum, această bătrânețe se arăta cu totul nouă, un alt chip al vieții... O îmbogățire a ei cu nemăsurate largimi înapoi și înainte, o scumpă atotînțelegere, o dezinteresare împărătească, o nepăsare plutind binevoitoare deasupra tuturor. Bătrânețe grea de har și puteri, dezbrățate de carne, strânse, încordate în ele înșile ca pentru o înălțare. Cum putea fi bătrânețe, când o simțea gîlgînd în el ca suctul uriaș a mii și mii de alte vieți

stoarse într-o clipă de tot ce aveau mai tare și mai prețios în ele ca să i se dăruiască lui.

Acum înțelegea deplin: viața nu este nici ziua de azi, nici mîine, nici anul întreg. Vieții adevărate îi este de ajuns clipa, clipa plină în care pumnul destinului tescuieste timpul într-o lacrimă, ca de spirt. Clipa când, copil, a scos singur întiiul pește, un crap de două ori mai mare decît el. Clipa când, într-o noapte, aplecat pe gura bunicului să-i audă șoaptele, acesta, cu un oftat ce a încremenit vremile, și-a dat sufletul chiar în sufletul lui. Clipele astea nu sînt timp, n-au să moară niciodată...

Focul lăuntric se potolea. Sudorile îl broboneau ca o rouă. Acum o siguranță atotstăpîitoare îl liniștea. Pentru ce să mai sape să-și întărească ființa cu întrebări și ispitiri? Asta face timpul, viitorul. Nu e mult mai bine să lase nedezgropate avuțiile destinului, mulțumindu-se cuminte să le știe tănuite acolo, ca un avar care nu-și dezgroapă comoara ascunsă de strămoși în beciurile deasupra cărora el doarme?

Și iată, stînd acolo uitat de treburi, cellalt mare izvor al vieții, potmolit pînă atunci, de neastîmpăr, muncă și griji, se desfundă în el: închipuirea. Ea îi umplu dintr-o dată pustiiile singurătății și ale dezo-lării cu vedenii, îi croi lumi, îi găti pentru îndrăzneli nemaicercate și îl ajută să ajungă neajunsul.

Închise ochii și străpunse, acum lăuntric, unul după altul, cleștarele cerului de ape, deschis sub el, boltă cu boltă. Cum scînteiază acolo misterioasele zodii de ape, ținîndu-se de mîini într-o fantastică horă ce înconjoară universul! Printre ele mișună peștii uriași din care i se trage neamul, leviatanii strămoși ai legendelor, care cîrmuiau sortile pescuitului, chiții nemăsurați, morunii balauroși veghind peste adîncimi, biruitori ai tuturor potoapelor, din care ieșeau

pe țărmuri să nască oameni din pîntecul lor rodnic și să întemeieze neamuri tari pe meleagurile pustiite. Ocrotitori prin veșnicie, îi simțea acum mai aproape și mai adevărați decît pe bieții pescari, soții lui, cu care aruncase pîn-adineauri navele cît pînza de paianjen și trăsese la lopeți cît firele de pai.

Unul după altul, gîndurile explodau cu zvicniri de cartușe de dinamită, rînduite de-a lungul creierilor. Pînă la urmă i le sparseră.

Capacele cele mai tari și ascunse săriră, fundurile se aratără : nu erau ale lui... Pătrunsese în cotloanele zămislișilor dinții, trecea prin toate întortocherile desfășurărilor de la începutul începuturilor, vedea tot, cunoștea tot, simțea și înțelegea tot... Nu-l mai margeau pereții lui strîmți...

Privea aieva cum strămoșii nu mai ședeau ca chiliuțele de miere, despărțite, deosebite unele de altele, deși în același unic fagur, care era el. Obloanele dintre ei, sub apăsarea ananghiei, se spulberaseră, și toată avuția agonisită, toată știința lor, descoperirile, cercetările, biruințele lor tănuite, se vîrșeau din adîncurile lor în adîncurile acum ale lui...

Cu aceste uriașe adaose privi iar sub el... În lumina de matostat bătut cu stele, fundul bulboanei era un adînc paradis regăsit... în care el intra, lăsînd afară timpul, ca pe o slugă, să-l aștepte. Are să aștepte zadarnic : el trece în veșnicie...

În marea-i aiurare, el fu aieva însăși urzeala obștească, întregul sobor al străvechimii. Nu mai era o frîntură. Se alcătui, se împlinea cu întregul tot ce era afară. Și tot ce fusese afară se umplea cu el.

A... acum se putea uita lung fără să cadă în adîncimile cerului de dedesubt, în slăvile înălțimilor adîncului.

Ce însemna, își spunea singur, că Cerul de sus, măsurînd vremea, se rotise cu zodiile lui întoarse

și arăta, cu pleiadele și Carele, miezul nopții ? Asta o făcea de milioane de ori... Și tot închis sta. Pe cînd cerul lui, cel din adînc, se deschisese.

Acum întia oară. Pătrundea desăvîrșit acolo. Se strămuta întreg. Întîi începu prin niște fire subțiri, misterioase, de lumină : porneau din el, din ochi, din inimă, din virful degetelor și se țeseau între el și fiecare din ființele tuturor caturilor adîncului. Erau gînduri ? Poate. Dar de alt soi, de soiul înțelegerilor cît ai clipi. Pricepea bine ; acolo se mișcau stele și pești, nu una și alta, ci topite într-o singură plămuire. Zodiile lumii se strîngeau între cele două garduri... Și își aduse aminte ; robite, închise de el ca să le facă mîine praf dinamita.

Ah ! iată și morunul. Zadarnic se tîrăște pe fund, căutînd să se ascundă în dosul constelațiilor. E așa de uriaș, că nu-l încap bolțile. În pîntecul lui strălucesc aștrii înghițiți. Așadar, se hrănește cu luceferi ?

Îl urmări lăuntric ca într-o răsfrîngere de oglindă magică. Arhanghel al apelor ? Nu. Nu. Acum știe : nu e morun. Este răs-strămoșul său, legendarul, de care i se povestise. Urcase din alte lumi de ape, de departe, se altoise cu băstinașii și întemeiasă între brațele fluviului neamul cel tare al Aminilor. Le dase lege : să nu se atingă de moruni. Apoi pierise fără urmă într-o furtună. Știe să aiurează. Simțea delirul cum crește nemăsurat, îl umple cu arătări cutremurătoare.

Dar se desfășura așa de repede, că uneori nu-l mai putea ajunge din urmă. Rămîneau rupturi lungi, goluri negre. Apoi iar îl prindea. Da, nu i se păruse. Aici sub el se află raiul. Raiul stă în ape. Cum să îngăduie el ca nemernicii să-l facă fărîme ? Unde avea să se mai ducă după moarte. Ah, știe ce are de făcut. Acum așteptarea nu mai trebuie să stea spe-

rioasă, locului, în el : ci să iasă în întâmpinarea în-
tîmplărilor și durerilor.

Încordarea îl luă pe sus, la duhul obîrșiei veșnice
cu care se înțelese. Timpul ? Viitorul îndoielnic ? nu
le va mai îngădui să-l viclenească cu taine, să-i as-
cunză surprinderi. Le va sili să se deschidă într-o
clipă minunilor înfăptuirii depline. De altfel, are
cheia. E în mîinile lui. Se ridică. O putere liniștită
îl purta ca în vis.

Detete ocol de cîteva ori capcanei. Se urcă și stete
îndelung întins pe birna din spate. Prubului, socoti,
se coborî, își umplu pieptul cu tot văzduhul nopții
și se aruncă. Zodiile speriate se stînsă. Rămaseră
numai peștii. Se cufundă glonț la piciorul stîl-
pului din mijloc și se puse cu nădejde să dea la o
parte bolovanii, sacii cu pietriș, maldărele de stof.
Cele dintîi, apele simțiră și se grămădiră pe el. În
jur mișuna peștilor îl privea holbată.

Se înăbușea. Ieși, luă o unealtă, își umplu din nou
bășicele plămînilor și ale pîntecului și se afundă în
același loc. Dărîmă, sparse, rupse și făcu o gaură
în gardul bătut de toată greutatea gîrlei. Și o dată
cu povara apelor care năvăli pe spartură și-i smulse
mîinile, îl covîrși suvoiul de pești zbucniți peste el.
Amin nu putu, sau nu mai vru să aibă timp ? Mo-
runul se ivise amenințător. Cînd se înfipse în gaura
neîncăpătoare și se opinti, luă cu el în piept pe Amin,
cu care porni vijelios peste gardul care se prăvăli.

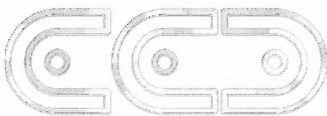
Și alaiul fabulos al peștilor se desfășură triumfal,
la mijloc cu morunul fantastic înconjurat de cetele
genurilor, ducînd la piept pe strănepotul său, pescarul
Amin, într-o uriașă apoteoză către nepieritoarea le-
gendă cosmică de unde a purces dintotdeauna, omul.

Mai — 1 iunie 1958 B [ucurești].

CUPRINS

Proza lui V. Voiculescu	V
Tabel cronologic	XVII
Notă asupra ediției	XXXVII

Capul de zimbru	
Capul de zimbru	1
Behaviorism	22
Farsa	47
Sezon mort	65
Fata din Java	86
Moarte amînată	102
Căprioara din vis	111
Aminutiri despre pescuit	126
Chef la mănăstire	140
Limanul	171
Viscolul	182
Proba	203
Ciobăniță	217
Ispitele părintelui Evtichie	237
Pescarul Amin	234

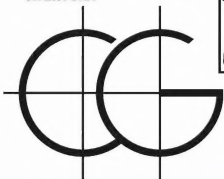
Scanare și prelucrare digitală

EM

de
Anonim

și
CAT Graur

Antwerpen
2025

